

प्रकाशकम्-श्रीमद् बुद्धिसागरसूरिजैनज्ञानमन्दिरम्
विजापुर-(गुजरात)

प्रसन्नगम्भीरपथा रथाङ्गमिथुनाश्रया ।
पुण्या पुनाति गांगेव गां तरंगवती कथा ॥ १ ॥ (महाकविधनपालः)

मुद्रकः-आनद प्रीन्टीग प्रेस-शेठ गुलाबचन्द देवचन्द कुंडलाकर
भावनगर (सौराष्ट्र)

इदानीं तु यमेनैष वियोगः शाश्वतः कृतः । अतो मेऽनन्तदुखान्तः कथंकृत्वा भविष्यति ॥ ४०३ ॥
 परलोकनवप्रवासिनः प्रतिपत्स्ये पदधीमहं तव । चतुरैः सुरकामिनीजनैः प्रिय ! यावन्न विलीभ्यसे दिवि ॥ ४०४ ॥
 विधुना सह याति चन्द्रिका ननु विद्युत्सह धूमयोनिना । वनिता पतिमार्गगा इति विदितं चेतनवर्जितैरपि ॥ ४०५ ॥
 पुनर्व्याधः स आयातो यत्र मे पतितः पतिः । विज्ञातं तेन तं दृष्ट्वा विपरीतमिदं कृतम् ॥ ४०६ ॥
 तस्माच्चद्वयथा खिन्नः प्रोवाच सोऽपि दीनवाक् । हा ! प्रभो ! किमिदं जातं अलक्ष्यस्य मेऽधुना ॥ ४०७ ॥
 भयङ्करमिदं वाक्यं श्रुत्वा व्याधमुखोद्गतम् । उड्डीयाऽहं कियदूरं गता चाऽश्रुमुखीभयात् ॥ ४०८ ॥
 मत्स्वामिमरणेनैष भृशं दीनमना अभूत् । कुकृत्यकरणाद्भ्रीता-भवन्ति पापिनः क्वचित् । ॥ ४०९ ॥
 अथाऽऽदाय स्वयं व्याधोऽस्थापयत्स्वामिनं मम । चन्द्रोज्ज्वले रजःपुञ्जेः दिग्धुः कृपयान्वितः ॥ ४१० ॥
 पश्चान्नदीते काष्ठान्यानेतुं स प्रयातवान् । तं ज्ञात्वाऽवसरं प्राप्ता पुनर्भेद्भ्रूत्तुरन्तिकम् ॥ ४११ ॥
 रुद्रवंतं महाधिसम्पीडिताऽहं सुदीनवाक् । रुदन्यागासिपं स्वल्पां मरणान्तवचस्ततिम् ॥ ४१२ ॥
 तावत्काष्ठभरं व्याधः समानीय समागतः । पुनरुड्डीय तद्भ्रीत्या प्राप्ताऽहं नभसस्तलम् ॥ ४१३ ॥
 स पापो मम भर्त्सरं दुष्कृत्यकरणोद्यतः । धक्ष्यति वह्निना तूर्णमिति ज्ञातं मया ध्रुवम् ॥ ४१४ ॥
 तस्माद् आम्यन्त्यहं तस्य मृतकस्योपरिस्थले । निराशाराक्षसीप्रस्ता व्यल्पं मुक्कण्ठतः ॥ ४१५ ॥
 ततस्तु तेन श्वपीठे सतृणीरघनुर्लताम् । विमुच्य मस्पतिः काष्ठचितायामग्निसात्कृतः ॥ ४१६ ॥

निवेदन

संस्कृत अने गुजराती भाषामां अनेक सद्ग्रंथोना रचनार प्रसिद्ध वक्ता व्याख्यान वाचस्पति शास्त्रविशारद जैनाचार्य श्रीमद् अजितसागरसूरीश्वरजीए संस्कृत भाषामा 'तरंगवती' नामे धर्मकथानुयोगनो पद्यग्रंथ रच्यो हतो, एने आजे अमे श्रीअजितसागरसूरि ग्रंथमालाना ग्रन्थांक २? तरीके प्रकाशित करी संस्कृत कथा साहित्यनी प्रेमी जनताना करकमलमां मुकवा शक्तिवंत थया छीए ए अत्यंत आनंदनी बात छे.

आ संस्कृत तरंगवतीनु पारंपरिक सर्वप्रथम मूळ विक्रमनी प्रथम सदीमां विद्यमान जैन धर्म प्रभावक श्री पादलिप्त-सूरीश्वरजी विरचित प्राकृत 'तरंगवद्' नामनी कथामां छे. बहुधा आन्ध्रराजा शालिवाहन (हाल)ना समयमां रचायली ए कथा कालना प्रवाहमां हूवी अदृश्य थइ गइ छे अने ते आजे क्यांणे उपलब्ध थती नथी, परंतु तेनो निर्देश श्री जिनभद्र-गणिसमाश्रमणजी विगेरेए विशेषावश्यकभाष्यादिमां करेलो होइ तेनुं अस्तित्व विक्रमनी बारमी सदीना अंत सुधीमां तो

बहुवैवमुपालब्धा तेनाऽहं ब्राह्मणब्रुवा. । निगम्य श्रेष्ठिपुत्रेण निष्ठुरं तस्य भाषितम्—
 कृपालुना स सक्रोधं वचनेन तिरस्कृतः. । उक्तं च “ दासी रे ! दुष्ट ! परकीयां न तर्जय.
 वृथा सा जल्प. मूर्खोऽसि. नान्यदत्रास्ति कारणम्. । आगन्तुकं जनं नैव तिरस्कुर्वन्ति सज्जनाः. ”
 इत्थं श्रेष्ठिसुतेनोक्तो ब्राह्मणः स क्रुधान्वितः । दूर एव स्थितो नेत्रे घूर्णयामास मामभि.
 ममाऽनुकरणं श्ररि चकार स नराधमः. । हीनवंशसमुद्भूतो नैव जानाति सत्कृतिम्.
 अन्यत्किमपि नो कर्तुं शशाक स दुराशयः । ततः प्रस्थानमारेषे निजवत्सर्म विलोकयन्.
 अथापि मोदमापन्ना रुदन्तीवाऽवदं वचः— । “भव्यं जातं गतो मूढः परदुःखैककारणम्.”
 “कुतः समागतासीति” श्रेष्ठिभ्रानुर्जगाद माम्. । “किमर्थं ? ब्रूहि शीघ्रं मे. किमभीष्टमपेक्ष्यते ?”
 ततोऽञ्चोचमहं “धीमन् ! कुलध्वषण ! सद्गुण ! । दुर्गुणैर्वर्जितस्वान्त ! समस्तजनमोहन !
 मन्मुखाच्छ्रूयतां स्वल्पं वाचिकं भवता पुरा, । नगरश्रेष्ठिनः कन्यधर्षभसेनस्य शोभना
 तरङ्गवत्यमेयात्सा रम्भेवास्ति विचक्षणा. । स्वाभीष्टं चित्रयामास स्वचित्रेऽद्भुतदर्शने.
 तत्सर्वं सफलीकर्तुमियेषाधीरमानसा. । प्रमदानां कुतः स्वास्थ्यं वियोगव्यथितात्मनाम् ?
 प्राग्जन्मस्नेहसम्बन्धो रक्षणीयस्त्वया यदि, । तदाऽस्या जीवनं स्थिरी—कर्तुं देहि वचो मम.
 इति सन्दिष्टवचनं मया विज्ञापितं तत्र. । तत्त्वार्थस्त्वस्य तत्पत्रे लिखितो ज्ञास्यते त्वया.”

॥ ९३३ ॥
 ॥ ९३४ ॥
 ॥ ९३५ ॥
 ॥ ९३६ ॥
 ॥ ९३७ ॥
 ॥ ९३८ ॥
 ॥ ९३९ ॥
 ॥ ९४० ॥
 ॥ ९४१ ॥
 ॥ ९४२ ॥
 ॥ ९४३ ॥ युगम्
 ॥ ९४४ ॥
 ॥ ९४५ ॥
 ॥ ९४६ ॥

હતુ જ પ્રથમથી લક્ષ્મણગણિણ દિ. સં. ૧૧૯૨માં રચેલા 'સિરિ સુપાસનાહ ચરિય' નામના ગ્રન્થથી નિઃશંક જાણવા મળે છે.

વાસ્તવિક ઘટના પર રચાયેલી, કર્મના સિદ્ધાન્તને સમર્થન કરનારી અને પુસ્તકાર્થ પ્રેરક ઉપરોક્ત 'તરંગવતી' કથા વિસ્તૃત, પ્રાચીન દેશી વચનયુક્ત અને ચિત્રાલંકારોથી અલંકૃત વિગેરે કારણોથી દુર્ગમ અને અલ્પ પ્રચારવાળી વની ગઈ તેથી પુનો ભવિષ્યમાં સર્વથા ઉચ્છેદ થતો અટકાવવા પ્રાયઃ વિક્રમની અગીયારમી સદીમાં થયેલા શ્રી નેમિચન્દ્રગણિણ અથવા તેમના 'જલ' [યજ્ઞસેન] નામના કોઈ શિષ્યે તે કથા પ્રાકૃતમાં જ સંક્ષિપ્ત કરી અને તેનું નામ 'તરંગલોલા' આપ્યું છે. આચાર્ય શ્રી અજિતસાગરસુરિજીએ આ 'તરંગ લોલા', કે જેને આપણે 'સંસ્કૃત તરંગવતી' નામ પણ આપી શકીએ, તેમાંની નસ્તુને લઈ તેને સંસ્કૃત ભાષામાં સુન્દર રીતે પોતાના ગ્રંથમાં ગુંથી છે. અન્ય વિદ્વાનોનાં પ્રાચીન તથા સ્વરચિત પોતાનાં નવ્વીન સુભાષિતોની મદદથી સુરિજીએ આ ગ્રંથને સંસ્કૃત ભાષાના અભ્યાસીઓ માટે અતીવ રોચક અને સવિશેષ બોધપ્રદ બનાવ્યો છે. અમે માનીએ છીએ કે, આ ગ્રન્થ ખવ્ય જીવોને આત્મોત્કર્ષ સાધવામાં સહાયક વની જસૂર ઉપકારક થશે. વાકી, આ ગ્રન્થનું મહત્ત્વ વાસ્તવિક રીતે અને સંપૂર્ણતયા કેટલું છે તે તો સાહિત્ય વિવેચક મહાનુભાવ વિદ્વાનો જ આંકી શકે.

આચાર્ય શ્રી અજિતસાગરસુરિજીએ સંસ્કૃતગ્રંથો લખ્યા છે, તેમાંથી તેમના શિષ્યરત્ન ઉવાધ્યાય શ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી એ સુરિજીના સ્વહસ્તે જ લખાયેલી સંસ્કૃત તરંગવતીની પ્રત મેઢવી તે પરથી તેમણે આ ગ્રન્થનું સંશોધન તથા સંપાદન કર્યું છે, ઉપરાંત આ પ્રકાશનમાં તેમના ઉપદેશથી કેટલીક આર્થિક મદદ પણ મળી છે જે માટે અમે તેમનો આભાર માનીએ છીએ. વલી આ પુસ્તકના પ્રકાશનમાં સાગર સમુદાયનાં સાધ્વીજીઓ પ્રવર્તિની શ્રી વિવેકશ્રીજી, શ્રી મનોહરશ્રીજી, શ્રી અમૃત-

वियोगजनिताऽऽपत्ति-कण्टकोऽन्तस्तथाऽविश्रान्त । यथाऽस्मात्स्नेहसंबन्धो बभ्रवाऽतीवपेयलः
 समाप्त उत्सवे जाते ध्वजदण्ड इव धितो । गृहमागत्य शय्यायां पतितोऽहं व्यथाऽऽकुलः
 शयनासनमावेष्य परितो मित्रभण्डलम् । स्थितं मे दुःखितस्येवाऽवशिष्टा निर्गता निश्वा
 तटस्थितो यथा मत्स्यो वेपमानस्तथाऽर्दितः । स्नेहदुःखेन शय्यायां निराशो निःसहायकः
 विलापान् विविधाःकुर्वन्महं निःश्वासपरितः । व्याधिग्रस्त इव क्लिष्टः स्थितोऽहं मुग्धमानसः
 शून्यबुद्धिरहं तूष्णीं तस्थिमान् नयनाऽश्चलात् । दत्तवानुत्तरं हास्यमकार्षं क्षणमात्रतः
 अकुर्विं रोदनं चापि वियोगवेदनाऽऽकुलः । सुहृद्भिर्भाषकं दुःखं शयार्थमुपलक्षितम्
 लज्जां विहाय ते प्रोत्तुर्जननीं मायिकां कथाम् । पुत्राय नगरश्रेष्ठसुतां याचस्व तेऽयुना
 अन्यथा पद्मदेवो वै न जीविष्यति दुःखितः । मन्माता तु पितुः पार्श्वे गत्वाऽञ्चोक्तथानकम्
 स तु सत्वरमत्राजीञ्छ्रेष्ठिनः सन्ननि स्वयम् । तथापि श्रेष्ठिना नैव मेने हृद्या तदर्थना
 ततो मत्पितरौ सद्यः सान्त्वयितुमवोचताम् । एतौ ! तरङ्गवत्यास्त्वमाग्रहं मुञ्च केवलम्
 अन्यां कन्यां सुरूपाम्बु शृणीष्व हृदयेऽपिस्ताम् । वृथाऽऽग्रहं न कुर्वन्ति बुद्धिमन्तो हि कर्हिचित्
 इत्थं निशम्य तद्वाक्यं, निपत्य क्रमयोः पितुः । अवादिषं विनीतोऽहं ललाटनिहिताञ्जलिः
 शुभयोस्तु ववो मान्यं सर्वथा मेऽस्ति सर्वदम् । मयदुक्तं करिष्येऽहं काऽस्ति ? तस्यां विशिष्टता

॥ ९६१ ॥
 ॥ ९६२ ॥
 ॥ ९६३ ॥
 ॥ ९६४ ॥
 ॥ ९६५ ॥
 ॥ ९६६ ॥
 ॥ ९६७ ॥
 ॥ ९६८ ॥
 ॥ ९६९ ॥
 ॥ ९७० ॥
 ॥ ९७१ ॥
 ॥ ९७२ ॥
 ॥ ९७३ ॥
 ॥ ९७४ ॥

श्रीजी, श्री हिस्मतश्रीजी श्री प्रसोदश्रीजी विगेरेए पण उपदेश दई केटलीक संस्थाओ अने गृहस्थो तरफथी मदद करावी छे ते माटे ए सर्व मददकर्ताओ अने करावनाराओनो अमे अहीं आभार मानीए छीए.

आ 'संस्कृत तरंगवती' कथाना प्रकाशनमां वि. सं. २००३ सुधीमां जेअणे आर्थिक मदद करी करावी छे तेमनी नोंघ, श्री 'बुद्धिसागरसूरि जैन ज्ञानमंदिर संस्था-बीजापुर'ना सं. २००३ना फागण वदी ०)) सुधीमां छपाइ प्रसिद्ध थयेला रीपोर्टमां श्री 'अजितसागरसूरिजी ग्रंथमाला'नी उपजनी यादीमां नामवार जाहेर करी छै; अने ते पछीनां वर्षेमां मकेली मदद संबंधी नोंघ संस्थाना वार्षिक रिपोर्टमां जाहेर करवामां आवी छे ते हवे पछीना जाहेर रिपोर्टमां छपाइ प्रसिद्ध थरो.

ता. १-३-१९५१

बीजापुर (गुजरात)

बु० सं० २६

प्रकाशक.

भोगीलाल अमथालाल वसारीया

बु. सा. सूरि जैन ज्ञानमंदिर, सेक्रेटरी बीजापुर.

अनेन मम वाक्येन पितरौ मुदितौ भृशम् । चिन्ताहीनौ ततो जातौ प्रबलाऽऽपद्धिनिगमात्
मया तु निश्चयोऽकारि स्वात्मघातस्य वेतसि । यतस्तन्मेलनाऽऽद्या मे सर्वा निर्मूलतां गता
यदहं दिवसे कुर्या-मात्मघातं तदा जनाः । विज्ञाय मां निरुन्ध्युहिं निन्द्यकार्यविधानतः
तद्गुरेण विधातव्यं रजन्यां कार्यमीदृशम् । सुप्तेषु सर्वलोकेषु संकल्प इति निर्मितः
जीवनाशां विमुच्याहं मरणे कृतनिश्चयः । विकल्पान्निविधान् कुर्वे तावत्त्वं ससुपागता
एतेन मामके चित्ते प्रमोदो विपुलोऽजनि । जीवनं मुषया सिक्तं प्राजनिष्ठ च सत्वरम्
तथापि तव सख्यास्तच्छोकपत्रस्य वाचनात् । मद्विलोचनतोऽश्रूणां प्रवाहो निर्गमिष्यति
निर्मर्यादश्च दुःखं मे मरेऽकाण्डे भविष्यति । पञ्चषुजनितापीडा दुःसहा योगिनामपि
स्वसख्यग्रे त्वया त्वेषा सन्देशवाग्रहोजुषा । कथनीया यथातथ्यं हितार्थी हितदः सदा
यस्मिन्मृतेऽनुगा तूर्णं यश्च त्वं क्रीतवत्यहो ? । मृत्येनैतावता सोऽद्य तव दास्यं समीहते
तव चित्रैश्च वृत्तान्तं समस्तं स्मृतिगोचरम् । जातमस्य ध्रुवं पूर्व-मवस्य प्रविलोकितैः
यावत्त्वं तस्य नो जाता तावत्स दुःखितो भृशम् । तथापि तव सम्बन्ध-स्नेहयोरश्रया स तु
मन्यमानो महाऽऽन्नन्दं समयं नयतेऽन्धः । भाविशुभोदयेनैव सुखं तिष्ठति चान्वहम्
इत्थं सन्दिश्य मां पश्चात् सरलात्मा त्वदीयकम् । स्नेहं संस्मृत्य संस्मृत्य तदाज्ञापयन्नितः

॥ १७५ ॥

॥ १७६ ॥

॥ १७७ ॥

॥ १७८ ॥

॥ १७९ ॥

॥ १८० ॥

॥ १८१ ॥

॥ १८२ ॥

॥ १८३ ॥

॥ १८४ ॥

॥ १८५ ॥

॥ १८६ ॥

॥ १८७ ॥

॥ १८८ ॥

પાદલિપ્તસૂરિ: સ શ્રીમાનપૂર્વ: શ્રુતસાગર: । યસ્માન્તરંગવત્યારવ્યં કથાક્ષોતો વિનયર્થયૌ ॥ ૧ ॥
 ઉઘાડે માથે અને ઉઘાડે પગે પાદવિહારે વિચરતા જૈનમહાત્માઓનો ભારતવર્ષે ઉપર અનહદ ઉપકાર છે. ભારતની સંસ્કૃતિમાં જૈનશ્રુતિમહારાજાઓએ અનેકવિધ ફાલો આપ્યો છે અને ભારતની સંસ્કૃતિમાં નિવૃત્તિ પ્રધાનતાની સૌરભતા તેમના હાથેજ પુરા છે. આથી કવિશ્રીન્દાનાલાલને કહેવું પડ્યું છે. કે 'ભારતના દેહમાં નાક જૈનસંસ્કૃતિ છે. અને ભારતના દેવલમાં દેવ જૈનસંસ્કૃતિ છે' દેવ ચિનાંતું દેવલ અને નાક વિનાનો દેહ બેડોલ લાગે છે તેમ જૈનસંસ્કૃતિ વિના ભારતની સંસ્કૃતિ અપૂર્ણજ છે.

અનેક જૈનમંદિરો, ગ્રંથ મંડારો અને અનેકવિધ સાહિત્ય આપણી પાસે હાલ જે મોજુદ છે તે બધામાં પાદવિહારે વિચરતા નિરીહ શ્રુતિમહાત્માઓનોજ હિસ્સો છે તેમણે સ્વકલ્યાણ સાધવા સાથે પરકલ્યાણને પણ મુલ્યપણે રાલ્યું છે. તેમણે આગમ વિશદ કરવા ટીકા ટીપ્પણો લલ્યાં. તેના ગ્રંથોના ગૂઢાર્થોને સમજાવવા પ્રકરણ ગ્રંથો રચ્યા, ધર્માનુષ્ઠાનની વિધિને જણાવનારા વિધિગ્રંથો રચ્યા. અને સાથે સાથે સામાન્યજનતા હરહંમેશ જેવું આલંબન લઈ કલ્યાણ સાધી શકે તેવા ઔપદેશિક ગ્રંથ અને કથા ગ્રંથો પણ તેમણે અનેકવિધ સર્જ્યા છે.

આ કથાગ્રંથો પૈકીમાં આ તરંગવતી તરંગલોલા નામનો ગ્રંથ અપૂર્વકથાગ્રંથ છે. આજથી ૨૦૦૦ વર્ષ ઉપર પરમપ્રભાવક પાદલિપ્તસૂરીશ્વરજી મહારાજે વિક્રમની પ્રથમ શતાબ્દિમાં આંધ્રરાજા શાલિવાહનના સમયમાં પ્રાકૃતભાષામાં આ ગ્રંથ રચ્યો હતો. આ પરમપૂજ્ય પાદલિપ્તસૂરિના રચેલા અનેકવિધ ગ્રંથો પૈકી નિર્વાણકલિકા, જૈનનિત્યકર્મ વિગેરે ગ્રંથો આજે પણ ઉપલબ્ધ છે. આ પૂ. પાદલિપ્તસૂરિને પછીના ગ્રંથકારો તેમના તરંગવતી કથાગ્રંથને જોઈ ખુબજ મુગ્ધ બન્યા છે. તેથી તેમનામાં અનેકવિધ જૈનશાસનની

પ્રમાવના કરવાની શક્તિ હોવા છતાં તેમની સ્તુતિમાં 'યસ્માત્તરંગવત્યાલ્યં કથાસોતો વિનિર્યયૌ' વિગેરે શબ્દો કહી મુનિચન્દ્રશ્ચરિણ અમચરિત્રમાં અને ઘનપાલકવિવિગેરે તિલકસંજરી વિગેરેમાં પ્રશંસા કરી સ્તુતિ કરી છે.

આ તરંગવતી કથા પાદલિપ્તશ્ચરિની રચેલ હાલ ઉપલબ્ધ નથી પરંતુ આ કથાના મૂલ રચયિતા પાદલિપ્તશ્ચરિ છે તે સંબંધમાં વિશેષાવગ્ચકભાષ્ય અને સુપાસનાહ ચરિત્રના ઉલ્લેખો અને પૂજ્યશ્રી વીરમ્બ્રગણિના શિષ્ય શ્રી નેમિચન્દ્રગણિવરે ૧૯૦૦ ગાથાનો બનાવેલ સંક્ષિપ્ત તરંગવતી ગ્રંથ વિગેરે ઘણા સાધનો છે.

તરંગવતીકથાનું આટલું બંધું મૂલ્ય જૈનશાસનમાં અને સાહિત્યક્ષેત્રમાં કેમ છે તે ખુબ વિચારવાયોગ્ય છે. જૈનશાસનમાં તત્વજ્ઞાન અને કથા સાહિત્યનો ઘણો મંડાર છે. જૈનશાસનમાં હજારો કથાઓ જિજ્ઞાસુર્ગના આલંબનમાટે વિવિધરીતે ગુંથાયેલી નિહાલીએ છીએ. છતાં આ કથાનુંજ વહુમૂલ્ય એટલામાટે છે કે ધર્મની પ્રાપ્તિમાટે સૌ પ્રથમ માણસમાં આસ્તિકતા જોઈએ અને આ કથા આસ્તિકતા ઉત્પન્ન કરે છે જે માણસ પરમ્બ ન માને, પુણ્ય પાપનો વદલો ન માને તે સ્વરેખર નાસ્તિક છે. આ કથા જૈન નહિ પણ પ્રત્યેક ભારતવાસીમાટે વહુમૂલ્ય ગ્રંથ છે. આસ્તિકતા ઉત્પન્ન કરવામાં અને ટકાવવામાં આ કથાનું વાંચન ખુબજ ઉપકારક છે. આ કથામાં ધર્મ, ઘુણ્ય, પાપ અને પરમ્બનો સુંદર સ્થાલ આષવામાં આવ્યો છે. આથી આ કથા જૈનશાસનમાં ખુબ પ્રશંસા પામેલ છે.

સાહિત્યક્ષેત્રમાં પણ આ કથાનું સ્થાન ગૌરવશીલ છે. ૨૦૦૦] વર્ષ પહેલાં કથાનું સાહિત્ય આવા ઉલ્લેખપૂર્વક લખાતું હશે તેના નમુનારુપે એકજ માત્ર તરંગવતી કથા છે. આજના ગમે તેવા પાશ્ચિમાત્ય સંસ્કૃતિના અનુકરણથી પંકાયેલ લેલકને સંકેડો જગ્યાએ પરમ્બ કરે તેવું તરંગવતીકથાનું ઉત્થાન છે. 'એક સાધ્વી પારણે વહોરવા નીકલે છે. ગૃહસ્થની હવેલીમાં

शेठाणी बहोरावे छे. तेनी सुकुमारता अने तेज देखी पूरविस्था सांभळवानी तेने तमचा जागे छे. साध्वी पोतानी पूर्वकथा कहे छे ते पूर्वकथा एज आ तरंगवती ग्रन्थ छे. कादंबरी अने तिलकमंजरी जेवा ग्रन्थो भारतना विद्वानोए वर्णनशैलिभां आजे सोने नतमस्तक बनाने तेवा आप्या छे. छतां ते ग्रन्थकारोने पण प्रेरणा आपनार साहित्यक्षेत्रमां अने कथा साहित्यमां आ ग्रन्थ अणमोल छे. भारतमां हजारो वर्ष उपर कथासाहित्य आहुं विकस्युं हशे तेना आदर्शरूप केवळ जैन शासनमांज नहि पण भारतभरमां तरंगवती ग्रन्थ अजोड छे. कथासाहित्यना उत्थान करवानी तेनी शैलि अनोखीज छे. विदेशीविद्वानोए आ ग्रन्थ तरफ आकर्षाई तेचुं मुद्रण तेमणे पोतपोतानी भाषामां कर्युं छे. आश्चर्यनीवातलो ए छे के आहुं प्रथम मुद्रण जर्मनीभां थयुं हतुं.

आ ग्रन्थ स्व. प. पूज्य प्रसिद्ध वक्ता आचार्यदेव अजितसागरस्वरिए सुलग संस्कृत पद्यमां व्यवस्थित रच्यो छे अने सो कोइ संस्कृतभाषाना अभ्यासीओ तेनो लाभ लइ शके तेवो रोचक बनव्यो छे.

आ ग्रन्थ सरस व्याख्यानोपयोगी ग्रन्थ छे अने श्रोताने आस्तिक बनानी धर्ममार्गमां जोडवाना व्याख्याननाफलने आ ग्रन्थ खुब अनुरूप छे. पोताना गुरुदेवना करेला आ ग्रन्थने प्रकाशित करवा बदल अने आ ग्रन्थने जोइ जवा बने प्रेरणा आपवा बदल पू. उ. हेमन्द्रसागरजी महाराजनी उपकार मानी, सो कोइ वांचक आस्तिकताना मूलरूप आ ग्रन्थ वांची प्रचार करी आस्तिकता केळवे ए अभ्यर्थना साथे विसुं हुं एज

वि. सं. २००७ अषाढशुक्ल एकादशी

पं. मफतलाल झवेरचंद.
नयनप्रिन्टींग प्रेस, अमदावाद.

शुद्धिपत्रकम्

पृष्ठम्	पंक्ति	अशुद्धः	शुद्धः	पृष्ठम्	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
१	२	योगनिष्ठा-	योगनिष्ठा	३	३	दृष्टव्या	प्रष्टव्या
पत्र १	३	चेतसागु ।	चेतसाम्		७	पपृच्छ	पप्रच्छ
"	९	प्रकृतानाम्	प्राकृतानाम्	३	१२	चेत	चेत्
"	१४	मद्भुत	मद्भूत	"		विश्राम्यतां	विश्राम्यतां
२	८	स्तुपाः	स्तूपाः	४।१	१	श्रुणु	शृणु
"	१२	व	च	"	२	दासीभिः	दासीभिः
२	४	दयाद्रचेतो	दयाद्रचेता	"	२	सर्व	सर्व
"	९	तपः श्रेण्या	तपःश्रेण्या	२	२	साध्यः	साध्यः
३	१४	सौन्दर्य चकिता	सौन्दर्यचकिता	"	२	प्रष्टव्य-	प्रष्टव्य-
३	१४	णक्षन्ते	णक्षन्ते	"	१४	पुङ्गवाः	पुङ्गवाः

पृष्ठम्	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
५। १	११	धर्म	धर्म ।
५। २	१३	श्री	श्रीः
५। २	११	सालभक्ति	सालभंजी
५। २	१२	अपेक्षिष्ट	अपैक्षि च
६। १	१	मशिक्षं	मशिक्षे
१। १	४	सखि भिः	सखीभिः
१। १	५	भूषणं	भूषणं
६। २	३	ताभिरस्वदेमद्भुतं	रद्भुतमस्वदे
७। १	९	स्वच्छया	स्वेच्छया
७। १	११	शरत्समा गते	शरत्समागते
८। १	७	सितीभूत	सितभूत
८। २	५	चिकीर्षु	चिकीर्षुः

पृष्ठम्	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
९। १	९	नार्थनु संगताः	नार्थनुसंगताः ।
९। २	२	स्वर्गनारी समानाऽऽभं	स्वर्गनारीसमानाऽऽभं
९। २	३	गन्तुं	यैतुं
१०। १		सौन्दर्य	सौन्दर्य
१०। २	१	चाहं	चाहमवतीर्य च
१०। २	१४	समाकुण्टं	समाक्रुण्टं
११। १	६	अनंगवाणा	अनंगवाणा
११। १	१०	द्रुण्डु	द्रुण्डु-
११। २	६	वृन्दोषु	वृन्देषु
१२। १	३	नानुभृता	नानुभृता
१२। १	१०	शीला	शिला
१३। १	४	श्रोतु	श्रोतुं

पृष्ठम्	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
१४। १	११	वतीर्णञ्च	वतीर्णञ्च
१४। २	२	आपगावा	आपगायास्त
१४। २	३	सेन्दुरी	सेन्दुरी
" "	९	शमश्रुभद्रक्त	शमश्रुमहद्रक्तं
१४। २	९	बलिष्ठां समधि	बलिष्ठांसमधिनिष्ठितम्
१४। २	१२	राक्षसाऽकारह	राक्षसाऽऽकारः
१५। १	६	मद्भुतं	मद्भुतं—
" "	"	पद्ममिवैकाग्रतया	पद्ममिवैकाग्रतया
" "	९	मेरुशिखरं	मेरुशिखरं
" "	१०	नो भाव्यं	मे भाव्यं तद्
१५। २	६	तच्छीरीके	तच्छीरीके
" "	९	बहि	बहि

पृष्ठम्	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
१६। १	२	विलौभ्यसे	विलोभ्यसे
१६। १	६	व्याघ	व्याघ
१६ "	१२	तूर्ण	तूर्ण—
१६। २	२	म	स
" २	२	मम ध्रुव	मम—ध्रुवम् ।
१७। १	१३	रुचिगा	रुचिरा
१८। १	१०	संसारसागरं तर्तुं	संसारसिन्धुं तरितुं
" "	१०	धर्मः	धर्म
" "	"	शश्वतः	शाश्वत
" "	१४	विम्माण्यहोः ।	विस्माणहो
१८। २	५	निस्तृत्य	निःसृत्य
१९। १	२	सकलोऽत्यज्यत	सकलोऽत्यज्यत

पृष्ठम्	पंक्तिः	अशुद्ध	शुद्ध
१९। १	११	ऽहमिती	ऽहमिनो
१९। २	१	मह्यामास	जुहावाशु
"	२	लघुहस्त	लघुहस्तः
"	१४	तथऽऽ	तथाऽऽगन्तु
२०। १	२	व्याख्यान्ति स्यन्ति	व्याख्यातास्ते चिकित्सकैः
"	३	यदिः	यदि
"	५	वचनानन्तरं	पचनानन्तरं ।
"	९	तंत्राऽऽस्य	तंद्राऽऽकस्य
"	१२	नूनम्	नूनं
२०। २	२	धारयते	धारयते
"	११	वादिनीः	वादिनी
"	१४	किञ्चिद्भोज्यादिकं	किञ्चिद्भुक्त्यादिकं

पृष्ठम्	पंक्तिः	अशुद्ध	शुद्ध
२१। १	१	गच्छेपु-	गच्छेयु-
"	७	वृक्षो	वृक्षौ
"	१३	भित्त्राणि	भिन्नाणि
"	१४	सर्वाऽऽन्द	सर्वाऽऽनन्द
२२। १	१	भवेद्	स्याद्भव्यानां ।
"	३	दयाप्रधानोऽनुष	दयामयोऽप्रत्यु-
"	१२	सद्य	सद्यः
२२। २	९	वारिभिः	वारिभिः
२३। १	"	श्रद्धधानः-	श्रद्धधानो जघन्य-
"	११	नव्योऽपेक्ष्यो	नव्यपेक्ष्यो
२३। २	१	वच	वचः ।
"	३	जन्मानव	जन्म मानव

पृष्ठम्	पंक्तिः	अशुद्ध	शुद्ध
" "	५	विद्यायिम्यो	विद्यायिम्यस्त-
२३। २	७	वदनेऽपि	वदनेऽपि
२४। २	११	कटव	कुटुम्ब
" "	१२	केनेन्द्र	केनेन्दुः
२४। २	१३	यस्मिन्नगरे	चेदस्मिन्नगरे
" "	१३	सुद्धात्मा	शुद्धात्मा
" "	"	नूत	नूतमेतद्
२४। १	१३	वदनेऽपि	वदनेऽपि
२४। १	१३	मद्ऽऽख	मद्दुःख
२५। १	९	एवं विधं	एवंविधं
२५। २	२	प्रमात	प्रमात
२६। १	७	श्रुतो	श्रुतो

पृष्ठम्	पंक्तिः	अशुद्ध	शुद्ध
२६। २	७	पोडितः	पोडितेः
" "	८	स्वप्नो	सप्नः
" "	११	प्रमाते	प्रभाते
" "	"	स्वप्नं	स्वप्नः
	(अ)	तद्विच्छानि	तान्यैव
	१२	द्वे च	द्वे च विकृताः
२७। १	१	स्यैतदृश	स्येतादृशः
" "	"	स्वप्नं	स्वप्नः
" "	३	नान्यत्र	नान्यद्भवेद्विह
" "	१३	भासपानाऽऽभं	भासमानाऽऽभं
२८। १	२	सूचनं	सूचनैः
२९। २	८	सुहृद	सुहृदस्त्वे

पृष्ठम्	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
३०। १	१३	ज्ञेयं	ज्ञात
॥ २	४	मदीयो	मदीयः
॥ ॥	१०	पृच्छकामुत्तरं	प्रच्छकायोत्तरं
३१। १		श्रोष्टिनः पुत्रो गृहे	श्रोष्टिनः गेहे पुत्री
३१। १	१४	ऽपसह्यत्तरं	ऽसह्यत्तरं
३१। २	७	करिष्यामि	करिष्यामि
३२। १	६	दृटे	दृष्टे
॥ ॥	१२	मा	मानसा
३२। २	१०	पूर्ण वृत्तान्ते	पूर्णवृत्तान्ते
॥ ॥	१४	मनवद्यं	मनवद्यं
३३। १	१	जिच्चैव	जिच्चैव
॥ ॥	१०	अपानयं	अपानयं च

पृष्ठम्	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
३४। १	६	वेपमानांगुलीमिव	वेपमानांगुलि यथा
३४। २	१०	कर्मवल्	कर्मवले
३५। १	४	संघर्षस्तत्र	तत्रसंघर्षं
॥ ॥	६	असीति	अस्मीति
३५। २	१०	वदन्ति	वदन्ती
॥ ॥	१२	नौष्ठा	नोष्ठो ?
३५। २	१३	गोत्रे	गोत्रेण
३६। १	१	तयाहं	तेरहं ब्राह्मणवृवैः
॥ ॥	९	दुर्गुणैर्विजितवान्त	दुर्गुणैर्विजितवान्त
॥ २	८	तिव्रैरिति	तिव्रैरिति
॥ २	६	वदि	यदि
३७। १	७	थार्थ	यथाथ

पृष्ठम्	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
३७। १	१	निगमात्	नर्गमात्
३८। २	२	इदशः	ईदशः
”। ”	५	तद्वल्लभा	तद्वल्लभा
”। ”	६	स्मिस्तेन	स्मिस्तेन
३८। ”	७	निर्मलनीपुजःपुञ्जो	निर्वलं वपुः
” ”	११	भाधेहि	भाधेहि
३९। २	९	समाऽभवम्	समाऽभवम्
” ”	१२	मिष्टवाक्त्रत	मिष्टवाक् तव
४०। १	५	कार्यो	कार्यः
” ”	९	सुधियत्	सुधी यत्
४०। १	११	निजेष्टि	निजेष्टे

पृष्ठम्	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
४०। १	६	विधित्सुभिः	विधीत्सुभिः
” ”	६	द्वरोच्चलिते	द्वरोच्चलिते
४०। २	११	सद्विचाराऽस्तु	सद्विचारास्तु
” ”	१३	जनैर्मागं	जनैर्मागं
४०। २	१३	प्रिय	मां प्रियं
४१। १	१	अहंन्तु	अहंतु
४१। १	२	पूरि ते	पूरिते
” ”	७	मत्सखिभिः	मत्सखीभिः
” ”	७	ऽश्वीकृत्य	स्वीकृत्य
४१। २	८	कुशलपरम्	कुशलपरं
” ”	३	रश्रप्रवाह	रश्रप्रवाह
४१। ”	”	संहात्र	संहन्त्रि

पृष्ठम्	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठम्	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
४१ २	१४	कमलभाष्ट	कमलभासं रमथैव	४६। २	५	विच्छाया	विच्छायः
४२। १	९	कटुम्बं	कुटुम्बं	४६। १	१२	स्वस्तुसूषादि	स्वह्रवत्त्रभूषादि
"	"	स्वाकृत्य	स्वीकृत्य	४६। १	१२	भृश ।	चित्तमुत्सुकम्
"	४	मौदमग्नौ	मोदमापन्नौ	" "	१२	गृहीतुं	ग्रहीतुं
४२। २	११	विक्षायं	वीक्षायै	४६। २	९	क्षिप्रमुत्तारयिष्ये	क्षिप्रमुत्तारयिष्ये
४३। १	५	प्रदायित्री	यस्मान् ।	४६। २	१२	नैवाहं	नैवाहं
४३। २	३	क्षिपणीकरः	क्षेपणीकरः	४६। १	११	अश्रु	अश्रु
"	५	आम्यन्	आम्यद्भया-	" "	११	गृहीध्वम्	गृहीध्वम्
४४। २	२	दुखं	दुःखं	४६। २	५	भागिरथी	भागिरथी
४४। २	५	शरन्शर्धां	सुरनर्धां	"	१०	मंदं मंदं रहोरुद्रम् ।	रहोऽरोदं शनैः शनैः ।
४४। २	१०	महद्भुतम्	महद्भुतम् ।	"	११	रोधनध्वान	रोधनाध्वान-
४६। १	७	जमोदीप	जमो दीप	"	११	ओष्ठप्रान्तं	ओष्ठप्रान्तं

पृष्ठम्	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
४७। १	१	द्युत	द्युत
" "	४	बहिः	बहिः
" "	७	प्युच्चैर्गर्जति	प्युच्चैर्गर्जति
" "	११	उमे	उमे
" "	१३	आवाभैवैक	आरादैवैक
४७। २	१	स्तनौ	स्ततो
" "	३	प्रदो	प्रदो
" "	१२	निरीक्षेताऽऽ	निरीक्षेता मोहिताः
४८। १	१२	मेखलादृष्टि	मेखला दृष्टि
" "	१३	सिक्कतातटी	सिक्कतातटम्
४८। "	३	नेत्रयौः	नेत्रयोः
" "	८	ये त्वन्य	य स्वत्वान्य

पृष्ठम्	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
४८। १	१२	केचि	केचिज्
४८। ३	३	नेत्रयो	नेत्रयो
" "	१०	त्वन्य	येस्त्व
४९। २	४	रस्मामि	रस्मामिर्दृश्यर्थ
५०। २	५	समे	स्मान्नाशये
५०। १	५	दुखं	दुःखं
" "	९	श्रुष्टः	श्रुष्टः
५०। २	५	येध्रवम्	द्रुवम्
" "	१२	वक्षश्च	वक्षश्च
५१। १	२	सुखद	सुस्वनं
" "	३	मवेद्या	मवेद्यत
" "	८	आशानियोक्त्री	आशा नियोक्त्री

पृष्ठम्	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
११। १		६३३५	१३३५
" "	११	शक्ति	शक्तिः
११। २	४	स्मृतः	स्मृतः
११। २	१०	मजां	भाजां
५१। २	२	निश्चत	निश्चिते
१२। २	१	युताडस्ति	मुताडस्ति
" "	२	सुप्पीया	सुधिया
१२। १	२	क्षिप्रबाणा	क्षिप्तो बाणः
" "	४	कृतं	कृतो
" "	९	दुखिता	दुखिताः
" "	१३	न	नः
१३।	४	मुजावहे	मुजांवहे

पृष्ठम्	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
१३।	९	दुःखिता	दुःखिताः ।
" "	१३	मतं न	मतं नः ।
१३। १	५	दच्चिता	दच्चिताः
" "	७	मांस	मां स
" "	४	तदन्तस्थ	तदन्तस्थः
" "	४	निश्चास्य	निःश्चास्य
" "	७	भगमत्त	भगमत्तदा
१४। १	१	युप्ते	युप्ते
" "	७	दुखिना	दुःखिना-
" "	९	मूरुहां	मूरुहां
" "	१०	कदाचन्	कदाचन
" "	६	आस्थान	आस्थानो

पृष्ठम्	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
१६। १	८	युवती पाश्च	युवतीपाश्च
१६। २।	२	सुज्ञो	सुज्ञो
" "	३	न्युच्चैः	न्युच्चैः
" "	६	तत्पृष्ठे	तत्पृष्ठे
१७। १।	१३	कणाम्	कणाम्
" "	"	प्रगृभते	प्रगृभते
" "	६	समीरिता	समीरितो
" "	९	मसाकाः	मस्तका
" "	८	अष्टात्र	अष्टात्र
" "	"	संस्थिताः	संस्थिता
" "	"	चेतः	चेत
" "	१	प्रेक्षणे	प्रक्षते सत्

पृष्ठम्	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
१९। १	१०	कुर्वन्त्या	कुर्वन्ता
" "	८	पृष्ठतः	पृष्ठतः
१९। २	१२	कुर्वन्त्या	कुर्वन्ती
१५। १	२	सुभगं सरः	सुभगं वरं
" "	३	ऽभिष्टे	ऽभीष्टे
४१। २	८	कारक	कारकम्
५५। २	१०	शुभा	शुभा
१५। २	११	भङ्ग्या	भङ्ग्या
१६। १	२	सरः	वरम्
" "	३	डभिष्टे	नोऽभीष्टे
" "	३	कारक	कारकम्
" "	७	समावेश्य	माङ्गिड्य

पृष्ठम्	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
१७१	३	कुतस्त्वमागतो	कुतस्त्वमागतो
"	१०	व्यवहन	व्यवहारन
"	१३	दुःखिताः	दुःखिनाः
१८१	९	वृत्ता	वृत्ता
१८१	२	स्थिति	स्मृतौ
१९१	३	विहतश्च	विहिता च
"	१०	त्योत्सुकयाच	त्योत्सुक्यश्च
"	११	दुस वि	दुःख विनिर्ग
"	११	विलोकितौ	विलोकितौ
"	१२	रज्ज्या	रज्ज्वा
६०१	१२	शान्त	शान्तये
"	२	पृष्ठानुसारिणः	पृष्ठानुसारिणः

पृष्ठम्	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
६०१	३	पद्मवास	पद्मावास
"	१०	सुकृत्य	सुकृत्य
"	"	कृताः	तत्सु कृत्या
"	१२	स्तरणो	स्तरणे
६०१	३	विहित श्रमः	विहितः श्रमः
"	२	प्रदर्शय	प्रदर्शय
६११	६	छध्वमन्यतः	छध्वमन्यतत
"	७	कौशाम्ब्याः	कौशाम्बी
६११	३	वासिलका	वासालिका
६११	४	हृदयानन्द	हृदयानन्द
६११	१०	तदीदयम्	तदीहयम्
६३१	९	सुरशकुनं	सुरशकुनं

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
६५। २	३	भैरुनाय	भीरुमिलनाय
६६। १	१२	दासीभिः	दासीभिर्घट
" "	१४	नम्रातिकन्धरा	नम्रात्मकन्धरा
६६। २	२	ऽमन्दं	मन्दं
" "	७	मथाज्ञात	मथा ज्ञात
" "	"	यथास्माद्	यथाऽस्मद्
७०। २	७	भिहरा	मिहपरा
७२। १	८	भमितमेव	ममितमेव
७३। १	९	ऽधो	ऽधो
७३। २	४	धुनानः	धुनानः
७४। २	४	उपानहो	उपानहो
७४। २	१०	लम्बो	लम्बो
७५। १	११	विकास्तमात्म	विकलात्म

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
६२। २	९	यूर्वात	युवति
" "	१०	जनसिद्धान्त	जनसिद्धान्तः
६२। १	२	वयमुत्तमा	वयमुत्तमाम्
" "	१०	आवश्यकी	आवश्यकी
" "	१२	मुक्ता	मुक्त्वा
" "	१३	कुरमाष	कुरमाष
६२। २	२	तैदलैः	तैदलैः
" "	६	प्राप्ताध्वमानो	प्राप्ताध्वमानो
६४। १	९	यनष्य	वन्यस्य
६४। २	१३	मृदशी	मीदृशी
६४। २	१	रवामिना	स्वामिना
६५। १	३	कृतौचित्तीम्	कृतौचित्ती

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
७५। १	११	तेऽवै	तद्वै	७५। १	४	समाचरन्त (१)
७५। २	३	श्वापनमश्च	ओपनयश्च	८०। २	१३	सोऽयं
"	"	स्यात्	स्यात्,	८२। १	८	गण्डली
७६। १	१२	सम्यग्धिज्ञायते	सम्यग् विज्ञायते	८२। २	१०	शुका
७६। २	"	योनि	योनि	८२। २	१२	कमठात्
"	"	जरक	नरक	८३। १	३	नेदीयाय
७७। १	१	अहकमानवस्तु	आहकमानवस्तु	"	"	तेऽव
"	६	वृहे	वृ हे	८८। "	"	मया
"	६	वीजनि	६ बीजानि	८९। "	९	श्वेताग्नेभ्यो
"	६	यैव बलं	यैव बलं	९०। २	५	घावन्त्यो
७९। १	३	मयाक्रान्त	मयाऽऽक्रान्त	९२। १	१३	शुद्धं
"	१२	श्लोकपर	श्लोकपर	"	"	अनावृत्यैव

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
२३। १	६	शुद्ध	शुद्ध	१९। १	५	पितुरस्तु	शुद्ध
" "	१३	अनावत्यैव	अनाहत्यैव	" "	८	म्यो	म्यो
" "	३	त्वैतत्	त्वैतत्	१००। १	१३	स्वकारा	स्वकारा
२४। १	३	सर्वतत्त्वा	सर्वतत्त्वा	" "	६	चित्तेन	चित्तेन
२४। २	१३	किंकर	किंकरे	१०१। २	"	वासुदेवा	वासुदेवा
२५। १	१	साऽभिन्न	साऽभिन्न	" "	६	स्ववशे	स्ववशे

बुद्धिं विवर्द्धयति तीर्थं विलोकनं च, दुःखं विनाशयति पापप्रणयति ।
याति स्वयं सुकृतीनां भवनेषु लक्ष्मीः, भव्यैश्चिरादपि यथारुचिणम्यमाणः ॥१॥

नानाकलानुकल्पनं सुखहेतुबोधः, दुःखाद्भिमुक्तिरनग्रम्य पवित्रचेतः ।

चातुर्यपुरुषार्थं मतिर्भवेद्दे, किं न सिद्ध्यति विवेकिनृणां प्रवासात् ॥ २ ॥

प्रवासेन याति पांडित्यं, प्रवासे सुसंगतिस्तथा । अधर्मनाशो धनवृद्धिश्च, यात्रैवं सुखदा स्मृता ॥ ३ ॥

तरंगवती कथा

संस्कृत-श्रीमद्-अजितसागरसूत्रिः

अनुक्रमणिका

समर्पणम् (हेमेन्द्रसागर)

संक्षिप्त तरंगवतीकथासार

पादलिप्तसूरीणां परिचयः

ग्रन्थकर्तृपरिचयः

प्रस्तावना

तरंगवती कथामाहात्म्यः

तरंगवती कथा

संगलाचरणम्

पादलिप्ताचार्य-जन्मश्रुतिवर्णनम्

कथाप्रारम्भः

साध्याः पूर्वभवकथाप्रारम्भः	४
तस्या मनोरथसिद्धिः साधना च	१७
पूर्वजन्मवृत्तान्तम्	१९
पर्वशक्तिः	२१
प्रवासः	४२
चौराणामाक्रमणम्	४५
भावपूजा द्रव्यपूजा	६७
ऋषभदेवजिनेन्द्र	८९
सकटमुखवैत्ये जिनेन्द्रस्तुतिः	९०
संसारत्यागः आत्मसाधना च	९२
तरंगवती च पद्मदेवमुनेः केवलज्ञानम्	१०३
प्रशस्तिः (१)	१०३
प्रशस्तिः (२)	१०४

पृ. १	१
४	६
७	११
१	१
१	२

समर्पणम् ॥

माध्यस्थ्यं यस्मनोऽब्जे स्थितमतित्रिलसत् सदृशं भानुभासि, सद्विशाकामिनीयं सुचिरमनुगता स्वैच्छया क्रीडति स्म ।
 यस्यान्तःस्रुवर्गः प्रस्रमनमगमच्छुद्धसत्त्वाऽनुयोगाद्-विश्रान्तिस्थानमेष श्रमणगुणगणस्यैकभाराधनीयम् ॥ १ ॥
 सौम्याकारो विनीतः स्फुरदधिक्रमतिर्ब्रह्मतत्त्वप्रवीणः, सोऽहंकारैकलीनः श्रुतधरविदितः सत्यवादात्मनीनः ।
 काव्याऽलंकारपेदी कलितनयगणः साध्यरुर्मस्वधीनो-दिव्याऽऽनन्दानुरक्तः प्रमथितमदनः शुद्धभाषैवदीनः ॥ २ ॥
 श्रीमन्तः साधुवर्याः प्रथितगुणगणाः सेव्यपादारविन्दाः, श्लाघन्ते यत्प्रतापं परहितनिरतं नित्यशर्मप्रदानम् ।
 सिद्धान्तोद्गीतत्वाऽद्यगुणगुणितं लब्धसत्कर्मसिद्धिं, तं वक्तारं प्रसिद्धं गुगनिधिमजितं सूरिवर्यं नमामि ॥ ३ ॥
 अभ्यस्तागमल्लब्धबोधकिरणैर्ध्वस्तं यदन्तस्तत्तदः, सच्चर्चानिरता यदीपरसनाऽप्यापद्धि शुद्धिं पराम् ।
 यन्नेत्रे सफलैऽनिशं जिनचरप्रेक्षारे मभित्त-स्तं शुद्धं परमं पुनीन्द्रमजितं श्रीसद्गुरुं संभजे ॥ ४ ॥
 कथासु सुकथा भव्या पीयूषरससंजूषा भुवि भावनया नित्यं मवरोगविनाशिनी ॥ ५ ॥
 पारम्पर्येण भविनां भवत्येवाऽतिपाविनी गंगालरंगवत्पुण्या श्रीतरङ्गवती कथा ॥ ६ ॥
 शिष्याम्योजविकासनैकरणे ! श्रीसद्गुरो ! त्राणद !, दत्त्या दीक्षणमाहिता मयि शुभा विधा च सा संस्कृतिः ।
 ध्यायैस्तत्सकलं भवत्कृतिरियं संशोध्य मुद्रापिता, हेमेन्द्रेण समर्प्यते विनयतः श्रीमत्पदाम्भोरुहे ॥ ७ ॥

संक्षिप्ततरंगवतीकथासारः ।

प्रजानामतीवाऽऽदरपात्रस्य महाराजोदयनभूपालस्य वत्सदेशे कौशाम्बीनामनगरी राजधानी, तत्र सकलगुणगणालङ्कृतो नगरश्रेष्ठी ऋषभसेनाऽभिधानो वसति स्म । तस्य शीलशोभाशालिनी कमलानाम्नी प्रियतमा आसीत्, तस्या अष्टौ बलबुद्धिपराक्रमोपेताः पुत्रा बभूवुः । यमुनादेव्या उपयाचेन तरंगस्रचितस्वप्नानुसारिणी रूपसावण्य लालिता तरंगवती नाम दुहिता च । पुत्रेभ्योऽप्यधिकमानलालनादिभिर्नैर्धमाना कलाकुलधर्मविविधशास्त्राभ्यासं परिसमाप्य जिनपूजा-सामायिक-प्रतिक्रमणादिधर्मक्रियायां मनोयोजयामास । कदाचित्प्रकटीभूते शरदुदुराजरम्यवैभवे समस्थारुणपुष्पनिज्ञानादिकलाविद्यासैमावृपितृभ्यामधिकसम्मानिता सहचरीगणपरिवृता क्रीडोद्यानं जगाम तत्रोद्यानपालिक्रिया मानदानादिना सर्वव्यवस्थापरितुष्टा विहर्तुमारेभे । किञ्चिद्दूरगमनानन्तरं सप्तच्छदपिशङ्गपुष्पावलोकनेन चकितचित्तामधुमशिकाभिराक्रान्ता लतामण्डपे प्रविष्टा तत्र सरोवरे सारसमिथुनषचलोकितवती, तद्दर्शनोद्भूतपूर्वभवस्मृतिः स्वसखीसारसीं प्रति सर्वं पूर्वजन्मवृत्तान्तं कथयितुमारभत-“ प्रियसखि ! जलजीवना परस्परानुरक्ता सारसीपुराऽभवं मत्पतिश्च सारसे व्याधस्मरताडितः सहसा मृतः । तच्चितायां तेन सह निजमपि वपुरदहं वर्तमानमवे । भ्रष्टिकुले जन्माऽऽसाद्य-स्नेहमनुभूय कौमुदिमहोत्सवादिपर्वसु जिनार्चागुरुदर्शनस्वाध्यापसाधुब्राह्मणादिदानसम्मानेन बाल्यवयो व्यतितवती ।

[पूजाकृते सत्सुमनः करण्डं, कुत्वा करे मालिकिनी समागात् । वने भ्रमात् कामसदृश्यमानना प्रसूनवस्त्रा मधुरं वदन्ती ॥ १ ॥
 पुण्याणि चामीकररत्नपात्रे भावेन सा न्यस्तवती क्रमेण । गजेन्द्रगन्धीनि सप्तपर्णपुष्पाणि चासन् धवलानि तानि ॥ २ ॥
 तेषामथैकं सुमनः प्रपीतं विचारिणां विस्मयमादादानम् । स्वयं त्यजानन्स तरंगवत्यै परीक्षणार्थं प्रददौ पिता तत् ॥ ३ ॥
 पितः प्रसूनं विषमच्छदस्य नवाऽञ्जलिस्थितमाक्षिकाभिः निजांगणसर्गेन रजकणेन पीतं कृतं चैतदहं तु मन्ये ॥ ४ ॥
 स्त्रीभिः सहोद्यानविहारहेतोर्विनिश्चयोऽभूद् विहृतश्च यत्नः । रथेन गन्ध्या सकलः समाजः गतः सहासीद् जननी तदीयाः ॥ ५ ॥
 अनेकहर्षोच्छ्वासनप्रसंगे, अनुश्रिताभिर्मधुमक्षिकाभिः । दंष्ट्रास्य पेटुर्मणिमालिकाश्च रक्षाकृते साभ्यविशिक्षिञ्जम् ॥ ६ ॥
 अन्याः स्त्रियस्तत्र च वापिकायां स्नाने च गाने मदभाज आसन् । तत् प्रान्तकासारजले तदानीं चक्रद्वयं तद्रममाणमासीत् ॥ ७ ॥
 तद्दर्शने तद्गतसद्विचारे जातिस्मृतिः पूर्वभवस्य जाता । चक्रद्वयं व्याघ्रजौ च दृष्टाः पत्या समं स्वीयसृतिश्च दृष्टा ॥ ८ ॥
 ह्युभेन भावेन च तत्र दग्ध्वा तरंगवत्यस्म्यधुनाऽत्र जाता । लिलेख चित्रं पतिशोधनाथ न तं विना यत्सफलं सञ्जन्म ॥ ९ ॥
 तस्मिन्लोकाः कौमुदीपर्वकाले देवार्चास्तुत्यादितत्पीषधं च । ध्यानं दानं कर्मसंस्कृतेऽथ श्रेष्ठात्मनः कुर्वेदेऽथोपवासम् ॥ १० ॥
 तस्मिन्काले श्रेष्ठिसौघाग्रदेशे वेद्यां नानास्थापितं चित्रराशिम् । लोकाः पश्यन्ति प्रमोदेन तस्मिन् नानाचित्रास्तत्कला वर्णयन्ति ॥
 तस्मिन्धन्यश्रेष्ठिजः पद्मदेवः चित्रं पश्यन् तद्विचारं च कुर्वन् । मृच्छां लब्ध्वा भूमिभागे पथातोत्थाय स्मृत्या पूर्वजन्माथ जज्ञे ॥
 मित्राणि तं चाऽऽशु गृहं नयन्ति पूर्वा कथां सोऽपि ततः करोति । सर्वे च तत्सारसिका निबन्ध तरंगवत्यै सकल ब्रवीति ॥ १३ ॥ ”

अधुना सारसयुगलदर्शनजातजातिस्मृतिः क्षणमपि पतिं विना जीवितुं न शक्नोमि तत्त्वं शरणं भव मम पतिरप्यत्रैव नगरे जातो भवेत् ? । तद्भवेपणार्थं चित्रमालेरुग्र ते वितरामि । त्वं गत्वा चतुष्के दर्शय । तदनुरोधेन गता सारसिका प्रतिनिवृत्य पद्मदेवाभिधानस्ते पतिरिति निवेदयामास । ज्ञातवृत्ता स्वार्पणपत्रतोऽन्योन्यदृढानुरागे जातेऽपि पितृनिषद्भविवाहकौतुका, विरहमसहमाना स्वयं तमभिससार । तस्याः पतिरपि स्वानुरागिणीतामादाय सहसा जलमार्गेण देशान्तरं प्रतस्थे । तदैव गान्धर्वेण विविना परिणीय यावद्गंगाकूलमवतरति तावत्तौ लुण्टाकदलेन दृष्टौ लुण्टितौ दृढं बद्धौ कालिकाबलिदानाय गुहायां रक्षितौ । तत्परिचिन्त्य सदैव विचारद्वारा तयोः पूर्वभवव्याधस्तमारणादिविलापं श्रुत्वा रक्षकनिषादेन जातजातिस्मृतिना गुहातो विमुच्य निर्भयस्थानावधि सुखेन नीतौ ग्राम्यनिवासे कृतविश्रामौ तौ, कुलमापहस्तिः सहसाऽऽगत्य मातापितृविरहदुःखं निवेद्य रथेन गृहं प्रति प्रेरयामास । वासालिके तीर्थे वटं नमस्कृत्य प्रभुवर्द्धमानं स्मरन्तौ पर्यटनेन गृहमासेदतुः । गृहमागत्य मातापितृबन्धुपरिवारमहिष्यादिमिलनानन्तरं सर्वसम्पत्त्या आनन्देन कालं यापयन्तौ कदाचिन्मुनिदर्शनं प्राप्य शुद्धभावनयासुनि नत्वा धर्मपृष्टवन्तौ मुनिश्च गुहामोक्षानन्तरं जातनिर्वेदं गृहीतदीक्षं तं निषादमेवमामवगच्छतमिति निजपूर्वजन्मबृत्तान्तं निर्वेदकरणं च सर्वजनोपदेशयोग्यं सर्वजनाय-हितं ज्ञात्वा प्रकाशितम् स चायम् । गंगोपकण्ठे रमणीया चम्पानाम नगरी । तस्याः परिसरे विकटा श्यापदसंकुला चित्रविचित्राणां पशूनामाश्रयभृताऽरण्यानी । तत्र व्यवस्थिता व्याघकुटुम्बिनः प्रतिवसन्ति स्मः विचारणीयनीतिकुलाचाराणां विविधधर्मपद्धत्तिप्रियाणां “ परस्परोपग्रह जीवाना ” मिति नीत्याऽन्योन्यसहायमुपयुज्य रक्षणशक्तिसम्पन्नानां तेषामेको युवा बलवान्व्याघ एकदिवसे

क्रीडश्चक्रव्युगलचक्रे नानावढागशरिशुभे गंगाकुलाञ्जलारप्रभे मरुति सरोवरे गाढावगाहाऽभिलाषवत्यकरिणं प्रदोषे यदा तज्ज-
 लपावमहानिनादेन भयेनेत्कोशन्तः पक्षिणो नमस्तुदृक्स्त वदा लक्ष्योक्त्य निमित्तवरावातं चक्रे, स द्यरोव्याप्तस्याऽऽङ्गुलह-
 स्ततया मजमस्तुशोहीनं चक्राकं जवान । सायन्निष्ठमश्वशक्रशगो यमी पयाव । तदुपरी पञ्चमी सारसी करुणतारसरेण भुञ्जे
 निललाप । कृष्यमाणे वापे मृतं चक्रविहगमगत्य व्याघरशिताषां चिताषां निपत्य समपि सह पत्या भयनमाचकार विर्यशान्येया-
 द्यं लोकोचरारागमलोक्य लुब्धकः परं पञ्चावतापं च बिललाप असस्यीरतममुमन् देमुरुचमंन्याणीकृत्य तस्यामंभ चिताया-
 माल्मानमपि जुहोति स्म मरणकालकृत्यमायाचनया वाराणस्यां श्रीमगां भेष्टिनां गृहे जन्म लेभे पितृदत्तव्रतया नाम्ना परि-
 चितः स्थितवकलकृञ्जाकौशुलः क्रमेण मवितव्यवया द्यूतचौपादिजाताभिरुचुष्टाको यथा । रुदाचन राजाधिकारिणो प्रहीतुं
 वमनुदुदुदुः मोषा वदा स क्षारीक्यनेऽन्तर्धचे लोके तिरस्कृतः । गत्याऽऽमी चौष्टुमभिश्रित्य तेषु संगतमहालोष्टिको जातः
 पृष्ठीपतेः प्रीतिमासाद्य सेनापतित्वं स्वीचकार । गंगावटे श्रेष्ठिनयवोशरंगमतीरमेतयोः सर्वसमाहृत्य देवीयलिकृते स्थानियुक्तः
 श्रासपीडितवया तरंगतया निशामागोऽप्यानुद्दिश कथ्यमानां स्वक्यां निशम्य क्रुस्वभावोऽपि जातवृच्छांतन्तरं धृतावनाति-
 स्थितिः गुहात उन्मोच्य वनाश्रित्तस्य निर्गमार्गमारोप्य ती स्थान्तरं जगाम उत्तरापयं गत्वा श्रुतमुखोवाने श्रीशामरेयजिनवार-
 श्वेन कृत्वा दर्शनवन्दनादिभिर्मुनिसमाजमनिधं सेवमानः श्रुतमोरेऽऽवेगम्यमानया दीर्घां जगाम त्रिजगताऽऽभयनोऽऽसत्तवाऽ-
 धिक्र पूर्वविज्ञानः सहमुनियस्विवारेण कौशुला उवाच श्रेष्ठारपाऽवस्मात् ध्याने तस्थी । सामं वसुन्विहाराय वयागमी तरंगवतीरमभेदी

तद्दर्शनं कृत्वा भक्त्या नमताम् । धर्ममुपदिशतो गुरोरात्मबोध “ प्रमाणनयाऽभितात्मसिद्धिकर्माष्टकसम्यक्त्वचारित्रिमोक्षस्थानसम्बन्धिबोधं श्रुत्वा जातवैराग्यौ मातापित्रोरन्तिके आपृषणानि वर्गेण साकं प्रेष्य सर्वविरतिचारित्रमङ्गीचक्रतुः पित्रोर्भोहापनयनार्थं पद्मदेवमुनिवैराग्योपदेशं वित्तीयं सम्मतिमासादयत. निरुद्देश्यं च विजहार । धर्मबोधकगुरुमहागजेन महावीरप्रभुत्रदहस्तलब्धदीक्षायाः मुख्यसाध्याश्चन्दनबालायाः शिष्यायै सुव्रताप्रवर्तिन्यै साग्रहसूचनार्पूर्वकं समर्पिता नवदीक्षितासाध्वीतरंगवती सुव्रताप्रवर्तिन्यया समं कौश्याम्ब्यां नानाचारुदारुनिर्मितं स्वाध्यायसाधनभूतं नवत्रिनिनीनामध्ययनघोषप्रतिनिनादितं भव्यमुष्णश्रायं जगाम जपतपः-स्वाध्यायधर्मकृत्ये प्रयतमाना चरणकरणात्मिकां शिक्षामासादितवती । गतेऽथ कियतित्रालेन ग्रामानुग्रामं विदृत्य राजगृहनगरं समागतवती । अनेकश्रीमच्छद्वालुश्रावकश्राविकासेवितं धर्मानुरागिजनक्रियाकलापसूचितधर्मराज्यं तनगरं राजेश्वरः (अशोकचन्द्रकोणिकः श्रीसन्महावीरस्वामिचरणानुपासीनः श्वास्ति स्म । तत्र नगरे षष्ठ्यारणाया गवेषणायै श्रद्धापरायणायाः सद्गुणानुरागिण्या-भद्रिकमानिन्याः श्राविकाया धनपालश्रेष्ठिनः पत्न्याः सोमाया गृहमगच्छत् । संयतात्मनो धर्मवार्तामन्तरेण व्यर्थं केनाऽपि सह विकथाप्रसंगे नोत्सहन्ते तथापि धर्मोपदेशं प्रार्थ्यमाना चोपदेशं चकार । साध्व्याः शान्तौजस्विनीमाकृतिं देवदुर्लभं सौन्दर्यं सरल-स्वभावं ललितलावण्यं निरीक्ष्य तज्जीवनवृत्तान्तश्रवणोन्मुखा श्राविकया सोमया कृताऽभ्यर्थना धर्मलामभवगत्य संक्षेपेण स्ववृत्तान्तं श्रावयितुं प्रवृत्ता तच्छ्रवणेन प्रबुद्धा .सोमादेशवृत्तिरूपव्रतानि लेभे तत्तरुणानुचर्योऽपि यथाशक्ति व्रतानुसारितामागत्य कृतसम्यक्त्वतत्त्वभदानासम्यक्त्वमासेदुः क्षणमात्रमपि साधुसमागमसंसारतारको भवतीति बुद्ध्या धर्मपरिणामम् मनसि मोदमाना

पश्चात् साष्ठीतरंगवती कृतेर्यासमितिपूर्वकमुपाश्रयं प्राप्तवती । क्रमेण जपतपःसंयमादिषु स्वशक्तिविकासयन्ती शुक्लध्यानमारूढा-
केवलज्ञानकेवलदर्शने प्राप्य सुवर्णकमलासननामध्यास्य धर्मबोधेन जनसमूहमत्तारयत् । बहुधामण्डले विहृत्य मोक्षपदमाससाद ।
धर्मोपदेशकमुनिश्चः पद्मदेवोऽपि केवलज्ञानेन शिवपदं भेजे, त्रिकालं कृतधर्मारिाधना विश्वदात्मशक्तयस्तयोः मातापितरौ श्वश्रूश्चसुरौ
सारसिका तथाऽन्या सोमाश्राविका वासवदादायः स्वर्गमलंकुर्वन् भ्राविभद्रं च प्राप्स्यन्ति रसदायिन्याः कथायामागः समाप्ति-
मगमत् । तदियं श्रेयसी कथा सर्वात्र यथाऽधिकारमुचरोत्तरदत्तां नयति अलमतिविस्तरेण—

॥ श्रीमत्पादलिप्तसूरीणां परिचयः ॥

जयन्ति पादलिप्तस्य प्रमोक्षरणेणवः । श्रियः संवनेन वश्यचूर्णं तत्प्रणतांगिनाम् ॥ १ ॥

श्रीमन्तो विविधागमपारगाः क्षरिसृद्धन्याः श्रीपादलिप्ताऽऽचार्याः स्वीयजनुषा कतमं जनपदं मण्डयामासुः । कस्मिन् वयसि केषां
पुण्यनामधेयानां महात्मनां सविधे त्रतमङ्गीचक्रुः । काँस्कान् पुण्यरास्त्रिविराजितान् देशान् विहरणेन पावयाम्बभूवुः । कथञ्च जैन-
ज्ञासनप्रभावकृताश्च समवापुः । इत्यादिविचाराणां प्रचारितायामाचार्यवर्धेभीप्रभाचन्द्रश्चरिविचितप्रभावकचरितानुसारेण एता-
वदवगम्यते यत्-कोशलायां फुल्लश्रेष्ठिनः प्रसस्तशीलशालिनी सर्वसद्गुणैकनिधानं रूपेणाऽऽतिमा प्रतिमाभिधाना पत्नी बभूव ।

तस्याः कुक्षिशुक्तेर्गवत्पार्श्वेनाथस्य शासनदेव्या वैरोध्याः प्रसादयुतो नागेन्द्रो नाम पुत्रत्वनमज्जयत । पितृभ्यां गर्भाष्टमेऽब्दे विद्याधराम्नायकाय श्रीमदर्यकालिकसूरिपरम्परायां जाताय विद्याधराच्छीपश्रीमदर्यनागहस्तिधरये बालोऽयं समर्पितः । स च सूरिपुत्रः स्वीयदीक्षाभ्रातुः सङ्गमसिंहद्वारेर्निकटे तस्मै व्रतं दापयामास । साम्प्रतं दीक्षाकालिकं तन्नाम यद्यप्यन्नक्यविद्वानं तथापि मंडनगणिनः सकलाद्यादेकस्मिन्नेव वत्सरे न्यायव्याकरणसाहित्यत्रैनसिद्धान्तानधीत्य कदाचिद्गोचरचर्यात उपाश्रयं प्रत्यावृत्तेन तेन बालसाधुना सुशब्दशृङ्गारिताया xगाथाया उच्चारणे कृते तुष्टेन गुरुगा तदानीपत्नौ पल्लितेति (प्रदीप्तेति) सम्बोधितः । परञ्च महाबुद्धिमता तेन शिष्यत्वेन पकाराऽप्रे ऋजुं रेखां निवेश्य सम्बोधनाय प्रार्थितो गुरुः प्रगाढप्रतिभाप्रीतस्त्वं " पालित्त " इति नाम्ना व्याजहार । तथा पादलेपसाध्यां गगनगमनसम्पादयित्रीं विद्यां समर्पयामास । दशवर्षमित एव वयसि आचार्यपदसमर्पणपूर्वकं स्वीयपट्टाधिपत्यमपि ददौ । तदारभ्य लोके पादलिप्तेतिनाम्ना प्रसिद्धिर्जातेति विज्ञापते । ततस्ते महामहिमशालिनः पादलिप्ताचार्याः पाटलीपुत्रान्मथुरामगमन् । तत्र नानाप्रकारैः सङ्क्षेपहारं सम्गाद्य पुनरपि पाटलीपुत्रं प्रत्याजग्मुः । तदा तत्र गुरुण्डो नाम नृपो राज्यासनमधितिष्ठति स्म । विद्याप्रभावेण विविधचमत्कारप्रदर्शनेन च श्रीपादलिप्तधरयस्त्वं जिनवर्मानुरागिणं चक्रुः । ततो विहार-क्रमेण मथुरायां श्रीसुपार्श्वजिनस्तूपे भीपार्श्वं प्रणम्य लाटदेशान्तर्धर्तित्थी नाराख्यपुरे श्राद्धानां श्रद्धेतराणाञ्च स्वप्रतिभाप्रायल्यं प्रदर्श्य पश्चाच्च श्रीसिद्धदेवे त्रे यात्रां विधाय दक्षिणापथे वर्तमानं मानस्वेटपुरमर्गसिधुः । कृष्णराजो नाम तत्पुराधिपो विद्वत्संकेतसं-

x अंभं तत्रच्छोए अपुण्णिय पुण्णदंतंपतोए । नवसाखिकंजियं नववहहर कुटण्ण मे दिन्तं ।

स्तुतपादलिताख्यभाषाविरचनादिगुणोद्येन प्रह्वीभूय पूजनपूर्वकं तेषु परां भक्तिं यभार । एरुदा महेन्द्रोपाख्यायेन पाटलीपुरे ब्राह्म-
 णेभ्यो व्रतं प्रदत्तम् । तेन भृगुकच्छत्रासिनो विद्या जैनधर्माय बहुबा चुक्रुधुः । तदा सङ्बलत्कलहप्रशमाय श्रीपादलिससूरीभिम-
 न्चितवान् । तदुररीकृत्य आकाशगामिन्या विद्यया भृगुकच्छमागतेष्वेव तेषु संव्रत्तास्ते विद्वेषिणो ब्राह्मणाः पुरं सन्तप्य पलायिताः ।
 एवं क्रियन्तं कालं तत्रैव वसतिं विधाय धर्मदेशनां ददुः, ततश्च पुनर्मानखेटपुरं जग्मुस्ते महाप्रभावका आचार्यवर्याः । दक्षिणापये-
 श्वरस्य शालिवाहनस्याऽमात्यः सुद्रकाऽपरनामा गुणाढ्योऽपि तेषां शिष्योऽभवत् । अन्यदा शालिवाहनमभायां चत्वारो विद्वांसः समा-
 गताः तैः सर्वशास्त्रारभूतैः पादैः पद्यमेकं निरच्य नृपत्रे समुपस्थापितम् । राजाऽपि ते गणुः कृतगण्डित्ये न तुष्टः सन् प्रशंसापुरःसरं पुरु-
 षेन धनेन तान् समतोषयत् । तदा तत्रस्थिता श्रीपादलिससूरीणां दिव्यप्रभावं प्रगाढगण्डित्यञ्च जानती भोगवती नाम वारवनिताऽ-
 त्यन्नानां तेषां तावती मिथ्याभूतां प्रशंसामसहमाना तत्सर्वं निषिध्य श्रीपादलिससूरीगणगात्रुद्धिमभावं मूयसंसदि वर्णयामास ।
 तेन विस्मितः शालिवाहनः सादरं तानामन्त्रयतिस्म । तदा वदद्भीकृत्य मानखेटपुरात् प्रविष्टानपुरं समाश्रयुः । तत्र निवसन्तः प्राकृत-
 मर्षा चमत्कारकारिणी तरंगवती कथाश्रयन्त् । पूर्वोक्तकविषु विशेषतस्सरो पाञ्चालो नाम यः कविरासो न तं सञ्जीवनीविद्याप्रभाव-
 निस्मितं कृत्वा परामबद्धुःखादुद्धारयन्ति स्म । ततो विहृत्य श्रीपादलिताचार्याः सीराण्डदेशे ढंतापुर्यामयासिदुः । तत्र च रससिद्धयर्थे
 महीमण्डलं भ्रान्त्वान्पदा स्वढंकापुरीमागतम् रसशास्त्रप्रबीजं नागार्जुनमपि त्रिनधर्माऽनुरक्तं विधाय तस्मै गगतगापितीं विद्यामदुः;

१ जोर्ष भोजनमात्रेय., कपिलः प्राणिनां दया । बृहस्पतिरविश्वातः, पाञ्चालः स्त्रीषु मार्दवम् ॥

ततस्तुष्टेन भक्तेन तेन नागार्जुनेन सिद्धक्षेत्रोपत्यकायां स्वपमोपकारिणां तेषां स्मृतये-पादलिप्तं नाम पुरं (पालीताणा) निर्मापितम् । गिरिनारोपर्यपि प्रभृतानि धर्मकार्याणि सम्पादितानि । एवं देशनया सर्वान् भव्यजन्तून् बोधयन्तः स्वरचरणाः स्वायुषोऽत्यत्वं विज्ञाय सिद्धक्षेत्रं गत्वा द्वात्रिंशद्दिनानि यावदनशनं कृत्वा स्वर्जगुः । तेषां समयनिषये तु तादृशविस्पष्टप्रमाणाऽभावेन निश्चयेन किमपि वक्तुं न शक्यं तथाऽपि विक्रमस्य प्रथमशताब्द्या द्वितीयचरणभारम्य द्वितीयशताब्द्याः पूर्वार्द्धाऽभ्यन्तरे तेषां स्थितिरासीदित्यनुमीयते । यतस्ते आर्यखपुटमहेन्द्रोपाध्याय-विक्रमादित्यवार्द्धक्यविद्यमानश्रीशालिवाहनतदीयाऽस्मात्प्रशुद्रकादीनां विक्रमप्रथमशताब्द्यां वर्तमानानामैतिहासिकपुरुषाणां समकालवर्तिनोऽभूवन्निति प्रभावकचरितेन निश्चितमेव भवति । केचिदन्वेषकास्तु महावीरनिर्वाणतः ६१७ तमे वर्षे युगप्रधानपदभाजां ६८४ तमे वर्षे च स्वर्गजुषां वाचकश्रीमदार्थनागहस्तिश्रीणां कुञ्चानवंशाधिपसामन्तस्य मुरुण्डस्य च समकालिनकत्वमपि वर्णयन्तः तेषां सामान्यतः स्थितिकालं विक्रमतृतीयशताब्द्याः पूर्वार्धमेव निर्दिशन्ति । परमपूज्याः महोपाध्यायाः श्रीसिद्धिमुनिपादास्तु वाचकश्रीमदाऽर्यनागहस्तिश्रीभ्यो विद्याधरान्नायोद्भवं नागहस्तिशूरिं पृथग् मत्वा मुरुण्डमपि कुञ्चानानां न किन्तु-पार्थियननुपाणां सामन्तं भूपं मन्यमाना विद्याधराऽऽम्नायोद्भवनागहस्तिसमानकालिकं पादलिप्तं विक्रमस्य द्वितीयशताब्द्यां तदनन्तरं वा न किन्तु प्रथमशताब्द्यामेव निश्चिन्वन्ति । एवञ्च प्रभावकचरिते प्रदर्शितं श्रीपादलिप्तश्रीणां श्रीमदार्थखपुट्यादिसमकालिकत्वमपि सम्पादितं भवतीति निगदन्ति । वयन्तु तदेव सम्यगिति मन्यामहे । पुरा किल विद्याधरनागा वंशः समभवत् । तद्वंश-बातेभ्यः श्रीमदार्थविद्याधरगोपालसूरिभ्योपि विद्याधरनाम्नी श्राद्धा प्रादुर्बभूव । अथ वज्रसेनश्रीणां समवे विद्याधरनामकैभ्यस्त-

दीयन्तिभ्योऽपि विद्याधरकुलं ख्यातिमाप । व्यतीते च क्रियति काले तेषां त्रयाणामेकस्मात्कस्माच्चित्स्वतन्त्रो वा विद्याधरगच्छो
व्यजायत । एवंविधे व्यतिकरे वर्तमाने भीमत्यादलिसमूरीणां सप्तासमयविषयका विविधा विकल्पाः सम्भवयुस्तत्त्वाभाविकमेव । तत्त्वं
न्तु बहुभ्रतगम्यम् ।

—❧(०)❧—

ग्रन्थकर्तृपरिचयः ।

—❧(०)❧—

अथेदानीं समुपस्थाप्यतेऽयं मन्व्यभावनोदथाय मुद्राप्यमाणेतद्ग्रन्थनिर्मातॄणां भव्यतेजोविराजिताच्छरीनां ज्ञानदर्शनचारित्रैक-
निरतानां सुविख्यातव्याख्यातॄणां सुगृहीतनामधेयानां परमपूज्यतमानामाचार्यभीमद्विजितमागरसूरिपादानां सद्दक्षः परिचयः ।
साफल्यं लम्भयामासुस्ते हि महात्मानो विक्रमाकद्विचत्वारिंशद्विक्रिकोनिधिशिवतमाऽब्दे (१९४२)सहस्रशृङ्खलपत्राभ्यां सुदिने धर्म-
करतीनां विविधपरिवारपरिवृतानां लेखापाटीदारज्ञातिविशेषणानां लच्छुभाइ इत्यभिधानं दधानानां वैशेषोत्तमानां पत्न्याः सत्य-
शीलादिसद्गुणगणसुशोभितायाः श्रीसोनबाइदेव्याः कुक्षिशुक्तेः शुभस्वप्नसुचितजन्मलाभेन दक्षिणभरतमध्यवर्तिरस्यगुर्जरमण्डला-
न्तर्गते नानावैभवविमण्डिते चारुतरप्रदेशे प्रह्लाद (पेटलाद) प्रचनसन्निधौ नार (नरसमूह) इति शुभामिधमन्वर्थे ग्रामम् । अम्बिकाकृता-
नुग्रहविषया पितृभ्याश्च प्रादीयत द्वादशेऽहनि हृदयङ्गमाऽ (अ) “म्बालाल” इति तेभ्योऽभिधा, अभिधानाऽमेदभावनया च तुष्टु-

बुध कुलपरम्परागतवैष्णवधर्मोत्पन्ना अपि कदाग्रहदूराः सर्वत्र समदर्शिनो भक्तिभावभरितेषु सर्वसम्प्रदायीगीतेषु मजनपद्येषु च समानादरा महानुभावा इमे कल्याणावाप्तये सुस्वरशुभनामकर्मसमवाप्तेन स्वीयमधुःकण्ठस्वरेण बाल्यत एव परमंकारुणिकम्भगन्तम् । समाप्य मातृभाषाशिक्षणं भक्तिभावतन्मया वैराग्यमाननायामेव मनो न्यधुः । चतुर्दशवर्षदेशीया एव वैराग्याभिनियेशवशया भवितव्यतावतान्मूर्तिपूजानिषेधरूपासि (हुंढिथा)मतानुयायिभित्तपस्त्रिसाधुश्रीहीराराकृषिभिः सङ्गताः । स्तम्भनीर्थे च १९५६ तमे विक्रमवत्सरे श्रावणे मासि तेषां समीपे दीक्षि ॥ चन्द्रबुः विजह्रस्वतः परमेकादशवर्षपर्यन्तं तानादेशेषु । समवातुर्विविधभाषापाठनम् । सुविचारितानि विज्ञाप जनमवानि, मूलभूता जैनाज्यामा अपि सुपरिशीलिताः । तेन च मूर्तिपूजा सर्वमुदुक्षुणां कृते परमावश्यकतीति धीरुदेति स्म । संस्रयदोलारूढैश्चचितोऽयं विषयोऽध्यात्मविद्वियोगनिष्ठैराचार्यश्रीमद्बुद्धिसागरसूरिवरैः समं विशेषतच्चाऽत्रगतये च । आगमेषु मूर्तिपूजायाः विधानं तस्याश्च श्रीमन्महावीरकालिकृतं पीडलिकसावलम्बनत्वोचितमाहात्म्यञ्चेत्येतेषु हृद्यैः सुदृढममाधानैस्त्वत्र योगनिष्ठाचार्येषु च संप्राप्तुः सतोषं परमसास्त्रिक्यम् । वि. सं. १९६५तमे वर्षे ज्येष्ठशुक्लैकादश्यामाचार्यवर्यश्रीमद्बुद्धिसागरस्वरिपादात्रि हुंढकमतस्थापित भागवतीदीक्षायाः पुनः संस्कारं सम्यादयामासुः । तदारभ्य अमीकृषीति नाम्नः स्थानेऽजित्तसागर इति समाऽऽकथया रूपातिमाजो बन्धुः । समधीतं सुपरिश्रमेण संस्कृतप्राकृतभाषाद्वयत्र योगोद्बहनादितपःक्रियापुरस्सरं समम्भस्ताः साङ्गा जैनागमा अपि इमान् प्रचस्तान् गुणान् विलोक्य पन्थासश्रीवीरविजयजीह्मिणः १९७२ तमे वैक्रमाब्दे गणितपदेन पन्थासपदेन च तान् समलञ्चक्रुः साणंदपुरे । दीप्तदेहता—सुस्वरस्पष्टता—परिपत्परीक्षा—ऽऽदेशवचनतेत्यादिगुणकलापैस्तेषामुपरंशुमंरणिः

प्रथतानां मव्यदेहिनां परमोपकारमादधाति स्म । सौम्यशान्तमुल्लमुद्रा च शान्तित्रक्ष्वर्षणेन त्रिविधतापत्रप्यमानानां मनसि परां
 शान्तिमापादयति स्म । तैर्विरचितानि प्रसादगुणविशिष्टानि काव्यानि मव्यान् झटित्येव शर्मनोतिपथिकान् विदधाति स्म । छेलन-
 कार्यमपि सततं धाराप्रवाहरूपेण प्राचलत् । तन्निर्मिताश्च मुद्रिता अमुद्रिताश्च बहवो ग्रन्था विद्यन्ते । तथाहि—भीमसेनचरित्रं, अजितसे-
 नचरित्रं, चन्द्रराजचरित्रं स्तुतयः श्रीशोभनस्तुतेष्टीका, धर्मशर्माभ्युदय-नेमिनिर्वाण-विलकमञ्जरी-शान्तिनाथचरित्रादिमहाकाव्यानां
 टीकाः, शब्दसिंधुः, बुद्धिप्रसाव्याकरणं, सुभाषितसाहित्यं, बुद्धिसागरसूरचरित्रं, श्रीरुप्यसूत्रसुखनोविका टीकाश्चेतिगीर्वाणगिरा गुम्फिता
 वर्तन्ते । कृतिश्रेष्ठां मनोहारिणी सुगना रसमयी च । वेदान्ततत्त्वमपि ग्रन्थद्वारा व्यक्तीकृतम् । वेदान्तरहस्यश्च काव्य-प्रबन्धेन गुर्जरगिरा
 बहुधा विश्वदीकृत्य प्रकाशितम् । तत्र सस्योचितमात्रमयं हृष्टासकं जनानानन्दयति । सुपाश्वनाथचरित्र-सुरसुन्दरीचरित्र-कुमारपाल-
 चरित्रादीनां माषान्तराणि तद्रचितानि मुद्रितानि विद्यन्ते इत्थं तैःसूरिवरैःसाहित्यविद्वद्विज्ञेयतो विहिता । तेषामीडृशी शक्ति विवि-
 धाऽपगुणांश्च समुद्दीक्ष्य तृष्टैराचार्य श्रीमद्बुद्धिसागरसूरिवर्यैः उचरपुर्जस्थे प्रान्तिजपुरेऽश्रीस्तुचरैकोनविंशतिसततमेऽद्दे आचार्य-
 पदसुपहारीकृतं, सागसंवाटकपूरपि समर्पिता । तां धुरं चिरं बहन्तस्तेऽजितसागरसूरिवराः श्रमणजनानां धर्मपथप्रदर्शकाः सन्तः
 परमोपकारं विदधाति स्म । मुनिवृन्दे क्रजुक्षमावाः प्रेममन्तः समदर्शिनः वर्साभ्युदयसमर्थका आसन्निति तु तेषां कार्यजातैः सुप्र-
 सिद्धमेव । परोपकाररसिका-स्परसज्वाटकगच्छमतानपेक्षकास्ते मुनिश्रीकृद्विसागर-मुनिश्रीरंगत्रिमल-मुनिश्रीकोर्विसागर-
 मुनिभीदुर्लभविजय-दानसागराऽऽदिभ्यो पंन्यासपदं महता हर्षेण वितरन्ति स्म । बहुभ्यः साधुभ्यः साध्वीभ्योऽपि दीक्षां महा-

दीक्षां समर्पितवन्तः, अर्हन्प्रविष्टा-गुरुभृतिप्रतिष्ठो-द्यापनो-पधानवहनादिधार्मिकक्रियाः संसाधयन्तः धान्त्यादियविधर्मसम्पालयन्तः पञ्चाक्षीरयुत्तरैकोनविंशतिशततमे विक्रमसंवत्सरे (१९८५) आश्विनशुक्लतृतीयायामुत्तरगुर्जरवर्तिविद्यापुरेग्रामे समाधिपूर्वकं स्वर्गलोकं जग्मुः ॥ आचार्यश्रीमद्बुद्धिसागरसूरीश्वरचरणानां समाधिमन्दिरस्य पुरतः (सम्मुखे) तेषामग्निसंस्कारश्रमौ स्तूपोऽधुनाऽपि दृग्गोचरीभवन् महात्मनां तेषां स्मरणं कारयत्येवेति श्रमः ।

—*०*—

प्रस्तावना ।

—*०*—

“स्वदोषशान्त्या विहिवात्मशान्तिः शान्तेर्विधाता शरणं जनानाम् । श्रयाद् भवक्लेशमयोपशान्त्यै शान्तिर्जिनो मे भगवान् शरण्यः ॥ १॥” प्रकटयति विवेकज्योतिरालम्प्रदेशे, तदनु मनसि हेयाहेयदृष्टिं तनोति । निवृत्तिनिविडकर्म-ग्रन्थिभेदं करोति, दवयति कुविल्यान् तच्छ्रुतज्ञानमीडे ॥ २ ॥ सुवर्णपात्रं प्रमवेत्सुवर्णात्रि-यथाऽयसश्चाऽयसमोजनं भवेत् । तथैव सद्ग्रन्थत्रिलोकना-ज्जनः, श्रेष्ठत्वमान्नोति महीतले ध्रुवम् ॥ ३ ॥ सुविदितमितिसम्यक्शेषुषी भागू जनानां जनिमृतिगदनानादुःखपूर्णं भवाऽब्धौ । असकृदपि वियोनौ प्राणिनो वै भ्रमन्तः, शिवसुखमधिगन्तुं सन्ति ते दृश्यमानाः ॥ ४ ॥ निरतिशयसुखं तत्कर्मणां मूलनाशाय नयति च परमात्माऽध्यक्षतो जीववर्गः । शिवपदमधिरोढुं कारणत्वेन शस्त्रे खलु चतुरनुयोगास्तीर्थकृद्भिः प्रदिष्टाः ॥ ५ ॥ चरण-

करणनाम्ना द्रव्यनाम्ना तथैवं, विदितगणितनाम्ना वा कथासंज्ञया च-इति चतुरस्रयोगा आगमे वै प्रसिद्धाः व्यवहृति सुखलायै
 हेतवः संभवन्ति ॥ ६ ॥ प्रथम इह वरेण्योऽन्ये तदर्थप्रयासाः इति कथयति सम्यग् ज्ञानदृष्ट्यादि सूत्रम् । चरणकरणनामा तेन
 मुख्योपयोगी, तत इति गुणपुष्ट्यै सन्ति भूयः प्रबन्धाः ॥ ७ ॥ इतरतदनुयोगज्ञानदृष्टिः ; विधातुं प्रखरमतिभिरायैः संस्कृतो
 ग्रन्थराशिः अयमपि चरिताख्यः सर्वगम्यत्वहेतोः शिवमतिमिरूपादेयोऽस्ति बोधप्रदत्वात् ॥ ८ ॥ प्रकृतिनवनवानां मानवानां
 चरित्रं विदितमपि ततः स्यात् प्रायशो कावचेन । असुकृतसुकृतोत्थे दुःखसौरुयेऽपि विद्वान् भवगमयति लोके तादृशीमिः कथाभिः
 ॥ ९ ॥ प्रभवरहितमिथ्यात्वाऽऽश्रितानां जनानामतिशयकृष्णमेवास्यायुषां साम्प्रतानाम् । सपदि जगति धर्माधर्मतत्त्वागमार्थं गुरुक-
 थितकथातः सावनं नान्यदस्ति ॥ १० ॥ चरितविषयकानां पुस्तकानां प्रबन्धे तत इह मतिमन्तः सरयो यत्नवन्तः । भवति विवि-
 धमेदारुर्भक्तामार्थमिश्रा श्रवणमननयोग्या सा कथा वै चतुर्धा ॥ ११ ॥ कथयति समवायाऽङ्गाभिधं याश्च सूत्र-मिति कथनगतार्थाः
 पंचभेदाश्च ते स्युः । प्रथमचरमयेदी त्याल्यकोटिप्रविष्टा-वतिश्रयविकयात्वात् हानिमात्रं ददाते ॥ १२ ॥ तदितरमुभयं तु भेषसः
 साधकत्वात् सुचरितपदवाच्यं धाम सर्वादराणाम् । चरितमपि तु मिश्रं बोधयद्बधर्मतत्त्वं जनयति हृदि हर्षं तत्समर्थोपकारि ॥ १३ ॥
 अतिश्रयनिरवर्धां तां कथां संयमी वै विमलहृदयभागः संनिबद्धं समर्थः । सुकृतपरिवृतात्मा येन निर्जरां प्राप्य येन क्षपितसकलकर्मा
 मोक्षधाम प्रयाति ॥ १४ ॥ शुभ इह परिणामः श्रोतुवक्त्रोरवश्यं श्रवणमननघ्रान्तःकषायश्च भव्यः । अधिगतशुभतत्त्वाधनोऽप्ये-
 मवेऽसावमृतपदसमर्थो जायते केवली च ॥ १५ ॥ चरितं त इह देशस्यापि भद्रोपकारः रचयति बुधवर्गस्तेन हृधां कथां हि । उदयति

सुमतिस्तच्छुबसंस्कारयोगे व्यग्रहृत्तिनिपुणत्वं लभ्यते चापि लोके ॥ १६ ॥ जिनरचरितैर्गंधर्षिणां जीवनीभिः परमयुचितीर्ग-
 बोधदाऽऽदर्शवृत्तैः । अतिभृतसुकथाभिः शुद्धसंस्कारयोगो भवति सुमतिमाजामश्वि तन्निर्विवादम् ॥ १७ ॥ भवति च शुभदेशाऽऽचार-
 क्षाकर्षाभिः सुपरिणतिसदाचारऽऽदिकं लभ्यते च । विविधगतिनिबद्धा जैनसाहित्यमध्ये प्रचुरात्तरकथास्तद्दृश्यमाना भवन्ति ॥ १८ ॥
 चरमभगवतः श्रीवीरनाथस्यकालादतिशयशुभभावादिप्रबोधोच्युत्साथ । अगणितसुकथास्ताः संप्रवृत्ताः इहाऽऽप्तन् तदतिशयसमाना
 ज्ञातृषर्माख्यत्वे ॥ १९ ॥ अद्यापि यासांसुलसाः कियत्यः कथादरो वैध सुदेवहिण्ड्याम् । यावान्तदंशोऽप्युपलभ्यतेऽत्र महोप-
 योग्यस्ति समोऽपि तावत् ॥ २० ॥ लोकोचरा भीतरवाहनस्य तरंगवत्याश्च कथात्रिचित्रा कथाः पुनर्या मगधादिसेना सुलो-
 चनाब्जधुमतीसुसक्ताः ॥ २१ ॥ द्वासप्ततिर्वाहरिंशत्तान्मी कथा इमाः श्रोत्रसुखाय याश्च । प्राक्तन्य एवातिपुराणकालाचास्ताः
 कथाः संचलिता अभवन् ॥ २२ ॥ श्रीपादलिताभिघसूरिसम्राट्कीर्तिदिगन्तान् व्यतिलंघ्य चासीत् । स आसनोत्कर्षकरः प्रमाथी
 नानाचमत्कारगुणैः प्रसिद्धः ॥ २३ ॥ प्रबन्धकेषु प्रतिमाप्रकर्षैर्विद्वग्गणेष्वप्य समादरं यः । आचार्यवर्षस्य सुपूर्वकालादासीत्प्रसि-
 द्धिर्नेहि तत्र अङ्का ॥ २४ ॥ तत्पूरिणा प्राकृतभाषयेयं मिश्राकथाऽकारि तरंगलोला । सुबह्वसंकारयुताऽपि दुर्बोधत्वेन सा सर्व-
 हिताय नाऽध्वत् ॥ २५ ॥ गतेऽथ काले कियति क्रमेण लुप्तप्रचारा किल सा बभूव । श्रीषणभट्टेना विनिर्मितायाः कादम्बरीनाम-
 कस्तकथायाः ॥ २६ ॥ गद्यात्मिकाया अपि पूर्वमेव श्रीसूरिण्यं रचिता कथाऽस्ति । प्राचीनताकारणतस्तु सेयं गृहेगृहे वाच-
 यितुं हि योग्या ॥ २७ ॥ संस्कृतवाक् किल वासवदत्ता प्राकृतवाक् च तरंगवतीयम् । ते च परः शतवत्सरकाणि नागमरी श्रुति-

श्रवण आस्ताम् ॥ २८ ॥ सुविहितजिनभद्राख्या गणीन्द्राः पुराणाः स्वकृत इति विशेषाऽऽवश्यकस्याथ भाष्येः । वसुधैव कुटुम्बकम् ॥
 (१५०८ वा १५१६) । सुवाचा ललितुरपि तदस्या नाम सद्गौरवेण ॥ २९ ॥ श्रुत्यब्धिसंख्योत्तरशक्रसंख्यशतप्रबन्धान्नु ये प्रणिन्युः ।
 तैः सूरिभिः श्रीहरिमद्रपादैरेषा ॥ ३० ॥ सृष्टाऽऽवश्यकस्य भाष्ये उद्योतनेनापि च स्मरिणा स्वै(कुत्रलय)मालाकथाख्ये विमलप्रबन्धे ।
 श्रीपा दलिप्लाभिधसूरिवर्यं प्रशंसतेयं लिखिताऽऽदरेण ॥ ३१ ॥ कृतं तिलकमंजरीति मधुगद्यकाव्यं स्फुटं कवीन्द्रधनपालनामकमहा
 बुधैः । सुन्दरं तदादिकविसंस्तवे सुगुरुरादलिप्यं स्तुवन् करोत्यतिसमादरेण ननु तरंगवत्याः स्मृतिम् ॥ ३२ ॥ सुपाहनाहचरियग्रन्थे
 प्राकृतकोविदैः । नवाङ्गशशिचन्द्रेऽसौ तरंगवती सृष्टा ॥ ३३ ॥ श्रीवासुपूज्यचरियग्रन्थे वाचकपुंगवैः । श्रीचन्द्रप्रभसूरीन्द्रैः सा
 तरंगवती सृष्टा ॥ ३४ ॥ श्रीपादलिप्यसूरीन्द्रस्वर्यानावसरे कवेः । कस्यचिदुःखिनो दुःखोद्गारा एवं तदाऽभवत् ॥ ३५ ॥
 जिनदासगणीन्द्रैस्तु पद्येऽष्टोचरके अते । दशवैयालीयणिज्जुतिग्रन्थेऽपि तथा वचः ॥ ३६ ॥ श्रीनेमिचन्द्राख्यगणी समेषां
 सुखावबोधाय ततः प्रसद्य । संक्षेपतस्तां नवबोधपूर्णां व्यरोरचत्प्राकृतभाषयेत् ॥ ३७ ॥ भद्रेश्वराख्येऽथ सूरिवर्यैः संक्षिप्यतां सार्ध
 चतुःशतान्क-श्लोकप्रमाणामतिसारश्रुतां लोकोपकाराय सुखं ससर्ज ॥ ३८ ॥ विबुधतिलकनामाऽऽद्यैः कवित्वप्रकाण्डैः पुनरतिसरलेयं
 ग्रन्थिता गद्यत्राग्निभः । न नयनविषया साऽन्तर्हितैवेति मन्ये कतिचन ननु लेभे ग्रन्थकृत् पत्रकाणि ॥ ३९ ॥ इदमपि किल तेषां
 श्रीसुखाज्ज्ञातमासीत् । अभिरुचिरधिकं संस्कृते साम्प्रतानाम् । वितरति मुनिशृन्दं संस्कृतेनोपदेशात् अमरगिर इदानीं धरि-
 भ्रप्रिचारः ॥ ४० ॥ वीक्ष्येति बोधमणिरखणवद्वक्त्रः स्वाध्यायबोधरविजात विद्युद्धिमाजाम् । श्रीबुद्धिसागरमहामतिमूरिराजं,

शिशुः समग्रनिगमाऽऽगमपारदृष्ट्या ॥४१॥ नानाप्राग्धरचक्रः कविचक्रत्नं वक्ता प्रसिद्धउदयन्मुमहाप्रभावः । श्रीमान्महानजितसा-
 गरसूरिवर्यः जप्रन्थ तां सुरगिरा नवपद्यरूपाम् ॥४२॥ मनो जनानां रमणीयताया उपासकं सा रमणीयता च । प्रतिक्षणं नूतनतां
 दधाति प्रमोदते तेन सतां च चेतः ॥ ४३ ॥ अस्याः कथायाः खलु वाचनेन क्षणे क्षणे नूतनभावलाभः । बाल्यं तथा शिक्षण-
 लेखने च विनीतिघर्माचरणे विवेकः ॥ ४४ ॥ विवाहशिष्टाचरणेऽनुरागो व्यापारदेश्चाटनलोकोबोधः । कलाग्रविद्यासदसद्विबोधो
 भवस्य किम्वा परिवर्तनं च ॥ ४५॥ स्वमुज्जुपायस्य गवेषणं चेत्यादि प्रकाराऽवगतिश्च सम्यक् । उद्भावयत्येव नवीनभावानेषा कथा-
 लोलतरंगतुल्यान् ॥ ४६ ॥ परस्परान्तिस्थिरारागरक्ताबुभौ विशुद्धव्यहारभावौ । तरंगवेत्येव च पद्मदेवोऽस्याः सत्कथाया वर-
 नायकौ स्तः ॥ ४७ ॥ दीक्षानिमित्तोत्थभवान्तररीयस्वजातिदाम्पत्यवियोगदीनम् । पुनर्भवेऽन्योऽन्यसमागमेन घेतश्चमत्कारकचित्र-
 भूतम् ॥ ४८ ॥ सुआविकाया अतिभक्तिमत्या अत्याग्रहार्थनयाऽनुनीता । कथंचिदाश्वस्य त्रतस्थिताऽत्र तरंगवत्यारभते
 स्वदृत्तम् ॥ ४९ ॥ आरम्य कौमारत एव सर्वं श्रीपद्मदेवेन समं स्वपत्या । धर्मोपदेशुः श्रमणस्य पार्वे दीक्षान्तमेतच्चरितं प्रशस्तम्
 ॥ ५० ॥ एतद्विधं वर्णितमस्ति येन प्रकाशचे दुःखतया भवोऽयम् । श्रुत्वा च भव्या अचिरेण मोहात्संसारमूलाद्विरता भवेयुः
 ॥ ५१ ॥ तथैव दीक्षागुरुराजवृत्तं प्रवर्णितं यद्वृद्धि वाचकानाम् । परंपरं विस्मयमादधाति प्रान्तेदिशत्येव महाविरक्तिम् ॥ ५२ ॥
 क्वचित्क्वचिद्धर्षकरा प्रसंगाः संदर्भिता रोचकतत्प्रकारैः । रसातुराणां रसरजदानैः प्रीतिप्रदा दैन्यहराश्च सन्ति ॥ ५३ ॥ तथाक्-
 व्चिद्वर्णितमस्ति वस्तुस्वारस्यतो यत्तठनैककाले । सर्वं तदानीं तनवस्तुष्टुषं प्रत्यक्षतुल्यं हृदि भासते च ॥५४॥ क्वचितकृतं यत्सुख-

दुःस्वर्णनं तज्जानतः वेतसि हर्षभोको । हास्यं च शृङ्गार भयानकौ च स्वरूपतः सन्ति हि तत्र तत्र ॥ ५५ ॥ रसौ तु शान्तः
 करुणस्तथाऽत्र प्रधानरूपेण निवेधितौ स्तः । दानं च शीलं च तपश्च भावो जिनेश्रुजा कथिताः क्वचिच्च ॥ ५६ ॥ सम्यक्त्व
 सामायिकधर्ममूलचारित्रतचच्छकुनादिकं च । तथा ज्वरस्वप्नपुनर्मनिनां भेदा विचारा उपदर्शिताश्च ॥ ५७ ॥ अद्यापि चैतद्रस-
 कृतकथाया अभावतः संस्कृतवाङ्मयेषु । ग्लानात्मनां भव्यदृशां जनानां श्रीसूरिणाऽकारि महोपकारम् ॥ ५८ ॥ प्राक्प्राकृते
 संग्रथिताकथेयं पश्चाद्बुद्धैर्मणदेशजतैरनुदिता वर्मणभाषया च तथैव सा गुर्वरभाषयाऽपि ॥ ५९ ॥ अशिक्षिताः सम्प्रति
 शिक्षिता वां कथामिमां वीक्ष्य समे मनुष्याः । प्रपठ्य संश्रुत्य सुहृष्टचित्ता भृशं भविष्यन्ति च धर्मलग्नाः ॥ ६० ॥ पुरःपुरे ज्ञान-
 तरङ्गिणीयं प्रवाहयन्ती निजबोधचाराम् । संप्लावयन्ती समभव्यजीवानुद्धारिका स्थाप्यति स प्रमोदः ॥ ६१ ॥ ग्रहांकखेटेन्दुमिते
 च वर्षे श्रीवैक्रमे(१९९९) प्रान्तिजपचने च । संघाग्रहाद्भव्यदृशां पुरस्तादियं कथारम्भि च वाचनाय ॥ ६२ ॥ चित्राऽवलोकितेन च
 पद्मेवप्राप्तिः पुनस्तेन समं च संगः । तरंगवत्या इति वाचितायामस्यां समाऽश्रुत्परमप्रसन्ना ॥ ६३ ॥ भावोऽसौ धर्ममयोऽत्र
 तस्मान्मुद्राप्य चास्याः क्रियतां प्रकाशः । साध्वीजनानां भविनां तथैवं तत्राऽभवन्से परमानुरोधः ॥ ६४ ॥ अस्त्यत्रपूर्वाऽपरपद्य-
 योस्तु, सरबन्ध इष्टः सुधिया विभाव्यः । कार्या न युग्मादिककल्पना वा, स्वतंत्रकाव्यं विदितं न यस्मात् ॥ ६५ ॥ भावाऽभि-
 लक्षणेण च वाचका स्ते कथामिमां बोधधिया पठन्तु, अलंक्रतिव्याकृतिशब्ददृष्ट्या, विशुद्धता प्रायश्हाऽऽदृताऽस्ति ॥ ६६ ॥ यदा मया
 दायितुमुद्रणालये संग्रामकालो विषमो ह्युपस्थितः । मरिप्रयासेऽपि तदातिदुर्लभं महार्घतायाः किल कागजादिकम् ॥ ६७ ॥ संशोध्य

जायेऽपि तथा विलम्बे तन्मुद्रणेऽकारि महान्प्रयासः । इमां पुनः संस्कृतवाचकानामग्रे निघायाऽस्मि कृतार्थ एव ॥ ६८ ॥ अचू-
दितागुर्जरभाषया या प्राकृते वास्ति तरंगलोला । द्वाभ्यां च संशोधनकार्थकाले कृतोपयोगोऽस्मि हि तत्र तत्र ॥ ६९ ॥ तस्माद्धि-
तत्कृतप्रकाशकानां विभक्तिं शीर्षेण बहूपकारम् । गुणैकपथाः सदसद्विवेके तान्सरद्वुधधान्संप्रति सूचयामि ॥ ७० ॥ आचार्यतामधि-
गतं किल शब्दशस्त्रे, श्रीभाइशङ्करबुध मणिशंकरं च । एतावुभौ शुचिसहायकराविदानीं सद्बुद्धिगेन मनसा परिचिन्त-
यामि ॥ ७१ ॥ जैने किम्वा जैनशास्त्रातिरिक्ते, न्याये काव्ये व्याकृतौ यः प्रवीणः । तच्चद्वृत्ते सिद्धहस्तं प्रशस्तं वर्षा-
नन्दं शस्त्रिणं तं स्मरामि ॥ ७२ ॥ वीतावधानादि मनुष्यदोषैर्याः काथनात्र त्रुटयो भवेयुः । गुणैकगृह्याविविधुषा विशोध्य
सम्पक् पठन्तः किल सूचयन्तु ॥ ७३ ॥ आवृत्तिकाले च यतो द्वितीये शक्यं हि तत्तत्परिवर्तनं स्यात् एतावदुक्त्वा विरमे परार्थे
बुधाः सदा कारुणिका भवन्ति ॥ ७४ ॥ ऋतवन्तरिक्षस्वकर्मित वैक्रमेऽब्दे+ श्री कार्तिकेसितदलैर्खलु पौर्णिमास्याम् । हेमे-
न्द्रसागरसुवाचकपुंगवेन, प्रस्तावनेति विहिता सुधियः धमन्ताम् ॥ ७५ ॥ बुद्धिमन्तः पठिष्यन्ति संशोष्येति सुतोषतः ।
स्खलनाथै सतो विद्वान् प्रार्थये च धमामपि ॥ ७६ ॥

+ “ सप्ताऽन्तरिक्षस्वकरे मितवैक्रमाऽब्दे (२००७) श्री कार्तिके सितदलैर्खलु पौर्णिमास्याम् ॥ ७५ ॥ ”

॥ तरङ्गवतीकथाया महात्म्यम् ॥

—*~*~*

इयं तरङ्गवत्याख्या ज्ञेया मिश्राऽभिषा कथा । यस्यां व्यावर्णितः सम्यग्धर्मो मुख्यतयैव हि ॥ १ ॥ यतः—धर्मार्थकामा वर्णयन्ते यत्र मिश्रकथाऽस्ति सा । धर्मपूर्णा पुनः सैव भृशं लोकोपकरिणी ॥ २ ॥ धर्माचार्या महात्मानो धर्मं प्रापयितुं नरान् । धर्मप्रधानां संकीर्णा कथां कुर्वन्ति गर्भदाम् ॥ ३ ॥ कथां तरङ्गवत्या ये शृणुयुर्भक्तिभावतः । तेषां भव्यात्मनामात्मा नायेत निर्मलः खलु ॥ ४ ॥ श्रोतॄणां श्रोत्रचित्तानि सदैवाऽऽनन्दयेदियम् शुद्धभावंन तां चित्ते सारम् मोक्षपदं व्रजेत् ॥ ५ ॥ संसार-अरण्यञ्चास्याः सारणेनैव नश्यति । सज्जनानाञ्च मूर्धन्यो जायते भुवने जनः ॥ ६ ॥ श्रद्धायाः सुविशुद्धायाः स्थिरत्वमुपजायते । जिनेन्द्रगदिते मार्गे मोहवृत्तिविनाशके ॥ ७ ॥ यायिनां भविता शुद्धा कथा साहाय्यकारिणी । पन्था मुख्यतमो लोके ज्ञेयः श्रेष्ठसुखाऽऽप्तये ॥ ८ ॥ युग्मम् । ज्ञानभानुप्रभापुञ्जैर्जनतायास्तमस्ततिम् । दूरीकुर्वन्ती भद्रेयं दीपिकेति विराजते ॥ ९ ॥ तर्पयन्ती सतः सेयं जिनभक्तिप्रवर्द्धिनी । मन्दाकिनीव मालिन्यं संसृतेर्नाशयत्यत्मम् ॥ १० ॥ सत्कथां भावतः श्रुत्वा भावयेच्च-द्विजे हृदि । श्रुत्वाऽऽनन्दमयः सैष जन्मसार्थक्यमाप्नुयात् ॥ ११ ॥ शुद्धधर्मप्रदात्त काव्यात् चित्तहारिकथानकात् । सर्वेषां मानसं तुष्टं जायते चिन्तनक्रमात् ॥ १२ ॥ कामं क्रोधं विषादं च मोहं मानं प्रमत्तताम् । मयं शोकं निराकृत्य दद्याद्बुद्धिमियं शुभाम् ॥ १३ ॥ आत्मोन्नतिकरी नूनं स्मृतेयं भव्यमानवैः । यामनुसृत्य लोके हि सिद्धिः सम्पद्यतेऽखिला ॥ १४ ॥ वैराग्यं

भीतरंगवती

कथा

॥ ११ ॥

संयमः शीलं शुभध्यानमनल्पधीः । कथया मृत्तिमत्या वै भवेत्साधुतया सह ॥ १५ ॥ आत्मनस्तोषदं गीतं चित्तवृत्तिविशोधकम् ।
चरितममृतस्यन्दि महानन्दविधायकम् ॥ १६ ॥ पादलिप्तस्य सूरिन्द्रोश्चरित्रं चारुतायुतम् । भव्यदेव्यक्षये हेतुं सिद्धिञ्चद्वित्रिधा-
यकम् ॥ १७ ॥ साध्व्यास्तरङ्गवत्या हि कथानुसारतः कृता । सुगीर्वाणगिरेयं वै महोपकृतिहेतवे ॥ १८ ॥ युग्मम् ॥ शृणोति
श्रावयत्येनां कथां यो बोधदायिनीम् । म श्रेयो भव्यजीवात्मा प्राप्नोति शाश्वतं जने ॥ १९ ॥ धर्माधिष्ठितनीतिलोकपटुवारूपः-
मृताऽपायकं, सम्भग्वोधनपूर्वकाऽऽचरणतः श्रद्धागुणाधायकम् । त्यक्त्वा मानवदेहमुत्तमदशामामादयन्ते सुखं, किं किं नो कुरुते
कथानकमिदं भावैस्सदभ्यस्यताम् ॥ २० ॥ श्रेयो यतो भवति सद्य इति प्रमाय, प्राज्ञो न हीच्छति सुधां सुकथां विहाय । नाना-
प्रकारशुभशिक्षणदानतोऽसौ पीयूषतोऽप्यधिगुणा महानं कथाऽस्ति ॥ २१ ॥ बुद्धस्तिलं कृत्वा चको ननु लिलेख गद्यात्मकं, कथान-
कमिदं बभूव न च भोगयोग्यं हि नः । स्मृतिप्रदमवेक्षितं नृष्टकणत्रमात्रं तु तत्र । भवेद्यदि सुरक्षितं सुखकरं ध्रुवं तद्भवेत् ॥ २२ ॥
वैदेशिकैः प्रगटितं निजभाषया तद् ज्ञात्वाऽभवन्मनसि कश्चिद्भूतभाषः । उत्पद्य काव्यमिति संस्कृतभाषया तत्र-सारल्पतः प्रिय-
जनेऽभवद्विष्टयात्रम् ॥ २३ ॥ श्रीपत्तने तदर्णहिल्लपुराऽभिधाने सूपाश्रये महति सागरगच्छसत्के । भूताम्भद्वयङ्गरे (२००५)
किल वैक्रमेन्दे, । मासां चतुष्टयमथो वमता सुखेन ॥ २४ ॥ हेमेन्द्रसागरसुवाचकपुंगवेन संशोधितं स्मृतिकृते शुभमभित्तभाजा
। भूयात्सुमंगलमिदं सुकथानकं तत्र नानाप्रकारशुभभावविशोधनाय ॥ २५ ॥

ॐ ह्रीं श्रीं अहम्

योगनिष्ठ-शास्त्रविशारद-जैनाचार्य-श्रीमद्-बुद्धिसागरसूरिभ्यो नमः ।

॥ श्रीमदजितसागरसूरिविरचिता—

॥ तरङ्गवतीकथा ॥

श्रीमोक्षलक्ष्मीः सुवृत्तैव येन, सम्यक्समासादितकेचलेन । सुगऽसुरैः सेत्रितपादपद्मं, नमामि तं श्रीरजिनेश्वरं मुदा ॥ १ ॥
साम्राज्यलक्ष्मीमपहाय येन, वैराग्यतो मोक्षमावृताऽरम् । सुराधिपैरचितपादपङ्कजं, स्तवीमि तं पूज्यतमार्हतां गणम् ॥ २ ॥
सम्प्राप्तहृद्यचलमोक्षशर्मणः पारं प्रयातान् भववारिराशेः । जन्मादिदुःखौघहरञ्चितस्य, नमामि सिद्धानखिलान्मुदाऽनिस्रम् ॥ ३ ॥
सद्गुणैः शुद्धशीलेन, विज्ञानविनयेन च । सङ्घकीर्त्तिकरान्सर्वा-नाचार्यान् प्रणमाम्यहम् ॥ ४ ॥
सद्गुरुं ज्ञानदातारं, सर्वसिद्धिप्रदायकम् । वन्देऽहं सततं सेव्यं, सर्वमङ्गलकारकम् ॥ ५ ॥
यत्प्रभावान्मुना लोकैः, जीवन्त्यपि कवीश्वराः । वाग्देवी सा प्रसन्नाऽस्तु शब्दार्थसिद्धिदायिनी ॥ ६ ॥
काव्यहेम्नः परीक्षायै, निकपोपलसन्निभाः । नुणदोषविदः सन्तु, विद्वांसः सुखिनः सदा ॥ ७ ॥
स्रीन्द्रपादलिप्सेन, रचिता निस्तृता कथा । तरङ्गवत्यभिलष्ये, भव्यप्राकृतभाषया ॥ ८ ॥

सन्ति यस्यां दण्डकानि, विशालानि बहूनि च । सम्बन्धा विविधार्थांश्च, समासा दुर्घटास्तथा
 श्लेषाऽलङ्कारसंमिश्र-वाक्यानि बहुधाऽभवन् । गद्यपद्यात्मका भावा-दुर्बोधा मिश्रभाषया
 यद्यपि विदुषां बोधो-जायते कठिनात्मनाम् । ग्रन्थकारगिरां सुष्ठु, दुर्ग्रह्णे मन्दचेतसाग्
 तस्मादयं प्रयासो मे, जिज्ञासुजनताऽऽग्रहात् । आकाङ्क्षा पूरयितव्या, जिज्ञासूनां सुसाधुभिः
 संस्कृता सुबटाशैली, स्फुटार्था भव्यभाषया । रचितेयं सुखायैव, क्लिष्टशब्दविवर्जिता
 सुभाषितं सर्वत एव शस्यते, कवीन्द्रवारैर्मुदितस्वभावैः । क्लिष्टार्थमात्रं रचितं सुकाव्यं, केचिद्धि जानन्ति विशेषविद्वाः ॥१४॥
 विशेषावश्यके भाष्ये, निर्दिष्टं स्वेन निर्मिते । श्रीजिनमद्रगणिना, तरङ्गवतीनामकम्
 श्रीहरिमद्रस्यार्था-ग्रन्थारम्भे तदीयकम् । स्मरणं चक्रिरे लोके, तुष्टिपुष्टिविधायकम्
 क्लिष्टेयं प्रकृतानाञ्च, विदुषां मोददायिनी । विस्तृतत्वाज्जनानां वै, सर्वेषां न हितावहा
 ज्ञात्वेति नेमिचन्द्रेण, स्मरिणा सरला नवा । रचिता प्राकृता लोके, संक्षेपाद्बुचिदायिनी
 धीमद्भयो रोचते नेयं, क्लिष्टा च मन्दचेतसाम् । तस्माद्रीर्वाणवाचेयं, रच्यते हितकारिणी
 पादलिसाचार्यजन्मभूमिवर्णनम् ।
 स्वर्गपुरी समानाऽस्ति, विशाला कोशलापुरी । चतुर्वर्णजना यस्यां, वसन्ति धर्मतपराः
 जैनधर्मरताः सर्वे, देवपूजापरायणाः । गुरुणामद्भुतां भक्तिं, कुर्वन्ति स्म प्रियान्विताः ॥ २० ॥
 ॥ २१ ॥

तत्रत्य जनपूजाभिः, सन्तुष्टाः सर्वदेवताः । सर्वदा सम्पदां वृष्टिं, कुर्वन्ति शुभदायिनीप्र
 तत्पुण्यधमिजातेन, पादलिप्तेन सरिणाः । रचितां सुन्दरां वार्तां, मृणुष्वं सावधानतः
 अस्वां श्रुतायां लोकेऽस्मिन्, शुद्धभावेन मानवाः । जन्ममृत्युजसदुःखै-मुच्यन्ते नाऽत्र संशयः

॥ २२ ॥
 ॥ २३ ॥
 ॥ २४ ॥

कथाप्रारम्भः

समृद्धिशालिभिलोकैः, सम्पृतैर्विविधैः पुरैः । ग्रामैरनेकैः संजुष्टो-देशोऽस्ति मगधाभिधः
 विजितदेवदृष्टाऽऽलि-दुर्भैः पुष्यविराजितैः । गृहोद्यानैः सदारम्यैः, -विहगारावसंकुलैः
 यो देवलोकसम्पत्तिं, विभाति तर्जयन्निव । अञ्जलिहा जिनेन्द्राणां, प्रासादाः सन्ति यत्र वै
 रश्मने स्थाने स्तुपाः प्रौढा-राजन्ते यत्र शोभिताः । नीतिमस्तः सदाचारा-जनाश्च जनवल्लभाः
 कृत्स्नाऽकृत्यविवेकज्ञा-जिनमक्तिपरायणाः । निरीतयो म्हेभ्याश्च, मोदन्ते यत्र धूरिशाः
 तत्राऽस्ति रम्यं प्रवरं पृथिव्यां, मनोह्रस्तरामराममनोज्ञम् । दीव्यश्रिथा तजितदेवधाम, महर्द्धिकं राजगृहं पुरं वरम् ॥ ३० ॥

॥ २५ ॥
 ॥ २६ ॥
 ॥ २७ ॥
 ॥ २८ ॥
 ॥ २९ ॥

*निर्वाणकलिकामुल्या-ग्रन्था येन प्ररूपिताः । बहवः शोधिताश्चैव, जैनतत्त्वाऽनुसारिणः
 अस्मत्शगामिनीविद्या, तस्य साध्या बभूव व । विक्रमादित्यमूपं य-स्तीर्थे सिद्धाचलाभिधे
 प्रबोध्य स्रहसहितां, यात्रां कर्तुमुपादिशत् । तस्य सिद्धगिरेस्तल-हृदिकायामवासयत्
 पादलिप्तपुरं सुरैः, पवित्रनामकीर्त्तये । पल्लीताणेति नाम्नेदं, साम्प्रतं श्रूयते जने ॥ ४ ॥

॥ १ ॥
 ॥ २ ॥
 ॥ ३ ॥
 ॥ ४ ॥

यस्मिन् पुरवरे रम्ये, सुव्रतस्वामिनो मुनेः । कल्याणकत्रयं जज्ञे, लोककल्याणकारकम् ॥ ३१ ॥
 महावीरजिनेन्द्रश्च, सशिष्यः संवासरत् । सद्धर्मदेशनां यत्र, ददौ लोकहितावहाम् ॥ ३२ ॥
 निजौजसा निर्जितवैरिवार-स्वस्मिन्नभूत्कोणिकभूमिपालः । प्रभूतसेनाधिक सस्यदाढ्यः, कुलप्रदीपो जितसर्वदोषः ॥ ३३ ॥
 श्रीवीतरागस्य विशुद्धशासने, रक्तोऽवधवो विसलप्रभावः । प्रज्ञान्तमूर्त्तेर्जगदेकपूज्य-पादारविन्दस्य, विशुद्धमानसः ॥ ३४ ॥
 तस्मिन्नभूच्छ्रेष्ठैर्वप्रधानो, जनेषु मान्यो जिनधर्मरागी । दयार्द्रचेतो धनपालनामा, नराधिपस्मऽतिश्रयेन बल्लभः ॥ ३५ ॥
 तस्य श्रेष्ठिवरस्थासी-दचुरुषा पतिव्रता । भार्या सोमाभिधा भव्या, शीबालङ्कारभूषिता ॥ ३६ ॥
 श्रेष्ठिनस्संतस्य हर्म्यस्य, सन्निधौ धर्मसाधनम् । उपाश्रयः समस्ति स्म, ज्ञानघोषेण घोषितः ॥ ३७ ॥
 सुव्रताऽऽख्या तपोमूर्त्तिः, साध्वी साधुव्रतोद्यता । तत्राऽऽसरस्वशिष्याभि-र्वहुभिः परिवारिता ॥ ३८ ॥
 आरम्य जन्मतो भद्रा, याऽभवद् ब्रह्मचारिणी । अनेकधा तपः श्रेण्या, कुशाङ्गी तत्रवेदिनी ॥ ३९ ॥
 आत्मध्यानपरा नित्यं, विज्ञातैकादशाङ्गिका ! भव्यानामुपकाराय, मोक्षमार्गैर्कदरीषिकाः ॥ ४० ॥
 साध्व्यास्तस्या अनेकाश्च, शिष्या आसन्विनीतकाः । तामामेकाऽभवत्साध्वी, कृतपटपयाःसुधीः ॥ ४१ ॥
 चिकीर्षुः पारणां सा तु, नवदीक्षितयाऽन्यथा । भिक्षायै निःससाराऽमा, निजोपाश्रयतो बहिः ॥ ४२ ॥
 सर्वजीवदयादक्षा, निम्नदृष्टिः सुमन्दगा । गत्वा तस्थौ प्रशस्ते सा, भिक्षायोग्यगृह्णाङ्गणे ॥ ४३ ॥
 अतिथ्यागमनं तत्रा-ऽवेक्षमाणास्तदीपकम् । क्रियहास्यः स्थिता दृष्ट्वा, सौन्दर्यं चकृता भृशम् ॥ ४४ ॥

साक्षाद्दृग्मीरियं साध्वी, वार्ता चक्रुः परस्परम् । सुन्दराऽऽकुञ्चिता भान्ति, अहो ! अस्याः शिरोरुहाः

मुखं चन्द्रसमाकारं, जनमोहविधायकम् । अलङ्कारविहीनाऽपि, रम्यत्वं जनयत्यसौ

स्निग्धवस्त्रसमाच्छन्नौ, कर्णाग्रस्या विराजतः । अक्रुटिः कुटिलाकारा, धनुर्व्यष्टिरिवापरा

जलान्निर्वधया पद्मं, भिक्षयन्त्याश्च कोमलः । हस्तोऽस्याः शोभते वल्लान्निष्कामन् भासुराऽऽकृतिः

तस्याः शब्दं निशम्याथ, श्रेष्ठिनी गृहतो बहिः । आजगाम विष्वषाभिर्भूषिता मन्दभाषिणी

शस्तभात्राऽतिरूचिरा, -श्वेतवस्त्रधरा वरा । करुणाक्रान्तचेतस्का, जैनधर्माचुरागिणी

निजाङ्गणं पुनानां तां, साध्वीं च तत्सहागताम् । निरीक्ष्य भावतः माऽपि, प्रणनाम रमासभाम्

ततः पद्मसमासीन-अमराभक्तनीनिके । मुखञ्च चन्द्रवत्तस्या-एकदृष्ट्या व्यलोकयत्

स्वरूपेणाऽब्धितनुजां, तर्जयन्तीं तपस्विनीम् । विलोक्य तर्कयामास, श्रेष्ठिनी सविकल्पकम्

नेयं स्वप्नगता मेऽश्नुत्, सुन्दराकृतिरङ्गना । कापि नेदृक् स्वरूपं वा, वर्णने वाचितं मया

अद्भुतमीदृशं लोके, स्त्रीरत्नं किं भविष्यति ? । रम्यस्त्रीनिर्मितद्रव्यो-तमेनेदं विनिर्मितम्

मुण्डितापि यदेदानीं, साध्वीवैषविविभूषिता । ईदृशीयं मनोहारि स्वरूपा दृश्यते तदा

गुहाश्रमस्थिता यास्तु, विशिष्टरूपसम्पदः । अस्याः सौभाग्यसम्पत्तिरभविष्यत्प्रमेतरा

अङ्गान्यस्या व्यलङ्कारा-ण्यक्षयन्ते धूलिभाञ्जि च । तथाऽपि मम दृष्टिस्तु, तृप्तिं सम्पद्यते न वै

॥ ४५ ॥

॥ ४६ ॥

॥ ४७ ॥

॥ ४८ ॥

॥ ४९ ॥

॥ ५० ॥

॥ ५१ ॥

॥ ५२ ॥

॥ ५३ ॥

॥ ५४ ॥

॥ ५५ ॥

॥ ५६ ॥

॥ ५७ ॥

॥ ५८ ॥

प्रत्यङ्गं वीक्ष्य तत्रैव, निर्निमेषं विलोचनम् । पुनः पुनः परिआम्य-भ्रैव विश्राम्यति क्षणम् ॥ ५९ ॥
 देवाङ्गनाः शुभं रूप-मस्याश्चित्तविनोदकम् । वाञ्छन्ति देवकन्येयं, किं वा नागकुमारिका ? ॥ ६० ॥
 संभाव्यते परं नैतत्सततं निर्निमेषिकाः । श्रूयन्ते देववनिताः, सदाद्रिपुष्पमालिकाः ॥ ६१ ॥
 रजोऽपि न स्पृशत्यङ्गं, तासामार्यात्वियं ध्रुवम् । धूलिपादावलच्चक्षु-स्तस्मान्नैव सुराङ्गना ॥ ६२ ॥
 मानुषी वर्त्तते काचित्, पृष्टव्यास्तः शनैरसौ । गजे दृष्टे वृथा तस्य, पादपद्मतिशोधनम् ॥ ६३ ॥
 सा श्रेष्ठिनी विचिन्त्यैवं, भिक्षां दत्त्वा यथाविधि । पृच्छ तां महार्थ्यपूर्वकं-प्रीतिमत्तरा ॥ ६४ ॥
 पूज्यार्थे ! न विवाधा चेत, क्षणं विश्राम्यतामिह । कथयस्व कृपां कृत्वा, किञ्चिद्धर्मकथानकम् ॥ ६५ ॥
 साध्वी ततोऽब्रवीत्सर्वहितकृद्भ्रमबोधने । नास्ति क्षतिर्हि केषाञ्चित् काऽपि कुत्रचिदुत्तमे ? ॥ ६६ ॥
 अहिसालक्षणो धर्मः, पुनाति श्रुतिमागतः । वक्तारमपि लोकेऽस्मिन्, सर्वत्र सुखदायकः ॥ ६७ ॥
 यदि कश्चित्क्षणमपि, निर्हिंसं शृणुयाद् वृषम् । ततो दयामयं धर्म, सम्यवपालयति स्वतः ॥ ६८ ॥
 उपदेशस्तदैव स्या-दुपवेष्टुः फलेग्रहिः । यतोऽन्यं तारयत्येष-स्वयमप्यक्षयो भवेत् ॥ ६९ ॥
 धर्मोपदेशनं तस्मा-च्छ्रेष्ठं सद्भिर्मतं सदा । अतोऽहं वेत्ति यत्किञ्चिद्, ब्रवीमि श्रुणु तच्छुभे ! ॥ ७० ॥
 निशम्य तद्वचो दास्यो-मुदितास्तालपूर्वकम् । वदन्यस्याः सुरम्यत्वं, दृग्गोचरीभविष्यति ॥ ७१ ॥
 साऽथ साध्वी तया दत्ते, श्रेष्ठिन्या साध्वीसंयुता । विष्टेऽतिष्टदेकान्ते, सम्यक्धर्मपरायणा ॥ ७२ ॥

दासिभिः श्रेष्ठिनी सादं, प्रणम्य विनयान्विता । एतस्याः सन्निधौ धर्म-कथां श्रोतुमुपाविशत्	॥ ७३ ॥
ततः साध्वी स्फुटैर्वाक्यैः, श्रोतृचित्तहरस्वरैः । धर्मं प्रोवाच सार्वज्ञं, सवजीवहितावहम्	॥ ७४ ॥
जन्ममृत्युजराव्याधि-प्रमुखातिविनाशकम् । संसारसागरोद्दाम-तण्डसन्निभं श्रुतम्	॥ ७५ ॥
चिन्तामणीयते धर्मः, कल्पद्रुम इवाऽपरः । कामकुम्भायते धर्मः, सद्गतिक्षेमदायकः	॥ ७६ ॥
धर्मं सिद्धेऽखिला सिद्धिः, प्राप्यते पुण्यशालिभिः । धर्मेणैव जनाः प्राप्ता-मोक्षसौधमलौकिकम्	॥ ७७ ॥
किञ्चैव्यविमृदुबुद्धिकलितो बभ्रम्यते संसृती, कर्तुं धर्मविधिं न दुःखदलनं भावं विधत्ते हृदि ।	॥ ७८ ॥
संसारोदधिपारगामिपुरुषो नौकां विना स्यात्कथं । धर्माराधनसाधनेन सुलभं लोकद्वयस्थं सुखम्	॥ ७९ ॥
सम्यग् ज्ञानं तथा शुद्धं दर्शनं जिनभाषितम् । अहिंसा सत्यमस्तेयं ब्रह्मचर्याऽपरिग्रहौ	॥ ८० ॥
महाव्रतानि यश्चेत्थं विनयः संयमस्तपः । क्षमादि धर्मतत्त्वानि, ज्ञापितानि तथा स्फुटम्	॥ ८१ ॥
अथ श्रेष्ठिन्यवोचत्तां, विनयाऽवनताऽऽनना । धर्मतत्त्वं श्रुतं त्वत्तोऽधुनाऽन्यत्कथयस्व मे	॥ ८२ ॥
त्वन्मुखाम्बुजसौन्दर्यं, निरीक्ष्य मद्विलोचने । प्रमोदमेदुरेऽभृतां, दिव्यसंपद्विजित्वरम्	॥ ८३ ॥
परं त्वज्जन्मनो वार्त्तां, श्रोतुं गाढतरोत्सुकौ । जाती कर्णाबुभौ चित्रां, पूज्यपादे ! ऽधुना मम	॥ ८४ ॥
विष्णोः कमलवत्कस्य पितुस्त्वं बल्लभाऽभवत् । जगद्वन्द्या च ते माता, किन्नामाऽऽसीच्छुभाशये ?	॥ ८५ ॥
पितुर्गृहे सुखं कीदृक्, कीदृक्च षशुरालये । हेतुना केन दीक्षां त्वं, प्रपन्नाऽसि वदाऽधुना	॥ ८५ ॥

एतद्विश्राणुमिच्छामि, ब्रह्मचर्यविभूषिते ! तद्वृत्तान्तं निशम्याशु, मम तृप्तिभविष्यति
 रम्यनार्याथ नद्याश्च, साधोः साध्यस्तथैव च । मूलं क्वाऽपि न पृष्टव्य-मिति तत्त्वविदो विदुः
 तेपामेवं कृते लोके, तुच्छत्वं जायते क्वचित् । असन्तुष्टिश्चापमानं, तस्मात्तन्नैव चर्चयेत्
 वेद्म्यह च सुधा प्रदोः, खेदनीया न धर्मिणः । मन्मनस्तव सौन्दर्यं, प्रश्ने प्रेरयते भुशम्
 साध्वी प्रोवाच ते प्रश्न-स्योचरो मेऽस्ति दुःशकः । निफलानां यतो वाचां, विपयाणां न कुर्महे
 गृहावासे यदानन्दोऽनुभूतः स्मर्यते न सः । तथापि भवदुःखेन, दुःखिता कर्मणःफलम्
 सुज्ञाना मासकं वृत्ते, लोकनिन्दां स्मरन्त्यहम् । किञ्चिद्ब्रह्मि ते श्रद्धा, धर्मकर्मण्यति स्फुटा
 इत्थं साध्वीगिरा तुष्टा, श्रेष्ठिनी निजचेटिकाः । प्रेरयामास तच्छ्रोतुं वृत्तान्तं ध्यानपूर्वकम्
 साध्यथो निजवृत्तान्तं, पूर्वजन्मसमुद्भवम् । कथयामास कारुण्या-ल्लोकोपकृतिहेतवे
 आश्चर्यकृतस्वसद्भाग्य-गर्वहीना व्रतिन्यसौ । वाग्देवीव समारेभे, धर्मदृष्टिः कथानकम्
 वृत्तान्तं यदहं वेद्मि, यच्च मे स्मृतिगोचरम् । मदीयंजीवनस्येदं, सारं संक्षेपतो ब्रुवे

साध्व्याः पूर्वभवकथाप्रारम्भः ।

मध्यदेशस्थितो वत्साऽभिधो देशोऽस्ति सुन्दरः । अमूल्यैश्च पदार्थैर्वैः, संभृतः सुखदार्यकैः
 यस्मिन्ननेरुधर्मा-म-पुङ्गवा सम्पदान्विताः । निवसन्ति सदांशसा-धर्मार्थकामपालकाः

॥ ८६ ॥

॥ ८७ ॥

॥ ८८ ॥

॥ ८९ ॥

॥ ९० ॥

॥ ९१ ॥

॥ ९२ ॥

॥ ९३ ॥

॥ ९४ ॥

॥ ९५ ॥

॥ ९६ ॥

॥ ९७ ॥

॥ ९८ ॥

कौशार्थी नगरी तस्मिन्, स्वर्गपुरीव सम्पदा । वत्सदेशस्थितं मुक्ता-रत्नमिव विराजते
 अन्यामां नगरीणां साऽऽदर्शरूपास्ति केवला । यमुनायास्तटे सैव, रत्नधृताऽस्ति भासुरा
 उदयननराधीश-स्तां शक्नास पुरीं वराम् । संग्रामे मयदोऽरीणां, व्रतापोजितविक्रमः
 साधुसाध्वीमहाभक्तः, सुहृदां सुखदायकः । गजाश्वरथपत्नीनां, वलेन प्रबलो महान्
 प्रफुल्लवदनो नित्यं, दैहयाऽभिवधंशजः । हंसस्वनः सिंहगतिः, विरूपातो वसुधातले
 रूपशीलगुणैः ख्याता, विनीता कमलानना । अभृद्वासवदत्ताख्या, महिषी तस्य वल्लभा
 राजस्तस्य बभूवैकः, ऋषभसेननामकः । स्वया नगरश्रेष्ठी, सुहृत्सर्वजनैर्मतः
 अर्थशास्त्रविदां मुख्यः, सर्वेषां व्यवहारिणाम् । न्यायकर्त्ता समानेषु, जनेषु मित्रभावनः
 सत्यप्रियो दयानिष्ठो-लोकानां हितकारकः । निर्दोषजीवनो जैन-धर्मरक्तो वणिग्वरः
 स्याद्वादवेदिनां मध्येऽप्यसौ सम्मानतां गतः । प्रमाणवचनं तस्य, गण्यते सर्वदा जनैः
 क्षमावान् शान्तचेतसकः, साधुमङ्गरतः सदा । आदिमो धर्मकार्येषु, बहुद्योत्तमतां गतः

यतश्चावतम्—

चेतः सार्द्रतरं वचः सुमधुरं दृष्टिः प्रसन्नोज्ज्वला, शक्तिः क्षान्तिद्युता मतिः श्रितनया श्रीदीनदैन्द्यापहा ।

रूपं शीलयुतं श्रुतं गतमदं स्वामित्वमुत्सेकता-निर्मुक्तं प्रकटान्यहो नत्र सुधाकुण्डान्यमृग्युत्तमे

॥ १९९ ॥
 ॥ १०० ॥
 ॥ १०१ ॥
 ॥ १०२ ॥
 ॥ १०३ ॥
 ॥ १०४ ॥
 ॥ १०५ ॥
 ॥ १०६ ॥
 ॥ १०७ ॥
 ॥ १०८ ॥
 ॥ १०९ ॥

॥ ११० ॥

तन्प्रियाऽधृद्रमारम्या, कमला शीलशालिनी, दयादाक्षिण्यसंयुक्ता, सौभाग्यगुणवत्तरा
 कियत्काले गते तस्याः, श्रेष्ठिन्याः कुक्षिसंभवाः । अभुवन्नङ्गजा अष्टौ, क्रमतः सत्त्वशालिनः
 यमुनाऽभ्यर्थनातोऽहं, तेषामुपरि तद्गृहे । सञ्जाता फलरूपा तत्परिवारसुखावहा
 जातायां मयि तातेन, मामकेन महोत्सवः । व्यधायि मोदमानेन, पौलोकमुदावहः
 मत्पालनाय तातेन, दास्यः संरक्षिताः शुभाः । स्रुतिकार्कमकुशला-श्चक्रुस्ताः समयोचितम्
 नालच्छेदादिकं कृत्वा, पित्राऽऽनन्देन भोजिताः सम्बन्धिनः समाकार्थं, सर्वे सपरिवारकाः
 ततो जन्मादिसंस्कारा-विहिता विधिपूर्वकम् । मत्तातेन प्रमोदेन, यथाशक्त्यनुसारतः
 यमुनातरङ्गस्वप्न-प्रभावेणाऽभवं ततः । जाता तरङ्गवत्याख्या, मम पित्रादिसंमता
 शयने दुःखिताऽहं चैत्र, करपादादिताडनम् । कुर्वन्ती मां विलोक्याशु, धात्री मेऽधारयत्स्वयम्
 दास्यो धात्री च मां लोत्वा, हस्तयोः सन्ननि स्थिताः । बहुधा रमयामासुः पालयन्त्यो दिवाऽनिशम्
 सुवर्णमयरम्याणि, क्रीडितुं क्रीडनानि च । आनयामास मत्तातः, शालभञ्जिमुखानि वै
 अपैक्षिष्ट मया यद्यत्, तत्तत्सर्वं समाहृतम् । व्यलोक्यत महानन्द-सेविन्या सुमनोहरम्
 सम्बन्धिनश्च मे सर्वे, निजोत्सङ्गे निधाय माम् । बहुभिलीलियामासुः प्रमोदाह्लालानादिभिः ।
 निरीक्ष्य मां परीवारः, पितुर्मे मुदितोऽभवत् । शनैः शनैः पदार्थेषु, दृष्टिक्षेपं व्यधामहम्

॥ १११ ॥

॥ ११२ ॥

॥ ११३ ॥

॥ ११४ ॥

॥ ११५ ॥

॥ ११६ ॥

॥ ११७ ॥

॥ ११८ ॥

॥ ११९ ॥

॥ १२० ॥

॥ १२१ ॥

॥ १२२ ॥

॥ १२३ ॥

॥ १२४ ॥

किञ्चित्किञ्चित्स्वयं वक्तु—मशिक्षं मन्दभाषिणी । ततो धरातलं पङ्क्त्यां, मण्डयामास सन्ननि
 तातेत्यवादिपं यद्दि, तदानीं मे कुटुम्बिनाम् । प्रमोदो न ममौ चित्ते, सुहृन्मनभाषया
 ततोऽध्वञ्चीलसंस्कारः, क्रमेण गमनागमम् । कुर्वन्तीवस्ततःस्त्रैः, पर्याटमहमद्भुतम्
 सुवर्णपुत्तलीभिश्च, सखिभिः सहक्रीडितुम् । लग्नाऽहं मोदमानाऽलं, मातृप्रेमविवर्द्धिनी
 पांसुभिर्निर्मितैर्गैः, क्रीडां निर्मातुमुत्सुका । अभूत् सवयस्काभि—र्भवनाङ्गणभूषणम्
 द्वादशान्दे र्मदीया धी—र्विपुलाऽजायत क्रमात् । मदर्थं शिक्षकाः श्रेष्ठाः सत्तातेन नियोजिताः
 गणितवाचनोष्ठैश्च—गीतनृत्यकलादिषु । वीणादिवादने चैव, पुष्पपादपवर्द्धने
 वानस्पत्येषु शास्त्रेषु, रसायनविधानके । बुद्धिप्रभावतोऽध्वं, निपुणाचार्यशिक्षणात्
 जैनधर्मनुरागी मे, पिताऽध्वद्रत्सलो मयि । तदिच्छया मया भाव्यं, जैनतत्त्वप्रवीणया
 जैनधर्मप्रवीणांश्च, पण्डितान्प्रवरान्पिता । समाहूयाऽन्तिके तेषां, शिक्षणाय मुमोच माम्
 अणुव्रतानां पञ्चानां, गुणव्रतत्रिकस्य च । शिक्षाव्रतचतुष्कस्य, श्राद्धधर्मस्य भावतः
 मावनानां मया सम्य—गम्यासौ विहितो दृढः । शुद्धवंशोद्भवानां हि जायते श्रेयसी मतिः
 ततोऽहं यौवनक्रान्ता, सञ्जाताऽध्वयैः शुभैः । स्नेहसारमबोधञ्च, शृनां मोहविधायिनी
 तदानीं सखुलीनानां, धनाढयानां स्वदेशतः । सूनवः प्रार्थयामासु—र्मासुद्रेदुमभीप्सवः

॥ १२५ ॥
 ॥ १२६ ॥
 ॥ १२७ ॥
 ॥ १२८ ॥
 ॥ १२९ ॥
 ॥ १३० ॥
 ॥ १३१ ॥
 ॥ १३२ ॥
 ॥ १३३ ॥
 ॥ १३४ ॥
 ॥ १३५ ॥
 ॥ १३६ ॥
 ॥ १३७ ॥
 ॥ १३८ ॥

गुणरूपकलाभिर्मे, योग्यः कोप्यमिलन्नहि । सत्तावेन ततः सर्वे, सुधिधा विनिरत्तिताः ॥
 प्रियमाण्डलमध्यस्था, दिनान्यगमयं मुदा । विनोदवार्त्तया सार्द्धं, सखीभिर्विमलात्मभिः ॥
 सारसिका सखी मेऽधृद्-विश्वासस्थानमुत्तमम् । कलानामचलं धाम, प्राणतोऽप्यधिकप्रिया ॥
 वृत्तान्तं नूतनं भव्यं, सा मां नित्यमचीकथत् । समागत्य महानन्दं, वर्द्धयन्ती शुभाशया ॥
 सहचर्योऽपराः काश्चि-दागमन्मम सन्निधौ । गृहस्य सप्तमीं श्रुतिं, नीता ताभिः सहाऽस्मे ॥
 हर्म्योपरितने भागे, कदाचित्सहचारिणीः । नीत्वाऽऽनन्दरसं साकं, ताभिरस्वदमद्सुतम् ॥
 रम्याण्यपश्यं दूरस्था-न्यात्मतुष्टिकराणि च । दर्शयन्ती सखीः सर्वाः, ननीनकौतुकोप्रियाः ॥
 फलपुष्पाणि मिष्टान्नं, क्रीडायाः साधनानि च । पितरौ भ्रातरौ मखं, ददति स्म प्रमोदतः ॥
 पितरौ विनयाचारा-दानतो मम भिक्षुकाः । वान्धवाः शुद्धतायाश्च, स्नेहात्सर्वे सुदं ययुः ॥
 लक्ष्मीदेवी तथा मेरौ, यथा पितृगृहे सदा । भ्रातृपत्नी सखीभिश्च, प्रमोदं प्राप्तवत्यहम् ॥
 पौषस्य दिने नित्यं, सामायिकमनिन्दितम् । अकार्षं धर्मकार्याणि, विधिना च विशेषतः ॥
 जैनतरुत्वानि, विज्ञातु-मगमं धर्मवाञ्छया । साध्वीनां गणमुख्यानां, सन्निधौ सेनोत्सुकाः ॥
 एवं पित्रादिभिः साकं, सदाऽऽनन्दपरायणैः । सुखेन वासरा जग्मु-र्भदीयाः स्नेहबन्धनात् ॥
 अन्यदा मत्पिता स्नात्वा, कृतेष्टदेवपूजनः । विधाय भोजनं स्वच्छ-भव्यवस्त्रवाः स्थितः ॥

गोविन्देन समं वार्त्ता, कुर्वन्त्यन्धिमृता यथा । तथैव मामकी माता, तदानीं पर्यराजत
 कृतस्नानाऽप्यहं तत्र समर्चितजिनेश्वरा । मातापित्रोः पदाम्भोजं, भक्त्यम्भ नन्तुं समागमम्
 विनयेन मया माता-पितरौ वन्दितौ मुदा । ताभ्यामाशीर्वचो दत्तं, कल्याणं तव जायताम्
 उपविशाऽत्र वत्से ! त्वं, जनन्यास्तत्र सन्निधौ । तातेनेति समाह्वाता, संस्थिताऽहमपि स्वयम्
 तत्क्षणं चन्द्रमःकान्त्या, श्रुषितेन शरभिषा । कृष्णा चाद्यप्रदेशेषु, अमणाच्छ्यामगात्रका
 पुष्पवस्त्रधराऽस्माकं, मालाकाराङ्गनाऽऽगता । पुष्पगृहादिनिर्गत्य, धाम्नि च गन्धवासिते
 विशेषतः सुगन्धं च, सारयन्ती समन्ततः । विनीतवचनाऽऽलापा, हस्तपुष्पकरण्डिका
 सदाचाररता सा मे, पितुर्नत्वा क्रमाम्बुजे । विनीतेवाऽवदच्छिष्या, मुञ्चन्ती मधुरस्वरम्
 हिमालयस्योत्तरस्मिन्प्रदेशे मानसं सरः । प्रमोदस्याऽद्वयस्थानं, ग्रीष्मकालनिवासभूः
 इदानीं तत्परित्यज्य, हंसश्रेणी समागता । अत्रत्यायां वासश्चमी, स्वच्छया मोदते तराम्
 कुर्वन्ति मधुरालापं, सुस्वरं ते सितच्छदाः । शरत्समा गतेत्येवं, सूचयन्ति प्रमोदतः
 सितच्छद इवेयं द्रागु, यमुनातटपादैः । विरैरागमं स्वीयं, निवेदयति मानवान्
 नीलाम्बराणि कुरुते, वनानि सुरभीण्यसौ । पीतवस्त्राण्यसनक-वनानि स्वप्नभावतः
 श्वेतवस्त्राणि विषम-च्छदारण्यानि साम्प्रतम् । श्रेष्ठिस्त्वयि प्रसन्नाऽस्तु, सद्भाग्यं ते तनोतु सा

॥ १५३ ॥
 ॥ १५४ ॥
 ॥ १५५ ॥
 ॥ १५६ ॥
 ॥ १५७ ॥
 ॥ १५८ ॥
 ॥ १५९ ॥
 ॥ १६० ॥
 ॥ १६१ ॥
 ॥ १६२ ॥
 ॥ १६३ ॥
 ॥ १६४ ॥
 ॥ १६५ ॥
 ॥ १६६ ॥

इन्दुरीर्यं तथा पुष्प-स्थालः ससच्छदैर्भृतः । अनावृतः प्रमोदेन, मत्तातस्य करेऽर्पितः
 प्रासीसरच्चतुर्दिक्षु तस्मादाल्हादवर्द्धनः । हस्तिमदसमो गन्ध-स्तेषामासीन्महोत्कटः
 मत्पिता तं सुमस्थालं, प्रभुपूजनकामुकः । मूर्ध्ना स्पृष्ट्वा कियत्पुष्पा-प्यादाय मुक्तवान् पृथक्
 ततः कियन्ति महाञ्च, आवृभ्यः कतिचित्तथा । दत्तानि आतृपत्नीभ्यो मम मात्रे कियन्त्यपि
 सर्वाण्येतानि शुक्लानि, गजदन्तनिभानि च । तथाऽपि मत्पितुर्दृष्टि-रेकस्मिन्कुसुमेऽपत्त
 तत्पुष्पं विकसद्भव्यं, सुवासं विपुलं पिता । पीतवर्णं क्षणं किञ्चि-देकदृष्ट्या व्यलोकयत्
 तद्विचारान्वितः स दत्त्वा मह्यं च तत्सुमम् । हसित्वा मां समुद्दिश्य, जगौ मधुरया गिरा
 प्रेक्षस्व वर्णमस्य त्वं, सुगन्धस्य परीक्षणे । कुसुमोत्पादने चैव, दृश्यसे निपुणा सुते !
 तस्माच्चमेतद् वृत्तान्तं, स्फुटं जानासि कोविदे ! । सितेष्वेषु कुतः पुष्प-मेकं पीतं समेवभूत्
 कलादक्षेण केनापि, विस्मापनसमीहया । पुष्पोत्पत्ति कलादाक्ष्यं, वै तदर्शयितुं कृतम्
 दाहकैरितरद्रव्यैः, संयुक्तैः फलपुष्पयोः । यथेष्टवर्णस्योत्पत्ति-श्चित्रकर्मा विधीयते
 यतस्तादृक्पदार्थेषु, ग्रंथुलीकृत्य पादपान् । न्यूनाऽधिकविधानाय, शक्तिरस्त्यद्भुता किल
 वर्षासु दृश्यतेऽस्माभि-र्भिन्नवर्णाकृतीनि यत् । फलपुष्पाणि लोकेऽस्मिन्, परीक्ष्यन्ते धरारूहैः
 निशम्य तत्पितुर्वाक्यं, विलोक्य तत्सुमं पुरा । अवीचं निर्णयं कृत्वा, विनीता पितरं वचः

॥ १६७ ॥
 ॥ १६८ ॥
 ॥ १६९ ॥
 ॥ १७० ॥
 ॥ १७१ ॥
 ॥ १७२ ॥
 ॥ १७३ ॥
 ॥ १७४ ॥
 ॥ १७५ ॥
 ॥ १७६ ॥
 ॥ १७७ ॥
 ॥ १७८ ॥
 ॥ १७९ ॥
 ॥ १८० ॥

भूमि वपनकालञ्च, बीजं बीजाङ्कुरांस्तथा । वृष्टिमुत्करमाश्रित्य, भवन्ति वृक्षजातयः ॥ १८१ ॥
 इत्थं विचाराणां कृत्वा, कलादक्षः सुमेऽखिले । समुत्पादयति स्वैरं, नवीनवर्णकाऽऽकृतीः ॥ १८२ ॥
 परन्त्वस्मिन्सुमे नैत-त्सम्भवत्यनुमानकम् । यतोऽहं निश्चयाद्विद्धि, सासर्पणमिदं सुमम् ॥ १८३ ॥
 पीतवर्णोऽस्य नैवाऽस्ति, परं पद्मरजः कणाः । संलग्नास्तेन तत्पुष्पं, किञ्चित्पीतमभूञ्चतु ॥ १८४ ॥
 तातेनोक्तं मदीयेन, वाटिकामध्यवर्त्तिनः । सप्तच्छदस्य कुसुमेऽब्जरजःसंभवः कुतः ॥ १८५ ॥
 तात ? ह्येतस्य गन्धोऽयं, वर्त्तते बहुधाऽमलः । तत्राऽप्यम्बुजसद्गन्धो ज्ञायते बहूलः स्फुटः ॥ १८६ ॥
 तस्मादनुमितिः कार्या, सितीभूतमिदं सुमम् । पङ्कजस्य रजोव्याप्त्या, पीतवर्णमभ्युत्पितः ? ॥ १८७ ॥
 सप्तच्छदसमीपेऽत्राऽभविष्यच्च जलाशयः । शरदस्यां पयोजानि, बहूनि स्फुटितानि वै ॥ १८८ ॥
 पीतेन रजसा तत्र, रवतेषु कमलेषु च । मधुस्वादरता धरि-सरथाः संस्थिताः खलु ॥ १८९ ॥
 उड्डीय तास्ततो यान्त्यः सप्तच्छदसुमे सिते । निजपक्षेषु संलग्नान् रेणून् क्षिप्त्वा गताः पुरः ॥ १९० ॥
 अनेनैव क्रमेणदं पुष्पं पीतप्रभामयम् । जातमस्ति न चाऽन्योऽत्र, संभवो विद्यते पितः ? ॥ १९१ ॥
 मदुक्तवचनस्याऽस्य, प्रतीतिर्वो भविष्यति । अस्माकं पुष्पलाविन्याः, कथनेन पितः ? स्फुटा ॥ १९२ ॥
 मदीयं वचनं श्रुत्वा, स्पृष्ट्वा करतलं पिता । भाले मे प्रेमतोऽवादीच्छोभनं तदुदीरितम् ॥ १९३ ॥
 मयाऽप्यनुमितञ्चैत-त्तथापि त्वां परीक्षितुम् । अयं प्रश्नो मयाऽकारि, बुद्धिसाध्योऽतिकौतुकत् ॥ १९४ ॥

इदानीं लययोग्या त्वं, जाताऽसि निश्चितं सुते ! । तव योग्यं वरं श्रेष्ठ-मानयिष्ये गुणाऽऽकरम्
 अस्मिन्नवसरे माता, जगाद पितरं मम । सप्तर्षितरुं द्रष्टुं, मदिच्छा वर्त्तते भृशम्
 तावेनोक्तं रमावृन्दैः, सार्द्धं गच्छ यथेच्छया । वहिःसञ्चरणाह्लाभो-भविष्यति तवाऽपरः
 गृहाधिकारिणं तात-स्ततो ज्ञापयति स्म मे । उद्यानिकायै श्वः प्रात-र्वाटिकायां गमिष्यति
 स्त्रीमण्डलं महानन्दं, चिकीर्षु प्रीतिपूर्वकम् । तस्मात्सर्वव्यवस्थां त्वं, कारयस्व यथोचितम्
 भ्रातृपत्नीसखीदासी-भिश्चाहं बहुमानिता । भोजनस्य प्रदात्री मे, दासी प्रोवाच मामिति
 भोजनाऽऽसरो जातः, कुरुष्व भोजनं स्वसः ! । निरिन्धनो यथा वह्नि-र्नश्यत्यन्नं विना वपुः
 यथा कालं हि भोक्तव्यं, समयान्तरभोजनात् । व्याधयो विविधा देहे, संक्रामन्ति प्रमादिनाम्
 निशाकरपयःश्वेता-क्षैरी गुणवत्तरा । आस्मादितो मया पाको-वृतखण्डमयस्ततः
 हस्तप्रक्षालनं कृत्वा, गृहीत्वा सुखवासकम् । हस्ताऽऽननोपरि तैल-मर्दनं च मया कृतम्
 गमनं वाटिकायां श्वः, स्मरन्त्यः पुरयोषितः । आनन्दभेदुरारम्भाः, रेजिरे तुष्टमानसाः
 तदानीमेव विश्राम-निद्राजिघृक्षया निशा । समागता च शुद्धा सा, मया नीताऽपि मोदतः
 निद्रा यदा नयनयो-रागता दीपतेजसा । तदानीमेव पर्यङ्के, सुप्ताऽहं सुखदायके
 समुत्थाय प्रमातेऽहं, हस्ताऽऽन्ननविभोधनम् । विधायाऽर्हत्प्रणामश्चा-स्मरं साधुगुणावलीम्

॥ १९५ ॥
 ॥ १९६ ॥
 ॥ १९७ ॥
 ॥ १९८ ॥
 ॥ १९९ ॥
 ॥ २०० ॥
 ॥ २०१ ॥
 ॥ २०२ ॥
 ॥ २०३ ॥
 ॥ २०४ ॥
 ॥ २०५ ॥
 ॥ २०६ ॥
 ॥ २०७ ॥
 ॥ २०८ ॥

॥ २०९ ॥
 ॥ २१० ॥
 ॥ २११ ॥
 ॥ २१२ ॥
 ॥ २१३ ॥
 ॥ २१४ ॥
 ॥ २१५ ॥
 ॥ २१६ ॥
 ॥ २१७ ॥
 ॥ २१८ ॥
 ॥ २१९ ॥
 ॥ २२० ॥
 ॥ २२१ ॥
 ॥ २२२ ॥

संक्षेपतस्ततः कृत्वा, प्रतिक्रमणमुत्सवात् । कृताऽऽवश्यकसत्कृत्या, व्यस्मरं दुरितक्रियाम्
 बहूनां योषितां रात्रि-दुर्लभ्याऽभूत्ततो निशाम् । शपन्ति स्म व्यलीकञ्च, वदन्ति स्म परस्परम्
 कतिचिच्च-खलूधाने, दधुरेवं वराङ्गना । किं किं विलोकयिष्यामः, सरःस्नानात् कियान्मदः
 इत्यादिकं वदन्त्यस्ता-योपितोऽखिलयामिनीम् । न्यवर्त्तयन्ननेकेषु, विषयेषु स्थिराशयाः
 उद्यानिकाव्यवस्थाञ्च, विधातुं मुख्यकार्यकृत् । किङ्करानुचितौह्यात्वा, यामिन्यन्तेऽगमद्वनम्
 पूर्वाऽऽकाशाग्बुजं कुर्वन्, प्रफुल्लं नभसि व्रजन् । सूर्योऽपि शिखरं प्रापत् पूर्वोद्रेः कर्मसाक्षिकः
 काश्चन योषितो भिन्नवर्णानि वसनान्यधुः । कार्पासानि च कौशेया-न्यतिस्निग्धानि का अपि
 बहुमृल्याम्बरधरा-नानाऽलङ्कारधृषिताः । नवयौवनसंपन्नाः स्त्रियो निश्चकमुर्वहिः
 मम माता तदानीं सन्मुहूर्त्ते सञ्चिताऽभवत् । भव्यालङ्कारसद्वेष-वृद्धनार्थेनू संगताः
 तदनु प्रमदाः सर्वाः, समानवयसः शुभाः । प्रचेलुश्चञ्चलाश्चेतो-हारिण्यो हरिणीदृशः
 नू पुरमेखला शृषा-ध्वनिगर्जद्गुहाङ्गणम् । संघप्रयाणसमये, वाद्यनादमित्राऽकरोत्
 संघप्रयाणवृत्तान्तं, मन्माता मामचीकथत् । सखीभिः सप्रमोदाभिर्महोत्सवचिकीर्षया
 अनेकारत्नमृषाभि-र्धृषिता अभवन्मम । सहचर्योऽहमेताभ्योऽभ्यधिकाऽजङ्कृताऽभवन्
 महामूर्त्तैरलङ्कारै-स्ताभ्यस्त्रिगुणदीप्तिका । चम्पकस्य यथा पुष्पं, कान्तिमत्यभवं तदा

ततो मण्डलमध्येऽहं, सखीनां मोदधारिणी । प्रासादस्याऽङ्गणं भव्य-माश्रयं सुन्दराऽऽकृतिः
विलोकितं मया तत्र, प्रमदावृन्दमुत्कटम् । स्वर्गनारी समानाऽऽभं, दीव्याऽऽभरणभूषितम्
स्वकीयपरिवारेण, वेष्टितं सुसमाहितम् । अहमहमिकया गन्तुं, प्रवृत्तं वाटिकां प्रति
अनर्घ्यरत्नराजीभिः, कलितललिताम्बरम् । वीक्षमाणं चलद्दृष्ट्या परस्परमिवाऽऽसकृत्
रथः सारथिना सज्जी-कृतोऽध्वत् मत्कृते वरः । मां विलोक्य स्थितस्तत्र सोऽप्यवोचत् कृतस्वरः
भगिन्यत्र समागच्छ, त्वदर्थं श्रेष्ठिना रथः । सुन्दरोऽयं त्वदीयेन, जनकेन विनिश्चितः
एवमुक्त्वैव तेनाऽऽशु, स्यन्दने विनिवेशिता । आस्तृताऽनर्धमाणिक्यास्तरणे मन्दरध्वनी
मम दासी सखी चाऽस्मिन्, रथे सारसिका अपि । उपविष्टाऽऽथ सा क्षुद्रघंटिकानादितोऽव्रजत्
अस्माकं रक्षकः पश्चा-न्निजवेषधरोऽचलत् । पार्श्वतो योषितां वृन्दै-मार्गोऽपि दुर्गमोऽभवत्
संधोऽस्माकं राजमार्ग-मध्येऽचालीत्प्रतिस्थलम् । जनास्तु वृन्दशो भृत्वा, मुहूरस्मान् व्यलोकयन्
योषितो निजहर्म्याणां, वातायनगताऽऽननाः । व्यलोकयन्त भूयोऽपि, तृप्तिहीनाशयाः समाः
विलोक्य तत् तथाश्चर्य-चकिताऽऽसं जनाऽऽन्तिके । लोका अपि महामार्गे, गृहवातायनेषु च
रत्नानि जडितानीव, स्थिरीभृता जडाश्रयाः । निरीक्ष्याऽस्मान् व्यराजन्त युगपन्थस्तदृष्टयः
रथस्थां व्रजतीं लक्ष्मीं, स्वर्गीत्र जनता समा । मामेव प्रेक्षितुं लभ्या ह्येकदृष्ट्या त्वरान्विता

॥ २२३ ॥
॥ २२४ ॥
॥ २२५ ॥
॥ २२६ ॥
॥ २२७ ॥
॥ २२८ ॥
॥ २२९ ॥
॥ २३० ॥
॥ २३१ ॥
॥ २३२ ॥
॥ २३३ ॥
॥ २३४ ॥
॥ २३५ ॥
॥ २३६ ॥

॥ २३७ ॥
 ॥ २३८ ॥
 ॥ २३९ ॥
 ॥ २४० ॥
 ॥ २४१ ॥
 ॥ २४२ ॥
 ॥ २४३ ॥
 ॥ २४४ ॥
 ॥ २४५ ॥
 ॥ २४६ ॥
 ॥ २४७ ॥
 ॥ १४८ ॥
 ॥ २४९ ॥
 ॥ २५० ॥

यूनानं च नगरस्थानां, हृदयान्यदहैस्तथा । विलोक्य मां रुजात्तानां, विषमायुधपीडया
 तेषां यथा वृताऽऽधीनां जीवनाशाऽपि दुर्लभा । कामातुरा नरा लोके, किमापत्तिं न यान्ति हि
 युवतीनां विचित्रेच्छा, समभृद्यदि सौभगम् । स्वर्गस्थमिण्यतेऽस्माभि-स्तादृग्भिर्भाव्यमन्वहम्
 मदीयमुखसौन्दर्या-द्रूपलावण्यतरस्तथा । राजमार्गस्थलोकोपि चकितोऽभृदिवाऽखिलः
 अतिसुन्दरदृश्येन, मार्गशोभा प्रथीयसी । विहायसि विशालेऽपि, न ममौ मानवर्जिता
 तत्राऽपि मामकीनं तु, सौन्दर्यचिचमोहकम् । वृत्तान्तमिदमाचख्युः सख्यो माऽङ्गिसुखाच्छ्रुतम्
 उद्यानद्वारमायाताः, क्रमेण वयमुत्सवात् । वतेरुः स्यन्दनात्सर्वा-योषितः स्वजनान्विताः
 तत्र प्राहरिकान्मुक्त्वा, वयं पर्यटितुं वने । निर्गताः स्वेच्छया सर्वा-रम्यवल्लीवितानके
 नन्दनोद्यानवर्त्तिन्यो देव्य इव पुराङ्गनाः । विहर्तुं विश्वतश्चेरु-र्थेच्छेच्छं पादपान्तरे
 प्रफुल्ल्या भूरुहोऽन्योऽन्य, मिलित्वा गोपुराऽऽकृतिम् । भेजिरे तदधो भृत्वा, व्रजन्ति स्म पुराङ्गनाः
 वृक्षाणां पुष्पिताः शाखाः, रम्याश्चिच्छिदुरुत्सुकाः । प्रमदाः स्वेच्छया क्रीडां, कुर्वन्त्यश्च पदे पदे
 तस्मिन्नवसरे माता, जगद मम सौत्सवम् । मत्पुत्र्याकथितं सप्त-च्छदं वीक्षामहे वयम्
 सरोवरस्य तीरेऽत्र, विकसत्कुसुमश्रियम् । स्थितं सौरभ्यसंपत्त्या, वासयन्तं दिगन्तरम्
 निशम्य तद्गिरं सर्वाः, वनिता मुदिताऽऽन्ननाः । तां दिशं गन्तुमातेजुः, प्रक्रमं क्रमतः शुभाम्

सखीभिः स्यन्दनाच्चाहं—मवतीर्य च सस्पृहम् । सुग्धचित्ता विशालाक्षी, प्रविष्टोद्यानभूमिकाम्
 शरदृतुमधिप्राप्त्यो—द्यानं पुष्पाण्यनेकधा । भूषयामासुरुन्निद्रा—ण्यमेयगन्धमाञ्जि वै
 प्रतिपुष्पं परिआम्यन्, द्विरेफ इव सुग्धधीः । परितो भ्रममाणोऽहं, नाऽलभे तृप्तिमुत्तमाम्
 विहगानां विचित्राणा—मनेकेषां निनादिनाम् । निशम्य मधुरालापान् कर्णौ मे तृप्तिमीयतुः
 द्यूतकारा यथा क्षीणा—विषण्णाः स्युर्निजोद्यमात् । तथाऽऽरम्भे वसन्तस्य, क्षीणवर्हा मयूरकाः
 संभोगविमुखा व्यग्राः स्निग्धकण्ठा इतस्ततः । भ्रमन्तो भूरुहां मध्ये, दृष्टिगोचरमागताः
 कदलीनाश्च तालानां, मण्डपा गह्वराणि च । बालानां क्रीडनाहार्णि, व्यलोक्यन्त विशेषतः
 कुसुमैः श्वेतवर्णानां, सप्तच्छदधरारुहाम् । सन्निधौ नीलवाणाश्च रक्ताऽशोका बभासिरे
 पर्यटन्त्यो वयं रम्यमेकं सप्तच्छदं तरुम् । व्यलोक्याम पुष्पौघै—र्नम्रीधृतं समन्ततः
 श्वेतभानं समापन्नाः, शाखास्तस्य सितैः सुमैः । अत्रजन्मिनभावत्वं, सरघाणां कदम्बकैः
 तेनैप नीलश्रृङ्गार—भूषित इव सर्वतः । अदृश्यत मनस्तृप्ति—दायकः सर्वदेहिनाम्
 वायुना पतितान्यस्य—पुष्पाणि भ्रुवि वायसाः । श्वेतप्रक्षणपिण्डान्वा मत्त्रोड्डीय विचक्रमुः
 सौगन्धिकं बृहत्पुष्पं, रजताऽमत्र कान्तिभाक् । मयैकं तस्यं वृक्षस्याऽवचितं लुब्धधेतसा
 तदैकं सरघावृन्दं, पङ्कजाऽऽमोदलोलुपम् । समागतं समाकृष्टं, मदीयं सुखपङ्कजम्

॥ २५१ ॥

॥ २५२ ॥

॥ २५३ ॥

॥ २५४ ॥

॥ २५५ ॥

॥ २५६ ॥

॥ २५७ ॥

॥ २५८ ॥

॥ २५९ ॥

॥ २६० ॥

॥ २६१ ॥

॥ २६२ ॥

॥ २६३ ॥

॥ २६४ ॥

मदीयं मुखमायान्यस्ता मया वारिता अपि । मरुच्चलह्यतावने करं व्याधूय संश्रिताः ॥ २६५ ॥
 तत्पीडया मया चक्रे, पूत्कारस्य परम्परा । निवृत्तगमना चाहं, व्यग्रचित्ताऽभवं क्षणात् ॥ २६६ ॥
 सरधाध्वनिभिश्चैव, विरोर्वैयसां तथा । मदीयोद्घोषाणां काऽपि, नाऽमृणोत्सहचारिणी ॥ २६७ ॥
 अश्वफेनाऽधिकस्त्रिधोत्तरीयाञ्चलतो मया । मुखमाच्छादितं तेन, निवृत्ता मधुमक्षिकाः ॥ २६८ ॥
 इतस्ततः प्रधावन्त्या—रत्नालङ्कृतयो मम । विशीर्यं त्रुटिताः काश्चित्, पतन्ति स्म धरातले ॥ २६९ ॥
 आरोपिताऽनङ्गावाणा, मञ्जुला कटिमेखला । कटिभ्रष्टाऽभवत्त वक्राऽपि, वनोद्देशे मनोरमे ॥ २७० ॥
 तथाऽपि वेदना व्यग्रा, भ्रूषणान्यस्मरन्त्यहम् । कदलीमण्डपं भव्यं, धावित्वा प्राविशं क्षणात् ॥ २७१ ॥
 तत्र स्थिता सारसिका, सखी मे सहचारिणी (हृदयङ्गमा) । विलोक्य मां स्निग्धवेताः, सान्त्वयामास सत्वरम् ॥ २७२ ॥
 कथितञ्च तथाऽद्याऽपि, वल्लिता मधुमक्षिकाः । सखि ! चिन्ता त्वया काचित्, नैव कार्या तथाविधा ॥ २७३ ॥
 यं दृष्टुमागताः सर्वा—वयं विस्मितमानसाः । तस्य सप्तच्छदस्याऽऽशु, सन्निधौ संगता मुदा ॥ २७४ ॥
 सरोजगन्धहारिण्यो—ऽनैकशो मधुमक्षिकाः । तस्मिन् तरुवरे तस्थु—रुत्पतन्त्यो मुहुर्मुहुः ॥ २७५ ॥
 पटलं पूर्णचन्द्राभं, त्यक्तवैता मधुमक्षिकाः । शारदानि सुमान्यत्र समागत्य समाश्रिताः ॥ २७६ ॥
 मत्सार्थवनिता यास्तु, पुरा तत्र गतास्वरी । तामिस्तत्पुष्पमुग्धाभि—स्तच्छाखा अपि खण्डिताः ॥ २७७ ॥
 मत्सख्याः स्कन्धमात्तग्न्य, वामहस्तेन चाग्रतः । शनैः शनैरहं यातां, लक्षीकृत्य सरोवरम् ॥ २७८ ॥

अनेकजातिपुष्पाणि, व्यकसन् तत्तडागके । उद्यानभूषाभूतानां सरस्तटविलासिनाम्
विहगानां कलध्वानै-र्नादिता सकला स्थली । सरघामिश्र सर्वत्र, व्याप्तोद्यानधराऽभवत्

रक्तानि पुष्पाणि विभातकाळं श्वेतानि पुष्पाणि निशाकराभाम् ।

नीलानि पुष्पाणि च वार्दलानि, संस्मारयन्ति स्म मनीषिणां द्राक्

सरघाणां च हंसाना-मव्यक्तध्वनिभिर्भृशम् । अन्तरिक्षमभूद् व्याप्तं, समन्ताद्द्विधु विस्तृतैः

सरस्तरङ्गवृन्देषु, कुसुमानि मरुद्गणैः । दोलायन्ते स्म कृष्टानि, विचित्रवर्णभाञ्जि च

प्रजल्पन्तश्च कारण्डा-रथाङ्गमिथुनानि च । सितच्छदधरा हंसा-अदृश्यन्त मया तदा

पीताम्बुजरजोलुब्ध-सरघामण्डलानि च । सुवर्णभाजनस्थानि, नीलरत्नानि वा बभुः

कार्पासस्वच्छसत्पक्षाः, सैकतक्रीडनोत्सुकाः । शरद्धास्य समं स्वीयं, हास्यं व्यामिश्रयन्निव

ततोऽहं चक्रवाकानां, स्नेहसंबद्धचेतसाम् । मिथः प्रेम्णा प्रसिद्धानां, मिथुनानि व्यलोकयम्

पीतवर्णानुषङ्गेण, रक्ताङ्गाश्चक्रवाककाः । रमणीस्तनसादृश्यं, दधुः कर्तुरवर्णकाः

कासारे रक्तवर्णानि, स्निग्धपत्राणि यानि च । विष्टराऽऽभानि देष्वेते, चक्रवाका विशभ्रमुः

कियन्तश्च कियत्पत्रा-सनेषु लोहिताङ्गकाः । रथाङ्गाः स्नेहतो लुब्धाः सञ्जाता इव संस्थिताः

स्वकीयवनितास्नेहं, पोषयन्तः समन्ततः । भ्रमदाभिः समं सङ्गो-देहिनां जायते प्रियः

॥ २७९ ॥

॥ २८० ॥

॥ २८१ ॥

॥ २८२ ॥

॥ २८३ ॥

॥ २८४ ॥

॥ २८५ ॥

॥ २८६ ॥

॥ २८७ ॥

॥ २८८ ॥

॥ २८९ ॥

॥ २९० ॥

॥ २९१ ॥

यदैतस्य तडागस्य, शोभामैशेऽहमद्भुताम् । तदानीं चक्रवाकानां, भिथः स्नेहमनल्पकम् ॥ २९२ ॥
 विलोक्य मामके चित्ते, विस्मिते व्यस्फुरन्स्वयम् । वितर्कां विविधाधिना-अगम्या कतिचिन्वाः ॥ २९३ ॥
 जन्मन्यस्मिन्नानुभूता, कल्पना काऽपि चैतसि । समुद्भूताऽद्भुताऽकाले, मत्कर्मजनिता तदा ॥ २९४ ॥
 तद्विचारनिमग्नयाः, पूर्वजन्मस्मृतिर्मम । साक्षाद् वभूव तत्कालं, मृच्छां प्राप्ता च वेगतः ॥ २९५ ॥
 अचेतनशरीरेव, भृषीठे पतिता क्षणात् । तुलोठ वेदनात्साहं, विनष्टदैहिकस्मृतिः ॥ २९६ ॥
 यदाऽहं चेतनां प्राप्ता, तदा मे चक्षुषोर्ममौ । अश्रुधारा न चित्तञ्च भृशं विह्वलतामगात् ॥ २९७ ॥
 लब्धसंज्ञा मिलन्नेत्रा, क्षणं वाग्वैभवोऽद्भिता । विलपन्ती विवृढात्मा, हृदि घूर्णितलोचना ॥ २९८ ॥
 तस्मिन्नवसरे सद्यः, सखी मे प्रियकारिणी । पञ्चपत्रपुटं कृत्वा, जलमानीय शीतलम् ॥ २९९ ॥
 सिषेच पीडया तप्तं, हृदयं चेक्ष्णद्वयम् । मद्भक्तितपरा ह्यासीत्, मदीयहितमानिनी ॥ २०० ॥
 समुत्थाय ततोऽदूरे, कदलीमण्डपस्थिताम् । नीलोत्पलसमां कृष्णां, गत्वा श्रीलामुपाविशम् ॥ २०१ ॥
 पथात्सा मे सखी शुद्ध-हृदया दुःखभागिनी । स्वसः ! किं जायते दुःखं, ब्रूहीति पृच्छतिस्मिं माम् ॥ २०२ ॥
 आन्तचित्ता कथं जाता, आन्ताऽसि वाऽध्वसेदतः । सरघादंशतः पीडा, संजातेयं वद स्फुटम् ॥ २०३ ॥
 अश्रूण्यमार्जयत्सा तु, अमान्ति मम नेत्रयोः । अतिभ्रमणा विमुञ्चन्ती, चाऽस्यधारां स्वचक्षुषः ॥ २०४ ॥
 भगिनि ! ते कथं मृच्छां, समायाताऽति दुःखदा । यज्जानासि वद त्वं मां, तदुपायं करोम्यहम् ॥ २०५ ॥

पीडयते न वपुस्ताव-नैव कार्यं विलम्बनम् । व्याधुपशमने सद्यश्चिकित्सा शिषजां मता
 अयं रोगो महानस्ति, तीव्रपीडाविधायकः । उपेक्षा नैव कर्तव्या, हितमिच्छद्भिरात्मनः
 यावत्साध्यो भवेद्रोग-स्तावत्कार्यं चिकित्सनम् । अन्यथा क्षतजापीडा, कुठारघाततां व्रजेत्
 सख्या योग्यं वचः प्रोक्तं, तथा श्रुत्वा मयाऽपि तत् । प्रतिवाक्यं यथायोग्यं, कथितं वल्गुचेतसा
 स्वसः ! किञ्चिद्भयं नास्ति, न मे संभ्रमणाऽऽगमः । न श्रमो मेऽजनि क्लिष्टो-न दष्टा मक्षिकागणैः
 तावत्सा माऽवदत्तर्हि रामचापमिव क्षितौ । नीरङ्गं पतिता मूर्च्छा-मवाप्य कथमीदृशीम्
 भगिनि ! त्वं विजानासि, मदीयं सर्वचेष्टितम् । प्रियसख्यस्मिं ते नूनं, किं वदामि तवाऽग्रतः
 नीलरत्नोपमे रम्ये, गह्वरे तरुमण्डिते । सारसिका सखीं प्रोक्ता, मया विश्वासभाजनम्
 मरुताद्वतवल्लीव, मूर्च्छां प्राप्य धरातले । पतिताऽहं ब्रविष्यामि, तद्दृत्तान्तं निजं स्वयम्
 आबाल्याचं सखी मेऽसि, सुखदुःखविभागिनी । वेत्सि त्वं मम गोप्यं तत, वक्ष्ये महद्व्यस्मितम्
 किन्तु कस्याऽग्रतो नैव, कथनीयमिदं त्वया । वृत्तान्तं शपथो मेऽस्ति, गोपनीयं निजात्मवत्
 रहस्यं मामकीनं त्वा-मन्तरा वेत्ति कोऽपि नो । अतः किं गोपनीयं मे, त्वदग्रे कापि संभवेत् ?
 ततः सारसिका स्पृष्ट्वा-मत्पादाविदमब्रवीत् । कथयिष्यामि नो कस्या-प्यग्रे त्वच्छपथोऽस्ति मे
 ततोऽतिवह्यभां प्रोचे, सखीं सारसिकामहम् । श्रुरिकष्टं ममेदानीं, वृत्तान्तं पूर्वजन्मनः

॥ ३०६ ॥

॥ ३०७ ॥

॥ ३०८ ॥

॥ ३०९ ॥

॥ ३१० ॥

॥ ३११ ॥

॥ ३१२ ॥

॥ ३१३ ॥

॥ ३१४ ॥

॥ ३१५ ॥

॥ ३१६ ॥

॥ ३१७ ॥

॥ ३१८ ॥

॥ ३१९ ॥

॥ ३२० ॥
 ॥ ३२१ ॥
 ॥ ३२२ ॥
 ॥ ३२३ ॥
 ॥ ३२४ ॥
 ॥ ३२५ ॥
 ॥ ३२६ ॥
 ॥ ३२७ ॥
 ॥ ३२८ ॥
 ॥ ३२९ ॥
 ॥ ३३० ॥
 ॥ ३३१ ॥
 ॥ ३३२ ॥
 ॥ ३३३ ॥

नयनाश्रुप्रवाहेण, वेदनोत्पादकं महत् । ध्वनिनिःसारितं गुप्तं, किं कुर्वे दुःखिता श्रुशम्
 सप्त मर्तुर्वियोगस्य, स्मरणं जातमस्ति मे । तदुःखेनादिता चास्मि, हृदयोद्भेदकारिणा
 यादृक् स्नेहोऽनुभूतो मे, यदुःखं श्रुतवत्यहम् । तत्सर्वं ज्ञापयिष्यामि, सावधानमनाः शृणु
 सखी मे पार्श्वतोऽधीरा, श्रोतुं वृत्तान्तमद्भुतम् । तस्थावश्रुमुखी चाहं, प्रारंभे मत्कथानकम्
 अस्माकं देशतोऽदूरे, अङ्गदेशोऽस्ति वित्तवान् । शत्रुस्तेनभयं यस्मा-द्ग्रादेव पलायितम्
 दुष्कालजनिता पीडा, यस्मिन्न श्रूयते जनैः । निरीतिभावमाश्रित्य, राजते देशराडिव
 सम्पदः सर्वदा सर्वा-भियो मित्त्वमागताः । वसन्ति स्म मुदा यस्मिन्नेकीभावगता इव
 विषदो न पदं यस्मिन्, दधते कृततां गताः । आरोग्यजनिताऽनन्द-मङ्गलानि पदे पदे
 तस्मिन् चम्पाडमिधा रम्या, नगरी वर्तते शुभा । यस्यामनेक आरामाः पुष्पवल्लीविराजिताः
 सरांसि विस्तृतान्यासन्, संभृताम्बूनि भ्रूशिशः । निर्मलानि विराजन्ति येषु पङ्कजपङ्क्तयः
 महेश्या यत्र राजन्ते, नाना वैभवशालिनः । जितस्वर्गिसुखा नित्यं, पूर्णीभूतमनोरथाः
 तद्देशमध्यतो गङ्गा, बहते जनपावनी । यस्यास्तटद्वयेऽनेक-नगरग्रामकर्षटाः
 आजन्ते भृतिसम्पन्ना-भूमिभूषणकारकाः । स्वर्गिसम्पत्तयो येषा-मग्रे विच्छायतां गताः
 पतत्रिणां च वृन्दानि, मोदमानानि नित्यशः । पवित्रां यां निषेवन्ते, कपलाकरमण्डिताम्

सागरप्रियपत्नीव, रंहसा प्रतिधावति । साऽऽपगा स्वच्छपानीया, हंसश्रेणीनिषेविता
 कादम्बकगणो रम्या, कुण्डलानीव राजते । यस्याः सितच्छदश्रेणी, रसनेव विभासते
 चक्रवाक्युगं यस्याः, स्तनयुगममिवाऽस्ति सा । रङ्गचरङ्गमालाभि-ईसन्तीव विलोक्यते
 यस्यास्तटेगजा मत्ता-वृषभा उज्ज्वलाङ्गकाः । व्याघ्राश्रेहासृगा भ्रुरि-भयदा सन्ति चित्रकाः
 जलोपरि तरन्तश्च पङ्करक्तघटा इव । युगलानि रथाङ्गानां, रमन्ते परया मुदा
 अन्ये च पक्षिणोऽनेके, जलमध्यविहारिणः । भ्रमन्ति चिन्तया हीनाः, स्वतन्त्रा स्वेच्छयाऽनिशम्
 सख्यहं प्राग्भवे तत्र रक्तपीतच्छदान्विता । चक्रवाक्यभवं सौख्यं, स्वतन्त्रा भुक्तवत्यहम्
 चक्रवाक्येषु यत्प्रेम प्रबलं स्थैर्यसंयुतम् । तादृशं नास्ति लोकेऽस्मिन्कुत्राऽपि स्नेहबन्धनम्
 मत्पतिस्तु चलच्छीर्षः, कन्दुकाऽऽभशरीरकः । प्रसिद्धोऽभूत्समस्तेषु, वयःसु जलचारिषु
 प्रवीणस्तरतां मध्ये, कोरण्टपुष्पसुन्दरः । नीलौ रोमविहीनौ तत्कर्मौ नीलाम्बुजोपमौ
 यावज्जीवं स्वभावोऽभूत् तस्य सिद्धतपस्विवत् । सरलः स्नेहसम्बद्धमानसस्य दयामयः
 क्रोधावेषशस्तु निर्दग्धो प्रागेव तस्य मूलतः । प्रभावश्च तदीयो वै वर्ण्यते किमतःपरम्
 प्रभाते लोहिते तेन समं तर्तुमना अहम् । उड्डीय स्नेहसम्बद्धा व्यहार्षे गगनाङ्गणे
 दाम्पत्यप्रेमतो नित्यं वियोगं सोढुमक्षमौ । अवसाव सदैवाऽऽर्वां मिथः सोख्याऽभिलाषिणौ

॥ ३३४ ॥

॥ ३३५ ॥

॥ ३३६ ॥

॥ ३३७ ॥

॥ ३३८ ॥

॥ ३३९ ॥

॥ ३४० ॥

॥ ३४१ ॥

॥ ३४२ ॥

॥ ३४३ ॥

॥ ३४४ ॥

॥ ३४५ ॥

॥ ३४६ ॥

॥ ३४७ ॥

विचित्रमधुरध्वनैः श्रोत्रञ्च हृदयाम्बुजम् । मोदयन्तौ तथाऽजस्र वीनामम्बरचारिणाम्
 अन्योन्य सुखमिच्छन्तावैकैकमनुसारिणौ । सार्धं क्रीडां प्रकुर्वाणावावां न क्वापि विच्युतौ
 पद्मागारतडागेषु सरित्सु सैकठेषु च । विपिनेषु तथा सत्यस्नेहस्रः सहचारिणौ
 अकार्ष्व क्रीडनं यत्र तत्र निर्मानताजुषौ । विशुद्धमानसौ मन्दं मन्दं क्षेमङ्करी मिथः
 अन्यदाऽऽवां सहोत्पन्नैर्जलचारिविहङ्गमैः । गङ्गाम्बुसंभृते रम्ये कासारे मुदितौ स्थितौ
 तावत्स्वर्यात्पातसौ वनचारी मतङ्गजः । स्नातुक्रामो नदीतीरे वेगेनाऽऽशु समागतः
 नरेन्द्रभाग्यवत्सस्याऽचलतां श्रवणौ मुहुः मुदङ्गवद्ध्वनिश्चापि निःससार व्रनैः शनैः
 कदाचिद्राक्षसप्रख्यः सोऽतिभीतिप्रदायकम् । मेघनादसमं नादं चक्रिवान् चक्रवद् भ्रमन्
 मद्धारिस्रवद्गण्डः शुण्ढादण्डमितस्ततः । आशयन् क्वापि बभ्राम जलक्रीडाचिकीर्षया
 सप्तच्छदसमानेन मद्गन्धेन सर्वतः । दिशः सुरभयामास चतस्रः स मरुद्भलात्
 तल्पश्चात् कुञ्जरो मत्तस्तटाचस्य रयाकुलः । वतीर्णञ्च पिपासार्चः पयःपानविधित्प्रया
 सैकते पादपद्मस्या गङ्गायाः कटिमेखलाम् । रचयन्नित्त सद्भक्त्या गजेन्द्रः स व्यलीक्यत
 उर्ध्वमहिषी रम्या गङ्गा तस्माद्भयाकुला । कल्लोलान् स्वान् समादाय धामन्तीव व्यहस्यत
 पीतवारिः स शुरग्डेन फूत्कृत्योच्छालयन् जलम् । वार्दलाच्छादितां चक्रे सरितं तां क्षणाद्भजः

॥ ३४८ ॥
 ॥ ३४९ ॥
 ॥ ३५० ॥
 ॥ ३५१ ॥
 ॥ ३५२ ॥
 ॥ ३५३ ॥
 ॥ ३५४ ॥
 ॥ ३५५ ॥
 ॥ ३५६ ॥
 ॥ ३५७ ॥
 ॥ ३५८ ॥
 ॥ ३५९ ॥
 ॥ ३६० ॥
 ॥ ३६१ ॥

ततोऽगाधं प्रत्राहं म प्रविष्टोऽधस्तले सुदा । करेण निजपृष्ठे चाऽत्राहयत् तत्प्रवाहकम् ॥
 आपगाथास्तद्गान् स तथोड्ढायितवान् मदात् । अस्मदाश्रितकासारमागतास्ते समन्ततः ॥
 करोर्ध्वीकरणादोष्टजिह्वाभिर्विद्युताननम् । अञ्जनाद्रेः सुशोभाढ्यां जिगाय सैन्दुरी दरीम् ॥
 मदीयस्वामिना सार्धं मावधाना नमस्तलम् । त्वरितमगमं त्रस्तविहगान्तरवत्तदा ॥
 ततो नद्या त्रिनिःसृत्य कुञ्जरो निजवर्त्मनि । यथेच्छयाऽतिविश्वस्तो गच्छति मदराजितः ॥
 तदानीं पुष्पमालाभिर्भूषिताङ्गो धनुर्धरः । यमदूतसमस्तत्र युवाऽऽखेटक आगतः ॥
 अनुपानत्क्रमो व्याघ्रनखरो दीर्घदंष्ट्रकः । अतीवदृढगात्रः स ददृशे चित्रलोचनः ॥
 दृढशिलातलोग्मकः प्रत्यञ्चैव करावुभौ । धनुषो वन्नयद् दीर्घौ भोगिभोगममाकृती ॥
 तस्य इमश्रुग्भृद्रक्ता स्निग्धकान्तिर्विशेषतः । विदीर्णौष्ठयुगस्यापि बलिष्ठां समधिष्ठितम् ॥
 प्रचलनमस्तकं तस्य किञ्चिद्रककंचाचितम् । केशान्ता नागजिह्वाभा अलक्ष्यन्त च दूरतः ॥
 तिग्मांशुरशिपजालेन संतप्तानपुराकृतिः । तस्यामीच्छ्यामला भूरिर्भूरिशौर्यविराजिनः ॥
 तस्मात् स राक्षसाऽऽकारः पृष्ठवद्धतुणीरकः । यमदूत इव क्षुद्रवेष्टितोऽलक्ष्यत द्रुवम् ॥
 पर्यधत्त शरीरे म व्याघ्रचर्म भयानकम् । मषीकज्जलरेखाभिरिव लाञ्छितमन्तरा ॥
 व्याधः स तं गजं दृष्ट्वा तरुमेकं ममाश्रयत् । धावित्वा विपदुत्पत्तौ, ममारोहमसीहया ॥

॥ ३६२ ॥

॥ ३६३ ॥

॥ ३६४ ॥

॥ ३६५ ॥

॥ ३६६ ॥

॥ ३६७ ॥

॥ ३६८ ॥

॥ ३६९ ॥

॥ ३७० ॥

॥ ३७१ ॥

॥ ३७२ ॥

॥ ३७३ ॥

॥ ३७४ ॥

॥ ३७५ ॥

ततो बाढं समाकृष्य धनुष्यारोप्य वाणरुम् । लक्ष्मीचकार नागं तं सावधानतयाऽधुधीः
 अष्टलक्ष्यः स बाणस्तु दुर्भाग्ययोगतो व्रजन् । मन्मुखमुत्पतन्तं मे भर्तारमलगाद् भृशम्
 शरेण तेन तत्पक्षोऽच्छिद्यताम्बुजनालवत् । सार्धं तेनापतत्सोऽपि मूर्च्छां प्राप्य जलान्तिके
 मद्भर्तुर्वेदनां सोढुमक्षमाऽहं धरातले । सन्निधौ पतिता तस्य मूर्च्छिता दुःखिना भृशम्
 यदाऽहं चेतनां प्राप्ता क्षणाच्छीतेन वायुना । त्रिदग्धहृदाऽक्षिमां तदाऽभयं कियत् क्षणम्
 मद्भर्तुर्बुद्धितः पक्षो वीक्षितस्तस्य सन्निधौ । पत्रेनाहतं पत्रमित्रेकाऽप्रतया मया
 वंशुषि चालिते तस्य, लग्नस्तीक्ष्णः शरो मया । वीक्षितो व्याधनिमुक्तो वैपमानशरीरया
 स पक्षः पतितस्तस्य समीपेऽम्बुजपत्रवत् । विशेषां गतोऽराजदेवदृष्टिर्गरीयमी
 मज्जत्वंभसियातु भेरुशिखरं शत्रुञ्जयत्वाहवे, वाणिज्यं कृपिसेवनादिसकला विद्याकलाः शिक्षतु ।
 आकाशं मकलं प्रयातु खगत्कृत्वा प्रयत्नं परं, नो भाव्यं भवतीह कर्मशयोतो भाग्यस्य नाशः कुतः ?
 रक्तपीतचटः शुद्धलाक्षारगेण चिह्नितः । तथा मत्स्वामिनो देहो रक्तविन्दुभिश्चितः
 शरीरे पतिताद् बिन्दून् त्रिलोकयोत्प्रेक्षयेज्जनः । चन्दनस्य रसेनाक्तमशोककुसुमं खलु
 तथाप्यसौ जलशान्ते पतितो मम बल्लभः । बभौ यथाऽस्तगो भानुः पलाशत्रिपिनं यथा
 मच्चञ्च्वा तच्छरीरम्यं शरं निष्काम्य यन्नतः । पक्षाभ्यां धीजनं कृन्वा तं विश्लेषमहं मुहुः

॥ ३७६ ॥
 ॥ ३७७ ॥
 ॥ ३७८ ॥
 ॥ ३७९ ॥
 ॥ ३८० ॥
 ॥ ३८१ ॥
 ॥ ३८२ ॥
 ॥ ३८३ ॥
 ॥ ३८४ ॥
 ॥ ३८५ ॥
 ॥ ३८६ ॥
 ॥ ३८७ ॥
 ॥ ३८८ ॥

प्रियं प्राचोषयं दीनवदना साभ्रलोचना । स तु निश्चेतनीभूय पतितो नाऽवदद्भुवि
 तथापि सुगंधया ज्ञातं मया तस्मिन् क्षणे हृदि । जीवन्नास्तेऽधुनाप्येष शरपीडातिमृच्छित्तः
 यदा मृत इति ज्ञातं तदाऽहं दुःखिता भृशम् । तद् दुःखवर्णनं नैव कर्तुं केनापि शक्यते
 कियत्कालमहं जाता यतो निश्चेतना तदा । दुरन्तवेदना-मग्ना निर्विण्णा जीवनादपि
 लब्ध्वास्मृतिमहं पश्चाच्चञ्च्वा बर्हाणि शोकतः । पर्यक्षिपं सुरम्याणि विलपन्ती मुहुर्मुहुः
 मद्भ्रतृपक्षगुग्फेषु चञ्च्वाघाताः पुनः पुनः । कृताश्चालिङ्गनं दत्तं पक्षाम्यां तञ्छीरीरिके
 परितः सञ्चरन्ती तं गतासुं प्रेमबन्धनात् । अकार्षं रोदनञ्चैवं विषण्णमानसा भृशम्
 गङ्गाया भूषणं केन पापेन निहतो भवान् । स्वामिन् ! सुखेर्ब्रथया केन विनाथाऽहं विनिर्मिता
 यतो विभोगजं दुःखं बह्विज्ज्वालेव मानसम् । प्रज्वालयति मेऽत्यन्तं कस्याग्रे पूत्करोम्यहम्
 क्व तु मां त्वदधीनजीवनां प्रविकीर्य क्षणनष्टसौहृदः । नलिनो क्षतसेतुबन्धनो जलसंघात इव प्रधावितः
 विधिना कृतमर्थहिसनं ननु मां तेऽत्र वधे विमुञ्चता । अनपायिनि संश्रये तरौ द्विपभ्रंशे पतनाय बह्वरी
 दुःखदावानले मग्नाः प्रभृतभयदायिनि । विचारातिविमृढात्मा शुद्धिहीनाऽस्मि साम्प्रतम्
 स्वामिन् ! सरोवरोपान्ते त्वद्वियोगव्यथादिता । क्रीडानन्दमहं भोक्तुं कथं शक्यामि पूर्ववत्
 आवयोरन्तरे पद्मपत्रंचेद्द्व्यवधायकम् । चिरकालवियोगस्य दुःखं मेऽजनि शक्यवत्

॥ ३८९ ॥

॥ ३९० ॥

॥ ३९१ ॥

॥ ३९२ ॥

॥ ३९३ ॥

॥ ३९४ ॥

॥ ३९५ ॥

॥ ३९६ ॥

॥ ३९७ ॥

॥ ३९८ ॥

॥ ३९९ ॥

॥ ४०० ॥

॥ ४०१ ॥

॥ ४०२ ॥

इतस्ततः काष्ठदण्डान् संनिधाप्य स दुष्टधीः । प्राञ्जालयत्प्रियस्वामिशरीरावयवान् समान्
दावानलातिशायी स चिताश्रिर्भयदायकः । संजातः शोकसंविग्रमानसाया मम द्रुवम्
विचारश्रेणिकाऽऽकृष्टा विषादायत्तमानसा । अभाषिषमहं प्राणवल्लभं मृत्युना हतम्
स्वामिन्नद्यावधि प्राणप्रियमित्र समंजले । न्यवसस्त्वं कथं शत्रूभृतमग्निं सहिष्यसि
दक्षसे वह्निना येन दुःसहः सोऽन्यजन्तुभिः । सहिष्यसे कथंनार्थ ! चितावह्निभनल्पकम्
प्रमोदशोकजनकं, दैवं नाद्यापि तृप्तिभाक् । आत्रयोर्धेन समन्धो विषाधैव विनाशितः
रे ! रे ! मद्दृष्टं नूनं विद्यते लोहनिर्मितम् । अन्यथैवं भवद्दुःखं कथं पश्यति बह्वम् !
वियोगजन्यदुःखेन पीडिता दूरवासतः । त्वत्पार्श्वे शयनं कुर्यां चितायां तद्वरं प्रिय !
इत्थं विषादवेगेन सुलभस्य रमाजने । शूरत्वस्य प्रभावेण पातिव्रत्यपराऽभवम्
पत्यौ दिवंगते या स्त्री भर्तारमनुगच्छति । सा लोकेऽस्मिन् यशो लब्ध्वा परत्र सुखसानुयात्
इति संचिन्त्य चित्तेन पतिव्रतानुगामिनी । अभवं भूरिदुःखाऽहं दुःसहं किमु दुःखिनाम्
आत्मानमनुगच्छधच्छरीरं स्वामिनः प्रियम् । वीक्ष्य तत्प्राविशं चैत्थं हव्यवाहं कृतत्वरम्
तत्क्षणे सुखमन्नायाः सुप्तायाः स्वामिनोऽन्तिके । तसाङ्गारमयोऽप्यग्निर्हिमव्रत्सम्प्रजायत
यतो मत्स्वामिनः पार्श्वं समवाप्यातिनिर्मयम् । संस्थितायाः कुतोऽशान्तिर्जायते मम दुःखदा

॥ ४१७ ॥

॥ ४१८ ॥

॥ ४१९ ॥

॥ ४२० ॥

॥ ४२१ ॥

॥ ४२२ ॥

॥ ४२३ ॥

॥ ४२४ ॥

॥ ४२५ ॥

॥ ४२६ ॥

॥ ४२७ ॥

॥ ४२८ ॥

॥ ४२९ ॥

॥ ४३० ॥

सुमौघे मक्षिकेऽहं चिताग्री ज्वलिते भृशम् । निमशाऽतिमृदुस्वान्ता निजदुःखान्तकारिणि
 वह्निना तेन मत्स्यामिमङ्गिनी च विनिर्मिता । परोपकारमंमक्ता भवन्ति हि महाशयाः
 यद्यप्यग्निशिखा चित्रा दहन्ती मां समन्ततः । अत्रमत्तदपि क्षोभो नाऽभून्मे पतिचिन्तया
 सारसिके ! सतीभूत्वा पतिव्रतार्जुनारिणी । विषमं जीवितं मत्वा देहमत्याक्षमञ्जसा ॥

(तस्या मनोरथसिद्धिः साधना च-)

तरङ्गवत्यथोवाच निजवृत्तान्तमद्भुतम् । कामनासाधनासिद्धिनिदानं प्राग्भवोद्भवम्
 सख्यग्रेऽस्मन्मृतेर्घातां कुर्वन्ती मृच्छिताऽभवम् । शोकेन महता तप्ता स्मरन्ती पूर्ववेदनाम्
 लब्धसंज्ञा पुनश्चाहं जाता गद्गदकण्ठतः । तदा तामब्रवं धैर्यविहीना मत्कथानकम्
 गङ्गातटे सती जाता दैवयोगात्ततः परम् । कौशाख्यामृषभश्रेष्ठिगृहे जन्म ममाभवत्
 धनवान् बुद्धिमानसीदिभ्यः स महतां मतः । देवधर्मगुरुश्रद्धाधारको व्यवहारवित्
 बालचंद्रकलेवाहं प्रत्यहं वृद्धिगामिनी । मातापित्रोर्मुदं दत्त्वा चेतांसि समतोपधम्
 अन्यदा रममाणोऽहं संगता तन्वदीतटे । कल्लोलान् वीक्ष्य वृतान्तमस्मार्यं पूर्वजन्मनः
 तथैव रुचिगनद्य तडागतटचारिणः । रथाङ्गान् वीक्ष्य मे जाता पुनः स्नेहस्मृतिहृदि
 अहो ! सस्नेहिनां प्रेमबन्धनं प्रबलं महत् । त्रेमपाशो दुर्गनोऽहि योगिनामपि जायते

॥ ४३१ ॥
 ॥ ४३२ ॥
 ॥ ४३३ ॥
 ॥ ४३४ ॥
 ॥ ४३५ ॥
 ॥ ४३६ ॥
 ॥ ४३७ ॥
 ॥ ४३८ ॥
 ॥ ४३९ ॥
 ॥ ४४० ॥
 ॥ ४४१ ॥
 ॥ ४४२ ॥
 ॥ ४४३ ॥

इत्थं पूर्वभवस्येदं वृत्तान्तं स्मृतिगोचरम् । कथं संऽभूदिति श्रोक्तं मया सारसिके ! स्फुटम्
 कथं च मरणं प्राप्ते पत्न्यौ मे विरहोऽजनि । तत्सर्वं कथितं तुभ्यं संक्षेपात्स्नेहतो मया
 चक्रवाकस्य जीवोऽयं प्राग्भवे मानवोऽभवत् । तस्मिन्भवे कृता तेन धर्मस्याराधना दृढा
 किञ्चिद्विराघना तस्यामजनि तस्य तद्भवे । तेनैव चक्रवाकत्वं प्राप्तवान्स् विधेर्वशात्
 आर्तरीद्रातिदुर्धानात्त्रियङ्गुनारकयोनिषु । जायन्ते प्राणिनः सर्वे स्वस्वकर्मप्रभावतः
 “ रीद्रे नारकतां व्रजन्ति मनुजा आर्त्ते च तिर्यग्गतिम् । धर्मदेवगति शुभोत्तमफलं शुक्ले च जन्मक्षयम्
 तस्माद्द्वयाधिरुगन्तके हितवरे संसारनिस्तारके, ध्याने शुक्लवरे रजःप्रमथने कुर्यात्प्रयत्नं बुधः ”
 जानेऽहं मानवं जन्म प्राप्तवत्यस्मि साम्प्रतम् । तथैव सोऽपि संयातो मनुष्यत्वमनुत्तमम्
 मरणावसरे सूक्ष्म-कषायकजुभावतः । पुराऽर्हद्-ध्यानयोगेन मनुष्यत्वं प्रपद्यते
 येतु प्रकृत्याऽणुकषाययुक्ता दानादृताःसंयमशीलशून्याः । गुणैर्युता मध्यममार्गभाजो बह्वन्ति जीवा मनुजाद्युरेते ॥ ४५२ ॥
 भवान्तरगति लोके विदन्ति ज्ञानिपुङ्गवाः । पशुपक्षिनरादीनां कर्मणां विषमा गतिः
 किन्तु रुज्जीविततरैव विदितंः शपथस्त्वया । तस्मान्मत्स्वामिनं यावन्न लभे पूर्वजन्मनः
 तावद्द्वार्ता मदीयेयं गोपनीया प्रयत्नतः । यदा मे कामनासिद्धिस्तदा शान्तिर्भविष्यति
 आसप्तहायनान्मातापितरौ वञ्चयाम्यहम् । वितथाऽऽशासमापन्ना भर्तृसंगमवाञ्छया

॥ ४४४ ॥

॥ ४४५ ॥

॥ ४४६ ॥

॥ ४४७ ॥

॥ ४४८ ॥

॥ ४४९ ॥

॥ ४५० ॥

॥ ४५१ ॥

॥ ४५२ ॥

॥ ४५३ ॥

॥ ४५४ ॥

॥ ४५५ ॥

॥ ४५६ ॥

॥ ४५७ ॥

॥ ४५८ ॥

॥ ४५९ ॥

॥ ४६० ॥

॥ ४६१ ॥

॥ ४६२ ॥

॥ ४६३ ॥

॥ ४६४ ॥

॥ ४६५ ॥

॥ ४६६ ॥

॥ ४६७ ॥

॥ ४६८ ॥

॥ ४६९ ॥

यदि मद्वाञ्छितं नैव सेऽस्म्यति चेदुपायतः । एकोऽवलम्ब्यधृतो मे हृदयक्लेशनाशनः
जिनेश्वरेण यः प्रोक्तो जगदुद्धारहेतवे । देहिनां सार्थवाहोऽस्ति मार्गः सैव सुखावहः
“ दहति मदनवह्निर्मानसं तावदेव, अस्यति तनुभाजां कुग्रहस्तावदेव ।
छलयति गुरुत्वा राक्षसी तावदेव, स्फुरति हृदि जिनोक्तो वाक्यमन्त्रो न यावत् ॥
तन्मार्गं साधितुं साध्वी भविष्याम्येव निश्चितम् । यतः सारतरो मार्गो जिनेन्द्रेण निरूपितः
सदा संसारिणां पीडा जायन्ते विरहोद्भवाः । ता यतो विनिवर्तन्ते तन्मार्गमनोत्सुका
भवदुःखकरं जन्म मरणक्लेशमुत्कटम् । त्यक्त्वाऽनन्तसुखं प्राप्तुं यतिभ्ये जिनदीक्षिता
संसारोऽयं विचित्रोऽस्ति भृदिदुःखाकरोऽखिलः । आपातरमणीयो हि दुरन्तपरिणामकः
के संसारमुखोऽरुक्ता मोक्षसौधं समाश्रिताः । वैराग्यरङ्गरक्तो हि शिवमार्गमनुव्रजेत्
संसारसागरं तर्तुं वीतरागप्रदर्शितः । योतायते धर्मः एव शुभः शाश्वतः शर्मदः
अतिस्नेहान्मया सख्यै विश्वासेन निषेदितम् । सकलं निजवृत्तान्तं मूलादारभ्य दुःसहम्
सारसिका विशुद्धात्मा मयि स्नेहेन वत्सला । विलापं कुर्वती वक्तुमारेभेऽश्रुमुखाभ्युजा
रे ! रे ! सखि ! वियोगस्य भर्त्सुरते दुःखदायिनी । श्रोतव्या हा ! ममाप्यासीद्दार्ता दुर्मर्ण्ययोगतः
कृतकर्मविपाकोऽत्र फलानि विषमाण्यहोः । प्रसूते प्राणिनां नष्टघेतसां जननान्तरे

भगिनि ! स्फुरितोदन्ते ! धैर्यं धेहि विशेषतः । त्वयि धर्ममनीषायां देवस्तुष्टो भविष्यति
 प्रसन्ने देवते स्नामिदर्शनं ते भविष्यति । दुर्लभं किं मनुष्याणां धर्मध्यानविधायिनाम्
 वचांसि सान्त्वनस्यैवं कथयित्वा मदन्तिके । सारसिका प्रयत्नेन शुचमत्याजयन्मम
 ततो जलं समानीय प्रमाज्यं लोचनाश्रु सा । मृदुवाक्यप्रयोगेणाऽरुन्मां स्वस्थमानसाम्
 पश्चादहं तथा सख्या समेता कदलीगृहात् । निस्त्य प्राप मन्मातुरन्तिकं श्रितयोषितः
 कासारस्य तटे शुद्धे संस्थिता जननी मम । व्यवस्थामकरोच्छृणुं स्नानाय सर्वयोषिताम्
 तत्समीपस्थिताया मे लोहिते लोचने मुखम् । विच्छायश्च विलोक्याऽऽशु साऽवदद् व्याकुलस्वरा
 किमिदं पुत्रि ते जातमुद्यानानन्दमेलने । किं दुःखं तव चिचेऽस्ति म्लानमालासमं मुखम्
 विषादेन विनिष्क्रामदश्रुक्लिन्ने विलोचने । मार्जयन्ती पुनश्चाहमब्रवं मातरं प्रति
 मातर्मन्मस्तकं दुःखात् पीड्यते किं करोम्यहम् । माता मामवदच्छीघ्रं पुत्रि ! याहि गृहं प्रति
 आगच्छामि त्वया सार्द्धमहमप्यात्मजे शुभे ! । मद्गृहस्य रमा रम्या कथमेकाकिनी व्रजेः
 मयि स्नेहवशात्तूर्णं त्यक्त्वा योषाकदम्बकम् । गृहं गन्तुं ममारंभे विलम्बेऽनिष्टशंकिनी
 सा मन्दस्वगतोऽवोचद्वनितामण्डलं निजम् । स्नात भुङ्क्त यथेष्टञ्च गृहीत सुमसौरभम्
 सर्वमुद्यानिकाकार्यं समाप्यानन्दपूर्वकम् । समागच्छत सर्वेण परिवारेण संयुताः

॥ ४७० ॥

॥ ४७१ ॥

॥ ४७२ ॥

॥ ४७३ ॥

॥ ४७४ ॥

॥ ४७५ ॥

॥ ४७६ ॥

॥ ४७७ ॥

॥ ४७८ ॥

॥ ४७९ ॥

॥ ४८० ॥

॥ ४८१ ॥

॥ ४८२ ॥

॥ ४८३ ॥

किञ्चिदावश्यकं कार्यमागतं देवयोगतः । तस्मादिदानीं गच्छामि गृहं पुत्रीसमन्विता
 एवमुक्त्वा तथाऽनन्दः सक्लोऽत्यज्यत् क्षणात् । चिन्तातुरा न जानन्ति सुखमिन्द्रियगोचरम्
 अर्थातुराणां न सुहृन्मवन्धु, कामातुराणां न मयं न लज्जा । चिन्तातुराणां न सुखं न निद्रा, शुभ्रातुराणां न वपुर्न तेजः ४८६
 परन्तु प्रमदाः सर्वाः स्वस्वकर्मणि योजिताः । आनन्दाय तथा तासां मद्भर्ता न प्रकाशिता
 रक्षकान् किंकरांश्चैव कञ्चुकिनोऽवरोधगान् । स्वस्वकर्मणि संयोज्य स्वल्पस्त्रजनसंयुता
 क्रियद्दाससमेता सा मां समादाय सत्वस्म । समागमभिरुत्साहा जननी स्वीयपत्नम्
 गृहमागत्य मद्भ्र्त्वाऽलंकारांस्त्वरितं सखी । आदायाऽस्थापयत् पेटामध्ये वेदनयाऽर्दिता
 ततोऽहं विमनीश्वर्य पर्यङ्के वस्त्रमंडिते । गृहोचितानि वासांसि परिधायाऽक्षयं स्वतः
 मदीयजननी प्राह जनकं भृशदुःखिता । अस्मत्सुतां शिरःशूलां गृहीत्वाऽहं समागता
 पीड्यते मस्तकं तस्याः, तस्मान्निर्वातधामनि । रक्षितव्याऽधुना सा तु, तेन शान्तिर्मन्त्रिष्यति
 सप्तपर्णतरुदृष्टः प्रफुल्लकुसुमो मया । प्रयाताऽहमिती यस्मै तन्मे संपूर्णतामगात्
 नारीगणोऽस्तु खिनः सन्तुत्सवाद्दिरमेदिति । अनिवेद्याऽऽगताहं द्राक् जाताऽस्मि व्यथिता भृशम्
 निशम्य वचनं मात्रा गदितं जनको मम । विषण्णमानसो जज्ञे, जातचिन्तो विशेषतः
 सुतेभ्योऽपि यतः स्नेहो ब्रह्मीयान् मय्यवर्तत । अध्वदमिभचित्तोऽपि दुहितृत्सलो हि सः ४८७ ॥

विशुद्धवंशंजातं दक्षमेकं भिषग्धरम् । प्रसिद्धमाह्वयामास तातो मे रोगशान्तये
 शस्त्रवित्तोऽप्यभूद्वैद्यो लघुहरतः शुभक्रियः । शाल्वविद्याविदां मुख्यश्चाभवन्निखिलाऽऽर्तिहा
 रोगं परीक्षितुं तावदपनेतुं च वाञ्छया । तेन मत्सन्मुखं स्थित्वा पृष्टाऽहं रोगकारणम्
 स्वसस्ते उवरतापेन किं वा मस्तकपीडया । शरीरमद्य सज्जातं शिथिलं वद मे स्फुटम्
 यत्तरतपुचाराय प्रयतेऽहं विलम्बनम् । व्याधिब्युच्छेदने नैव विधेयं कुशलैर्नरैः
 प्रातस्त्वयाद्य किं भुक्तं तच्चाजीर्यत सर्वथा । निश्चायां ते समायाता निद्रा सम्यक् सुखावहा ?
 मौनं कृत्वा स्थिताऽहं तु सारसिका तदुत्तरम् । प्रादात् प्राभातिकं भोज्यमुद्यानगमनं च यत्
 पूर्वजन्मानुभूतं मद् भृतान्तमन्तरेण सा । भिषजमवदत्सर्वं दक्षा समयवेदिनी
 प्रश्नाननेकधा पृष्ट्वा वैधराजोऽवदन्मम । पितरौ दुःखदावाग्निज्वालाज्वलितमानसौ
 दुहिता दृश्यते नूनं रुजाऽऽक्रान्तकलेवरा । परमत्र क्षतिर्नास्ति चिन्ता कार्या न सर्वथा
 पञ्चविंशतिरुद्दिष्टा ज्वरास्तद्भेद उच्यते । पृथग्दोषैस्तथा द्रन्द्वभेदेन विविधः स्मृतः
 एकश्च सन्निपातेन तद्भेदा बहवः स्मृताः । प्रायशः सन्निपातेन पञ्चस्युर्विषमज्वराः
 सन्ततः सततश्चैव अन्येद्युक्कस्तृतीयकः । चातुर्थिकश्च पञ्चमे कीर्तिता, विषमज्वराः
 तथऽऽगन्तुज्वरोऽथैकस्त्रयोदशविधो मतः । अभिचारग्रहशशापैरागन्तुकस्त्रिधा

॥ ४९८ ॥

॥ ४९९ ॥

॥ ५०० ॥

॥ ५०१ ॥

॥ ५०२ ॥

॥ ५०३ ॥

॥ ५०४ ॥

॥ ५०५ ॥

॥ ५०६ ॥

॥ ५०७ ॥

॥ ५०८ ॥

॥ ५०९ ॥

॥ ५१० ॥

॥ ५११ ॥

॥ ५१२ ॥

अमाच्छेदात्क्षताहाह्वतुर्थाऽघातकज्वरः । कामाद् भीतेः शुचो रोषाद्विषादीषधगन्धतः
 अग्निषड्ज्वराः षट् स्युरेवं ज्वरविनिश्चयः । भवन्ति विविधा भेदा व्याख्यास्यन्ति चिकित्सकाः
 भोजनान्तरं सद्यःसमायाति ज्वरो यदिः । स्नेहो हेतुर्भवेत्तत्र, कफः सैव निगद्यते
 यदि पाकक्रियाकाले ज्वरार्तिरुद्धवेत्तदा । तद्धेतुरन्य एवाऽस्ति, तत्पित्तमिति कथ्यते
 वचनान्तरं यर्हि ज्वरः प्रादुर्भवेत्तदा । स वातहेतुकोऽपि स्यात् त्रिधाऽयं परिकीर्तितः
 यद्येकीभूतमस्युग्रमिदं हेतुत्रिकं नृणाम् । तदाऽनेकान्महोरोगान् जनयत्यचिरेण वै
 दोषत्रये तथाभूते द्वित्राणि लक्षणानि च । दृश्यन्ते रूग्णदेहेषु सन्निपात इति स्मृतः
 ज्वरभेदस्तथा यस्त्वागन्तुक इत्युदीर्यते । कामश्रमादितद्धेदा दोषव्याकोपकारकाः
 “कामजे चित्तविभ्रंशस्तंद्राऽलस्यमभोजनम् । हृदये वेदना चास्य गात्रञ्च परिशुष्यति
 खेदो यद्विप्रतोदादिप्रहारेणाऽस्त्रघाततः । तरुपातादि हेतोश्च प्रादुर्भवति देहिनाम्
 युष्मत्पुत्र्यां ज्वरस्यैवंविधानि लक्षणानि च । विनिर्णयाय नो सन्ति विगताऽऽधिर्भवाऽधुना
 निराभया सुता नूनम् शकटाघातदुःखिता । आरामे अमणाच्छान्ता तेन मन्देयमीक्ष्यते
 तस्माच्च ज्वरितेवासी दृश्यते मन्दचेष्टिता । श्रम एवास्ति तद्धेतुः कारणं नान्यदिष्यते
 कदाचिन्मानसी काऽपि घटेताऽत्र व्यथा किल । समुत्पद्येत सा जाने केनचिच्छोकहेतुना

॥ ५१२ ॥

॥ ५१३ ॥

॥ ५१४ ॥

॥ ५१५ ॥

॥ ५१६ ॥

॥ ५१७ ॥

॥ ५१८ ॥

॥ ५१९ ॥

॥ ५२० ॥

॥ ५२१ ॥

॥ ५२२ ॥

॥ ५२३ ॥

॥ ५२४ ॥

॥ ५२५ ॥

मां परीक्ष्य भिषग्भ्यो निदानं सत्यम्विद्वान् । वञ्चनाविमुखा नैव भाषन्ते शास्त्रिणोऽनुत्तम
 सत्यं तपो ह्यानमहिंसता च विद्वत्प्रणामश्च सुशोभता च । एतानि यो धारयते स विद्वान्न केवलं यः पठते स विद्वान् ॥ ५२६ ॥
 वैद्यो यदोत्थितो गन्तुं तदा तन्मानहेतवै । प्रासादद्वारपर्यन्तं मम तातस्त्वमन्वगात् ॥ ५२८ ॥
 अपराहणे जनन्या मे विहितो भोगनाऽऽग्रहः । शोकात्तया मया किञ्चिद्भुक्तं भोज्यमनिच्छया ॥ ५२९ ॥
 तस्मिन्नेव क्षणे नारीवृन्दमुद्यानसङ्गतम् । आजगाम प्रमोदाढ्यं मिथो वार्त्तापरायणम् ॥ ५३० ॥
 स्नानेनोद्यानिकायां च लब्धाऽऽनन्दस्य वर्णनम् । कर्तुं प्रारभत प्रेम्णा वनितामण्डलं तदा ॥ ५३१ ॥
 रात्रौ शय्यागताया मे लुठन्त्याश्चिन्तया भृशम् । विमावरी सुदीर्घाऽभृद्धियुक्तानां कुतः सुखम् ? ॥ ५३२ ॥
 प्रातर्विलोक्य मां पूर्वदिने ये काममोहिताः । तदीयाः पितरः प्रापुर्याञ्चाथै पितुरन्तिकम् ॥ ५३३ ॥
 यद्यप्येते धनाध्यक्षाः कीर्त्तिमन्तश्च भावुकाः । परं तेषां मनोवाब्धा पित्रा मे विफलीकृता ॥ ५३४ ॥
 यतस्तेषां महेभ्यानां नैतिकी धार्मिकी स्थितिः । न व्यलोक्यत तातेन विचारचञ्चु चेतसा ॥ ५३५ ॥
 ततो विनाशिताऽऽद्यानां तेषां नानाविधा गिरः । निश्चय्य प्राग्भवीया मे स्वरूपगुणवादिनीः ॥ ५३६ ॥
 स्मृतिर्विस्फुरिता सद्यो नेत्राभ्यामभ्रुसन्ततिः । निःसृत्य निर्भेराऽऽकार्षीत् मलिनं मुखपङ्कजम् ॥ ५३७ ॥
 पूर्वकर्मविपाकेन स्मृतिसिन्धौ यथा यथा । न्यमज्जं भक्तपानादि तथा संत्यक्तवत्यहम् ॥ ५३८ ॥
 केवलं बन्धुवर्गस्य तुष्टये पीडिताऽप्यहम् । किञ्चिद्भोज्यादिकं कर्तुमैच्छं च वस्त्रधारणम् ॥ ५३९ ॥

यदि जीवितकल्लोला न गच्छेद्युर्ममाध्वनि । तर्हि मन्मानसं तेषु कथं स्थिरतरं भवेत् ।
सप्तच्छदसुगन्धस्य तरङ्गो बलवान् पुनः । उद्बोधयेन्मम स्नेहं प्रथमं सुखदोऽपि सन्
अधुना शरवतीत्रां नैव कुर्यात्कथं व्यथाम् ? मृदुपुष्पचयोद्भिदे किं सूच्याः स्याद्विलम्बनम् ?
रश्मयः शशिनः कामशरा इव भवन्ति चेत् । मद्दक्षसि स्थिरीभूय कथं निद्रासुखे मम
स्रवेच्चैदमृतं पुष्पात् शान्तिदा वृष्टिरापतेत् । प्रभाते च हिमोत्पत्तिस्तदङ्गारसमं मम
यदन्यत् सुखदं लोके तत्सर्वं मम दुःखदम् । बहूभेन विनैतर्हि वक्तव्यं किमतोऽधिकम्
गुरुणामुपदेशेन मन्मनोरथसिद्धये । तपश्चर्यामहं तीव्रां प्रारभेऽशर्यनिश्चया
अष्टोत्तरशताऽऽचाम्लविधानेन जिनेश्वरैः । वाञ्छितार्थप्रदा सेयं प्रोक्ता कल्पपहारिणी
व्रतमेतद्विधातुं मे पितृभ्यां सम्मतिः शुभा । प्रदत्ता धर्महेतुत्वे को विरुद्धमतिर्भवेत्
यस्मादाचरिते तादृश्रते दुर्भाग्यतानुणाम् । विनश्यति सदा श्लाघ्यं सुभगत्वं च लभ्यते
मदीयकामनायास्तु स्मृतिर्नासीत्तयोर्हृदि । गुप्तवृत्तान्तमन्येन केनापि ज्ञायते न वै
प्रत्यहं क्षीणदेहाऽहमभवं निजचिन्तया । ताभ्यामेवं कथं वृत्तिर्ज्ञायते मन्मनोगता
आन्तरिकव्यथार्ताया आकस्मिकविचारणा । दैवयोगात्कामुकायाः प्रास्फुरन्मम चेतसि
तामनुसृत्य चित्राणि कतिचित्सायधानया । पटेषु लिखितान्याशु चित्रकर्मकलाविदा

॥ ५४० ॥

॥ ५४१ ॥

॥ ५४२ ॥

॥ ५४३ ॥

॥ ५४४ ॥

॥ ५४५ ॥

॥ ५४६ ॥

॥ ५४७ ॥

॥ ५४८ ॥

॥ ५४९ ॥

॥ ५५० ॥

॥ ५५१ ॥

॥ ५५२ ॥

॥ ५५३ ॥

प्राजन्मनि मया भर्त्रा साकं योऽनुभवः कृतः । तं प्रकाशयितुं चित्राण्यङ्कितानि पटोपरि
 कथं भर्त्रा सहावात्सं कथं च व्यचरं वने । कथं श्रेण विद्वः स कथं व्याधेन दुर्धिया
 विहितश्चाग्निं संस्कारो जाताऽहं च सती कुतः । समग्रमङ्कितं दृश्यमद्भुतं तत्पटोपरि
 गङ्गा तदीयकल्लोलाः कासारश्चाऽतिसुन्दरः । तत्र संचारिविहगाश्चक्रवाका विशेषतः
 कार्यज्ञया मया स्पष्टं चित्रिता सकला अपि । गजेन्द्रमनुधावैश्च व्याधश्चापधरस्तथा
 विकसत्पङ्कजं वारिसंभृतं च सरोवरम् । विविधर्तुसमुत्पन्नकुसुमोल्लासितैर्वनम्
 वृक्षोद्यैर्वासितं सम्यक् चित्रितं च मयाऽऽदरात् । विचित्रचित्रमालानां स्थापनैकत्र कल्पिता
 तत्सम्मुखमुपस्थाय मन्मनोमन्दिराधिपम् । चक्रवाकं चिरं ध्यायन्त्येकदृष्ट्या व्यलोकयम्
 कार्तिकी पूर्णिमा तावत् संग्रामाऽऽनन्ददायिनी । कौमुदीर्णवं सा लोके मन्यते मोदवासरः

॥ पर्वप्रशस्तिः ॥

शुभोत्सवेऽर्हत्प्रतिमाऽवलोकने पूजाविधौ सेवनभक्तिभावे ।

सुपात्रदानेऽतिथिसंस्कृतौ चाऽखिलं दिनं याति हि शुद्धकार्ये

मित्त्राणि स्वजनाश्च मोदकलिता नैकप्रकारोचिताम् । यच्छन्त्येव महोपहारकगणान् भ्रमणो मिथो हेतवे ।

आशीर्वादमहाध्वनिर्गुरुखात्संश्रूयते भावतः, सर्वाऽऽनन्दमयः सुखं स दिवसः क्षेमप्रदो जायते

॥ ५५४ ॥

॥ ५५५ ॥

॥ ५५६ ॥

॥ ५५७ ॥

॥ ५५८ ॥

॥ ५५९ ॥

॥ ५६० ॥

॥ ५६१ ॥

॥ ५६२ ॥

॥ ५६३ ॥

॥ ५६४ ॥

संसारदुःखस्य विनाशहेतुः संपत्तिसन्तानविधानदक्षः । सद्दर्भलाभः श्रुतिगोचरो भवेद्भ्रुव्यात्मना सव्यगुरुसन्निधाने ॥ ५६५ ॥
 पर्वोत्सवं नूतनमाप्रपद्य विधेयमावश्यकमेव सर्वैः । धर्मात्मभिर्धर्ममखण्डबुद्ध्या कल्याणसंपत्तिविधानदक्षम् ।
 धर्मः स एषोऽत्र जिनोपदिष्टो दयाप्रधानोऽनुपकारवाञ्छया । सुपर्वकाले यदि सैव साध्यते ततो न किं तेन

महात्मना कृतम् ॥ ५६६ ॥

गृहेषु सर्वत्र समङ्गलानि गीतानि गायन्ति वराङ्गना मुदा । आनन्दसन्दोहकराणि श्रुति हृद्येन रागेण रसप्रदानि ॥ ५६७ ॥
 देहिनां सर्वदा भव्यं नव्यं प्रीतिप्रदं भवेत् । अहो स्वाभाव एषोऽत्र सर्वेषां हि नवं नवम् ॥ ५६८ ॥

आतोद्यष्टुन्दं विविधस्वरं शुभ-मानन्दयत्यङ्गिगणं पुरःस्थितम् ।

विशेषतः सुन्दरता विराजते नादे पशूनाञ्च विहङ्गमानाम् ॥ ५६९ ॥

इदन्तनीयः खलुकौमुदीभरो महोत्सवो मोदविधायको जने । जातोऽस्ति नानासुखहेतुधृतः सर्वत्रकाले जनतोपदायी ॥ ५७० ॥
 अथैवाऽस्मत्सदनमनघं नूतनं जातमस्ति, निःशेषाणामतुलमचलं प्रेमचित्ते बध्नव ।

पर्वोत्साहो मनसि वचने नव्यभावं तनोति, वस्त्रे भक्ते परहितविधौ कल्पनायाञ्च शुद्धौ ॥ ५७१ ॥

अथैव मे मानसमद्वितीयप्रमोदभागजातमतीतकाले । वियोगखिनं स्मृतिगोचरस्य शान्तं गुरुणां वचनेन सद्य ॥ ५७२ ॥
 दुःखालिशान्तिं प्रविधातुमिच्छन् शक्नोति नो यत्नविशेषतो ना । नवीनवस्तुयथितं मनो यदा तदैव शान्तिं
 समुपैति दुःखम् ॥ ५७३ ॥

सद्बस्तुसङ्ग्राह्यभते सुशर्म दुष्टप्रसङ्गात्समुपैति कष्टम् । ततः सदालम्बनमाविधेयं सुतां जनानां शुभशर्महेतुः ॥ ५७४ ॥
 सङ्घीभूय जनैस्तस्मिन्पर्वणि मुदिताशयैः । महोत्सवपरैर्माव्यं क्रूरकर्मपराङ्मुखैः ॥ ५७५ ॥
 व्यापारो हिंसकानाञ्च तस्मिन्नह्नि निषिध्यते । दुःखितानाञ्च विश्रान्तिर्जायते भारवाहिनाम् ॥ ५७६ ॥
 धर्मिष्ठा मानना दानतपःपुण्यजपादिकम् । विधाय सफलं जन्म यतन्ते कर्तुमादरात् ॥ ५७७ ॥
 मयाऽपि वासरे तस्मिन् पितृभ्यां सह शर्मदः । उपवासः कृतः सायं चातुर्पासिकमुत्तमम् ॥ ५७८ ॥
 प्रतिक्रमणभाराध्य सर्वे जीवा क्षमापिताः । ज्ञाताऽज्ञातापराधानां क्षतये शुद्धचेतसा ॥ ५७९ ॥
 प्रभाते चोपवासस्य पारणा विहिता मया । ततो हर्म्यतलारूढा पुरशोभां व्यलोक्यम् ॥ ५८० ॥
 शिल्पिभिश्च कलादक्षैश्चित्तैः स्तम्भसञ्चयैः । प्रासादोऽत्रंलिहोऽराजन्मत्तातस्य मनोरमः ॥ ५८१ ॥
 प्रधानद्वारशिखरे वारिमिः पूरिता घटाः । सौवर्णाः स्थापिता दानवोषणामिव कुर्वते ॥ ५८२ ॥
 तेनैवं ज्ञातवोल्लोको हर्म्येऽस्मिन् दानतत्परः । प्रत्यहं विपुलं विचं ददात्यर्थिजनाय वै ॥ ५८३ ॥
 तत्रैव च दिनेऽस्माकं गृहे दानमनल्पकम् । जातं सुवर्णगोभूमिरूप्यशय्यासनादिकम् ॥ ५८४ ॥
 यद्यस्यापेक्षितं वस्तु तत्तस्मै दीयते स्म वै । यस्मै कदा क्वापि दानं दत्तं न निष्फलम् ॥ ५८५ ॥
 नगरे यानि चैत्यानि जिनेन्द्राणां विभान्ति च । तानि संघृषितान्येव विशुद्धभावभक्तितः ॥ ५८६ ॥
 व्रतिभ्यश्च यथायोग्यं ब्रह्मात्रसुभोजनम् । शय्याऽऽसनादिकं वस्तु प्रदत्तं भावपूर्वकम् ॥ ५८७ ॥

मन्दिरेषु जिनेन्द्राणां मूर्त्तीनां सन्निधौ तथा । सुवर्णमणिरत्नानामुपदा विहिताऽऽदरात्
दानं सदा फलस्यैव सदानस्य फलं शुभम् । असदानं तथा लोके फलं दत्तेऽशुभं सदा
तपस्विज्ञानिसाधुभ्यः प्रदानं फलमुत्तमम् । प्रदत्ते तेन दुःखानि नश्यन्त्यैहिकजन्मनः
“ जैनै धर्मै प्रथितमनसां शुद्धचारित्रभाजां, सत्साधूनां विहिततपसां पात्रदानं तदेव ।
शुद्धाऽह्यारप्रवितरणकं यच्छुभोद्भूतमावात्, तत्त्वैस्तच्छुभफलकरं दानमावेदितं हि ”

पात्रे यच्छति यो नित्यं निजशक्त्या सुश्रुक्तिः । सौख्यानां भाजनं स स्याद्यथा धन्योऽभवत्पुरा ”

“ उत्तमपत्तं साहू मञ्जिमपत्तं सुसावया भणिया । अविश्यसम्पदिष्टी जहन्नपत्तं सुणोयव्वम्
धर्मध्यानव्रतसमित्थुत्संयतञ्चारुपात्रं, व्यावृत्तात्माऽत्र सहरतः श्रावको मध्यमं तु ।

सम्यग्दृष्टिर्वैतविरहितः श्रद्धानः, स्याज्जवन्य-मेवं । त्रैधा जिनपतिमते पात्रमाहुः श्रुतज्ञाः
केसिं च होइ वित्तं केसिं उभयमन्नेसिं । वित्तं वित्तञ्चपत्तञ्च तित्ति पुन्नेहिं लम्भंति ’

देयं स्तोकादपि स्तोकं नव्येऽपेक्ष्यो महोदयः । इच्छानुसारिणी शक्तिः कदा कस्य भविष्यति

दीनादिभ्योऽधिकः कश्चिन्मानवेभ्यो हि धार्मिकः । दानं करोति नो व्यर्थं जायते कापि भूतले

दानस्य पञ्चैव विषयानि तथैव तद्वृणपञ्चकञ्च । सम्यणन्तसुगतिं प्रदत्ते सदृषणं दुर्गतिमावनेति

“ आनन्दाश्रूणि रोमाञ्चो बहुमानं ग्रिथवचः । तथाऽनुमोदना पात्रे, दानभूषणपञ्चकम्

॥ ५८८ ॥

॥ ५८९ ॥

॥ ५९० ॥

॥ ५९१ ॥

॥ ५९२ ॥

॥ ५९३ ॥

॥ ५९४ ॥

॥ ५९५ ॥

॥ ५९६ ॥

॥ ५९७ ॥

॥ ५९८ ॥

॥ ५९९ ॥

अनादरो विलम्बश्च वैमुख्यं विप्रियं वच । पश्चात्तापश्च दातुः स्यादानदूषणपञ्चकम् ॥
 अमुत्र सज्जनानाञ्च गृहे पुण्यवतां शुभे । जन्म संजायते नूनं शुद्धधर्मप्रभावतः
 यस्मादात्मोन्नतिर्भव्या साध्यते विमलात्मभिः । जन्ममानवमासाद्य सैव मुख्यं फलं स्मृतम्
 सतां दानादिसेवातो निर्वाणपदवी शुभा । सुलभा जायते नृणां साधवो हि सुरवप्रदाः
 चौर्यकर्मविधायिभ्योस्तत्परैभ्यस्तथाऽनृते । परदारैरेतेभ्यश्च शत्रुभ्योऽपि महीपतेः
 दाने कृते ध्रुवं किञ्चित्फलं दुष्टं प्रजायते । अतो विवेकतो दानं दातव्यं शुभमिच्छता
 ब्राह्मणेभ्योऽन्यभिक्षुभ्योऽप्युदारमनसा भृशम् । दानं दत्तं फलत्येव निष्फलञ्चैव जायते
 “ पात्रे मुक्तिनिबन्धनं तदितरे प्रोद्यद्दयाख्यायकं, मित्रे प्रीतिविवर्धनं रिपुजने वैरापहारक्षमम् ।
 भृत्ये भक्तिभराहं नरपतौ सन्मानपूजाप्रदं, भट्टादौ च यज्ञस्करं वितरणं न क्वाप्यहो निष्फलम् ॥
 याचका धर्मिणं नित्यं श्लाघन्ते तेन तद्यशः । कीर्तिश्च जायते लोकेऽनुकम्पादानमुत्तमम्
 तस्मिन्नपि फलं दाने सम्यक् संप्राप्यते जनैः । ज्ञात्वेति दानहीनैश्च न भाव्यं हि कदाचन
 गृहस्थानां हि भव्यानां सदा द्वाराणि श्रुतले । उद्घाटितानि सन्त्येव भिक्षुकाऽतिथिहेतवे
 यस्य कस्यापि दानेन सम्पत्तिः परिवर्द्धते । दानं निरर्थकं नैव जायते भावतः कृतम्
 सत्सुर्वन्त्यतिथीनत्र ये जना धर्मसाधनाः । तेषां सम्पत्तयः प्रीताः वर्द्धन्ते कुलकीर्तयः ॥

॥ ५०० ॥

॥ ६०१ ॥

॥ ६०२ ॥

॥ ६०३ ॥

॥ ६०४ ॥

॥ ६०५ ॥

॥ ६०६ ॥

॥ ६०७ ॥

॥ ६०८ ॥

॥ ६०९ ॥

॥ ६१० ॥

॥ ६११ ॥

॥ ६१२ ॥

जिनेश्वरोदितं दानं प्राधान्यं भजते ध्रुवम् । धर्मकल्पद्रुमस्यैषा मुख्यशाला प्रकीर्तिता ॥ ६१३ ॥
 तच्च सद्गतिदं प्रोक्तं सर्वदुःखोपशामकम् । यथाविधि यथाशक्ति विधेयं समचेतसा ॥ ६१४ ॥
 पात्रे शुद्धात्मने वित्तं, दत्तं स्वल्पमपि श्रिये । दत्ते स्निग्धानि दुग्धानि, यद्गवां चारितं वृणम् ॥ ६१५ ॥
 अस्माकं कौमुदीर्षवं धनव्ययकृतेऽभवत् । दानाय शुद्धिहेतोश्च धर्माराधनहेतवे ॥ ६१६ ॥
 सायंकाले मया शोभां नगरस्य निरीक्षितुम् । दृष्टिः प्रसारिता दुःखसंमिश्रा दूरगामिनी ॥ ६१७ ॥
 सहस्ररश्मिर्भगवान् स्वकीयकिरावलीम् । संहत्याऽदृश्यतां प्राप निमज्ज्य सागराम्बुनि ॥ ६१८ ॥
 उषादेव्या समं नूनं चिरकालनिवासतः । व्याकुलमानसो जज्ञे विच्छायवदनेऽपि च ॥ ६१९ ॥
 सायंकालमहिष्याश्च सन्ध्यादेव्याः समीपगः । निश्चिन्तमानसस्तस्थौ तदीयशान्तिपत्तने ॥ ६२० ॥
 जना इत्थं वदन्त्येके दीर्घाऽऽकाशप्रयाणतः । श्रमेण रक्तसौवर्णरश्मिमालाविभूषितः ॥ ६२१ ॥
 वीर इवामवद्भानुर्धूमिदेवीक्रमाऽम्बुजे । लीनस्तमिस्रया जीवास्तमसाऽऽवेष्टितास्ततः ॥ ६२२ ॥
 यदस्माकं गृहस्थासीन्मुख्यद्वारस्य शोमनम् । अङ्गणं राजमार्गस्याप्यश्रुद्रूपणमद्भुतम् ॥ ६२३ ॥
 तत्रोत्तमोपकरणवेष्टितालेख्यमालिकाम् । लोकान् दर्शयितुं सर्वा सुक्तवत्यहमादरात् ॥ ६२४ ॥
 तासां संरक्षणार्थैव मद्ऽऽदुःखसुखमाग्निनी । सखी मे बहूमा सार-सिका नियोजिता मया ॥ ६२५ ॥
 मनुष्यभवभापकः स्वामी मे पूर्वजन्मनः । तच्छुद्ध्यर्थं मया युक्ती रचितेयं सुगोपिता ॥ ६२६ ॥

सर्वस्मिन्स्वजने दक्षा वयस्या बोधिता मया । परीक्षां कर्तुमौचित्यविधानविदुषी वरा ।
 “ औचित्यमेकमेकत्र गुणानां कोटिरिक्तः । विषायते गुणग्राम औचित्यपरिवर्जितः ”
 सर्वेषामान्तरं भावं ज्ञातुं त्वमिच्छित्वेन वै । वचनोद्धारतश्चैव निपुणाऽसि महामते !
 तस्मान्चं शृणु मद्वाक्यं सावधानतया सखि ! । मज्जीवनं सुखीकर्तुं नेतरा विद्यते जने
 सुखोपभोगकाले हि, मित्राणि स्युरथलतः । विपद्गणे तु सम्प्राप्ते मित्रामित्रपरीक्षणम्
 निर्व्याजमित्रतायुक्तो ध्रुवमापन्निवारणे । कृतोद्यमो भवेत्प्राणाऽर्पणेनाऽपि न छद्मवान्
 स्वस्वकार्ये रता भूमौ लभ्यन्ते बहवो जनाः । स्वकार्यादधिकोयत्नः परकार्ये महीयसाम्
 स्वकर्मनिर्माणविधौ प्रयत्नं, कुर्वन्ति ये सन्ति गृहे गृहे ते । परार्थनिर्माणपरायणा ये, सन्तः कियन्तो भ्रुवि तेऽत्रसन्ति ॥६३४॥
 वचने मानसे काये क्रियायामपि सन्ततम् । स्वभावो विद्यते तुल्य उत्तमानां तनुमताम्
 अहितं मानसे नित्यं कुर्वाणेषुपि निरन्तरम् । हितमेव वितन्वन्ति स्वदेहेनोचमा नराः
 अयं निजः परो वेत्ति गणना लघुचेतसाम् । उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम्
 उपकर्तुं प्रियं वक्तुं, कर्तुं स्नेहमकृत्रिमम् । सुजनानां स्वभावोऽयं, केनेन्दु शिबिरीकृतः
 यस्मिन्नगरे जातो मद्भर्तापूर्वजन्मनः । अन्यमानवत्सोऽपि भ्रमन्नत्राऽऽगमिष्यति
 चित्राण्येतानि सम्प्रेक्ष्य-पाश्चात्यभवभावयोः । स्मरिष्यति स सुद्धात्मा नूनमेतद्भविष्यति
 ॥ ६२७ ॥
 ॥ ६२८ ॥
 ॥ ६२९ ॥
 ॥ ६३० ॥
 ॥ ६३१ ॥
 ॥ ६३२ ॥
 ॥ ६३३ ॥
 ॥ ६३४ ॥
 ॥ ६३५ ॥
 ॥ ६३६ ॥
 ॥ ६३७ ॥
 ॥ ६३८ ॥
 ॥ ६३९ ॥
 ॥ ६४० ॥

॥ ६४१ ॥
 ॥ ६४२ ॥
 ॥ ६४३ ॥
 ॥ ६४४ ॥
 ॥ ६४५ ॥
 ॥ ६४६ ॥
 ॥ ६४७ ॥
 ॥ ६४८ ॥
 ॥ ६४९ ॥
 ॥ ६५० ॥
 ॥ ६५१ ॥
 ॥ ६५२ ॥

यतो यः सुखदुःखेषु स्नेहवान् स नरश्चिरम् । विरोग्यपि तथाऽऽलेख्यान्हृष्ट्वा सर्वं स्मरेत्कणात्
 हृदयस्थं रहो वृत्तं सद्यः प्रादुर्भवेद्बहिः । दुर्जनस्य भवेद् दृष्टिः क्रूरा मित्रस्य कोमला
 “यत्साधुदितमन्त्रगोचरमतिक्रान्तो द्विबिह्वाऽऽननः, क्रुद्धो रक्तविजोचनोऽसिततप्तो मुञ्चत्यवाच्यो विषम् ।
 रौद्रो दृष्टिविषो विभीषितजनो रत्र्याऽऽलोकोदितः, कस्तं दुर्जनपत्राणं कुटिलार्णं अकनोति कर्तुं वशम्”
 शुद्धा सत्यप्रवक्तुस्तु सुस्थिरा च सदा भवेत् । चञ्चलस्य चला नूनं दयालोश्च दयान्विता
 अन्यस्य दुःखमावीक्ष्य सज्जनस्य च चेतसि । दया सञ्जायते सम्यगु-पकारंधिया सदा
 “बाद्धैश्चन्द्रः किमिह कुर्वते ! नाकिमर्गस्थितोऽपि, वृद्धौ वृद्धिं भयति यदयं तस्य हानौ च हानिम् ।
 भङ्गातो वा भवति महतां कोऽप्यपूर्वस्वभावो, देहेनापि व्रजति तनुतां येन हृष्ट्वाऽन्यदुःखम् ”
 एवं विधं पुनः स्वीय-मेव वृत्तं भवेद्यदि । तदात्त्यधिकं चिंचं विह्वलं जायतेऽङ्गिनः
 तस्य वर्षसि संलग्नः शरघात इव व्यथा । शृंशं भवति दुर्ध्यानाऽऽ-कृष्टचित्तस्य देहिनः
 चदन्त्येवं जना लोके लब्ध्वा पूर्वभवस्मृतिम् । मानवो दुःखितो भूत्वा मृच्छां प्राप्नोति निश्चितम्
 तस्मादेतानि चित्राणि वीक्षणस्य मत्पतेः । प्राग्भवस्मृतिमात्रेण मृच्छाऽऽशयं भविष्यति
 लब्धसंख्यस्ततोऽश्रूणि मुञ्चन्स त्वां चदिष्यति । इमानि केन चित्राणि चित्रितानि सुलक्षणे ?
 तदा त्वया निश्चयेन ज्ञातव्यः स हि मत्पतिः । मनुष्ययोनिमापन्नो विद्युक्तः पूर्वजन्मनः

सावधानतया तस्य वीक्षणया त्वयाऽऽकृतिः । चेष्टादिकं तथा ज्ञेयं नामस्थानादिकं तथा प्रमातसमये तच्च सर्वोदन्तं सखि ! त्वया । यथार्थं कथनीयं मे त्वमेव हितकारिणी तस्य दर्शनमात्रेण पुनर्मे सकलार्त्तयः । विनष्टस्यन्ति तमालिङ्गय स्नेहश्च पृष्ठविष्यति यदा त्वसौ न लब्धश्चे-त्साध्वीभूय मयाऽऽज्ञासा । मोक्षाऽध्वनि विहर्तव्यं सर्वदुःखविनाशके मर्णामन्तरा मोक्ष-सुखाऽऽप्नामन्तरा तथा । विविधं जायते दुःखं दग्धजीवनयापने

अनन्तदुःखानि भवन्ति संसृती, संसारिणो मोहवशं प्रयाताः ।

पुनःपुनर्मुत्सुमहाऽसुराऽर्दिताः, व्रजन्ति कष्टान्यतुलानि लोके

भवोदधिं कस्तरितुं समर्थो, वैराग्यनीकाश्रयमन्तरेण ।

तत्राऽपि जैनी विदिताऽस्ति दीक्षा, प्रकीर्तिता केवलभिः प्रधाना

पत्युः संयोगमिच्छन्त्या मयैवं सा सखी भृशम् । बोधिता ग्रहिता चित्रैः समेता प्रियकारिणी

एषोऽप्यस्तङ्गतस्तावत् सर्वाऽऽवरणकारिणी । निशाऽन्धतमसा व्याप्ता सर्वत्र प्रासरत्ततः

निजधर्मानुसारेण प्राधान्यात्पर्ववासरे । शयनस्य गृहे भूमौ गृहीतव्यो हि पौषधः

तस्यां जागरणं रात्रौ विधातव्यं मनीषिभिः । अक्षयाऽऽनन्दसद्ग्राम प्रमुद्धानं विशेषतः

विश्रायैवमहं गत्वा पौषधागारमुत्तमम् । स्वपितृभ्यां सहाऽकार्यं भगवत्स्तुतिवन्दनम्

॥ ६५३ ॥

॥ ६५४ ॥

॥ ६५५ ॥

॥ ६५६ ॥

॥ ६५७ ॥

॥ ६५८ ॥

॥ ६५९ ॥

॥ ६६० ॥

॥ ६६१ ॥

॥ ६६२ ॥

॥ ६६३ ॥

॥ ६६४ ॥

अहर्निशं कृतं पापं दूरीकर्तुं त्रिधा मया । प्रतिक्रमणमुत्कृष्टं विहितं विधिना ततः ॥ ६६५ ॥
 सर्वं नित्यविधिं कृत्वा शयित्वा धरणीतले । स्वस्थेन मनसा निद्रामभञ्जं धर्मभाविता ॥ ६६६ ॥
 तत्राऽहं गिरिमारूढा अमन्तीव लताऽन्तरे । स्वप्नं व्यलोक्यं पश्चा-ज्जाग्रद्भ्रान्तं समागता ॥ ६६७ ॥
 ततश्च पितरं गत्वा पर्यपृच्छं नतानना । किं फलं जनकैतस्य स्वप्नस्य ब्रूहि साम्प्रतम् ॥ ६६८ ॥
 तातोऽपि मां समुद्दिश्या-कथयत्स्वप्नं फलम् । स्वप्नश्चास्त्रानुसारेण विद्यतेऽस्य शुभं फलम् ॥ ६६९ ॥
 उक्तञ्च-समघातोः प्रशान्तस्य, धार्मिकस्यातिनीरुजः । स्यातां पुंसो जिताक्षस्य स्वप्नौ सत्यौ शुभाशुभौ ॥ ६७० ॥
 अनुसृतः श्रुतो दृष्टः प्रकृतेश्च विकारजः । स्वभावतः समुद्भूतश्चिन्तासन्ततिसम्भवः ॥ ६७१ ॥
 देवताद्युपदेशोत्थो धर्मकर्मप्रभावजः । पापोद्रेकसमुत्थश्च स्वप्नः स्यान्नवधा नृणाम् ॥ ६७२ ॥
 प्रकारैरादिभैः षडभिरशुभश्च शुभोऽपि च । दृष्टो निरर्थकः स्वप्नः सत्यस्तु त्रिभिरुत्तैः ॥ ६७३ ॥
 सद्भाग्यं ज्ञायते स्वप्नाद्दुर्भाग्यञ्च शरीरिणाम् । भानन्दश्च तथा श्लोकः जीवनं मरणं पुरा ॥ ६७४ ॥
 आमसांसं व्रणञ्चैव रुधिरार्द्रं व्यथाध्वनिः । हस्तपादविमङ्गश्च वह्निज्वाला भयङ्करा ॥ ६७५ ॥
 एतानि स्वप्नदृष्टानि जनयन्त्यशुभं फलम् । गजोक्षगिरिहर्म्येषु क्षीरिवृक्षोत्तमेष्वपि ॥ ६७६ ॥
 निजात्मानं यदापश्ये-दायति लभते शुभाम् । स्वप्ने लङ्घयते योऽर्ब्धिं नदीञ्च स न दुःखितः ॥ ६७७ ॥
 पुनर्नरादिबातीनां दर्शनं प्रायशः शुभम् । फलं ददाति सुप्तेऽपि स्वप्नशास्त्राऽनुसारतः ॥ ६७८ ॥

नरस्त्रीजातिमद् वस्तु यदि स्वप्ने लभेत ना । तदा निजेष्टितं लाभं प्रामोत्येव न संशयः
 यदि नश्येच्च तद्वस्तु निजेष्टं स्वप्नवेदिनः । तदाऽऽश्वयं प्रजायेत हानिदुःखविधायिनी
 यो नरः सत्फलप्रार्थी दुष्फलाच्च विभेत्यपि । स धर्म स्वप्नतः कुर्यात् धर्मोदुष्फलनाशकः ।
 फलानि स्वप्नलभ्यानि फलन्त्यवसरे कदा । स्वप्नस्य समयैनेतज्-ज्ञायते निश्चयाद् बुधैः
 रात्रेश्चतुर्षु यामेषु दृष्टः स्वप्नः फलप्रदः । मासैर्द्वादशभिः षड्भिस्त्रिभिरेकेन च क्रमात्
 निशान्ते घटिकायुग्मे दशाहात्फलति ध्रुवम् । दृष्टः सूर्योदये स्वप्नः सद्यः फलति निश्चितम्
 मालास्वप्नोऽह्नि दृष्टश्च तथाऽऽधिव्याधिपीडितः । मलमूत्रादिपीडोत्थः स्वप्नः सर्वो निरर्थकः
 यदि स्वप्नं समायाति प्रथमप्रहरे तदा । षण्मासान्ते फलन्तस्य लभ्यते निद्रितैर्जनैः
 मध्यरात्रे यदीक्षित स्वप्नं निद्रागतो जनः । मासत्रयान्ते जायेत तत्फलं तस्य देहिनः
 ब्राह्मे मुहूर्ते यः पश्येत् स्वप्नं निद्रां गतो नरः । तदा सार्द्धकमासान्ते सफलं लभते ध्रुवम्
 प्रमाते च निरीक्षित स्वप्नं प्राण्यर्द्धनिद्रितः । सद्यः फलति तत्स्वप्नं सत्यमेव न संशयः
 स्वस्थे शरीरे स्वप्नानि फलमग्रेऽर्पयन्ति हि । तद्विरुद्धानि तान्येव फलं किञ्चिन्न तन्वते
 अज्ञातवैतनाशक्तर्मनोविज्ञानमूलकः । खंडाऽखंडभिदा स्वप्नः, शुभाऽशुभविकाशकः
 पर्वतारोहणं स्वप्नं यदि कन्या विलोकते । तर्हि सा लभते स्वेषं स्वामिनं सुन्दराकृतिम्

॥ ६७९ ॥
 ॥ ६८० ॥
 ॥ ६८१ ॥
 ॥ ६८२ ॥
 ॥ ६८३ ॥
 ॥ ६८४ ॥
 ॥ ६८५ ॥
 ॥ ६८६ ॥
 ॥ ६८७ ॥
 ॥ ६८८ ॥
 ॥ ६८९ ॥
 ॥ ६९० ॥
 ॥ ६९१ ॥
 ॥ ६९२ ॥

अन्यस्यैतादृशं स्वप्नं यद्यायाति निशामुखे । तदा निजेऽस्मितं वित्तं प्राप्सोत्येवाश्वयत्नतः
 प्रियाङ्गजे ! तवैतेन शुभस्वप्नेन ह्यचित्तम् । सप्तवासरमध्ये हि सद्भाग्यं प्रकटिष्यति
 मत्पितुरिति वाक्यानि निशम्य मम चेत्तसि । विचारोऽधुदृदीष्टं मे पत्युर्नान्यत्रवेदिह
 मदीयं गुप्तवृत्तान्तं पितृभ्यां गोपितं मया । सारसिकाऽऽगमं तस्मात् प्रतीक्ष्य निशि संस्थिता
 पुनः पुनर्विचारं तं कुर्वन्ती जिनपुङ्गवम् । ध्यानन्त्यहं समुत्थाय विष्टराब्जुद्गमानसा
 विधाय नैशिकं शुद्धं प्रतिक्रमणमर्हतम् । आवश्यकक्रियाकाण्डं त्रिहितं विधिना मया
 सूर्योदयेऽथ सञ्जाते दन्तधावनमाचरम् । पितृभ्यां च त्रियुज्याहं प्रासादोपर्यगां श्रुतैः
 प्रासादतलमारुह्य चिन्तितस्वमनोरथा । दिगन्तान्धीक्षमाणोऽहं समयं व्यत्यवाहयम्
 तदन्तिमविभागे च चित्राणि चित्रितान्यहो । मनोहराणि-रत्नादिखचितान्यमवन् खलु
 आशाबद्धं शरीरं मे त्रिभुट्टचदपि नापतत् । चिन्ताप्रस्तमनुष्याणां केवलाशा हि जीवनम्
 अथाऽस्मिन्समये भानुर्भानुभिर्घोतयन् जगत् । उदयमाससादाशु साक्षी निखिलरूपणाम्
 पलाशपुष्पसंकाशा रश्मयस्तेन भूतले । प्रसारिताः प्रभावन्तो लोहिताश्च पारथिना
 दूरदूरतरं श्मि-मण्डलं केसरद्युति । बभासे भासमानाऽऽमं जन्तुमोदविधायकम्
 जगत्प्रबोधयामास सकलं भानुरुच्छ्रितः । प्रकाशं प्राप्य को लोके प्रमादं सेवते जनः

॥ ६९३ ॥
 ॥ ६९४ ॥
 ॥ ६९५ ॥
 ॥ ६९६ ॥
 ॥ ६९७ ॥
 ॥ ६९८ ॥
 ॥ ६९९ ॥
 ॥ ७०० ॥
 ॥ ७०१ ॥
 ॥ ७०२ ॥
 ॥ ७०३ ॥
 ॥ ७०४ ॥
 ॥ ७०५ ॥
 ॥ ७०६ ॥

प्रातर्निरीक्ष्य नलिनीदधितं सुताम्रं, वीरं ग्रहाग्रसरमाश्रितपूर्वशैलम्
 पद्मौघसंकुचितमात्रकृताऽपराधा, - चन्द्रोऽभिमानधनवानपतत्पयोधो
 निम्नाकरग्रभामिश्र गतानि म्लानतां निशि । पङ्कजानि प्रफुल्लानि चकार सकलान्यसौ
 सहजसौरभोद्भ्राम्यद्भ्रमरगीतशोभिनी । उदिते तु दिनाधीशे स्मेरा जाता सरोजिनी
 निजांशुवेष्टिताभ्रार्ची चुचुम्बाकौऽतिरागिणीम् । लज्जयेव यथै श्यामा क्वापि मीलितलोचना
 तदैव मोदमापन्ना सारसिकाऽपि सत्वरम् । मदन्तिके समागत्य मामाऽऽश्लिष्यद्भृदा दृढम्
 ततः साऽऽनन्दसफुल्ला स्नेहदृष्ट्या जयप्रदम् । उदन्तं कथयामास मामधीराशिपङ्कजाम्
 तस्या वचनविस्तारेऽलौकिकी रसभावना । सा श्वसन्ती मुहुर्मौदात् प्रारेभे वाचिकक्रमम्
 चिराददृश्यतां प्रासः स्वामी तव प्रियस्वसः ? । अधुना सैव जातोऽस्ति मदीयदृष्टिगोचरः
 निरभ्रशरदशन्द्र इव (तन्मुखमद्भूतम्) रम्यं तदाननम् । प्रकाशते बृहत्कान्तिमण्डितं मण्डलान्वितम्
 भगिनि ! त्वं भव स्वस्था धैर्यं धैहि निजात्मनि । अचिरात्ते मनोऽभीष्टा कल्पना (सेत्स्यति) ध्रुवम् । फलमाप्स्यति ॥७१६॥
 इत्थन्तस्या मुखाद्वाक्यं निशम्याऽमृतसोदरम् । सुखवारिसुचो वृष्ट्या बभूवाऽहं परिच्युता
 अप्रमेयप्रमोदेन सारसिकां प्रियङ्करीम् । समालिङ्ग्य सधैर्याऽहमपृच्छमादरादिति
 सखि ! मत्स्वामिनो रूपमधुना कालयोगतः । विपर्यस्तं कथं भद्रे ! त्वयाऽसावुपलक्षितः
 ॥ ७०७ ॥
 ॥ ७०८ ॥
 ॥ ७०९ ॥
 ॥ ७१० ॥
 ॥ ७११ ॥
 ॥ ७१२ ॥
 ॥ ७१३ ॥
 ॥ ७१४ ॥
 ॥ ७१५ ॥
 ॥ ७१६ ॥
 ॥ ७१७ ॥
 ॥ ७१८ ॥
 ॥ ७१९ ॥

तदा सा मां जगादेति भगिनि ? त्वल्पसिर्भया । यथोपलक्षितस्तत्त्वं शृणुष्व कथयामि ते
 त्वया परीक्षितं यद्यत् सूचनं सूचिताऽभवत् । तत्सर्वं हृदि संस्थाप्य गृहीतालेख्यकाऽचलम्
 वेदिकायां सुचित्राणि संस्थाप्य तत्र तस्थुषी । तावत्कुमुदसन्निभमुदितो रात्रिवह्मभः
 विस्तारयन् सितं तेजः सर्वत्र धरणीतले । कामदेवप्रियश्चन्द्रः शनैरारोहदम्बरम्
 सरःपयसि पाथोजं प्रफुल्लमिव निर्मले । नभःपटे शशाङ्कः स दीप्यति स्म विक्रस्वरः
 तस्मिन्नवसरे लोका राजान इव वर्त्मनि । रथारूढा धनैर्भक्ता विहर्तुं निर्गता बहिः
 नैशिकाज्जलङ्कृतिं द्रष्टुं रमणीयतरां मुदा । सुन्दरं रथमारूढा निरीशुरातुराः स्त्रियः
 सुवानो युवतीभिश्च साकं कृतकारग्रहम् । मिथो वक्षोभिरापीडय प्रचेष्टुर्मुदिताशयाः
 अमन्दाऽऽनन्दमापन्नो जनत्रातः परस्परम् । मिलित्वा स पुनः पश्चाद्भ्रूलित्वा सह जग्मिवान्
 वर्षायां पयसामोचो नदीरूपधरो यथा । महोदधि जनत्रातो राजमार्गमुपेधिवान्
 उभता ये जना आसन् पश्यन्तिस्म सुखेन ते । चित्राणि वामनाश्च पादाङ्गुष्ठाश्रिताः श्रमात्
 बहवः स्थूलवपुषः परस्परनिपीडनात् । कष्टश्वर्नि प्रकुर्वाणा व्याकुला जज्ञिरे भृशम्
 विचरन्तो जनाः केचि-द्रतां रात्रि मनस्विनः । नाऽविदन् चित्रितस्वान्ताश्चित्राणां वीक्षणे रताः
 कियन्तश्च प्रदीपानां वर्तिकां ज्वलितामपि । अर्द्धप्रायां व्यलोकन्त निजदृष्टिभिरुन्मदाः ॥

॥ ७२० ॥

॥ ७२१ ॥

॥ ७२२ ॥

॥ ७२३ ॥

॥ ७२४ ॥

॥ ७२५ ॥

॥ ७२६ ॥

॥ ७२७ ॥

॥ ७२८ ॥

॥ ७२९ ॥

॥ ७३० ॥

॥ ७३१ ॥

॥ ७३२ ॥

॥ ७३३ ॥

रात्रियथा यथाऽगच्छल्लोचनानि तथा तथा । निद्रया घूर्णितान्यासन् जनानां कियतां सखि !
 तेषां क्षीणोऽमिलाषोऽधुद् दिदृक्षूणां शनैः शनैः । ततः संकीर्णताऽनदृश्यञ्च जनानां राजवर्त्मनि
 स्तोका एव जनास्तत्र चित्राणां सन्निधौ स्थिताः । अहं वेलाञ्च लोकांश्चा-पश्यं दीपममीक्षणञ्च
 तदानीं निजनित्राणां समानवयसां युवा । एको मध्यगतस्तत्र रममाणः समागतः
 प्रतिकृतिप्रकारांश्च प्रेक्षितुं वीक्षणोत्सुकः । स्वरूपनिर्जिताऽनङ्गोऽनन्यदृष्टिरभूत्ततः
 कूर्मवन्मृदुपादः स रम्यगुल्फाऽकृतिस्तथा । बलिष्ठजङ्घायुगलो विशालोरः स्थलो बभौ
 बभ्रवतुः करौ तस्य स्थूलावाजाजुदीर्घकी । निजमित्रमुखान्येषोऽ-म्बुजानीव विकासयन्
 तेषां मध्ये व्रजंश्चंद्र इवाधिकविभाचयः । तस्मादपि राजोर्वी-देवीभालविश्रुषणम्
 तस्य यौवनसौन्दर्यं मार्दवं विस्मयप्रदम् । विलोक्य प्रमदावृन्दं तमेवैक्षिष्ट रागतः
 एकाऽपि प्रमदा नासीद् यस्या हृदयसन्नानि । निवासं नाकरोदेष-कामरूपत्रिजित्वरः
 लोका एवं वदन्तिस्म दिव्यरूपधरो भुवि । किंस्तितासाक्षादयं देवः कौतुकाय समागतः
 विलोक्यैतानि चित्राणि कियत्कालान्तदीयकम् । कलाकौशल्यमुत्कृष्टं वर्णयन्नित्यवोचत
 अत्र सैकतयोर्मध्ये निम्नस्थलप्रवाहिनी । कल्लोलैरद्भुता गङ्गा चित्रिताऽतीवसुन्दरा
 फलैर्वनसमुद्भूतैश्चतुभिः शरदादिभिः । पुष्पैश्च कीदृशी भव्या शोभतेऽपरनिम्नगा

॥ ७३४ ॥
 ॥ ७३५ ॥
 ॥ ७३६ ॥
 ॥ ७३७ ॥
 ॥ ७३८ ॥
 ॥ ७३९ ॥
 ॥ ७४० ॥
 ॥ ७४१ ॥
 ॥ ७४२ ॥
 ॥ ७४३ ॥
 ॥ ७४४ ॥
 ॥ ७४५ ॥
 ॥ ७४६ ॥
 ॥ ७४७ ॥

प्रमुल्लपङ्कजै राज-त्सरोवरविराजितम् । विविधैर्भूहवातैः कीदृशं शोभते वनम्
 अहो ! रथाङ्गयुगलं स्नेहपञ्जरपूरितम् । जीवितव्यप्रवाहेण सङ्गतं दृश्यते मिथः
 अत्र वारितरङ्गेषु सहोभौ तरतः सुखम् । तत्र तौ संकृते शुभ्रे सार्द्धं विश्राम्यतो मुदा
 सहैवाऽन्यत आकाशे उच्यते युगलं तयोः । इतः कमलपुञ्जानां मध्यदेशे सुवासिते
 तिष्ठतोऽनुगतस्नेहावन्योन्याकाङ्क्षया युतौ । दम्पती सर्वदा सार्द्धं सर्वतो बद्धसौहृदी
 चक्रवाकस्य कण्ठोऽयं ह्रस्वश्चातिमनोहरः । पलाशपुष्पसङ्काशो वर्णोऽस्ति चास्य लोहितः
 चक्रवाकी मृदुह्रस्व-कण्ठी स्वकीयवर्णतः । कोरण्टकुसुमाकारा कीदृशी भासतेऽद्भुता
 चक्रवाकं प्रियं स्वीय-मनुयान्तीथमुत्तमम् । नाटयन्ती गतिं रम्यां मोदमाना विराजते
 द्विरदोऽयं मदोन्मत्तश्चित्रितावयवोऽद्भुतः । कुञ्जराणामसौ मुखयो हृद्यते वनचारिणाम्
 दृक्षण्ढेन दुर्गम्ये विपिने निजवल्ग्वं च । विधातुं भ्रूहं शाला स्रोत्यन्वजति क्षिती
 नद्यां स्नातुमना लुब्धो नीचैवतत्स्यपि । ततो भव्यम्बरीरोऽयं बहिर्निःसरति द्विपः
 तस्मिन्नावसरे तत्र व्याधो लक्ष्मीकरोति तम् । शरेणाऽऽलीढसंस्थानः कर्णान्ताकृष्टकार्मुकः
 शरं क्षिपति तत्पश्चा-दद्भुतं तच्च चित्रितम् । सकलं सुन्दराकारं कलनैर्पुण्यसंयुतम्
 इतः शालिफलाधार-पत्रतन्तुसमानया । अमया रक्तया दीप्यन् चक्रवाकोऽथमम्बरे

॥ ७४८ ॥
 ॥ ७४९ ॥
 ॥ ७५० ॥
 ॥ ७५१ ॥
 ॥ ७५२ ॥
 ॥ ७५३ ॥
 ॥ ७५४ ॥
 ॥ ७५५ ॥
 ॥ ७५६ ॥
 ॥ ७५७ ॥
 ॥ ७५८ ॥
 ॥ ७५९ ॥
 ॥ ७६० ॥
 ॥ ७६१ ॥

हृद्यदेश्यमिष्टुस्तीक्ष्णो विधत्ति तमनागसम् । निरीक्ष्य चक्रवाकीयं विलपत्यतिदुःखिता
 यतोऽनेन पिशाचेन व्याधेन स्वपतेः प्रियम् । जीवनं स्नेहवल्ली च नाशिता क्रूरचेतसा
 विलपन्ती भृशं चक्रवाकीयं निजदुःखतः । अनुगच्छति भर्तारं चिताग्नी जुह्वती वपुः
 उत्सवेऽद्यतने दृश्यं यत्किञ्चिद्विद्यते खलु । तन्मध्येऽमृनि चित्राणि हृद्यानि प्रतिमान्ति मे
 परन्त्वयं चित्रमाला वीक्षितव्या क्रमान्मया । सकला सावधानेन सुन्दराकारञ्जालिनी
 वदन्नेवं स मर्त्यस्तु शोभनाङ्गोऽतिकौतुकात् । तानि चित्राणि पश्यन्सन् मूर्च्छितो न्यपतद्भुवि
 दण्डे जीर्णे यथा भ्रमो ध्वजः पतति सत्वरम् । तथैव धरणीपीठे लुठतिस्म स सुन्दरः
 चित्राणि वीक्षमाणास्तसुहृदस्त्वेकदृष्टिभिः । तल्लीना नैव तत्पातं जानन्ति स्म विचक्षणाः
 क्षणात् मूर्च्छितं भ्रमो पतितं वीक्ष्य दुःखिताः । उद्धृत्य दूरतस्तेऽपि निन्युः स्थानं सुशीतलम्
 विचित्राणि सुचित्राणि निरीक्ष्यैव विचेतनः । संजात इति विज्ञाय तस्मात्तं दूरतो व्यधुः
 कदाचित्सैव पुरुषरूपेण तव बल्लभः । चक्रवाको भवेच्चैवं सिद्धयेत्तव मनोरथः
 संप्रधार्यति तत्पृष्ठे गता तत्त्वबुभुत्सया । यदैव चेतनां प्राप्नो रुद्धकण्ठस्तदाऽवदत्
 रे प्रिये ! मन्महाऽऽनन्ददायिनी क्व गताऽधुना । नीलोत्पलदलश्याम-नयना त्वं शुभाकृतिः
 यदैकदा चक्रवाक-जन्मनि स्नेहिनो वयम् । गङ्गाकल्लोलभङ्गेष्व-मोदामहि तदाऽभवः

॥ ७६२ ॥

॥ ७६३ ॥

॥ ७६४ ॥

॥ ७६५ ॥

॥ ७६६ ॥

॥ ७६७ ॥

॥ ७६८ ॥

॥ ७७९ ॥

॥ ७७० ॥

॥ ७७१ ॥

॥ ७७२ ॥

॥ ७७३ ॥

॥ ७७४ ॥

॥ ७७५ ॥

इदानीन्तु त्वया हीनो जातोऽस्मि मृढमानसः । स्नेहञ्च इव त्वं मे पृष्ठानुसारिणी भव
मृतेऽपि त्वं मयि स्नेहात् त्यक्त्वा देहं निजं स्वयम् । प्राप्तासि मद्गतिं सुश्रु ? क्व मिलिष्यसि मे पुनः

॥ ७७६ ॥

॥ ७७७ ॥

कृष्णां विहायाऽश्रुजलेन कर्तुं, विलापजालं मलिनाऽऽननः सः ।

शोकानलोत्सर्गरीरकान्ति-लंघ्यस्तथान्तःकलितोरुपीडः

॥ ७७८ ॥

हे मामिनि ! त्वं मदखण्डयोगं, पुराऽमजः प्रेमविपाशबद्धा ।

सहिष्यसेऽद्यापि कथं सुगात्रि ? कियच्चिरं तिष्ठति मृतलेऽञ्जम्

॥ ७७९ ॥

विलपन्तमिति आन्तं विज्ञाय तत्सुहृद्गणः । तमुपालब्धवान् शीघ्रं स्वस्थं निर्मातुमुद्यतः

॥ ७८० ॥

मुष्ठा शोचसि किं मित्र ! आन्तवित्त इवासि किम् । कुतो विमृद्यधीर्जातः किन्ते मनसि वर्तते

॥ ७८१ ॥

यथार्थं स्वीयवृत्तान्तं तेषामग्रे निर्वेध सः । पुनस्तान् कथयामास नैव आन्तिगतोऽस्म्यहम्

॥ ७८२ ॥

ततस्ते सुहृदः प्रोचुः किं जातं तव वेतसि । कारणं सत्वरं ब्रूहि दुःखक्षयस्य साम्प्रतम्

॥ ७८३ ॥

सोऽपि तानत्रवीद्वाक्यं वृत्तान्तं सकलं निजम् । कथयामि तथाप्येत-न्न प्रकाश्यं कदाचन

॥ ७८४ ॥

चक्रवाककथेयं याऽनेकचित्रेषु चित्रिता । सा मम प्राग्भवस्था-स्ति निश्चितं तन्निबोधत

॥ ७८५ ॥

तेऽवोचन् मित्र ! तद्ब्रूतं सत्यं ज्ञेयं कथं तव । जन्मान्तरोदन्तमिदं कथं त्वं स्मृतवानसि

॥ ७८६ ॥

तदा प्रत्येकचित्रस्य घटनां प्राग्भवस्य सः । यथार्थं घटयामास मन्दं मन्दं ततोऽवदत्

॥ ७८७ ॥

व्याघ्रप्रहितबाणेन मयि मृत्युवशंगते । सत्यभूमत्प्रियाऽकस्माच्चक्षातं चित्रदर्शनात्
चित्रदर्शनतो नूनं हृदयं मेऽतिपीडितम् । न जानेऽहं कथं प्राप्य मूर्च्छां भृषीठमासदम्
चित्राण्येतानि दृष्ट्वा मे पूर्वजन्मकथानकम् । प्रत्यक्षीधृतमेतच्च भवतां कथितं मया ॥
श्रूयतां निश्चयोऽत्राथ मदीयो मित्रमण्डल ! । तां विनाऽन्यस्त्रिया सार्द्धं लग्नेच्छा मम नास्ति वै
तस्मात्केनाऽप्युपायेन तथा साकं समागमः । मम स्याच्चेन्महानन्दः स्नेहस्य प्रमवेद् ध्रुवम्
ययं व्रजत मित्राणि वीश्रध्वं बुद्धिपूर्वकम् । चित्राण्येतानि केनेह चित्रितानि समानि यत्
नूनमेतानि चित्राणि तथैव कारितान्यलम् । अन्यथा मामकं वृत्तं कथमन्यो हि चित्रयेत्
स्वयं वैतानि चित्राणि चित्रितानि तथा मुदा । अस्तु तामन्तरापत्नीमपरां कर्तुमक्षमः
यद्भवे चक्रवाकोऽहं भूत्वा साकं तथाऽरमे । तद्बृत्तान्तं विजानीते कथमन्या सुमध्यमा
इति तस्योक्तिमाकर्ण्य सख्यहं सत्वरं ततः । पृच्छकानुचरं दातुमगमं चित्रसन्निधौ
अथाऽङ्गसा गतिं कुर्वन् शोधयन् कश्चिदागतः । पप्रच्छ मां विनीतात्मा स्वकार्यसाधनोद्यतः
अखिलान् पुरावास्तव्यान् कुर्वन्ति चकितान् मृषम् । चित्राण्येतानि केनाऽत्र चित्रितानि वदाऽधुना
मया प्रत्युत्तरं दत्ते नगरश्रेष्ठिनः सुता । तरङ्गवत्यमुं चित्र-प्रकरं सुमनोहरम्
चित्रयित्वा सुरम्येऽस्मिन् मोचयामास चत्वरं । पूर्वजन्माऽनुधृतस्य वृत्तान्तस्याऽनुसारतः

॥ ७८८ ॥

॥ ७९९ ॥

॥ ७९० ॥

॥ ७९१ ॥

॥ ७९२ ॥

॥ ७९३ ॥

॥ ७९४ ॥

॥ ७९५ ॥

॥ ७९६ ॥

॥ ७९७ ॥

॥ ७९८ ॥

॥ ७९९ ॥

॥ ८०० ॥

॥ ८०१ ॥

॥ ८०२ ॥
 ॥ ८०३ ॥
 ॥ ८०४ ॥
 ॥ ८०५ ॥
 ॥ ८०६ ॥
 ॥ ८०७ ॥
 ॥ ८०८ ॥
 ॥ ८०९ ॥
 ॥ ८१० ॥
 ॥ ८११ ॥
 ॥ ८१२ ॥
 ॥ ८१३ ॥
 ॥ ८१४ ॥
 ॥ ८१५ ॥

चित्रितानीह चित्राणि निजकल्पनया नहि । सत्यमेतद्विजानीहि स्वानुभूतं हि चित्रितम् ।
 कियदुष्टान्तमेतच्च वर्णितं तस्य सन्निधौ । ततः स त्वत्पतेः पार्श्वे जगाम त्वरयाऽन्वितः ।
 तयोर्वात्ताप्रबन्धं च श्रोतुमप्यहमुत्सुका । तमन्वगच्छं घावन्ती त्वदीयहितवाञ्छया ।
 तत्र गत्वाऽब्रवीदाशु पृच्छकः पुरुषः स तम्- । “मा कुरु मित्र ! चिन्तां त्वं पद्मदेव !, तव प्रिया
 विद्यमानाऽस्ति, तद्द्वार्ता मिलिता साम्प्रतं मम । सुता ऋषभसेनस्य नगरश्रेष्ठिनोऽस्ति सा-
 तरङ्गवत्यभिरुष्या च, तथा चित्रगणोऽद्भुतः । मोचितो लोक्वीक्षार्थं चत्वरेश्मिन् सुचित्रितः,
 तस्याः सख्याः प्रदत्तेन मत्प्रशस्योत्तरेण च । मया तन्निश्चितं सत्यं वृत्तान्तं करुणामयम्-”
 एतद्द्वार्ता समाकर्ण्य त्वद्दुर्मुखमद्भुतम् । प्रफुल्लपङ्कजमिव चकासे दृष्ट्वेततसः,
 ततः सोऽचीकथन्मित्र मानन्दमयजीवनम् । “मक्थियति ममेदानीं सफलश्च मनोरथः,
 यदियं चक्रवाकी मे पूर्वजन्मनि बल्लभा । नगरश्रेष्ठिनः पुत्री गृहे जाताऽस्ति साम्प्रतम्-”
 पुनश्चिन्तातुरो ब्रूत्वा पद्मदेवोऽञ्जयाऽब्रुवत्- । “तत्कन्यायाचकाः सर्वे निषिद्धास्तेन मानिना,
 प्रश्वतधनवानस्याः पिताऽस्ति बुद्धिमत्तरः । अखिले नगरे मान्यः कन्यां दत्ते कथं निजाम् ?
 तस्मादस्मन्मनोऽभीष्ट-प्राप्तितैव भविष्यति । मानिनो हि न मुञ्चन्ति कदापि निजसाग्रहम्,
 प्रियाशुद्धिमनुषाप्य यदि तां न मिलाम्यहम् । तदाऽसह्यतरं दुःखं पूर्वस्मादधिकं भवेत्-”

तन्मित्रमचदद्—“बन्धो ! तब्धा शुद्धिस्तदीयका । नास्ति काचिक्षितिर्भद्र ! सर्वं भव्यं भविष्यति ।
 वस्तुनि विद्यमाने हि तच्छाभो जायते वृणाम् । उपायेन समं कार्यं सिद्ध्यत्येव, न संशयः-
 अधुनाऽपरिणीता सा तिष्ठति पितृसन्नि । कन्याकृते करिष्यामो याचनां श्रेष्ठिनः पुरः ।
 एवं कृतेऽपि नो कार्यं सेत्स्यति चेत्तवेत्सितम् । तदाऽपहरणं कृत्वाऽऽ-नेष्यामस्तां प्रयत्नतः ।
 पञ्चदेवस्ततोऽद्यादीत् “स्वकुलाचारमागतम् । प्राक्तनं नगरश्रेष्ठी लङ्घयिष्यति नैव सः ।
 यद्यपि निजनन्दिन्यां स्नेहस्तस्यास्ति हार्दिकः, । तथापि कुलमर्यादां पालयन्ति मनस्विनः ।
 श्रेष्ठी निजां सुतां मह्यं कदापि नैव दास्यति । ततोऽहं जीवनस्यान्तं करिष्यामि, न संशयः

इष्टस्य लाभे त्रिदिवायते क्षितिः, तमन्तरा निष्फलमेव जीवनम् ।

स्वेच्छानुक्कूलश्च न वैभवो भवेत्, तदा तु मृत्युर्वरमेव कथ्यते ।

सम्पत्तिसत्ताकुलमानमत्तः प्रेम्णो न जानाति दयार्द्रभावम् ।

प्रेमप्रभावो नहि यत्र तत्र, दयाप्रकर्षश्च कुतस्तदा स्यात् ।

जानन्ति ये धर्मपथं विवेकिन-स्त एव राजन्ति दयादिवृत्तयः ।

प्रेमप्रभावं च त एव जानते, यत्रैव तत्तत्र समत्वभावना ।

स्वापत्यशश्चद्विदितकारिणा सदा पित्रादिना योग्यविधिविधेयः ।

॥ ८१६ ॥

॥ ८१७ ॥

॥ ८१८ ॥

॥ ८१९ ॥

॥ ८२० ॥

॥ ८२१ ॥

॥ ८२२ ॥

॥ ८२३ ॥

॥ ८२४ ॥

॥ ८२५ ॥

न यत्र योग्यार्थविचारणा भवेत्, स्यात्तत्र सद्धर्मगतिः सुदुर्लभा.

पुत्रश्च पुत्री प्रथितेन पित्रोः सुशिक्षणेनैव सुमार्गमेति. ।

ततः स्वयं तौ सुखसंपदाढ्यौ स्वजीवनं श्रेष्ठतरं विधत्तः.

प्राचीनसंस्कारत एव शुद्ध-स्नेहस्तथा द्वेषमतिर्मवेताम्.

तयोः प्रवृत्तिनिर्जकर्मयोगात् स्वजीवनं तद्दशवृत्ति लोके.

यतः—“यस्मिन् दृष्टे मनस्तोषो दोषाऽभावश्च जायते. । स विज्ञेयो मनुष्येण बान्धवः पूर्वजन्मनः.

यस्मिन्दृष्टे मनोद्वेषस्तोषाऽभावश्च जायते. । स विज्ञेयो मनुष्येण प्रत्यर्थी पूर्वजन्मनः.”

किन्तु तत्कथितं कर्म न विधास्येऽधमोचितम्. । अपकृत्य विधानाद्धि वरं मृत्युर्मनीषिणाम्.”

ततो मित्रजनः सर्वः श्रेष्ठिघ्नसमन्वितः । तस्य हर्म्यसमीपाय चिन्ताऽऽचान्तमनःसराः.

तत्कुटुम्बादिनामानि स्थानं च ज्ञातुमिच्छथा । तानन्वगच्छं त्वरिताऽहमपि व्यथयाऽऽकुला.

यं प्रासादं प्रविष्टास्ते, स नमस्तलमाश्रितः. । स्वर्गादपाहृतं दिव्यं विमानमिव भूतले.

तत्पितुर्नाम-जात्यादि यथार्थं निश्चितं मया. । सन्तुष्टमानमा शीघ्रमागताऽहं निजास्पदम्.

तस्मिन्नवसरे मद्यो-नक्षत्राणि ग्रहास्तथा । चन्द्रोऽपि क्रमतोऽदृश्यो बभूव नभसोऽङ्गणे.

विलूनवारिजनौघो जलाशय इवाम्बरम् । निरलङ्कृतितां भजे. निर्धनः शोभते किमु ?

॥ ८२६ ॥

॥ ८२७ ॥

॥ ८२८ ॥

॥ ८२९ ॥

॥ ८३० ॥

॥ ८३१ ॥

॥ ८३२ ॥

॥ ८३३ ॥

॥ ८३४ ॥

॥ ८३५ ॥

॥ ८३६ ॥

॥ ८३७ ॥

- “ अश्वत्थाची पिङ्गा रसपतिरिव प्राश्य कनकं गतच्छायश्चन्द्रो बुधजन इव ग्राम्यसदसि,
क्षणं क्षीणास्तारा नृपतय इवानुद्यमपरा. न दीपा राजन्ते द्रविणारहितानामिव गुणाः. ”
- ॥ ८३८ ॥
- “ यथास्थुरं वृलेज्वतरति दृशामर्थनिकरो-यथासूक्ष्मं लक्ष्मीं त्यजति विधुरस्तारकगणः ।
यथावृद्धं बन्धः कमलमुकुलानां विघटते, यथानिम्नं भूमना रचयति पदं ध्वान्तनिचयः. ”
- ॥ ८३९ ॥
- ततः सर्वत्रगन्मित्रं दिनभर्ता विभाकरः । बन्धुजीवसमो रक्तः पूर्वोद्रिमानुमास्थितः.
दिङ्मण्डलं यदीयेन तेजसा कनकप्रभम् । बभासे भासमानेन पक्षिनादेन नादितम्.
- ॥ ८४० ॥
- तस्मिन्नेव क्षणे सर्वं वृत्तान्तं विनिवेदितुम् । धावन्ती त्वरमाणाऽहमागताऽस्मि तवान्तिकम्.
त्वद्भर्तृप्राप्तये यद्यद् वृत्तान्तं ज्ञातवत्यहम् । तत्सर्वं कथितं तुभ्यं मयेदं तथ्यवाचया.
- ॥ ८४१ ॥
- विश्वासो यो मयि न्यस्तस्त्वया सोऽद्य फलेग्रहिः । सञ्जातोऽस्तीत्यहं मन्ये, चिन्ता नास्त्यधुना सखि ! ”
- ॥ ८४२ ॥
- मत्सख्या पूर्णवृत्तान्ते कथितेऽहं तदाब्रवम् । व्याकुलीभूय-“तन्नाम व्यवसायादिकं वद.”
- ॥ ८४४ ॥
- सारसिका ततः प्रोचे-“तत्पिता यन्नसोज्ज्वलः । क्षिति-सागर-जन्यानां पतिर्विधिसंपदाश्च.
गाम्भीर्येण जितसिन्धुसूर्थैरण च हिमालयः । प्रचण्डांशुः प्रवापेन तेजसा च विनिर्जितः.
घरणी दानशालाभिर्भूषिता जैनधर्मिणा । येन. तन्नाम सर्वत्र धर्मात्मेत्यभिधीयते.
भेषिनस्तस्य नामास्ति घनदेव इति क्षितौ । प्रसिद्धमनवधं च सर्वलोकप्रियङ्करम्.
- ॥ ८४५ ॥
- ॥ ८४६ ॥
- ॥ ८४७ ॥
- ॥ ८४८ ॥

पद्मदेवाभिधस्तस्य पुत्रोऽस्ति जनवल्लभः. रूपेण कामजिच्चैव पद्मपत्रमनोहरः.
 माता शीलसमायुक्ता धर्मकर्मपरा सदा । नाम्ना वसुमतीत्यस्ति क्षमादिगुणमण्डिता.”
 सखीमुखान्निश्चयेति सुधासारत्रचस्ततिम् । समुत्कण्ठितकर्णौ मे परां वृत्तिमवापतुः.
 वृत्तान्तज्ञानतो घन्या-ध्यधन्या दर्शनं विना. । तथापि तत्प्रशंसायां तत्पराऽऽसं प्रमोदतः.
 “भगिनि ! त्वं क्षितौ भाग्यशालिनी विद्यसे ध्रुवम्, । यत्स्ते दर्शनं जातं स्वामिनो मम शोभनम्,
 वचांसि तस्य भद्रस्य श्रुतानि सुखदानि च । प्रत्यक्षतस्त्वया, भद्रे ! किमन्यद्भाग्यलक्षणम्?”,
 व्रजन्ती सा पुनः प्रोक्ता मयाऽऽनन्दितचेतसा । “भर्तृप्रेमनिभयायाः शोकः सखि ! पलायितः.”
 ततोऽहं विहितस्नाना विधाय गुरुवन्दनम् । जिनेन्द्रपूजनं कृत्वा पारणां कृतवत्यहम्,
 पारणाश्रमतः खिन्ना कटमास्तीर्थं शोभनम् । विश्रामाय गता वायु-शीतले गृहखण्डके.
 स्वामिसमागमाशामिर्बहुमिर्मृढानसा । तत्स्नेहेन विद्युक्ताऽपानयं समयं स्वयम्,
 तदा सारसिका पश्चादागता श्वासपूरिता । नेत्रयोरश्रुनन्देहं वहन्ती बदरोपमम्,
 मामवोचत श्लोकार्ता-“सर्वलोकाधिरोमणिः । धनदेवः स्वयं मित्र-मण्डलेन समन्विताः
 सम्बन्धिभिः समं श्रेष्ठी त्वत्तातान्तिकमागतः. । तेन स्पष्टं वचः प्रोक्तं निजकार्यविधित्तया-
 “श्रेष्ठिन् ! त्वदीयपुत्री मे सुताय गुणशालिने । दीयतां चेच्छुभाकङ्क्षा युष्माकं वर्ततेऽयुना.

॥ ८४९ ॥
 ॥ ८५० ॥
 ॥ ८५१ ॥
 ॥ ८५२ ॥
 ॥ ८५३ ॥
 ॥ ८५४ ॥
 ॥ ८५५ ॥
 ॥ ८५६ ॥
 ॥ ८५७ ॥
 ॥ ८५८ ॥
 ॥ ८५९ ॥
 ॥ ८६० ॥
 ॥ ८६१ ॥
 ॥ ८६२ ॥

मत्पुत्रोऽभ्यस्तद्विद्योऽस्ति कलाकौशलवानसौ । पद्मदेव इति ख्यातः पृथिव्यां पृथुलश्रिया ।”
 नगरश्रेष्ठिना त्वेवमेतर्हं श्रावितं वचः । “यो व्यापारकृतेऽजस्रं देशान्तराणि सेवते,
 गृहावासविहीनाय नित्यं दासीजनैः सह । रसभाणाय मत्पुत्रीं दास्यामि कथमद्भुताम् ?
 यदि दास्यामि तत्तस्मै श्रोषितस्वामिका यथा । सदा मलिनकेशी सा तिष्ठत्सन्नि दुःखिता,
 अलङ्कारान्समाधत्तुं लभ्येत समयोऽपि नो । कदाचिदपि मत्पुत्र्या सत्कुलोद्भूतयाऽनया,
 स्वामिवियोगिनी साश्रुलोहिताक्षी च सर्वदा । कालं नयेत्तपस्येषा तथा पत्रादिलेखने,
 एवं महुहिता श्रेष्ठि-गृहे दत्तापि शोभने । विभवे विपुलेऽशान्त्या पीडयेत् सुखवर्जिता,
 “जातिरूपवयोविद्या आरोग्यं बहुपक्षता । उद्यमो वृत्तयुक्तत्व-मष्टावेते वरे गुणाः,
 मूर्खनिर्धनदूरस्थ-शूरमोक्षाभिलाषिणाम् । त्रिगुणाधिकवर्षाणामपि देया न कन्यका,
 सामान्याय ततो देया वरं कन्याऽपरस्य नो । भ्रूषणादिपदार्थानां नैवास्ति मे प्रयोजनम् ।”
 इति सारसिकाऽत्रादीत्-“तातेन तव हे सखि ! । श्रेष्ठिनः प्रार्थनामङ्गो विहितो, न कृतं वरम्
 असम्भवचनं श्रुत्वा मानहानिसमाकुलः । श्रेष्ठी तु स्वगृहं यातः शोकसंविग्रमानसः ।”
 सारसिकानिगदिता वार्त्तयं श्रुतिमात्रतः । यथाब्जनालं शं.तर्तु-रभनङ्गमन्मनोरथम्,
 मदीयं सर्वं सद्भाग्यं तदानीं तु विनिर्गतम् । आशु मे हृदयं शोकात् परिपूर्णमभूत्तदा ।

॥ ८६३ ॥
 ॥ ८६४ ॥
 ॥ ८६५ ॥
 ॥ ८६६ ॥
 ॥ ८६७ ॥
 ॥ ८६८ ॥
 ॥ ८६९ ॥
 ॥ ८७० ॥
 ॥ ८७१ ॥
 ॥ ८७२ ॥
 ॥ ८७३ ॥
 ॥ ८७४ ॥
 ॥ ८७५ ॥
 ॥ ८७६ ॥

निरानन्दतया मृदा निर्मथादाश्रुलोचना । सारसिकां रुदन्तीं तां वचोऽवोचमिदं पुनः—
 “मद्भर्तेषु—प्रहारेण जगाम मरणं पुरा । अहमप्यैहिकं दुःखं त्यक्त्वा तद्गतिमान्नुवम् ।
 इदानीमप्यसौ जीवेत्तदा मे जीवनं भवेत्, । अन्यथा मरणं भावि मदीयं, नैव संशयः ।
 पक्षिजन्मन्यहं स्नेहान्मृताऽहं दुःखपीडिता । मानवं भवमासाद्य कथं जीवामि तं विना ?
 सारसिके ! ब्रजाशु, त्वं तत्र गत्वा समर्पय । पत्रमेतत्तथा तस्मै वाचिकं ये निवेदय ।
 “वेपमानाङ्गुलीभिव लिखितं शूर्जपत्रकम् । मत्सखी—वेदनाक्रान्तां प्रेमवार्त्तां वदिष्यति ।
 “पत्रं त्विदं लघुतरं, वृत्तान्तं चातिविस्तृतम् । मत्सखीपाणिना पत्रमेतत्तुभ्यं प्रदीयते, ”
 सखीमप्यगदं—“वाच्यं तदात्मशान्तिहेतवे । प्रेमतरुमयं वाक्यमित्थं मच्छर्मसाधनम् ।
 “स्वभर्तारमनुप्राप्तुं चक्रवाक्या भवे यथा । मृत्पुरङ्गीकृतः सैव जाताऽस्मि श्रेष्ठितः सुता ।
 भवतोऽन्वेषणार्थं च चित्तमोहविधायिनी । रचिता चित्रमालेयं मया दुःखार्त्तचेतसा ।
 एकदाऽस्याः समीपे त्वमागतस्तन्मनोरथः । सिद्ध एव भवेत्तस्माद्धृदयोह्लासादायकः ।
 प्राग्भवेऽदृश्यतां यातस्त्वमद्य मिलितः प्रभो !, । प्राचीनस्नेहबन्धश्चेज्जागति, रक्ष जीवितम् ।
 त्वं स्वीयजीवितव्येन साकं मद्रक्षणं कुरु । त्वत्सखीजीवनं चैव त्वदायत्तं विभावय, ”
 पुनरप्यवदच्छेष्टिसुता सारसिकां प्रति । “आवयोर्बन्धरूपोऽयं यावत्स्नेहः प्रसिध्यति,

॥ ८७७ ॥
 ॥ ८७८ ॥
 ॥ ८७९ ॥
 ॥ ८८० ॥
 ॥ ८८१ ॥
 ॥ ८८२ ॥
 ॥ ८८३ ॥
 ॥ ८८४ ॥
 ॥ ८८५ ॥
 ॥ ८८६ ॥
 ॥ ८८७ ॥
 ॥ ८८८ ॥
 ॥ ८८९ ॥
 ॥ ८९० ॥

तावद्दार्ताप्रसङ्गोऽपि न प्रकाश्यो विचक्षण ! । वृत्तं चेदं गोपनीयं” विज्ञाप्यः स इति त्वया.”
 विविधं वृत्तमन्यच्च सर्वसौख्यकरं शुभम् । बहुधा कथयित्वा तां प्रेषयं पत्रिकाकराम् ।
 स्वपथेन समं प्रोक्ता मया सा, “ऽस्मत्समागमः । भवेत्तथैव कर्तव्यं भवत्या, स्नेहवर्द्धकः
 आवयोः सङ्गमः सद्यः स्यात्तथोदन्तमुत्तमम् । आनेतव्यं त्वया सम्यग् मद्रक्षैकविधायकम्.” शुभम्
 ततः सारसिका पत्रं गृहीत्वा मत्पतेः पुरः । अगच्छन्मम चित्तेन सार्द्धं सत्वरगामिनी ।
 तस्यां गतायां चिन्तात्थां पीडिताहं विनिश्चयम् । अकार्षं वपुषा कार्श्यं दधाना श्वासपूरिता ।
 “दैवात्प्राग्जन्मभर्त्ता मे जानेऽहं स मिलिष्यति । मच्चिन्तितं ध्रुवं भावि. योगोऽयं कथमन्यथा ?
 शुभस्वप्नोदयश्चव शकुनानि शुभानि च । अनुकूलास्तथायोगा योजयन्ति सदा-ऽऽयतिम् ।
 शुभदैवशान्नां निजकर्मानुसारतः । सर्वमेव शुभांशं जायते यत्नमन्तरा ।
 यत्ने कृतेऽपि लोकेऽस्मिन्न वैपरीत्यं गते विधौ । देहिनां दीर्घदृष्टीनां मनोभीष्टं न सिद्ध्यति ।
 प्राचीनकर्मजं दुःखं सुखं च प्राणिनां ध्रुवम् । सुखदुःखविधाता हि नान्योऽस्ति भूतलेऽङ्गिनाम् ।
 यद्भावि तद्भवत्येव संचितं पूर्वकर्मणा । अतः कर्मफलं लोके मतमालम्बनं दृढम् ।
 एवं तरङ्गवत्यां हि कुर्वन्त्यां कल्पनां हृदि । पत्रं दत्त्वा सखी तस्याः सविधे समुपागता ।
 उवाच-“भगिनि ! पत्रं गृहीत्वेतो गता बहिः । राजमार्गस्थहर्म्याणामन्तिके प्राचलं मुदा-

॥ ८९१ ॥

॥ ८९२ ॥

॥ ८९३ ॥

॥ ८९४ ॥

॥ ८९५ ॥

॥ ८९६ ॥

॥ ८९७ ॥

॥ ८९८ ॥

॥ ८९९ ॥

॥ ९०० ॥

॥ ९०१ ॥

॥ ९०२ ॥

॥ ९०३ ॥

॥ ९०४ ॥

अनेकचवराण्याशु लङ्घयित्वाऽहमद्भुतम् । प्रासादमेकं निकषा स्थिता भव्यं प्रभायुतम् ।
 धनाध्यक्षाब्धिजायोगः सज्जात इव तत्र वै । प्रासाद एकदिव्यद्विचमासे संपदान्वितः ।
 सायङ्कमनसाहं तु प्रासादद्वारमासदम् । द्वारपालः स्थितस्तत्र गृहरक्षाविधायकः ।
 दासीनां संघर्षस्तत्र कुर्वन्तीनां गतागते । मध्यादपि नवीनां मासुपलक्ष्यावदच्छनैः,—
 “कुतः समागतसि त्वमत्राऽऽगमनकारणम् । किमस्ति ? ज्ञटिति ब्रूहि, याहि पश्चादितोऽबले !”
 “स्त्रियः छत्रगृहं प्रायो” मया कूटोचरः कृतः । “अज्ञाताऽसीति सत्योक्तिस्तवास्ति द्वाररक्षक !
 युष्मत्स्वामिङ्गुमारंण समाहूताऽस्मि साम्प्रतम्” । यामिकोऽथावदत् “कश्चिन्मां न वञ्चयितुं क्षमः”
 प्रशंसन्त्या मया श्रोक्तं “शेषां द्वारि भवाद्दृशः । तिष्ठन्ति रक्षकास्ते स्युः श्रेष्ठिनः सुखिनः सदा,
 मां नय त्वं कुमारस्य समीपे श्रेष्ठिनोऽञ्जसा.” । मद्वाक्यजातहर्षोऽसौ कथयामास मां ततः,—
 “मयि विश्वस्तनारीणां कार्यं सद्यः करोम्यहम्” । इत्युक्त्वा प्राहिणोद्दासीमेकां स द्वाररक्षकः,
 तेनैव कथितं “दासि ! व्रज त्वमनया सह । प्रासादोपरिभूमिस्थकुमारं नयतादिमाम्.”
 दास्या साकमहं रत्नमाणिक्यदीपितक्षितेः । प्रासादस्योपरि क्ष्मायां क्षणेनैत्रागमं सुदा,
 तत्र स्थिताया मे दृष्टिदिव्यसंपद्विराजिते । श्रेष्ठिमन्ननि सर्वत्र ह्यमवद्दूरगामिनी ।
 रत्नसिंहासनासीनं प्राप्स्यौवनसम्पदम् । दर्शयित्वा कुमारं सा किङ्करी त्वरिताऽग्रामत् ।

॥ ९०५ ॥
 ॥ ९०६ ॥
 ॥ ९०७ ॥
 ॥ ९०८ ॥
 ॥ ९०९ ॥
 ॥ ९१० ॥
 ॥ ९११ ॥
 ॥ ९१२ ॥
 ॥ ९१३ ॥
 ॥ ९१४ ॥
 ॥ ९१५ ॥
 ॥ ९१६ ॥
 ॥ ९१७ ॥
 ॥ ९१८ ॥

विश्वस्ताहं कुमारस्य नातिदूरे स्थिता मुदा । तत्रैको वाडवश्चासीन्मूढधीः ससुपस्थितः ॥
 मुक्तं जानुनि चित्रं तच्छ्रेष्ठिपुत्रो व्यलोकयत् । नेत्राभ्यां न्यपतन्नश्रु-जिन्दवः फलकोपरि ॥
 स तान् न्यमार्जयिच्छिप्रं पत्रस्थविकृताङ्कवत् । एवं त्वन्मिलनोत्कण्ठो वियोगचिन्तया स्थितः ॥
 ललाटन्यस्तहस्ताहं प्राणमं तं कुमारकम् । “चिरं जीत्र कुमार ! त्वम्” इत्याशीर्वाङ् मथेरिता ॥
 तां निशम्याऽवदन्मुखौ ब्राह्मणस्त्वीर्षियाकुलः । वक्रदण्डकरश्चण्ड - श्रिर्भेटीनीजदन्तकः ॥
 व्याघ्रचर्मोपरि व्यक्त-धृतरकाङ्गरक्षकः । बहुभाषी वृथामानी विकरालाङ्गदर्शनः- ॥
 “ब्राह्मणं मां परित्यज्य कथं शूद्रो नमस्कृतः ? । दुर्विनीते त्वया मूढे ! प्राग्बिरुद्धं कृतं महत् ॥
 तद्गुहाद्वलयं हस्तान्मामकादस्खलत्स्वसः ! । भूमौ निपतितेवाहं दण्डवद्विनयान्विता ॥
 “नमामि त्वामिति” प्रोव्य पुनरुत्थाय संस्थिता । “भुजङ्गमादिव स्वतो विभेमी” त्यवदं ततः- ॥
 हुङ्कारं च विधायैष कथयामास मां तदा । “रे दुष्टे ! मां भुजङ्गति वदन्ति किं न लज्जसे ?” ॥
 “न भवान् सर्प” इत्युक्तं मया “विप्रशिरोमणे ! । अथेदानीं भवच्चित्तं सन्तुष्टं किमजायत ?” ॥
 सोऽवदद्वेषमानौष्ठौ “मामुक्त्वा भुजगं पुरा । व्यलीकं भाषसे दुष्टे ! प्रतारयसि मामपि ? ॥
 वाडवानां कुले श्रेष्ठे जातं मां सम्प्रधारय । हारितश्चास्मि गोत्रे, मत्पिता काश्यपाभिधः ॥
 छान्दोग्यसम्प्रदायस्य धुरीणः सर्वशासनम् । करोम्यहं, न जानासि किमद्यापि मनस्विनि ! ?” ॥

अद्भुतं मद्बचः श्रुत्वा कुमारस्य सुखं तदा । अश्रुप्रवाहतः क्लिप्तं, कम्पते स्म वपुस्तथा ।
 निजस्नेहस्तु तेनेत्यं दर्शितः श्रेष्ठिप्रभुना । प्रत्युत्तरप्रदानाय न क्षमोऽभूच्च स प्रधीः ।
 निराशां गोपितुं तेन यच्चित्रमङ्कितं शुभम् । तदश्रुपाततः स्नेहा-दात्रीचक्रेऽखिलं पुनः ।
 काञ्चिच्छान्तिं समासाद्य गृहीतहस्तपत्रकः, । यदैतद्वाचयामास प्रफुल्लाक्षस्तदाऽभवत् ।
 वाक्चातुर्यमयं पत्रं विचार्य शान्तिमासदत् । विशेषतः स हृष्टात्मा स्पष्टवाचा जगाद माम्-
 “अलं वाचां विस्तरेण संक्षेपान्मदशां शृणु । यदि त्वमत्र नागच्छेस्तदा मे मरणं ध्रुवम् ।
 सुष्ठु त्वदागमोऽद्यैव जातो जानामि साम्प्रतम् । जीवनस्य रसं लप्स्ये वल्लभायाः समागमात् ।
 त्वदागमनतश्चैव कामदेवः स्वसायकैः । प्रहारं कुरुते तीव्रैर्गतिगाढं ममोरसि ।
 तत्पराजयमाधातुं बलमासादितं मया । निर्बलस्य सुखं नास्ति कुत्रापि जगतीतले ।”
 ततः स तव चित्रैश्च प्राग्भवं स्मृतवान् हृदि । तस्य सर्वा कथां मह्यं कथयामास मूलतः ।
 त्वया च कथितं यन्मे तद्ब्रूतान्तं समस्तकम् । अभिन्नमेवं भगिनि ! त्वदुक्तं समजायत ।
 “उद्यानसरसः पार्श्वे अमन्ती चक्रवाककम् । निरीक्ष्य त्वं भवं पूर्वमस्मार्षीः स्नेहबन्धनात् ।”
 इत्यादिका कथा सर्वा तस्याऽग्रे विनिवेदिता । भ्रुता स्थिरेण चित्तेन ! स्वैष्टः कस्य न वल्लभः ?
 ततः श्रेष्ठिसुतोऽवादीह ‘रे ! रे ! सख्यास्तवोत्तमे ! । चित्राणि वीक्षमाणस्य तीव्राचातोऽजनिष्ट मे,

॥ ९४७ ॥

॥ ९४८ ॥

॥ ९४९ ॥

॥ ९५० ॥

॥ ९५१ ॥

॥ ९५२ ॥

॥ ९५३ ॥

॥ ९५४ ॥

॥ ९५५ ॥

॥ ९५६ ॥

॥ ९५७ ॥

॥ ९५८ ॥

॥ ९५९ ॥

॥ ९६० ॥

वार्ताभान्याः प्रकृवाणो मां निरुह्य चिरं तवः । व्यसृजद्गुरुच्छ्रेण तव प्रेमलतां स्मरन्
 तत्रसादाद्बहिर्यान्त्या मयाऽऽकाशधरातलम् । एकीभूतमिव ज्ञातं स्नेहसम्बन्ध इदम्बः
 विहाय त्वत्पितृहर्म्यं सर्वत्र राजवर्त्मनि । तादृशो नाऽपरो भव्यः प्रासादो दृश्यते महान्
 इदानीमपि सा शोभा भव्यता सैव सत्कृतिः । साऽपूर्वा हृदि मे साक्षात् स्फुरत्येव पुनः पुनः
 त्वद्बलामातिसौन्दर्यमपि चेतोहरं शुभम् । तत्पत्रमधुना तुभ्यं ददामि सुखदायकम्
 पत्रेऽस्मिन्स्तेन भव्येन स्नेहस्याशा अनेकशः । दर्शिताः स्पष्टभावार्थाः सुधाधारा इव स्फुटाः
 तरंगवत्यथ स्वीयां वदति प्राक्तनीं कथाम् । आगतं स्वामिनं साक्षा—दिव हस्ते विधाय तत्र
 वक्त्रेण बुम्बितं मोदात्यत्रं प्रेमाऽमृताऽऽस्पदम् । मयोत्कण्ठितया शीघ्रं दृढवेष्टनवेष्टितम्
 यावत्तदीयमुद्रा मे नेत्रयोः प्रस्फुरत्यलम् । कर्णयोश्च सखीशब्दाः प्रविशन्ति मुहुर्मुहुः
 तावदेव मनःक्षेत्रे प्रमोदाङ्कुराशयः । प्रादुर्भूताः प्रभृता मेऽप्रमेयक्षेमदायकाः
 चम्पकस्य यथा पुष्प—दलानां स्फुटनात्परम् । निःसरन्ति बहिस्तन्तु—राशयश्चित्तमोहकाः
 मुद्रामुत्सार्य तत्पत्रं वाचितुं सस्पृहाऽभवम् । मन्मृत्युमन्तरा सर्वं पूर्वजन्मकथानकम्
 वर्णितं तेन सम्पूर्णं चमत्कारकरं भृशम् । यावत्सहावसाव द्वौ तावत्सर्वं हि निश्चितम्
 मन्मृत्योश्च कथान्त्येष नान्नासीत्करुणालयः । आनन्दोल्लसितेनाहं हृदयेन रसप्लुता

॥ ९८९ ॥
 ॥ ९९० ॥
 ॥ ९९१ ॥
 ॥ ९९२ ॥
 ॥ ९९३ ॥
 ॥ ९९४ ॥
 ॥ ९९५ ॥
 ॥ ९९६ ॥
 ॥ ९९७ ॥
 ॥ ९९८ ॥
 ॥ ९९९ ॥
 ॥ १००० ॥
 ॥ १००१ ॥
 ॥ १००२ ॥

प्रेषितं तेन तत्त्वं वाचितुं प्रारभे सुदा । यादृशी मे मनोऽवस्था तस्यापि तादृशी खलु
 एतत्तेनैव भव्योक्त्या वर्णितं सुन्दरं शुभम् । पत्रस्य वाचनास्य स्नेहः स्पष्टोऽभवत्तदा
 पत्रस्थितं तु यद्बुद्धं तदेव शृणुताऽधुना । मन्मनःस्नेहसत्पात्रं तरङ्गवत्यनिन्धघीः
 सन्देशोऽयं समादिष्टस्तस्याः शान्तिः कृतेऽखिलः । आश्रापाशनिबद्धाया जातपूर्वभवस्मृतेः
 विकसत्कमलाकार-वदना चित्तजेषुभिः । क्षीणदेहा च या जाता तस्या मङ्गलमस्त्वलम्
 आवां स्नेहेन संबद्धौ येन संरक्षितौ मृतेः । कृपया तस्य कामस्य सर्वथा कुशलोऽस्म्यहम्
 केवलं कामवाणेन विद्वोऽस्मि तेन हेतुना । यावत्त्वं दूरदेशस्था तावन्मे निर्मलन्तो नीपुञ्जः वपुः
 कुशलोदन्तमाकर्ण्य कमलाक्षि ! म्रिये ! तव । कथयाम्यपरां वार्त्तां शृणु त्वं सुसमाहिता
 आवयोः स्नेहसम्बन्धाऽऽ-नन्दं भूयः स्मरन्महम् । इदानीमपि गर्गोऽस्मि त्वदीयकामनाजले
 सम्बन्धिनाञ्च भित्राणां साहाय्येन सुलक्षणे ! । आर्वज्याम्यहं याव-अगरश्रेष्ठिनो मनः
 तावत्त्वं धैर्यभाधेहि निजतातेच्छया प्रिये ! । समीहितं शुभं सर्वं सिद्धयतीष्टप्रसादतः
 तपु पत्रं प्रवाच्यैत्रं मया ज्ञातं तदा द्वयोः । मत्प्रियेणान्तरस्नेहो याथातथ्येन वर्णितः
 तथापि धीरताधान-सूचनेन स मत्प्रियः । मन्दस्नेहोऽधुना जातो जानेऽहमिति निश्चितम्
 इत्साहोत्कलिके नष्टे मदीये तेन तत्क्षणात् । क्षिथिलीभूय जङ्गायां विनिवेशितकूर्परा

- ॥ १००३ ॥
- ॥ १००४ ॥
- ॥ १००५ ॥
- ॥ १००६ ॥
- ॥ १००७ ॥
- ॥ १००८ ॥
- ॥ १००९ ॥
- ॥ १०१० ॥
- ॥ १०११ ॥
- ॥ १०१२ ॥
- ॥ १०१३ ॥
- ॥ १०१४ ॥
- ॥ १०१५ ॥
- ॥ १०१६ ॥

सुखं निधाय हस्ताब्जे निर्निमेषविलोचना । शून्यं निरीक्षणं चक्रे गृहकार्यपराङ्मुखी
 वयस्याऽसान्त्वयन् माञ्च समादरपुरःसरम् । सखि ! त्वत्कामनासिद्धिश्चिकालसमर्थिता
 अवश्यं भाविनी भद्रे ! नैव चिन्ताप्रयोजनम् । वृथा चिन्ताविधानेन किं फलं लभते ? नरः
 युवयोः स्नेहसम्बन्धः पत्रेण सूच्यते पुनः । तेनैव तव शोकाग्निं निर्वापय महामते !
 वषोऽमृतेन ते भर्तुः शोकजन्तुर्लयं गतः । सुदं करिष्यति क्षान्ति-मचिराच्च जनिष्यति
 विषादो नैव कर्तव्यस्त्वया चेतोविदाहकः । अचिरेण निजस्वामि-संयोगस्ते मविष्यति
 मया सखीवचः श्रुत्वा प्रतिवाक्यं समीरितम् । जानेऽहं दूरवासेन मन्दस्नेहो भवेत्सखि !
 अतोऽस्माकं वत स्नेह-संगतिरायती स्थिरा । न मविष्यति मन्येऽहं सर्व-कालविनिर्मितम्
 छटाञ्जलिः पुनः शान्त्यै प्रत्यबोचत्सखी मम । भद्रे ! त्वं निश्चितं विद्धि यथार्थं कथयाम्यहम्
 वीराः साधयितुं साध्यं निजं यत्नं प्रकुर्वते । व्यवस्थाञ्च यथाकालं वितन्वन्त्यप्रमादतः
 साधनानाममावे हि योग्यानां वीरपुरुषाः । जघन्यमार्गमाश्रित्य न कुर्वन्ति मनीषितम्
 येन केनाप्युपायेन कार्यसिद्धिर्न क्षोभना । सहसा कार्यनिर्मातुः कटुकं जायते फलम्
 अविचार्यकृतं कर्म परिणामेऽसुखप्रदम् । योग्यसाधनसत्त्वे हि कार्यसिद्धिः प्रजायते
 साधने सति योग्येऽपि यदि कार्यं निषेपितम् । न सिद्ध्यति तदा पुसां नैव दोषोऽभिधीयते

॥ १०१७ ॥
 ॥ १०१८ ॥
 ॥ १०१९ ॥
 ॥ १०२० ॥
 ॥ १०२१ ॥
 ॥ १०२२ ॥
 ॥ १०२३ ॥
 ॥ १०२४ ॥
 ॥ १०२५ ॥
 ॥ १०२६ ॥
 ॥ १०२७ ॥
 ॥ १०२८ ॥
 ॥ १०२९ ॥
 ॥ १०३० ॥

अतो वीरजना विद्धाः कामबाणैर्निरर्गलम् । तथाप्यसत्प्रचाराभो द्रूषयन्ति निजं कुलम्
 वरं दौस्थ्यं लोके वरमपि च मानस्य विलयः । वरं ग्रामे ग्रामे पथि च निन्दा शतमुखी
 वरं देवत्यागो वरमपि वियोगः स्वसुहृदां, । कुकृत्यैः प्राणानामवनमपि पुंसामनुचितम्
 कुलीनाः स्वकुलाचारं सत्यवर्त्मनि संस्थिताः । पालयन्ति महाऽऽपद्भिः पीडिता अपि सर्वदा
 इत्थं सख्यां वदन्त्यां मे पद्मबन्धुविभावसुः । न्यमज्जत्सरितां पत्नी न ज्ञातं तदिदं मया
 ततः शीघ्रतरं स्नानं विधाय शुद्धिहेतवे । सख्या साकं मया भुक्तं किञ्चित्पक्वान्नमस्पृहम्
 ततः सख्या तथा सार्द्धं चन्द्रशालां मनोरमाम् । समारुह्योपविष्टाऽहं रम्यमालम्ब्य विष्टरम्
 ततो मुदा मया वार्ता मूर्द्धतुर्विहिता चिरम् । कालो यथा यथाऽगच्छ-त्तथाऽशान्तिरवर्द्धत
 असह्या साऽभवत्पीडा मनोवह्निविशोषिणी । संपत्तौ विद्यमानायामपि निःस्वसमाऽभवम्
 स्नेहप्राबल्यतो भूरि-पीडया व्यथिता सखीम् । जीवनं रक्षितुं नम्रा प्रावोचं वचनं हृदः
 कुमुदानां समुच्छासं कुर्वन्ध्रो यथा यथा । नभोज्ञणं समायाति तथोत्कण्ठा विवर्द्धते
 पवनस्य बलेनेव कुशाग्रस्थगितोदकम् । मटुत्कण्ठाबलेनैषा नश्यति मिष्टवाक्वत
 मन्मानसाभिरानन्दात्सखि ! त्वं शरणं मम । किं करोमि ? क्व गच्छामि ? दुःखस्यान्तः कथं मम ?
 मदीयं मानसं तस्य पृष्ठे भ्राम्यति सस्पृहम् । इदानीमेव साभिध्यं तस्य प्रापय मां स्वसः ?

॥ १०३१ ॥

॥ १०३२ ॥

॥ १०३३ ॥

॥ १०३४ ॥

॥ १०३५ ॥

॥ १०३६ ॥

॥ १०३७ ॥

॥ १०३८ ॥

॥ १०३९ ॥

॥ १०४० ॥

॥ १०४१ ॥

॥ १०४२ ॥

॥ १०४३ ॥

॥ १०४४ ॥
 ॥ १०४५ ॥
 ॥ १०४६ ॥
 ॥ १०४७ ॥
 ॥ १०४८ ॥
 ॥ १०४९ ॥
 ॥ १०५० ॥
 ॥ १०५१ ॥
 ॥ १०५२ ॥
 ॥ १०५३ ॥
 ॥ १०५४ ॥
 ॥ १०५५ ॥
 ॥ १०५६ ॥
 ॥ १०५७ ॥

प्राग्भवे मम भर्तास्तीत् स श्रेष्ठिश्चतुरश्रुतः । स्नेहवेद्यामहं लज्जा-होमं कुर्वे विधानतः
 वयस्या प्रत्यवोचन्मां स्वकुलाचारपद्धतिः । पालनीया त्वया भद्रे ! मार्गोऽयं कुलयोयिताम्
 ईदृशं साहसं कर्तुं न त्वं योग्याऽसि साम्प्रतम् । तस्मै विशुद्धवंशाय कलङ्कं दातुमुद्यता
 स तवाऽस्ति त्वमेतस्य जातासि भगिनि ध्रुवम् । अधुना सङ्कटं नैव त्वया धार्यं स्वचेतसि
 यितरी तव सौख्याय त्वन्मतं मानयिष्यतः । दुःखितां स्वसुतां दृष्ट्वा मातापित्रोः सुखं कुतः ?
 बहुधा वनिताजातिः संवेक्ष्यवन्तां गता । कदाग्रहग्रहस्तु कुरुते हि निजेप्सितम्
 एवमेव ममाप्यासी-दुन्मार्गगमनस्पृहा । ततः सख्युपदेशोऽपि विवेकधीरनश्यत
 ततोऽहं स्नेहसम्बद्धा केवलं व्यग्रमानसा । विवेकविधुराऽद्योचं सारसिकां सर्षीं प्रति
 मानवैः सर्वकार्याणि दुःसाध्यान्यपि बुद्धितः । विधातुमुद्यमःकार्यो श्वेष्टसिद्धिविधित्सुभिः
 विवैरुपहतस्तत्र तेभ्यो नैव विभेति यः । स जयं लभते नूनं दुःसाध्येष्वपि कर्मसु
 प्रारब्धमपि यत्कार्यं विषमं स्यात्तथापि तत्र । सुकरं साहसानूनं तस्मात्साहसमाचरेत्
 तादृश्येव मधुत्कण्ठा वर्तते मर्तसन्निधौ । यदि मां न नयेस्तर्हि मृतामेवाशु द्रक्ष्यसि
 षश्रेषुवाणजालेन कदर्थीकृतचेतसम् । वियोगव्यथितां जात-पूर्वसंस्कारसंस्मृतिम्
 समयो न वृथा हेयो निजेहिभृतिमिच्छता । मां तत्र नय सद्यो हि मा विलम्बं कुरु स्वसः ?

जीवितां द्रष्टुमिच्छा चेन्मां तदा कुरु शीघ्रताम् । विवेकं सम्परित्यज्य सख्यं जानामि तर्हि ते
 तथाऽऽग्रहेण मञ्चेतः—प्रमोदाय सखी मम । मया साकं गृहं गन्तुं स्वामिनः प्रत्यपद्यत
 कामदेवधनुर्धतं वेषञ्च पर्यधारयम् । सद्योऽनङ्गविवृद्धयर्थं प्रमोदेन समन्विता
 प्रफुल्ले नयने जातेऽद्भुततेजोविराजिते । यतः प्रियालयं पादौ गन्तुमुत्कण्ठितौ भृशम्
 हृदयन्तु समोन्मत्तमिव ग्रहिलतां गतम् । पुरैव प्राचलच्छीघ्रं प्रियप्रासादमीक्षितुम्
 अथावां वेपमानाङ्गयौ परस्परकरग्रहम् । विधाय पश्चिमद्वारोच्चलिते निजवेषमतः
 कौशाम्बीं तुलितस्वर्गौ भ्रूषयन्तं सुविस्तृतम् । राजमार्गं समागत्य विपर्णीप्राणुवाद्भुताम्
 पुष्पमालामिवाऽत्यन्तं रमणीयां सुविस्तराम् । विलोक्तुं कथं शक्ता भवेयं विरहाऽर्दिता
 सद्विचाराऽस्तु पत्न्यौ मे स्थिरा एव च पूर्वतः । अथैव मत्पतेर्भावि दर्शनं सुखदायकम्
 इत्थं विचारणाचित्ते मदीयेऽश्रुपुनः पुनः । तस्माच्छ्रमो न विज्ञातो प्रयाणजनितस्तदा
 संकीर्णेषुपि जनैर्मार्गं गमनागमनोद्यतैः । सख्या समं व्रजन्ती च त्वरया भृशपीडिता
 प्रासादं स्नेहसद्दाम तोरणालीविश्रुषितम् । श्रेष्ठिनः श्रेष्ठशोभाढ्यं सम्प्राप्ता मुदिताऽऽजना
 सारसिका सखी तावन्मित्रमण्डलसंस्थितम् । मां प्रिय दर्शयामास गोपुरस्थोपरि गृहे
 श्वरबन्ध्र-इवाऽनल्पं प्रकाशं वितरन्निजम् । अवादयद्ब्रह्मकीं स तदानीं चित्तहारिणीम्

॥ १०५८ ॥

॥ १०५९ ॥

॥ १०६० ॥

॥ १०६१ ॥

॥ १०६२ ॥

॥ १०६३ ॥

॥ १०६४ ॥

॥ १०६५ ॥

॥ १०६६ ॥

॥ १०६७ ॥

॥ १०६८ ॥

॥ १०६९ ॥

॥ १०७० ॥

॥ १०७१ ॥

निश्चलावयवाऽहन्तुं स्थिरदृष्ट्या न्यभालयम् । तं मनोबल्लभं प्रेम्णा नेत्रवृत्तिस्तु नाऽभवत्
 लोचनेऽभ्रप्रवाहेण पूरि ते भवतां मुहुः । हृदयन्तु तदानीं हि तन्मयं समजायत
 चक्रवाकभवस्वामी मया दृष्टो यथा यथा । तथा तथा मदुत्कण्ठाऽ, वर्द्धत तद्विलोकने
 तस्यापि दृष्टिपातोऽश्रुदावयोर्हर्षवर्द्धनः । एवमप्यतुलोत्साहे भर्तुरावां समुत्सुके
 नातिदूरे स्थिते तत्र ह्रिया न निकटं गते । विसृष्टाः सुहृदस्तेन क्षणे तस्मिन्सुदैवतः
 ब्रूयं व्रजत मित्राणि ! अरुचन्द्रस्य तेजसि । प्रमोदध्वमहं रात्रौ अयिष्येऽत्र वरासने
 गतेषु तेषु मित्रेषु तत्क्षणं मत्सखिमभि । निरीक्ष्य श्रेष्ठिभ्रजुः स स्नेहदृष्ट्याऽत्रदत् सुधीः
 आगच्छ नगरश्रेष्ठि-गुरे मुक्तानि यानि वै । तानि चित्राणि सर्वाणि वयं वीक्षामहे रहः
 तस्मिन्नेवं ब्रुवाणेऽहं श्रृण्वानि यथाऽऽस्पदम् । वासांसि च यथास्थानमकार्षं मुदिताऽऽजना
 सत्स्वामिलाभमत्ताऽहं कामदेवमिवाऽपरम् । मत्प्रियं प्रेमसत्पात्रं मनोहृत्य व्यलोकयम्
 विवेकविनयोपेता साऽज्जच्छत्स्य सखिषी । तदानीमेव स क्षिप्रमुदतिष्ठत्समादरात्
 यस्मिन् स्थले सलज्जाऽहं व्याकुला च स्थिता रहः । तस्मिन्नेवाऽऽगतः सख्या सुरस्ये गृहस्यण्डके
 ततः स मोदमापन्नश्रुषा स्नेहवर्षिणा । परितो वीक्षमाणः सन्नपृच्छतां निजेप्सितम्
 मज्जीवितसरःपोषं कुर्वती मत्सुखप्रदा । मच्चेतोऽमीष्टराही सा कुशला वर्तते शुभे ?

॥ १०७२ ॥
 ॥ १०७३ ॥
 ॥ १०७४ ॥
 ॥ १०७५ ॥
 ॥ १०७६ ॥
 ॥ १०७७ ॥
 ॥ १०७८ ॥
 ॥ १०७९ ॥
 ॥ १०८० ॥
 ॥ १०८१ ॥
 ॥ १०८२ ॥
 ॥ १०८३ ॥
 ॥ १०८४ ॥
 ॥ १०८५ ॥

यदारभ्य शरावतैर्विद्वोऽनङ्गस्य भीलितुम् । ताञ्चोत्सुकमना नास्ति ततः किञ्चित्सुखं मम
 शरभिक्षि रमध्वं हि मां तु निद्रा प्रबाधते । इति च्छलेन मित्राणि व्यसृजं स्वैरकाम्यया
 ततु नैपुण्यमात्रं मे निबोध हितदायिनि ! । अभिप्रायो ममैवासीद्भवस्तुतस्तद्विसर्जने
 शुभमत्प्रासादमासाद्य यथेच्छं क्रीडनेच्छया । चित्राण्यालोकिंतुं चैव मया चेतोहराणि वै
 तथापि दर्शनेनैव तव भद्राशये मम । समुद्भूतप्रमोदेन शोको नष्टोऽतिहादिकः
 वद त्वं बहूभाया मे वाचिकं किं त्वयाऽऽहृतम् । कुशलोदन्तमावेद्य प्रसभं कुरु मानसम्
 सख्यवादीन्न सन्देह-वचनं किञ्चिदाहृतम् । त्वन्मनोऽभीष्टदा-सैव स्वयमत्र समागता
 पुनः साऽप्यब्रवीद्वाक्यं सख्यास्तु कुशल परम् । तथैषा स्नेहदृढाऽस्ति तत्पाणिग्रहणं त्वया
 कर्तव्यमेव तत्क्षेम-मिच्छता प्रेमधारिणा । अब्धिमिथाऽऽपगा स्नेहा-दागता या त्वदन्तिकम्
 इति वाक्यामृतं पीत्वा सकलं मामकं वपुः । स्वेदबिन्दुसमाकीर्णं बभूव प्रेमसंभृतम्
 निरसहा विनयाऽऽनम्रा प्रमोदाश्रुण्डुताऽक्षिका । व्याकुला वेपमाना च प्राणमं स्वामिनः क्रमो
 क्षिप्रमेव सुरम्येण करेण स्नेहपूर्वकम् । उत्थाप्याऽहं समाश्लिष्टा वक्षसा स्वेन शूरिशः
 तस्यापि नेत्रयोरश्रुप्रवाहवाहन्मुदा । सोऽवादीच्छोकसंहत्रि ! केल्याणं सखि तेऽस्तुवै
 ततो मामेकहृष्ट्यैवाऽ-पश्यदानन्दिताऽऽननः । तन्मुखं कमलमाष्ट रमयेव कंजवासेव कंजभिन्ना मयैक्ष्यत ॥ १०८६ ॥
 ॥ १०८७ ॥
 ॥ १०८८ ॥
 ॥ १०८९ ॥
 ॥ १०९० ॥
 ॥ १०९१ ॥
 ॥ १०९२ ॥
 ॥ १०९३ ॥
 ॥ १०९४ ॥
 ॥ १०९५ ॥
 ॥ १०९६ ॥
 ॥ १०९७ ॥
 ॥ १०९८ ॥
 ॥ १०९९ ॥

॥ ११०० ॥
 ॥ ११०१ ॥
 ॥ ११०२ ॥
 ॥ ११०३ ॥
 ॥ ११०४ ॥
 ॥ ११०५ ॥
 ॥ ११०६ ॥
 ॥ ११०७ ॥
 ॥ ११०८ ॥
 ॥ ११०९ ॥
 ॥ १११० ॥
 ॥ ११११ ॥
 ॥ १११२ ॥
 ॥ १११३ ॥

लज्जयाऽवनताऽहन्तु मौनमाधाय संस्थिता । आनन्दजलकल्लोल-निमग्ना चञ्चलक्रमा
 कटाक्षलेभ्यस्तस्त्राऽऽ पश्यं वीक्षणलालसा । स मां व्यलोकयद्दीर्घां-स्तदा नम्राननाऽभवम्
 विनासमङ्गिणी रम्यं स्वरूपं तस्य चाद्भुतम् । मोहकं येन मन्थितं मग्नं मोहयोनिसौ
 ममाहो ! हृदयक्षेत्रे तद्दृष्टिमेषवर्षणम् । सुखनीरप्रदं जातं स्फुटिताश्च मुदङ्कुराः
 ततः सोऽवक्क शुभाङ्गि ! त्वं कैमैतत्साहसं कथम् । विधातुं शक्तिमत्यासीः सर्वायत्तिप्रदायकम् ?
 त्वदीयजनकस्यैव मनो यावन्न मन्यते । तावत्प्रतीक्षितव्यं ते पुरैव कथितं मया
 त्वत्पिता राजलोकानां मान्योऽस्तीभ्यजनाग्रणीः । सुहृन्मण्डलमध्ये च प्रभृतस्तत्समादरः
 स्वैराऽऽचरणमेतत्ते तदिच्छाप्रतिकूलताम् । गमिष्यति तदात्वेष उपायान्योजयिष्यति
 इद्वकोपश्च सकलं कुटुम्बं मे हनिष्यति ? । अतः स्त्रोकृत्य मे वाचं स्वगृहं याहि सत्वरम्
 स्वप्राप्तये यत्किञ्चेऽहं सदुपायैः सुलोचने ? । अस्मत्समागमो गुप्तः कथं जायेत सर्वथा ?
 सुगुप्तमपि जानाति कार्यं नैपुण्यतो जनः । त्वत्पिता तु विशेषेण सर्वकार्यविचक्षणः
 यतो गूढतरं कर्म विहितं बुद्धिमात्रः । वैच्येव रक्षितं चापि गुह्ये यस्तर्कवानरः
 मद्गर्तरीति वदति तदानीं स्वविकल्पतः । तस्मिन् राजपथे गच्छन् कश्चिदेवमापात
 योषितं स्वेच्छया प्राप्तां यौवनश्चार्थसम्पदम् । राजलक्ष्मीं तथा वर्षां भिन्नानन्दश्च कौमुदीम्

उपसृष्टक्ते न यो गृहः स स्वयं गृहमागताम् । लक्ष्मीं साक्षात्तिरस्कृत्य तत्रमावं न बोधति
 सर्वस्वं जीवितस्येव त्रियां रम्यां समागताम् । यो जहाति नरस्तस्य न सिद्ध्यति मनोरथः
 एतद्धचनमाकार्ण्य मत्प्रियो मामचीकथत् । यदि देशान्तरं यावस्तदा निर्विघ्नता भवेत्
 निःशङ्कं मौदमापन्नौ सुखितौ च यथेच्छया । तदैवाऽऽवां भविष्यावो नान्योपायोऽस्ति कामिनि !
 अपि च—

शृणु सखि ! विषयान्तरभ्रमिर्वै गुणचयमीप्सितमावहत्यवश्यम् ।

जनयति जनतां कलाप्रवीणां वितरति भाग्यपरीक्षणप्रसङ्गम्

भवगणयति दुष्टवाकप्रपञ्चं वपुरपि कष्टसहं दृढं तनोति ।

दिशति हि सदसद्विवेकबुद्धिं नयति च नेत्रपथं सुभ्रमिभागान्

मयोक्तश्च प्रियस्वामिन् ! स्वगृहं भाति दुःखदम् । त्वं गमिष्यसि यत्राऽह-भागमिष्यामि तत्र वै

स्वमतेदर्ढ्यविक्षायै तेनाऽनेकविधोक्तयः । विहिता मत्पुरः सम्य-गिच्छन्ती तस्य सभिधिम्

निश्चयो मे दृढो जातस्तदा सोऽकथयन्मुदा । देवान्तरमिदानीं वै गन्तव्यं पङ्कजानने !

क्षणं तिष्ठाऽश्वनीनानि साधनानि चिनोम्यहम् । पथहीनो यथा पथी ना तथा साधनेर्विना

इत्युक्त्वोचितवस्तुनि सञ्जीकर्तुं स सत्वरम् । प्रासादाऽभ्यन्तरं प्राप निजकार्यचिकीर्षकः

॥ १११४ ॥

॥ १११५ ॥

॥ १११६ ॥

॥ १११७ ॥

॥ १११८ ॥

॥ १११९ ॥

॥ ११२० ॥

॥ ११२१ ॥

॥ ११२२ ॥

॥ ११२३ ॥

॥ ११२४ ॥

तथाऽपि श्रेयिताऽऽनेतुं श्रृषणानि गृहं प्रति. । मत्सखी सहसाधावन्त्यगमत्कर्मकोविदा
 तावदेव मम स्वामी गृहीतधनसम्बन्धः । समागत्य च मामृचे प्रयागे श्रीव्रतां कुरु
 समयो याति भद्रेऽयं विलम्बोऽनर्थदायकः । यावच्छ्रेष्ठी न जानाति गमनं तावदिष्टदम्
 व्याकुला च ततोऽथोच-मूषणाऽऽनयनाय मे । गताऽऽयाति सखी यावत् तिष्ठ तावदधीश्वर !
 सोऽत्रादीनीतिशान्तेषु निर्दिष्टं दौत्यकारिणी । पराभवप्रदायित्री न तु कार्यप्रसाधिका
 मृत्युताऽर्थविघाताय जायते नैव संशयः । गुप्तवार्ता सदा द्रुत्यै कथनीया न कोविदैः
 सद्यः सा कार्यसंहर्त्री बुद्धिमन्तमपि क्षणात् । अनर्थं पातयत्यद्वा तस्माद् गोप्ये न सा हिता
 तथैव श्रृषणौघेऽपि चौरदृष्टिः पतेद्द्रुतम् । प्रतीक्षायां ततो मार्ग-प्रयागे विघ्नमापतेत्
 तथैव शान्तिमङ्गश्च सर्वथैव भविष्यति । अतस्तत्संगतिस्तस्याज्या परिणामेऽतिदुःखदा
 द्रविणाऽऽभावजं कष्टं नैव धार्यं यतोऽधुना । महार्थं मणिरत्नादि गृहीतं सुखदायकम्
 यदपेक्षिष्यते वस्तु तेऽनाऽऽनेष्यते प्रिये ! । तस्मात्सुश्रु ! समायाहि ब्रजानो निजवर्त्मनि
 प्रियोक्तिं तां समाकर्ण्य तथाऽर्जुं समुद्यता । निजेष्टसिद्धिकामेन न प्रतीक्ष्य सखीं ततः
 मार्गसुदिरय विहितं प्रयाणं सावधानतः । निश्चयि गोपुरद्वारमास्तेऽपावृतमन्वहम्

॥ ११२५ ॥
 ॥ ११२६ ॥
 ॥ ११२७ ॥
 ॥ ११२८ ॥
 ॥ ११२९ ॥
 ॥ ११३० ॥
 ॥ ११३१ ॥
 ॥ ११३२ ॥
 ॥ ११३३ ॥
 ॥ ११३४ ॥
 ॥ ११३५ ॥
 ॥ ११३६ ॥
 ॥ ११३७ ॥

तस्मादावां विनिर्गत्य यमुनातटमागतौ । तत्रैका द्रोणि का दृष्टा रज्जा बद्धा च कीलकं
सद्भाग्येनाऽऽवयोस्तस्यां जलं न प्राविशद्गत । सज्जीकृत्य ततो द्रोणीमारूढौ त्वरया दृढाम्
मद्भर्ता द्रविणग्रन्थिं संस्थाप्य क्षिपणीकरः । कालीयं यमुनाञ्चापि नत्वाऽस्तौषीत्समादरात्
ततः समुद्रगायाञ्च तस्यां द्रोणी प्रवाहिता । मत्प्रियेण मया सार्द्धं देशान्तरधियासया
आवयोर्दक्षिणे भागे शृगाला ध्वनिमुत्कटम् । वितेनुर्विसं चेतस्ततो आम्यन्मयादिव
धूर्तानां पशुमध्ये तु तेषां शूद्रः श्रुतः खरः । आवाभ्यां हितमिच्छद्भ्यां कर्णयोः काकवत्कटुः
स्तम्भयित्वा प्लवं भर्ता मामवोचत् तत्क्षणम् । शकुनं सम्प्रजायेत शुभं तावत्स्थितिर्विरा
वामतो दक्षिणे याति शृगालश्चेच्च पृष्ठतः । तथैवाऽगच्छति व्रूतेऽग्रस्तं तच्छकुनं मतम्
यथाऽऽरोग्यं शरीरे स्या-न्निर्विघ्नं जीवनं भवेत् । यत्तितव्यं तथा विज्ञैर्निजसिद्धिमभीप्सुभिः
सम्यक्परीक्षितव्यञ्च प्रारब्धं कर्मकोविदैः । विधिना क्रियमाणं तत् सफलं जायतेऽनिशम्
शकुनाऽपेक्षया चैव-मुक्तवानपि स दुतम् । तरङ्गप्रबलाऽऽघात-भङ्गभीतो विषण्णधीः
ततः संस्तम्भितां द्रोणीं चालयामास वेगतः । कल्लोलभङ्गभीतेव साऽपि शीघ्रगतिं व्यधात्
तरङ्गाणां समूहेन बाह्यमाना मरुद्गतिः । चचाल बहुवेगेन द्रोण्यस्माकं नदीगता

॥ ११३८ ॥

॥ ११३९ ॥

॥ ११४० ॥

॥ ११४१ ॥

॥ ११४२ ॥

॥ ११४३ ॥

॥ ११४४ ॥

॥ ११४५ ॥

॥ ११४६ ॥

॥ ११४७ ॥

॥ ११४८ ॥

॥ ११४९ ॥

॥ ११५० ॥

अग्रतो गच्छतोर्नघामावयोर्द्वर वर्तिनः । अदृश्यन्त नवा वृक्षाः पश्चात्तेऽदृश्यतामगुः
 मरुतो मन्दतां मेजु-विहगा मीनमाद्भ्युः । तस्मात्सा यमुना शान्ति भजन्तीव व्यलोक्यत
 मत्प्रियः स ततो नूनं भयचिन्ते गतेऽधुना । इत्थं निश्चित्य मत्सार्द्धं वार्तां कर्तुं समुद्यतः
 स चाज्वादीद्विशालाक्षि ! चिरं वियोगसेविनोः । संजात आवयोर्योगः सद्भाग्यं तत्तु केवलम्
 त्वयाऽऽवयोर्न संयोगो वाञ्छितश्चेद् वरानने ! । चित्राण्यपि भवेयुर्नो तर्ह्यस्मत्सङ्गतिः कुतः ?
 यतोऽस्मदीयरूपाणि सन्ति नो पूर्वजन्मनः । विपरीतस्वरूपाभ्यामावाभ्यां जातमत्र हि
 मत्प्रिये ! चित्रितैश्चित्रैस्त्वया सन्दर्शिता मम । स्नेहजीवनयोः सेवा महतीनां यदीदृशी
 एतादृशानि वाक्यानि श्रोत्रचेतोहराणि हि । स प्रेमसागरे मग्नो जगाद मम नैकवा
 तुष्णींश्च स्थिताऽहन्तु रोमाञ्चितकलेवरा । लज्जयाऽधोमुखी वक्र-दृष्ट्या तं प्रैक्षिषि प्रियम्
 रुद्रकण्ठीव सञ्जाता सिद्धयत्येमाऽवगम्य च । स्नेहेन कम्पमानाऽन्तः-करणा मुदिताऽऽनना
 निजां सद्भावनां स्पष्टी-कर्तुं द्रोण्या सुदुर्बुहुः । द्विधाऽङ्गुष्ठेन संस्पृश्य फलकमवदं वचः
 प्रिय ! त्वामीश्वरं मन्ये समये सुखदुःखयोः । त्वत्सङ्गं न विमोक्ष्यामि निबद्धाऽस्मि त्वया सह
 सर्वथा प्रार्थयाम्येतद्-विषमायां स्थितावपि । एकाकिनी विमोच्याऽहं भवता न कदाचन

॥ ११५१ ॥
 ॥ ११५२ ॥
 ॥ ११५३ ॥
 ॥ ११५४ ॥
 ॥ ११५५ ॥
 ॥ ११५६ ॥
 ॥ ११५७ ॥
 ॥ ११५८ ॥
 ॥ ११५९ ॥
 ॥ ११६० ॥
 ॥ ११६१ ॥
 ॥ ११६२ ॥
 ॥ ११६३ ॥

विषमेऽपि स्थलेऽहन्तु स्थास्यामि भवता सह । तदेवाऽऽचरणं स्त्रीणां परमोन्नतिकारकम् ॥ ११६४ ॥
 लभेय नैव वेदन्नं तदा दुःखं न मे हृदि । किन्तु तव वियोगे न स्थास्यामि त्वां विना क्षणम् ॥ ११६५ ॥
 निजमानसचाश्रय्यं प्रादुर्भुवर्द्धलं मम । समाकर्ण्य वचो हृद्यं मामुवाच स धैर्यतः ॥ ११६६ ॥
 प्रिये ! त्वं कुरु नो चिन्तां न ते दुःखं भविष्यति । किञ्चिदपि व्यलीकं ते विधातुं कः क्षमः क्षितौ ? ॥ ११६७ ॥
 वेगवत्यां शरन्नद्यां पश्याऽनुकूलवायुना । गच्छतोरावयोः श्रे ' काकन्दी, निकटेऽयुना ॥ ११६८ ॥
 सुधाधवलिता एते प्रासादा रम्यकान्तथः । दृश्यन्ते तत्र मे तात-स्वसुः सन्नाऽस्ति बह्वभे ! ॥ ११६९ ॥
 तत्प्रासादे गमिष्यावः सत्कारस्तत्र चाऽऽत्रयोः । भविष्यति यथा स्वर्गे निश्चिन्ता स्थास्यसि ध्रुवम् ॥ ११७० ॥
 सुखस्य वर्द्धयित्री त्वं दुःखस्य परिहारिणी । मञ्जीवनस्य सर्वस्वं मद्भ्रंशवृद्धिकारिणी ॥ ११७१ ॥
 एवं भ्रवंश्चक्रवाक-भवं स्मृत्वा स मां मुदा । आल्लिलिङ्ग सुखस्यैर्ष्यं कोमलावयवैः शुभैः ॥ ११७२ ॥
 श्रीष्मत्प्रथरा वृष्टि-पातेनेवाहमहद्भ्रुतम् । अनुभूतवती भर्तु-रानन्दं स्पृशेनेन वै ॥ ११७३ ॥
 ततो मानवभोगानां प्रापकेण गरीयसा । गान्धर्वेण विवाहेन सम्बन्धः स्वीकृतो मिथः ॥ ११७४ ॥
 देवानां प्रार्थनां कृत्वा मद्भर्त्रा यौवनं मम । स्वीकृतमुपभोगाय पाणिपीडनकर्मणि ॥ ११७५ ॥
 परस्परं मनस्त्विति यावदागमत्यसम्भवः । उपभुक्तो मया सौख्य-विलासः स्वामिना सह ॥ ११७६ ॥

तावदस्मत्पुत्रो गच्छन् गङ्गां प्रापदनुक्रमात् । रङ्गतरङ्गमालाभिर्विराजन्तीमनुद्धताम्
 प्राग्भवे चक्रवाकस्य नधामस्यां युगं यथा । तरतिस्म तथेदानीमतरत् स्नेहिनोर्युगम्
 आजल्ललाटशुभ्रांशुः सितज्योत्स्नाम्बराऽऽवृता । तारकालङ्कृता रात्रि-युवतिर्व्यशमच्छनैः

ततः परं शवाङ्कोऽपि पृथिवीवारिदर्पणे । क्षीणतेजा इव प्रेम्णा विम्वते स्म तरन्निव
 चतुर्भिर्यामिकै रात्रेस्तात्रकालनियन्त्रितः । तदानीं खण्डितो ह्यच्चैः विच्छाय स व्यलोक्यत
 विभाते विहगानाञ्च वृन्दं निद्रां समत्यजत् । तेषां गानस्वरेणैष सरित्सम्बन्धवानिव
 अन्धकाररिपुर्मानुर्मानोद्योगहेतवे । प्रकाशयन्नभोदीप इव प्रापोदयं ततः

गङ्गाया वहमानेषु नौकायां शीतवारिषु । व्रजन्त्यां मत्प्रियोऽवोचन्मां कियत्कालतः परम्
 पङ्कजाक्षि ! दिगानाथः पूर्वादिसानुं चाऽऽगतः । दन्वशुद्धिविधानस्य जातोऽस्ति सप्रयोऽधुना
 ततो दक्षिणदेशेऽत्र शङ्खवच्छेत्तैर्भक्तः । दृश्यते रुचिरस्तत्र निवासः क्रियतेऽधुना
 तत्र गत्वा च तेनाऽऽस्मद्-द्रोणिका स्थापिता रहः । उत्तीर्याऽधः कृतोऽस्माभिर्निवासो निर्भयस्थले
 निर्मानुषे तटे तस्मिन् सिकताप्रचुरे च नौ । परिभ्रमणामाधातुं प्रवृत्तं भृशमुत्सुकम्
 यावद्रम्यतरा भूमिर्दृष्ट्या गर्बेभ्यते । निःशङ्कस्थानतस्ताव-ददृश्यन्त च लुण्टकाः

॥ ११७७ ॥

॥ ११७८ ॥

॥ ११७९ ॥

॥ ११८० ॥

॥ ११८१ ॥

॥ ११८२ ॥

॥ ११८३ ॥

युगम् ॥ ११८४ ॥ चौराणामाक्रमणम्

॥ ११८५ ॥

॥ ११८६ ॥

॥ ११८७ ॥

॥ ११८८ ॥

॥ ११८९ ॥

लताजालादकस्मात्ते यमदूतसहोदराः । निर्गत्य धावमानाश्चा-सूतसमीपं समागमन्
 भयादहन्तु पूत्कारं कृत्वाऽस्मिन्सङ्कटे हहा ! । कथं भविष्यति स्वामि-न्नित्यपृच्छं तमल्पघीः
 सोऽभाषत प्रिये ? किञ्चि-न्न भेतव्यं त्वयाऽधुना । ज्ञास्यसि त्वं बलाद्यष्टेद्रांवितांस्तान् क्षणात्परम्
 जीवनाऽर्णवनौरूपां त्वां सम्प्राप्तुं विमृढधीः । व्यस्मार्थं शस्त्रसंघातं सर्वापद्धिनिवारकम्
 आनन्दाय महोत्साहात् स्नेहबद्धेन चेतसा । केवलं श्रेष्ठरत्नानि गृहीतानि मया गृहात्
 साहसोपस्थिताऽऽपत्ते-श्चिन्ताऽपि नैव चिन्तिता । तथापि भव निश्चिन्ता प्रिये ! त्वं सुसमाहिता
 भविष्यति बलिष्ठो यः स संग्रामे विजेष्यते । आरण्यका इमे चौरा नैव जानन्ति मद्बलम्
 मर्दोर्दण्डबलाऽज्ञानाचैस्तु साहसमाहतम् । प्रादुर्भूते च मद्बवीर्ये स्तेनाः स्थास्यन्ति नो किल

एकं स्तेनं पातयिष्यामि नीचै-स्तस्याऽङ्घ्राणि क्षिप्रमुतारयिष्ये ।

अन्यांश्चैतान्नाशयिष्यामि पश्चाद् गत्वा चाहं कार्यसिद्धिं करिष्ये
 अनिष्टः परिणामश्च-दैवतःप्रभविष्यति । लुण्ठयमानां विलोक्य त्वां योत्स्ये प्राणपणेन वै
 यतस्त्ववसन्नप्रादि गृहीतुं तत्परानिमान् । त्वद्बन्धनञ्च कुर्वाणान्नेवाऽहं प्रेक्षितुं क्षमः
 मद्दर्थमेव पूर्वस्मिन् भवेऽत्याक्षीः प्रियानसून् । अस्मिन्भवेऽपि मत्प्रीत्या विदेशाय विनिःसृता

॥ ११९० ॥

॥ ११९१ ॥

॥ ११९२ ॥

॥ ११९३ ॥

॥ ११९४ ॥

॥ ११९५ ॥

॥ ११९६ ॥

॥ ११९७ ॥

॥ ११९८ ॥

॥ ११९९ ॥

॥ १२०० ॥

॥ १२०१ ॥

अतो यावन्मयि प्राणास्तावच्चद्रक्षणाय वै । यावद्वलं मया योद्धुं नो स्थीयेत कथं प्रिये !
 मां निवारय नो सुश्रु ! युद्धयमानं रणाऽजिरे । स्तेनैः साकं महाक्रूरै-भरणं वा जयोऽस्तु मे
 गिरन्तस्य समाकर्ण्य पतित्वा तत्पदाब्जयोः । अवीचं नाथ ! माऽनाथां मां विमुच्याऽगमः प्रिये !
 योधुमेवास्ति चेदिच्छा क्षणं तिष्ठ तथापि भोः । यावत्सौख्यकरं मृत्युं साधयामि निजेच्छया
 यतस्तेन करप्राप्तं भवन्तं वीक्षितुं कथम् । समर्था स्यामतो मृत्युर्वरमेव पुरैव मे
 हा ! हा ! बह्वभ ! जातोऽपि मदीयस्त्वं सुखप्रदः । स्वप्ने प्राप्त इवाऽऽरूमात् क्षणादेव वियोक्ष्यसे
 आगामिनि भवेऽस्माकं परस्परसमागमः । भविष्यति नवेत्येत-ज्जानाति केवली त्रिभुः
 यावज्जीवाम्यहं ताव-त्तिष्ठ त्वं सन्निधौ ततः । आवां नैव भविष्यावो वियुक्तौ स्निग्धवन्धनौ
 अन्यत्तु दैवताऽधीनं यद्भावि तद्भविष्यति । भाविकर्मफलन्थक्तुं नास्ति कोऽपि क्षमो नरः
 एवमुदीर्यं दीनानि वचांसि यात्र रणाङ्गणे । निषिद्धो मत्पतिः सद्यो मयाऽश्रूङ्खिन्नचक्षुषा
 स्तेना अपि मया प्रोक्ता रुदन्त्या विहिताञ्जलि । सम्प्रार्थ्य मदलङ्कारान् गृहीध्वं यूयमिच्छया
 मत्प्रियं स्नेहसम्बद्धं मुञ्चत प्राणतोऽधिकम् । इयं मे याचना कार्या सफला कृपयालुभिः
 इत्थं विज्ञापयन्तीं मा मनाहत्यैव तस्करोः । गृहीतौ क्रूरघेतोर्भिर्बलात्कारपरायणैः

॥ १२०२ ॥
 ॥ १२०३ ॥
 ॥ १२०४ ॥
 ॥ १२०५ ॥
 ॥ १२०६ ॥
 ॥ १२०७ ॥
 ॥ १२०८ ॥
 ॥ १२०९ ॥
 ॥ १२१० ॥
 ॥ १२११ ॥
 ॥ १२१२ ॥
 ॥ १२१३ ॥
 ॥ १२१४ ॥

छिन्नैकपक्षपक्षीव गन्तुमन्यत्र चाक्षमः । पूर्वकर्मफलं मत्वा पतिस्तूर्णीं स्थितस्तदा ॥
 कतिचिन्मोषकास्तावन्नौकाञ्च तत्र संस्थिताम् । द्रव्यग्रन्थि समादाय स्वाधीनां चक्रिरे क्षणात् ॥
 अन्ये मामनयन् दूरे पूत्कारान्कुर्वतीमपि । मत्पतिञ्चापरे चौरा जगृहूर्बलिनो बलात् ॥
 विषैद्यनिनादेन भुजङ्गम इवाऽभवत् । मत्प्रार्थनेन मे स्वामी शिथिलो युद्धकर्मणि ॥
 आवां ग्रन्थि धनस्यापि स्तेना भागिरथीतटे । सिकतासञ्चिते निन्युर्मुदिताश्चातिसुन्दरे ॥
 निर्दैयैस्तेर्मदीयाङ्गाद्-गृहीताऽरुक्कृतिः समा । परन्वावां विहितौ न विद्युक्तौ दैवयोगतः ॥
 अपचीयमानपुष्पां लतामित्र पतिर्मम । द्वियमाणविस्फां मां वीक्ष्य दूनोऽरुदद् भृशम् ॥
 अहमप्यरुदं यस्माद्भर्ता चोरितकोपवत् । पद्महीनसरोवद् वाऽदृश्यत विगतप्रमः ॥
 अतितारतराक्रन्दं श्रुत्वा मे मोषका जगुः । तूर्णी भवाऽधुना नोचेद्वनिष्यामः पति तव ॥
 ततोऽहममवं तूर्णी पत्युर्जीवनचिन्तया । केवलं रुद्धकण्ठेन मन्दं मन्दं रहोऽरुदम् ॥
 वक्षःस्थलं प्रयारानि निःश्वासाऽश्रूणि वेगतः । तथापि रोधनञ्चान ओष्ठप्रान्तं न चागमत् ॥
 रत्नानां ग्रन्थिमालोचय मोषकाऽधिपतिस्तदा । मोदमानोऽब्रवीदित्यं सम्यग्लामोऽधुनाऽजनि ॥
 अन्योऽवदत्समस्तेऽपि प्रासादे लुण्ठिते धनम् । एतावन्नैव लभ्येत कृते यत्ने महत्यपि ॥

परोऽवादीत्प्रसास्योद्युतकर्मरतो जनः । माग्यवान्बहुभिर्वैषैरपि तावच्छमेत नो
 एतस्मिन् सकले दत्ते किं वदिष्यन्ति योषितः । अस्माकमिति कुर्वन्तो वार्त्ता ते तस्करास्वतः
 गृहीत्वा नो तटं गाङ्गं विमुच्य विन्ध्यभृशतः । दक्षिणाऽऽशां समुद्दिश्य प्रयाणं पुरतो व्ययुः
 पर्वतस्याऽतिगम्भीर-कोटरेऽतिभयप्रदा । तेषामासीद् गुहा तत्र निन्दुरावां नियन्त्रितौ
 केचिद् बहि स्थितास्तत्र वारिणानं ययाचिरे । तस्यां दर्यां यतो सिंष्ट बभूव बहुलं जलम्
 तस्या द्वारं दृढञ्चासीदसिकुन्तादिशस्त्रिणः । तस्करा गच्छदागच्छ-न्नरस्रक्ष्मेक्षणां व्ययुः
 ढकाशङ्खादिचादित्रैगनैहस्थैश्च नर्तनैः । तारस्वरेण साऽप्युच्चैर्गर्जति स्म दरी वरा
 प्रविशद्भ्यां दरीमेतामावाभ्यां ध्वजतोरणैः । ज्ञातमेतन्महाकाल्या मन्दिरं विद्यतेऽद्भुतम्
 तस्या देव्या महापूजानिमित्तोऽभृन्महोत्सवः । वन्दितुं तां ततो नीतौ दक्षिणस्यां दिशि स्थिताम्
 अन्यैश्च तस्करैस्तत्र प्रभृतमाहृतं धनम् । पतितं वीक्षितं चास्मद् व्यतिरिक्तं महाद्युति
 उभे च मण्डले लब्ध्वा धनं प्रत्यागते यतः । प्रणामं चक्रतुस्तेन मिथः प्रोत्फुल्लमानसे
 पप्रच्छुः कुशलोदन्तं परस्परसुखैषिणः । मोषका मिलिताः सर्वे सर्वथाऽभिन्नश्रुतयः
 लतानिचद्भदेही नो वपुषी तदा केचिन्मलिच्छुचाः । आवासेवैकलक्ष्येण निरैक्षन्ताऽतिकौतुकात्

॥ १२२८ ॥
 ॥ १२२९ ॥
 ॥ १२३० ॥
 ॥ १२३१ ॥
 ॥ १२३२ ॥
 ॥ १२३३ ॥
 ॥ १२३४ ॥
 ॥ १२३५ ॥
 ॥ १२३६ ॥
 ॥ १२३७ ॥
 ॥ १२३८ ॥
 ॥ १२३९ ॥
 ॥ १२४० ॥

तेषामेकोऽवच्चोरो विधात्रा या विनिर्मिता । नरनारीमयी सृष्टिस्तनोऽस्तुष्टचेतसा
 तां विनाश्य पुनर्युगमेतन्निर्मितमस्ति वै । चन्द्राद्रात्रिस्ततश्चन्द्रस्तथेमावधिकप्रमी
 तत्राऽप्यथाव सङ्घौ द्वौ स्वर्गिनारकयोस्वि । हर्षग्लानिप्रदो यस्माद्दर्शने विस्मयस्तयोः
 आधे यतो महानन्दा जनास्तस्थुर्न यन्त्रिताः । अन्यस्मिश्च निरानन्दाः कारायां यन्त्रिताः स्थिताः
 देवतामिथुनं भव्यमिव युगं नरस्त्रियोः । आनीतमिति संश्रुत्य दरीमार्गो महानपि
 द्रष्टुकामैर्भहोत्साहैर्बालुद्वैर्विशेषतः । नारीगणैश्च सङ्कीर्णो बभूव क्षणमात्रतः
 निर्बिण्णचेतसावां नीतात्रे ततोबलात् । तदा कारास्थिता नार्यो विलापं कर्तुमुद्यताः
 अस्मदीया इवैतास्तु विलोक्याऽऽवां दयापराः । निजबालवदस्मासु स्नेहभावमदर्शयन्
 ततो गुणप्रिया काचिल्लुण्ठाकक्षीदमब्रवीत् । मत्प्रियं सुन्दराकारं समागच्छ मदन्तिकप्र
 आवयो रक्षकः प्रोक्तस्तथा चन्द्रसमाकृतिः । रोहिणीमिव नारीं यः समादाय समागतः
 युवानमत्र तं यूयं स्थापयत क्षणं यतः । तस्करप्रदानेत्र-व्रजः सफलतां व्रजेत्
 व्रजन्तं तं निरीक्ष्यताऽऽ-मोहिताः स्तेनयोषितः । दुःखार्ताः प्रलुदन्ति स वीक्ष्यैव तं मनोहरम्
 एतदाचरणं तासां विलोक्य दीनतामयम् । असूययाऽतिसन्तापात् क्रोधेन मे मनोऽदहत्

युगमम्

॥ १२४१ ॥
 ॥ १२४२ ॥
 ॥ १२४३ ॥
 ॥ १२४४ ॥
 ॥ १२४५ ॥
 ॥ १२४६ ॥
 ॥ १२४७ ॥
 ॥ १२४८ ॥
 ॥ १२४९ ॥
 ॥ १२५० ॥
 ॥ १२५१ ॥
 ॥ १२५२ ॥
 ॥ १२५३ ॥

कारापतितनारीणां काश्चित्तु निजसूनुवत् । निरीक्ष्य मत्प्रियं भव्य-मशोचन्नश्रुलोचनाः ॥ १२५४ ॥
काश्चित्तु कथयन्ति स्म दिव्यरूपेण सज्जन ! । अस्माकं हरसे चिचं रम्य ! शोभासमन्वित ? ॥ १२५५ ॥
भव्यात्मंस्तव दृष्टेश्च दिव्यगण्डूषमर्पय । तृयातुराणां सर्वेषां पानं हि तृप्तिदायकम् ॥ ११५६ ॥
काश्चिदश्रुप्तुताः प्रोक्तुः दयार्द्रहृदयाम्बुजाः । विचिन्त्य मनसा स्तेन-वनिता व्याकुला इति ॥ १२५७ ॥
निजभार्यासमेतस्त्वमितो मुक्तिमवाप्नुयाः । वरं तर्ह्यन्यथा भावि विपरीतं किमप्यहो ? ॥ १२५८ ॥
अन्यैका तद्विव्यरूपवीक्षणेन विशृढधीः । मेखलाघण्टिकानादा-त्तमाऽऽह्वातुं प्रचक्रमे ॥ १२५९ ॥
मदर्थं बहवश्चापि वार्तालापाःप्रवर्तिताः । युवको नर्त्तकः कश्चिज्जातकामज्जरोऽवदत् ॥ १२६० ॥
अहो दिव्यमिदं रूपं प्रमदाया अतीकिकम् । केचित्तु कामिनोऽङ्गुल्या मां मिथः समदर्शयन् ॥ १२६१ ॥
वार्ताश्च मोदतश्चक्रुः कामिनामीदृशी मतिः । वर्णयामासुरुक्लृष्टं मदीयरूपवैभवम् ॥ १२६२ ॥
दृश्यतां सर्वथैतस्या रूपसौन्दर्यमद्भुतम् । अस्या दिव्यवर्षुवृष्ट्यां कलिकासोदरी स्तनौ । ॥ १२६३ ॥
अङ्कुराविव हस्तौ च स्फुटितौ कीदृशौ वरी । एतां मनोरमां दृष्ट्वा पथःपूर्णापगास्मृतिः ॥ १२६४ ॥
जायतेऽस्याःस्तनौ चक्रवाकयोर्धुगलं यथा । अनेकघण्टिकायुक्ता मेखलादृष्टिहारिणी ॥ १२६५ ॥
हंसश्रेणिरिवाभाति श्वेतरत्नविनिर्मिता । नितम्भयुगलञ्चास्या विशालसिक्तातटौ ॥ १२६६ ॥

उदयन् पूर्णिमाचन्द्र इव रोदनतो मुखम् । हावैभर्विर्भनोहारि कामिनां मोहकारकम् ॥
 अस्थाः स्वरूपमालोक्य स्मरणं जायते श्रियः । केवलं हस्तयोः फुल्लवारिजे न विराजतः ॥
 न्यूनता तावती चास्यां नो चेह्लक्ष्मीरिष्यं खलु । श्रवणौ कीदृशौ रम्यौ नेत्रयौः नीलता स्थिता ॥
 दन्ताः श्वेततराश्रास्थाः स्तनौ पुटौ विलोक्यताम् । जङ्घायुगमहो भव्यं वर्तुलाकृति दीप्यते ॥
 पादौ चास्या भृशं रम्यौ रचना कौशलस्पृशौ । ऊचतुरपरौ चौरौ योग्यालङ्कारधारणात् ॥
 नूलसेषा भवेत् साक्षाद् रम्भा स्वर्गनिवासिनी । स्तम्भोऽपि स्पर्शने तस्याः कामाविष्टो भवेद्द्रुवम् ॥
 महातपस्व्यपि स्वीय-तपसाऽभिलषेदिमाम् । इन्द्रोऽप्येतां निरीक्षेत सहस्रनयनैरपि ॥
 यदि तन् नाधिगच्छेत् स तृप्तिं तद्भोगसम्भवाम् । ये त्वन्ययोषितं दृष्ट्वा लज्जया संकुचिदपि ॥
 वराकी भात्यहीनाऽपि परिणीतेयमित्यगुः । केचनावां विलोक्यैव तस्करा अनुमेनिरे ॥
 नूलमस्मत्पतिस्त्वेनं विनाशैनां विवक्ष्यति । इति वात्पीपरं सर्वं बभूव लोकमण्डलम् ॥
 मस्त्रामिमृत्युसम्बद्ध-तर्काञ्चिन्त्वाऽभवन्मम । सामान्यतो युवानो मां युवत्यो मत्पति तथा ॥
 वर्णयन्ति स्म हर्षेण बहुधा स्निग्धवेतसः । अवशिष्टजनाः केचि-ज्जिह्वासया निराश्रया ॥
 तादस्थेनाऽपरे केचिद् अस्मद्वार्तां विवेनिरे । तस्या दयीं स्थिता लोकास्त्रिधैवं मतमृचिरे ॥

॥ १२६७ ॥

॥ १२६८ ॥

॥ १२६९ ॥

॥ १२७० ॥

॥ १२७१ ॥

॥ १२७२ ॥

॥ १२७३ ॥

॥ १२७४ ॥

॥ १२७५ ॥

॥ १२७६ ॥

॥ १२७७ ॥

॥ १२७८ ॥

॥ १२७९ ॥

भिन्नभिन्नानभिप्रायाँस्तेषां विषयवर्धकान् । शृण्वन्तस्तत्कमाद् गेहं प्राप्ताः पल्लीपतेर्वैद्यम्
 अत्रलिहञ्च तद्देहं कण्टकानां विसारिणाम् । ब्रुत्याऽतिदृढया चैव वेष्टितं परितोऽभवत्
 तन्मध्ये विटपच्छन्ने खण्डकेऽस्मान्निनाय सः । तस्कराणामिदं पत्युः सभास्थानमभृद् वरम्
 प्रसिद्धविक्रमाऽऽक्रान्त इत्राऽसौ मुख्यपूरुषः । विष्टरे तस्थिवान् स्निग्ध-नवपल्लवनिर्मिते
 विकस्वरपयोजानां बृहद्गुच्छेन स स्रगम् । वीजयन्नात्मनो देहं पश्यति स्म समन्ततः
 पुष्पगुच्छः स सौवर्ण-समानोऽदीप्यताऽद्भुतः । तत्र स्थिता द्विरेफ्राश्च गुञ्जनामधिकां व्यधुः
 सङ्ग्रामे विजयाल्लब्धशस्त्राऽस्त्राणि दधार सः । निजाङ्गेषु समस्तेषु तस्कराणामधीश्वरः ।
 अनेकेषु च युद्धेषु सङ्कटेषु च लुण्टकाः । आपन्नविजयाः सर्वे स्थितास्तस्य समन्ततः
 चण्डात्मानो यमं द्रुता इवैनं सर्वतोऽखिन्नाः । तस्करा वेष्टयामासुर्निजकर्मविशारदाः
 मांसिनोपचिते तस्य घुटिके पादयोः शुभे । जङ्घे च पुष्टतायुक्ते नितम्बौ पृथुलौ भृशम्
 आवां तु चिन्तया मृत्योः कम्पमानकलेवरौ । प्रणेभिव महाक्रूरं ललाटनिहिताञ्जलि
 मृगद्वन्द्वं यथा सिंहः क्रूरदृष्टया तथैव नौ । भृशं व्यलोकयत्तेन चिन्ताऽधिकतराऽभवत्
 स्तेनयथं समीपस्थमावयो रूपमुत्कटम् । यौवनोद्भिन्नमत्युग्र-वक्रदृष्ट्या न्यमालयत् ॥

॥ १२८० ॥
 ॥ १२८१ ॥
 ॥ १२८२ ॥
 ॥ १२८३ ॥
 ॥ १२८४ ॥
 ॥ १२८५ ॥
 ॥ १२८६ ॥
 ॥ १२८७ ॥
 ॥ १२८८ ॥
 ॥ १२८९ ॥
 ॥ १२९० ॥
 ॥ १२९१ ॥
 ॥ १२९२ ॥

विस्मितश्चाऽभवत् सद्योऽदृष्टपूर्वविलोकनात् । नवीनं वस्तु सम्प्रेक्ष्य को न कौतुकितो भवेत्
वीराणां योषिताश्चैव ब्राह्मणानाञ्च हत्यया । दुष्टकर्मभिरन्यैश्च निर्दयः शवरेश्वरः
सर्वथा क्रूरभावेन सम्पश्यन्निदमब्रवीत् । समीपस्थैकलुण्ठाकं ततः स्वेष्टविनिर्णयात्
सर्वैस्सामिरिष्टार्थं दातव्यो यादृशो बलिः । देव्यै तथाविधं युग्मं तथैव प्रेषितं वरम्
ततो देवीनवम्याश्च रात्रावेतत्प्रदास्यते । मिथुनं बलिरूपेण रक्ष्यञ्चातः प्रयत्नतः
निश्चयेदं वचस्तस्य चिन्ताऽमेयाऽभवद्धृदि “ मृत्युभयं समुत्पन्नं किं भविष्यति हाऽधुना ? ”
लुण्ठाकः सोऽग्रहीदाज्ञां नम्रतापूर्वकं ततः निन्ये गृहं निजं तेन बद्धश्च मत्पतिर्दुदम् ।
कष्टं तथाविधं तस्य पश्यन्त्या मम चेत्तसि । संतापाग्निः समुत्पन्नः सकलेन्द्रियशोषकः
नताननाभुजङ्गीव गरुडाऽऽहतभर्तृका । असह्यव्यथनेनाऽह-माक्रन्दं कर्तुमुद्यता
विकीर्णकेशपाशाग्राऽ-श्रुप्रवाहं विमुञ्चती । मत्प्रियं तस्य बन्धं च समाश्लिषं सुदुःखिता
मयोक्तं “ दन्तिनं वन्य-माश्लिषां हस्तिनीमिव । नरोत्तमेन साकं मा-मप्येतेन बधान वै
यतस्तत्पृष्टभागेन संश्लिषी कारपण्ठी । आजानुलम्बमानौ च ममैवाऽऽलिंगनोचितौ ”
एवमुक्त्वा च तं बन्ध-निर्मुक्तं कर्तुमुद्यता । तावत्तु तस्करेणाऽहं ताडिता क्रूरचेतसा

॥ १२९३ ॥

॥ १२९४ ॥

॥ १२९५ ॥

॥ १२९६ ॥

॥ १२९७ ॥

॥ १२९८ ॥

॥ १२९९ ॥

॥ १३०० ॥

॥ १३०१ ॥

॥ १३०२ ॥

॥ १३०३ ॥

॥ १३०४ ॥

॥ १३०५ ॥

निर्मत्सर्यं दूरमुत्सार्यं पार्श्वतो मामतिष्ठिषत् । बन्धनं वपुषि स्वस्मिन् निर्दयेन विनिर्मितम्
 मत्स्वामी धैर्यमाधाय तावत्कालं तु सोढवान् । तादृशीं मे दद्यां दृष्ट्वा धीरतारहितोऽभवत्
 रुदन्नश्रुमुखः सोऽवक्क “ प्रिये ! त्वं मम हेतवे । कदाप्यश्रुतपूर्वां हा ! सहसे वेदनाभिमाम्
 मद्दग्धुजनकष्टेऽपि यो न शोको ममाऽजनि । नवध्वास्तु दुःखेन समे मर्माणि कुन्ततिः
 सकलजनतो भार्यामध्येऽधिका मनसः स्थिति-रत इह मतं भार्यादुखं सतामपि दुःसहम् ।
 ग्रहगण इतो भार्यास्थाने करोति सदा दृशं, प्रकृतिविविशस्तस्मात् सर्गोऽधुना सकलोऽप्ययम् ” ।
 श्रुत्वेति तस्करः सोऽपि बलिष्ठमिव कुञ्जरम् मत्वा मत्स्वामिनं भ्रमा-वाहत्याऽपातयत्क्रुधा
 “ आस्तां बन्धेन तद्धस्तौ पृष्ठेन सह संयुतौ तमेवं निश्चलं कृत्वा काष्ठे चोपाविशत्स तु
 तत्र स्थितश्चद्रुष्टः स आमामांसमक्षयत् । मदिरां चापिचत्कण्ठ-पर्यन्तं राक्षसोपमः
 मृत्युचिन्तार्चया प्रोक्तं मया हे प्रियबल्लभ ! निर्दयेऽस्मिन्स्थलेऽस्माकं मरणं हा ! भविष्यति
 ततोऽबोचमहं “ चौरं कौशाग्ब्या व्यवहारिणः । पुत्रोऽयमेककथाहं नगरश्रेष्ठिनः सुता
 निजेप्सितानि रत्नानि सुवर्णमौक्तिकानि च । प्रवालादीन्यमृत्यानि दापयिष्यामि ते ततः
 अस्माकं तातयोः पार्श्वे पत्रं दत्त्वा निजं नरम् । ग्रहिणु त्वं स तत्सर्वं लात्वाऽगच्छेत्तदा ध्रुवम्

॥ १३०६ ॥

॥ १३०७ ॥

॥ १३०८ ॥

॥ १३०९ ॥

॥ १३१० ॥

॥ १३११ ॥

॥ १३१२ ॥

॥ १३१३ ॥

॥ १३१४ ॥

॥ १३१५ ॥

॥ १३१६ ॥

॥ १३१७ ॥

मोचनीयौ त्वया बन्धा-त्सत्यमेतद् ब्रवीम्यहम् । ततः स तस्करोऽवादी-द्देव्या बल्यर्थमाहूतौ
निश्चित स्वामिनाऽस्माकं नान्यथा तत्तु जायते । स्वामिनो वचनं मान्यं केषां चेत्तसि नो भवेत् ?

स्वप्राणजीवनधनादिविभागपूर्वं, यो निश्चितः स्वहृदयेन शरण्यरूपः ।

वाक्चिन्तकायपरिकल्पितनाथभावः, सर्वेश्वरस्य किल तस्य वचःप्रमाणम्

पूर्णीकृताऽस्मदाशायै देव्यै भोगो न दीयते, कल्पितश्चेत्तदा सा स्या-त्क्रुद्धाऽस्मान्नाशयेद्भुवम्

तथा चाऽस्मत्प्रयत्नानां फलं च जयसम्पदः । सर्वं सुखं च या दत्ते तत्कार्यं संत्यजेच्च कः

इत्थं निष्काम्य तद्वाक्यं दृढं बद्धं प्रियं मम । विलोक्य रोदितुं लग्ना हृदयोद्भेदपूर्वकम्

स्वामिन्नेहविपाशेन निबद्धा व्यल्पं भुञ्जम् । मुक्तकण्ठं निराश्रैव नष्टोपायाऽतिदुःखिता

नेत्रतो मे पतन्ति स्म अविच्छिन्नाऽश्रुशयः । यैर्वक्षस्थलमापन्न-मार्द्रतां मौक्तिकप्रभैः

विलोक्याश्रुप्रवाहं मे कारागृहस्थिताःस्त्रियः । रुदन्ति स्म महाक्रन्दं शृण्वन्त्यो म्लानमानसाः

आक्रन्दनं कृतं श्रुरि विलापा बहवस्तथा, । मस्तकं कुङ्कितं चैव विकीर्णा मूर्धजा मया

बधश्च ताडितं भयो मया दुःखार्तेचेतसा । ततो मूर्च्छां समापन्ना क्षणं स्वप्नं व्यलोकयम्

अथ नियतिनियोगादापदा येऽभिभूता, प्रतिपलमिह नैवाऽऽघातमुग्रं सहन्ते ।

॥ १३१८ ॥

॥ १३१९ ॥

॥ १३२० ॥

॥ १३२१ ॥

॥ १३२२ ॥

॥ १३२३ ॥

॥ १३२४ ॥

॥ १३२५ ॥

॥ १३२६ ॥

॥ १३२७ ॥

॥ १३२८ ॥

इह जगति तदर्थं शान्तिदा नाम मृच्छा, जनयति सुखमेषां स्वप्नसंदर्शनेन
सुखदं जागरे पश्चादरोदं भुशपीडिता । “ स्वप्ने त्वदर्शनं मेऽभूत्प्राणेश ! सुखदायकम्
अहमेकाकिनी भीरुः करिष्ये रोदनं सदा । इति वेदनया श्रि मया दुःखमवेधत
केचिस्तेना महाऽऽनन्दं वेदयन्तः परस्परम् । गायन्ति स्म स्वैरिष्टैर्वीणया मधुरं ह्यदः
अनपेक्ष्य गिरं हृद्यां जीवितं मरणं तथा । उत्साहशक्तिमायनाः साधयन्ति समीहितम्
यतोऽन्यजन्तुवन्मृत्युरवश्यं जायते नृणाम् । साहसेनेष्टसिद्धौ तु मानुष्यं सफलं भवेत्

दुखौघपूर्णे जगति प्रवृद्धे, मनोरथं नामकथं लभन्ताम् !

आद्यानियोक्त्री शुभसाहसश्च सहायकः स्थानपरस्तदानीम्

तस्माद्भि साहसं कर्तुं शीघ्रं धावत हे जनाः ! । जयेन यः समायुक्तो त्रियतेऽत्र सुखेन सः

यतो वीरो गतं सौख्यं यावन्नाप्नोति तत्पुनः । तावदुत्साहमाधत्ते नवीनमिव सर्वदा

विघ्नौघविप्लुष्टमनोरथानामुत्साहशक्तिप्रवरा मता मे । दिवाकरः सर्वसहायहीनः सूत्साहतो याति नभोऽग्रपासम् ॥ १३३८ ॥

नूनं वीरजनः पीडां धारयन्नपि शौर्यतः । विघ्नान्विलङ्घयैच्चतु शर्मश्रीमुदितो भवेत् ”

ततो जगाद मे स्वामी “ शुचं संत्यज्य बहूमे ! । श्रुणु मद्बुचनं चैकं रोदनं त्यज साम्प्रतम् ॥ १३४० ॥

॥ १३३९ ॥
॥ १३३० ॥
॥ १३३१ ॥
॥ १३३२ ॥
॥ १३३३ ॥
॥ १३३४ ॥

॥ १३३५ ॥
॥ १३३६ ॥
॥ १३३७ ॥
॥ १३३८ ॥
॥ १३३९ ॥
॥ १३४० ॥

निजप्रयत्नः फलवान् न यत्र बलीयसाऽऽक्रान्तयुताऽस्ति यच्च ।

न तत्र शोकः सुधीया विधेयः शोकः स्वमार्गस्य हि रोधकर्त्ता

अस्मात्कारागृहान्मोक्षो दुर्लभोऽस्त्वावयोः किल । पाणिभिश्चाऽविरोधेन स्वीकार्याऽऽज्ञा यमस्य हि

“ यमराजसमाक्रान्तोऽनुपायो मानवः ” स्मृतः । निशि ताराग्रहैः साकं भ्रमंश्चन्द्रोऽपि पीडयते

गगनमिदमनन्तं साऽत्रकाशं विबाधं, ग्रहगणवरतारामालिकाभिर्विमिश्रम् ।

अयमपि हिमरश्मिः शान्तिदाता जनानां विधिविवशमुपेतः किं न यात्यस्तभावम् !

शनैः शनैः क्षयं प्राप्य विच्छाये मण्डले विद्युः । गाढान्धकारतां विघ्नद्-दौर्भाग्यमवलम्बते

सामान्यमानवानां तु निर्भयत्वं कृतो भवेत् ? । मरणाधीनता लोकेऽवश्यमेवाऽत्र देहिनाम् ॥ युगम्

गुणगणरहितानां स्वार्थनाशोद्यतानामतिबलमदभाजां नैवभीतिः परस्मात् ।

इह सकलजनानामैकमत्येन वच्मि *ह्यसुकृतसुखमाजां मृत्युतोभीतिरस्ति

देशकालपदार्थानां प्रकारस्याऽनुसारतः । कृतकर्मफलं देही लभते नाऽत्र संशयः

देहिनां सुखदुःखानि निजकर्मविपाकतः । जायन्ते नितरां लोके नियमोऽयं सदातनः

* “ न सुकृत-असुभिः प्राणैः कृतो वा ”

॥ १३४१ ॥

॥ १३४२ ॥

॥ १३४३ ॥

॥ १३४४ ॥

॥ १३४५ ॥

॥ १३४६ ॥

॥ १३४७ ॥

॥ १३४८ ॥

॥ १३४९ ॥

दैवायत्तं सुखं दुःखं दैवमेव बलं नृणाम् । सम्पदो दैवतश्चाथ कीर्त्तयो दैवमूलिका ॥ १३५० ॥
 भवति नो सफलं कृतपौरुषं, यदि न भाग्यमथोदयति स्वकम् । अद्यनहेतुकमाखुक्तं बिलं, विधित आखु विनाम्रकृतेऽभवत्
 दैवं विहाय न क्वापि कोऽपि सम्पत्तिमान्भवेत् दैवादेव चिन्त्यन्ति प्राणिनां विपदः सदा । ॥ १३५२ ॥
 तस्मात्प्राणप्रिये ! धैर्यं न जहीहि वरानने ! न कोऽप्येतादृशो लोके विधिं लड्ढ्वयितुं क्षमः ॥ १३५३ ॥
 अगाधपाथोधिजले निवासः विचित्रमड्ढगीगतिभिः प्रयासः ।
 तथाऽपि मत्स्थः समुपैति नाशं, को वेति भाग्यं प्रभुमन्तरेण ? ॥ १३५४ ॥
 इति सान्त्ववचोभिर्मे शोकरस्तोक्तवमाप्तवान् । भर्त्रा सह निवद्वाहं हरिणीवाऽश्रुविच्छृवा ॥ १३५५ ॥
 कारागृहनिषण्णस्त्री-मुखान्यालोक्यन्ततः । मद्द्विलापेन कासांचिन्नेत्रेभ्योऽश्रुणि निर्ययुः ॥ १३५६ ॥
 ता अपि स्वानि दुःखानि स्मृत्वा रोदितुमुद्यताः । याः प्रकृत्यैव सरला तास्त्वस्मद्दर्शनेन हि, ॥ १३५७ ॥
 परिणामसुखार्थिर्मिनैः नितरां चेतसि चिन्त्यते ह्यदः । परचित्तशरीरवाग्भवं कारणीयं नहि दुःखयोजनम् ॥ १३५८ ॥
 निजप्रेम्णा विशुद्धेन, परदुःखेन दुःखिताः । रुदन्यश्च गलद्वाष्पा भावां पप्रच्छुरादरात् ॥ १३५९ ॥
 “ युवां समागतौ कस्मात् कुतस्तस्करहस्तगौ ? न्रूतं सर्वं निजं न्रूतमुत्काठा नः प्रजायते, ” ॥ १३६० ॥
 अश्रुमुख्या रुदन्या च दौर्भाग्यजनिता मम । आरभ्य प्राग्भवात्सर्वा मया वार्ता निषेदिता ॥ १३६१ ॥

चक्रवाकभवे पद्महृदतीरविहारिणी । प्रभूतानन्दमग्नौ चाऽ-भवात्र दम्पती पुरा
 विकसत्पद्मकासारे कुञ्जरः स्नातुमागतः । व्याधेन क्षिप्तगणा तं हन्तुं मेऽनाशयत्यतिम्
 ततोऽतिदुःखिताऽहन्तु तं विना स्थातुमश्यामा । मृता च वत्सपुण्यां द्वौ ततो जातौ नृजन्मनि
 ततश्चित्रसहायेन प्रत्यभिज्ञानमाचयोः । त्रिवाहः प्रार्थितः किन्तु पित्रा नाङ्गी कुतं मम
 ततो मया सारसिका प्रेषिता तस्य सन्निधौ । पलाय्य नावमाख्य गंगातीरे च बन्धनम्
 इतिवृत्तान्तमाख्यातं मया सर्वं यथास्थितम् । एकाग्रमनसाऽऽश्चर्यं-पूर्वकं प्रीतिमान्परम्
 तत्सर्वं श्रुतवान् तत्र काष्ठस्थः स च रक्षकः । श्रुत्वैतत्स निपादोऽपि बभूव कृपयान्वितः
 मम नाथस्य बन्धांश्च शिथिलान्कर्तुमभ्यगात् । कारागृहस्थनार्थस्तु तर्जितास्तेन निर्देयम्
 मेघनादेन संभीता हरिण्य इव दुःखिता । परस्परं वियुज्यैता अनश्वस्त्रस्तलोचनाः
 गतासु तासु सर्वासु जगाद मत्पति शनैः ।

इदानीं ते भयं नास्ति चिन्तया वर्जितो भव !

मृत्युतो मोचयिष्यामि युवां कष्टं श्रयन्नपि । उपायं कमपि प्रायश्चित्तयिष्ये भवत्कृते
 निजानुभूतौ यदि दुःखमस्ति भविष्यति द्राक् तदलं परेषाम् । न तत्प्रकर्तव्यमिह स्पहेतो-दुःकार्यमेतन्मनसो मतं न ॥ १३७३ ॥
 एतद् वचनमाकर्ण्य दयापूर्णं विनिर्गता । निधनोत्पन्नभीतिस्तु सर्वथाऽङ्गविशोषिणी
 ॥ १३६२ ॥
 ॥ १३६३ ॥
 ॥ १३६४ ॥
 ॥ १३६५ ॥
 ॥ १३६६ ॥
 ॥ १३६७ ॥
 ॥ १३६८ ॥
 ॥ १३६९ ॥
 ॥ १३७० ॥
 ॥ १३७१ ॥
 ॥ १३७२ ॥
 ॥ १३७३ ॥
 ॥ १३७४ ॥

समुत्पन्ने प्रमोदेऽपि मुक्तये गाढबन्धनात् । उपवासः कृतोऽस्माभिः सर्वथाऽऽहारवर्जितः
ततो जिनेश्वरं स्मृत्वा शुद्धमार्गेण चेतसा । प्रत्याख्यानं त्रिधा चक्रेऽस्माभिः कष्टजिहासुभिः
अथ तेन निषादेन मांसाऽऽहरो रसप्रदः । आनीय स्थापितोऽस्माकं मुखाग्रे शुद्धभावतः
“ प्रवासस्याऽतिवैषम्याद् भोजनं कुरुतं मुदा ” । इत्युक्ते बुद्धावहे नैत-भदक्ष्यं जिनशासने
“मांसे का शुचिता?” तदुक्तिरपि यज्जिह्वावतां नोचिता, नासा संकुचिता वमन्ति सुधियः केचिद् दृणोदञ्चिता ।
प्राग्जन्मोपचिताः समीक्ष्य यमिमं नष्टाः शुभाः संचिताः, हाऽद्ययं कुगुरुप्रलापपतिता वै वञ्चिता वञ्चिताः ॥ १३७९ ॥
“पूर्वं मांस चखाद, संप्रति ततोऽहं भक्षये भक्षये, मांसस्येति हि मांसता मनुमहाराजस्मृतौ संस्मृता
मांसास्वादनजं फलं तु कहुकं श्चत्रादिपातोन्मुखं, ह्यात्वं भविका ? यतध्वमनिशं दूरेण तद्दर्जने
प्राणिप्राणविधातनादपि विना मांसः क्वचिच्छभ्यते, तत्प्राणव्यपरोषणं भवति, तद्विसा बुधैः संस्मृता
दारिद्र्यादिविधानबद्धकटिका हिंसा हिता न क्वचित्, सौख्याऽऽद्या यदि तद्विवेकविधिना सा त्यज्यतां त्यज्यताम् ॥ १३८१ ॥
निषादचित्ते करुणार्द्रभावाः प्रादुर्बभूवुः परमार्थपूर्णाः सत्संगतो दुर्जनदुष्टवृत्तिः, संस्कारितां धारयते कदाचित् ॥ १३८२ ॥
कस्तूरिकायाः परमं सुगन्धं मुदा वहन् गन्धवहो दिंगते । प्रशस्यते मानवदेववृन्दैर्गुणो हि लोके गुणिनां गुणाय ॥ १३८३ ॥
“रक्षकाऽनुकम्पया पल्लीतो निर्गमनम्, ”

॥ १३७५ ॥

॥ १३७६ ॥

॥ १३७७ ॥

॥ १३७८ ॥

॥ १३८० ॥

अथाऽस्तसमये जाते संतापकर वेः प्रभा । अष्टराज्यनुस्पयेवाऽस्तपश्च विलयंगतः ।
सोऽदृश्यतोदयत्काल इव क्षीणोऽतिलोहितः । प्रतीचीवनितावकत्रं कुंकुमाऽचितवद् वभौ ।
नमन्तोभ्रुरुहाः सर्वे दिवसस्थाऽवसानताम् । स्रव्यामासुरत्यन्त-म्लानपत्रलताचयाः ।
तदन्तस्थकुलायेषु विश्रामाय विहंगमाः । प्रत्याजग्मुश्च कूजन्तः सर्वदिग्मयः समूहतः ।
“ विश्लेषाकुलचक्रवाकमिथुनैरुपक्षमाक्रन्दितं, कारुण्यादिव मीलितासु नलिनीध्वस्तं च मित्रे गते
शोकैर्नैव दिङ्गनाभिरभितः श्यामायमानैर्मुखै-निश्वासाऽनिलधूमवर्तय इवोद्गीर्णास्तमोराजयः
मुक्तेर्निराशया सद्यो दीर्घीभूतैश्च रोदनैः । मुहूर्तमिव धस्रोऽसौ समाप्तिमगमत्तदा
श्रीतयन्ती धितिं चैव, भूषयन्ती नमस्तजम् ॥ रात्रिः समागताः रम्या प्राणिनां दुःखहारिणी
मृदुना करजालेन धवलेन विधुर्धराम् ॥ सम्मार्जयन्नुदेति स्म तिलकीकृतलाञ्छनः
तदानीं तद्गुहामध्ये महान् कोलाहलोऽभवत् ॥ पिबन्तश्चैव नृत्यन्तः स्तेनाः कारागृहस्थिताः
आनन्दरससिन्धोर्हि प्लवमानाऽन्तरप्लवाः तारस्वरैर्हास्यवाधैः गुहां शब्दमयी व्यधुः
यदैते तस्कराः शान्ताः-स्तदाऽस्मद्रक्षकेन मे ॥ संछिद्य बन्धनं भर्तुर्वभाषे हितकारिणा
“ सज्जी च भवतं शीघ्रं नयाम्यस्मान्द्रयस्थजात् ” गुप्तीत्या ततः सोऽस्माननयद्बहिरञ्जसा

॥ १३८४ ॥

॥ १३८५ ॥

॥ १३८६ ॥

॥ १३८७ ॥

॥ १३८८ ॥

॥ १३८९ ॥

॥ १३९० ॥

॥ १३९१ ॥

॥ १३९२ ॥

॥ १३९३ ॥

॥ १३९४ ॥

॥ १३९५ ॥

गुप्तेऽप्याध्वनि द्राक्स चचाल पुरतो द्रयोः । अममहर्निचं गुप्तस्थानानां ज्ञानमावहन्
 प्रसारयंश्चतुर्दिक्षु दृष्टिं वन्यथे व्रजन् । त्वराद्धेऽपि प्रवासेऽस्मान् व्यश्रामयत भ्रूशः
 घृतन्नन्नाऽन्नसम्मारो निबद्धकटिपट्टकः परितो वीक्षमाणः स सहाऽस्माभिर्वनेऽवकत
 रवेण वृक्षतः केचिद्बुधन्ते स्म विहङ्गमाः । तत्पक्ष्णाणां निनादश्चा-भ्रूयत शुष्कपर्णवत्
 आरण्यमहिषीसिंह-चित्रकाणाञ्च पक्षिणाम् । मल्लूकानां निनादाश्चाऽभ्रूयन्त श्रोत्रमेदकाः
 धोरकान्तारमार्गेऽपि हिसयोदरपूरकाः । किरातास्तेऽप्यहृश्यन्त भीषणाः मस्त्रपाणयः
 पशुपश्यादयः श्रान्ता-अभवन्निद्रितास्तदा । एतावदपि सद्भाष्य-मस्माकं दुखिनामपि
 अन्यथेदृष्टमहाकष्टे पतितानां कुतः स्थितिः ? अथ द्विरदयथेन लुप्तपुष्पफलव्रजाः
 त्रोटिता मूल्हां श्राखा अहृश्यन्त पदे पदे । एतैस्तथाऽन्यचिह्नैश्च जनानां पदपङ्क्तिभिः
 ज्ञातमस्माभिरेतस्य वनस्थान्तः समागतः । तदैषलुण्टकोऽवादीद्-विगतावनवीथिका
 इदानीं न भयं किञ्चि-द्युष्माकं विद्यते खलु । सन्निधावेव वर्त्तन्ते ग्रामाथान्नाऽध्वनि त्वया
 अवक्रे गम्यतां स्वीय-भार्यायुक्तेन निर्भयम् । अहमप्यन्यमार्गेण व्रजामि स्वाम्यनुज्ञया
 कारागृहनिवासेन यच्च चक्रे कदर्थनाम् । निरागतोश्च युवयोर्दुर्बुद्धिदत्ततापतः

॥ १३९६ ॥

॥ १३९७ ॥

॥ १३९८ ॥

॥ १३९९ ॥

॥ १४०० ॥

॥ १४०१ ॥

॥ १४०२ ॥

॥ १४०३ ॥

॥ १४०४ ॥

॥ १४०५ ॥

॥ १४०६ ॥

॥ १४०७ ॥

॥ १४०८ ॥

दुःखदानं च यच्चक्रे क्षन्तव्यं तत्कृपालुभिः । अज्ञानतमसाऽन्धो वै जीवश्चरति पापकम्,
 तं स्तेनं स्वोपकारित्वा-त्प्रयान्तं निजवर्त्मनि । मत्स्वामी पद्मदेवोऽथ जगद् विनयान्वितः
 “ अस्माकं कोऽपि सम्बन्धी रक्षको नामवधदा । तदा प्राणप्रदानेन सर्वथोपकृता वयम्
 त्वयास्मज्जीवनं दत्तं स्वाम्याज्ञाऽतिक्रमादपि जीवनाशाविहीनानां कालपाप्मदशाञ्जुषाम्
 भवतैवाश्रयोऽदायि परोपकृतिचेतसा । आवाभ्यां ध्यातमेवासी-त्सांप्रतं मरणं ध्रुवम्
 गृहीती मृत्युना नूनं नाऽन्यात्र विद्यते गतिः । मृत्युकाले त्वया रक्षा विहिता व्यथितात्मनाम्
 सर्वेभ्योऽस्तिमहल्लोके जीवनं येन केनचित् । मृत्युभीतिर्महाभीतिरभयं सर्वतो वरम्
 यमस्य रज्जुपाशोऽयं कण्ठलग्नोऽपि वारितः वत्सामिधे पुरे श्रेष्ठि-धनदेवसुतोऽस्म्यहम्
 सर्वत्र बहवो लोका मत्प्रसिद्धिं विजानते ” पुनरप्यब्रवीद् “ भद्र ! समेहि त्वं गृहे मम
 तव मृत्युपकारेण भवेयमृणवर्जितः ” तस्करोऽवगू वणिकपुत्र ! द्रक्ष्याम्यग्रे कदाचन
 मद्गतां च ततोऽवोचद्-दयासिन्धो ! वचः शृणु । मंतुराऽऽगमयोगेऽहं स्मर्तव्यः शपथोऽस्ति मे
 पादन्यासेन महतां पवित्रं जायते गृहम् । जीवितव्यंप्रदानस्य प्रतिदानं न विद्यते

॥ १४०९ ॥

॥ १४१० ॥

॥ १४११ ॥

॥ १४१२ ॥

॥ १४१३ ॥

॥ १४१४ ॥

॥ १४१५ ॥

॥ १४१६ ॥

॥ १४१७ ॥

॥ १४१८ ॥

॥ १४१९ ॥

॥ १४२० ॥

परं त्वया कृपा कार्या, भवत्सेवा भवेन्मम । विधाय भवतः सेवां किञ्चित्कालं मयोचिताम्
मानवं भवमासाद्य सफली क्रियतां जनुः । ” सोऽत्रादीत् “ त्वं प्रसन्नोऽसि तेनाऽऽन्दोऽस्ति मे महान्
निजमार्गं प्रयाणं द्राक् कुरुतं स्वयमेव भोः ! ” । गदित्वैवं स नैषादो गिरिमार्गमग्निश्रित्
विशालचिन्ता विहिताऽन्यकृत्या-हृष्यन्ति चित्त परमार्थविन्ताः ।

न ते कदाचित्प्रतिसेवनायां, मोदं वहन्ति प्रथितप्रयासाः
स्थल्यां विस्तारयुक्तायां आभ्याव गतसाध्वसौ । पद्धत्तिवर्जितरूपायां गन्तुं शक्ता न चाऽभवम्
पदमात्रमपि श्रान्ताऽशक्ताऽश्रान्तमना शृशम् । पूर्वं तु प्राणरक्षायै सत्वरं प्राचलं भिया
पश्चात्तु क्षुत् तृषाक्रान्ता श्रमार्ता व्याकुला शृशम् । ततः शुष्काऽऽनना यान्ती पादन्यासमितस्ततः
कुर्वन्त्या समशक्ताऽग्रे किञ्चिच्चलितुमशमा । बल्लभो मां ततः कृत्वा पृष्ठे स्वीयेऽचलचदा
“ श्रमः स्यादिति ” विज्ञायो-त्तरन्ती तस्य पृष्टतः । मामाऽऽख्यत्सदयः सान्त्व-पूर्वं महुःखपीडितः
“ शनैः शनैर्गमिष्यावो गतप्राथमिदं वनम् । गोभिः प्रतिस्थलं क्षुण्णा धरणी दृश्यतेऽधुना
उत्करा अपि दृश्यन्ते गोमयानां च कुत्रचित् । ज्ञायते सनिधौ तेन कश्चित् ग्रामो भविष्यति
इदानीं लप्स्यसे श्रि-विश्रामं त्वं वरानने ! ” । तत्क्षणान्मे भयं नष्टं मुखाऽग्रे धेनुमण्डलम्
॥ १४२१ ॥
॥ १४२२ ॥
॥ १४२३ ॥
॥ १४२४ ॥
॥ १४२५ ॥
॥ १४२६ ॥
॥ १४२७ ॥
॥ १४२८ ॥
॥ १४२९ ॥
॥ १४३० ॥
॥ १४३१ ॥
॥ १४३२ ॥

विलोक्य मे महानन्दः समश्नुमानसे तदा । पाणिगृहीतशालाग्राः पुण्यगुच्छाऽब्धतंसिताः ॥ १४३३ ॥
 चित्रगीतानि गायन्तो गोपबालाश्च वीक्षिताः । पप्रच्छुरुत्सुकास्तेऽपि श्रान्तौ दीर्घाऽध्वनेन भोः । ॥ १४३४ ॥
 कुतः समागतावत्र ? मत्स्वामी प्रोक्तवोस्ततः । मार्गभ्रष्टा वयं जाताः किन्नामा विषयोऽस्त्ययम् ॥ १४३५ ॥
 किं नाम नगरं चेदं ? भवतां नगरं च किम् । दूरं युष्मत् पुरञ्चेतः कियदस्ति महाशयाः । ॥ १४३६ ॥
 “ग्रामो नः क्षायका (खायग) ख्योऽस्ति वनस्याऽन्तोऽत्रविद्यते । किञ्चित्तोऽधिकं नैव जानीमो वैनचारिणः ॥ १४३७ ॥
 गच्छताऽनेन मार्गेण समीपे वर्तते पुरम् ” । किञ्चदग्रे गतौ यावत्तदाऽऽप्ता कर्षिताधरा ॥ १४३८ ॥
 तां दृष्ट्वा मत्प्रियोऽत्रादी-हृब्धस्वास्थ्यः प्रमोदमाक् । “ इतो युवतयो ग्रामा-द्विनिर्गत्य च भूरुहाम् ॥ १४३९ ॥
 विचेतुं फलापर्णानि व्रजन्ति वनमुत्सुकाः । श्वेतक्लाञ्चल्याः प्रिये तासामधस्ताद्वर्तुलाः शुभा ॥ १४४० ॥
 पुष्टाः पूर्वातुंगा जङ्घा राजन्ते लोहितप्रभाः । चित्राचारक्ष्मौत्सुक्यशोभना नेत्ररोचनाः ॥ १४४१ ॥
 प्रयाणजं क्लेशदं च दूरीकर्तुं मम श्रमम् । इत्थं स्निग्धवचो भङ्गया स्वामी मामुदलासयत् ॥ १४४२ ॥
 अथ ग्रामैकदेशे च नातिदूरं स्थितं सरः । प्राप्तं श्रान्तजनोत्साह-वर्द्धकं निर्मलोदकम् ॥ १४४३ ॥
 हंसकारण्डवाकीर्णं सरोजवनसुन्दरम् । स्फाटिकाऽऽम जलव्याप्तसोपानसुभंगसरः ॥ १४४४ ॥
 प्रतिविम्बितनीलाभनभोमण्डलमुज्ज्वलम् । अम्बरं वा सरो वाऽस्ति जनानां तर्कणास्थलम् ॥ १४४५ ॥

॥ १४४६ ॥
 ॥ १४४७ ॥
 ॥ १४४८ ॥
 ॥ १४४९ ॥
 ॥ १४५० ॥
 ॥ १४५१ ॥
 ॥ १४५२ ॥
 ॥ १४५३ ॥
 ॥ १४५४ ॥
 ॥ १४५५ ॥
 ॥ १४५६ ॥
 ॥ १४५७ ॥
 ॥ १४५८ ॥

“ नैत्रैरिवोत्पलैः पद्मैर्मुखैरिव सरःश्रियः । पदे पदे विमान्ति स्म वक्रवाकैः स्तनैरिव
 ग्राम्यलोकमनोऽभिष्टे सुरभीकृतदिङ्मुखे । पङ्कजश्रेणिभिः पूर्णे तस्मिन्नासन्न जलेशयाः
 तस्मिन्नुत्तीर्यसीरम्य-वासितं वल्लगालितम् । शीतलं मधुरं चेतो नयनानन्दकारक
 निर्मलं वारि पीत्वा च, शीतिरासादितोत्तमा । ततो गाधोदकं गत्वा शीतलं सलिलं मुखे
 संसिच्य चिन्तया मुक्तौ परमं मोदमानुव । ग्रामं यान्तौ मुखे तस्य बृहदारिघटान्विताः
 प्रमदाः सुन्दराऽऽकारा अपश्यान्न सुलोचनाः । कटीस्थापितमृत्कुम्भाः सकङ्कणकराम्बुजैः
 कुम्भकण्ठान्समावेश्य व्रजन्त्यो रेजिरे भृशम् । व्यतर्कयद्विलोक्येदं मत्प्रियो जातकीतुकः
 “ एतैः कुम्भैरहो ! पुण्यं विहितं किं सुलोचने ? । यतस्ते युवती पार्श्वे संस्थिताः पुरुषा इव
 एतासां सुन्दरैर्हस्तैर्गाढमालिङ्गिताः शुभा ? ” । वनितास्तु तदा सर्वा निर्निभं सकौतुकाः
 आवासेव व्यलोकन्त्य-गतिरोधेन वर्त्मनि । तद्ग्रामं परितो ह्यासी-द्विषमाऽपि सुशोभिता
 वृतिः प्राहारिकीपङ्क्ति-रिवाऽदृश्यन्त सा स्फुटा । यतः पयोधराकार-तुम्बकानि समन्ततः
 तस्यां स्थितान्यलम्बन्तविपुलाकृतिभाञ्जि वै । यत्र ग्राम्यद्विषोऽपश्यन्नावां दुर्भाग्यतो वृतिः
 प्रागेव तत्र भग्नाऽऽसीत् तेनाऽभूत्सुखवीक्षणम् । मिथः प्राप्ता इव स्पद्धीं दृष्टुमावां समुत्सुकाः

श्रीतरंगवती

कथा

॥ ५६ ॥

प्रमदाः प्रपतन्तिस्म तस्यां चाभ्यन्तरस्थिताः । स्वभाराक्रान्तवृथ्यन्ता दर्शनातुरमानसाः
कोलाहलं वितन्वन्त्यो बभञ्जुस्तां वृत्तिं च ताः । वृत्तिभृद्भोज्यनादश्च केवलो नाऽभवत्तदा
द्रष्टुकामजरनारीर्दृष्ट्वा च कुक्कत्रजाः । कियन्तश्चकितास्तत्र मुखान्मुञ्चैर्विधाय च
भषन्तिस्म भयाऽऽक्रान्ता विचित्रवेशदर्शिनः । अस्मान्निरीक्षमाणानां वनितानां तु काश्चन
अनारोग्याश्च विच्छाया ज्वरपीडातिदुर्बलाः । अतस्तासां कङ्कणानि शिथिलान्यभवन्करे
तत्पृष्टे श्वेतवेशाश्च पुष्टगाण्ड्यो मनोरमाः । आययुर्द्रेढुकामाश्च भियोवार्तापरायणाः
तरुण्यः कटिविन्यस्तशिशवो गृहतो बहिः । इत्थं दृश्यानि दृष्टानि त्वावाभ्यां विविधानि च ॥ युग्मम्
ग्रामरथ्या क्रमादाप्ता सुषमाशोभिनी ततः । यां प्राप्य मनसः स्थैर्यात् स्नान्तिमन्वभवाव च
गहने तु दृढं वेतो विधाय जीवनेच्छया । पादव्रणं क्षुधां तृष्णां श्रमं चागणयं नवै
साम्प्रतं तु भयाऽभावा-न्मनः शान्त्या तथैव च । क्षुधातृषाश्रमाणां मे वेदना समजायत
मया प्रोक्तं 'प्राणनाथ ! भोजनं पथिकैरिव । आवाभ्यां याचनीयं हि निर्धनानामियं स्थितिः
स्तेनाऽऽहृतसमस्तश्री-र्भङ्गतां प्रोक्तवान् " प्रिये ? । कुलाभिमानयुक्ता ये न सीदन्ति कदाचन
अतिशोच्यदशां प्राप्ता, लज्जन्ते याचितुं कणाम् । दातुमेव हि जानन्ति न चाऽऽदातुं स्वमानिनः

॥ १४५९ ॥
॥ १४६० ॥
॥ १४६१ ॥
॥ १४६२ ॥
॥ १४६३ ॥
॥ १४६४ ॥
॥ १४६५ ॥
॥ १४६६ ॥
॥ १४६७ ॥
॥ १४६८ ॥
॥ १४६९ ॥
॥ १४७० ॥
॥ १४७१ ॥

विपत्तिं गता उच्चभागाः कुलीनाः, असुत्यागमेव प्रशंसन्ति सन्तः ।

न च प्रार्थनां स्वार्थहेतोः परेषा-महो ! कुर्वते ते महान्तो हि धन्याः

जनानामग्रतो गत्वा तिष्ठेयं तत्तु केवलम् । सत्त्वाभावप्रकाशेन व्रीडायै प्रभवेत्किल

यतो भिक्षुकवद् वृत्ति-लाभं मानान्वितो जनः । गतस्वो दुःखदग्धोऽपि वक्तुं नैव प्रलभते

रसनारसलोभलम्पटा, यदि लज्जावशवर्तिनी नहि । अत एव सुखेऽपि दंष्ट्या, प्रकृतिस्तां सुतरां हि रक्षति

“दारिद्र्येण समीरिताऽपि बहुशः कण्ठं समात्मन्वते, कण्ठात्कष्टशतैः कथं कथमपि प्राप्नोति जिह्वातलम् ।

जिह्वाक्रीलकक्रीलितैव सुदृढं तस्मान्न निर्यात्यसौ, वाणी प्राणपरिक्षयेऽपि महतां 'देहीति' नास्तीति च” ॥ १४७६ ॥

सा याचनां कथं कारं विधातुं वाञ्छति प्रिये ! । तथाऽपि दैन्यमुत्सृज्य कियत्कालं स्थिरा भव

त्वदर्थं दुष्करं कार्यं करिष्याम्येव यत्नतः । तावत्प्रविश रथ्याया मन्दिरे श्रमशान्तये

स्त्रीतच्छायं मनोहारि दिव्यधूपपाधिवासितम् । सुधासितं पताकाभिः कलसैश्च विराजितम्

परितोऽनादृतं हृद्यं कोणेषु स्तम्भसंस्थितम् । विशालशालयोपेतं मन्दिरं तद्द्वयराजत,

शोवनोन्मादिनः स्वैरं लपन्तः पर्ववासरे । वनप्रान्तस्थिते, तस्मिन् विटगोष्ठीं प्रकुर्वते

विश्रामार्थं च पान्थानां निर्मितं रम्यखण्डकम् । अद्यश्रमपाकर्तुं प्राविशं प्रेयसा सह

॥ १४७६ ॥

॥ १४७७ ॥

॥ १४७८ ॥

॥ १४७९ ॥

॥ १४८० ॥

॥ १४८१ ॥

॥ १४८२ ॥

॥ १४८३ ॥

॥ १४८४ ॥

॥ १४८५ ॥

॥ १४८६ ॥

तत्र तद् ग्रामवास्तव्या गृहस्थाः कौतुकेच्छयः । श्रोतुं नवीनवृत्तान्तं, प्रभोद्दिनं समाययुः
 शिशवश्च समाजगमुः क्रीडनाय समुत्सुकाः । कोलाहलो महानासी-ज्जनमण्डलवोषजः
 स्वपतिवरशुश्रूषाकरणेकृतनिश्चयात् । अरण्ये नियमानां च यमानां रक्षणेऽरताम्
 सतीमतल्लिकां सीतां विख्यातां युवनत्रये । स्वप्रकर्षं च बीजं च रक्षन्तीं ध्यानपूर्वकम्
 शालिकणिशतुल्याभे निरुपद्रवशान्तिदे । स्मृतैकस्मिस्थले भर्त्रा सहिताऽहसुयाविद्यम् ॥ १४८७ ॥ (विशेषकम्)
 तदानीं सुन्दरः कश्चि-दारुह्य सैन्धवं हयम् । दृष्टोऽस्माभिर्मुवाऽऽगच्छन्धृतस्निग्धसिताम्बरः
 तस्याश्रितो निजा द्रुता जनाश्चान्ये त्वरान्विताः । चलन्ति स्म चलाऽपाङ्गा-आतप कलान्तमस्तकाः
 केनचित्पुरुषेणाऽऽसौ समायाता रहःस्थले । “ पौरनारी ऽति तेषां धी-जयिताऽऽलोक्य मां तदा
 सीताया मन्दिरेऽहं तु व्रीडाऽवनतमस्तकाः । अष्टाङ्गण्डितस्तम्भं समाश्रित्यैव संस्थिताः
 कुलमाषहस्तिनाभा स सीतामन्दिरमुत्तमम् । विमुच्य वामतो गच्छन् मत्स्वामिनमलोकृत
 तत्क्षणादेवद्वान्धा-दुत्तीर्णं स्वामिनो मम । निपत्य क्रमयोर्भूयः प्ररुदन्वित्यवोचतः
 “ चिरमस्मि स्थितो मद्र ! भवदीयनिकेतने । ” मत्पतिस्तमुपालक्ष्य सहसाऽऽश्लिष्य वेगतः
 गाढप्रेम्णा ततोऽपृच्छत्कुशलोदन्तमुत्सुकः । स्वजनानां विद्युक्तानां मातापित्रोस्तथाऽऽस्मनः

॥ १४८३ ॥

॥ १४८४ ॥

॥ १४८५ ॥

॥ १४८६ ॥

॥ १४८७ ॥ (विशेषकम्)

॥ १४८८ ॥

॥ १४८९ ॥

॥ १४९० ॥

॥ १४९१ ॥

॥ १४९२ ॥

॥ १४९३ ॥

॥ १४९४ ॥

॥ १४९५ ॥

चिरपरिचितमिष्टं प्राप्तेकान्तमित्रं, हृदयमिदमवश्यं श्रेक्षणे सोत्सुकं स्यात् ।

तदनुविहितगाढाऽऽलिङ्गनं तत्प्रवृत्ति-श्रवणविधिसमुत्कं जायते स स्वभावात्

“ कुतस्त्वमागतोऽस्यत्र ! पिताऽस्याः कुसली किमु ? । पितरौ बन्धवो मेऽपि सुहृदः सुखिनः किमु ? ॥ १४९६ ॥

मत्स्वामिनः समीपे स क्षितौ नत्वा स्थितस्ततः । स्वसव्यकरतस्तस्य गृहीत्वा वाममव्रवीत्

“ नगरश्रेष्ठिना कल्पे ज्ञातं “ पुत्री न वर्तते ” कथां सारसिकाऽवोचततो वां पूर्वजन्मनः ॥ १४९८ ॥

“ सज्जीभ्य कथं नष्टौ युवामित्यादिद्वलतः । प्रोक्तं तथा च स श्रेष्ठी श्रुत्वा त्वत्तातमव्रवीत्

“ श्रेष्ठिन् ” किञ्चिन् मया क्रौर्यं कृतं तत्क्षन्तुमर्हसि । तयोः पूर्वतनं रुढं स्नेहबन्धमजानता’ ॥ १५०० ॥

एतज्ज्ञानस्य माहात्म्यं यद्विज्ञः कुरुते शुभम् । अज्ञः करोति तु फले-सन्देह एव केवलम्

जामातुर्मर्गणं तूर्णं कारय श्रेष्ठिपुङ्गव ? । आगच्छतु सुखेनैव मत्तो नास्ति भयं कश्चित्

स युवा दैन्यभापनः परदेशनिवासिनाम् । व्यवहारा न जानानः कां दशामाप्तवान्सवेत् ? ॥ १५०२ ॥

ततस्त्वज्जनकस्याऽग्रे युवयोः पूर्वजन्मनः । वृत्तान्तं कथयामास साद्यन्तं सकलं क्रमात्

जननी पुत्रवात्सल्यात् त्वद्वियोगमृच्चार्दिता । दुःखोदघ्नौ निमगाऽभू-न्शुक्कण्ठं रुरोद च ॥ १५०४ ॥

समीपस्थजनाः सर्वे तद्दुःखेनाऽतिदुःखिताः । रुरुदुर्भृशमुद्विगता-श्रित्नाजलान्तहृदम्बुजाः ॥ १५०६ ॥

॥ १५०७ ॥

समस्तवत्सपुर्यान्तु सर्वत्र जनतामुखात् । वृत्तान्तमेतद्विख्यातं त्वदीयपूर्वजन्मनः
नगरश्रेष्ठिनः पुत्री श्रेष्ठिपुत्रश्च स्त्रां कथाम् । प्राग्भवीयां स्मृतिं लब्ध्वाऽजानीतां प्रेमपूरिताम्
वार्ताऽपि कौतुकैर्युक्ता सलिले तैलविन्दुवत् । सद्यः प्रसरति क्षमायां लोकाह्लोकं समन्ततः

“ वार्ता च कौतुकवती, विमला च विद्या, लोकोत्तरः परिमलश्च कुरङ्गनाभेः ।
तैलस्य विन्दुशिवि वारिणि दुर्निवार-मेतत् त्रयं प्रसरति स्वयमेव भूमौ

आश्चर्यकारककथा, कमलाऽकलांका, विद्याऽनवद्यजनमानसवासिता च ।

कस्तूरिका परिमलो विमलः कदाचिच्चिष्टिच्चतुष्टयमिदं भुवि गोपितं नो
उभाभ्यां श्रेष्ठिभार्याभ्यां युष्मदन्वेषणाय वै । परितोऽनेकपुरुषाः प्रहिताः सन्ति साम्प्रतम्
श्रेष्वितोऽहमपि क्षिप्रं प्रणाशकपुरं प्रति । युष्मदन्वेषणाथैव शीघ्रं वार्तोपलब्धये
यतो मज्जनकस्यास्ति वसतिर्ह्योत्मसिद्धये । वृत्तान्तं युवयोस्तत्र किञ्चिन्नैवोपलब्धवान्
तथाऽपि ध्यातवांस्तत्र स्वकीयमानसे ततः । “ विनष्टसंपदो ये संयु-र्धे च कष्टवशं गताः
सापराधाश्च ये लोका ये च शिक्षितकार्मणाः । ते भ्रमन्ति वनस्थल्यां निजकार्यचिकीर्षया
ततोऽहं तादृशस्थानं पर्यटन्न दृष्टिपूर्वकम् । अत्राऽऽगतोऽस्मि दैवेन भ्रमो मे सफलीकृतः

अमभिलितसुविद्या कष्टलब्धाकला च, बलविभवविश्रुतिप्राप्ताराज्याऽधिकाराः ।
इति गुणिगुणसङ्घो नो यथार्थोऽस्ति तावन्न, नहि भवति च यावत्स्वामिलाषस्य पूर्त्तिः
कृता तपस्या गुरवश्च लब्धा मन्त्रोऽप्यवाप्तो विहिताश्च सिद्धिः ।

॥ १५१९ ॥

उभाभ्यां श्रेष्ठिवर्याभ्यां लिखिते निजपाणितः । पत्रे च ग्रहिते त्वं हि गृहाण पुरुषोत्तम ! ”

इति तस्य वचः श्रुत्वा मद्भर्ता नतमस्तकः । सन्देशपत्रिके लात्वा स्वमित्रं स व्यजिज्ञपत्

“ सा अमव्यपनोदाय, शीतच्छायतरोस्तले । उपविष्टाऽस्ति चिन्तार्ता मोदयैतेन तां द्रुतम् ”

वाचयित्वा शनैः पत्रं गोप्यगोपनकाम्यया । स्पष्टं ततोऽपठत्तार—स्वरेण मत्पतिसुदा

तेनाऽहमपि तद्ब्रूतं ज्ञातवत्यखिलं स्फुटम् । विनाक्रोधेन पत्रे ते लिखितेऽभवतां द्रुवम्

प्रेमभावः स्फुटस्तत्र दर्शितोऽभूत्पुनः पुनः । “ गृहमागम्यतां शीघ्र-मि ” त्योत्सुक्यश्च दर्शितम्

तेन मे सकला चिन्ता विनष्टा सहसाऽन्तरात् । महानन्दमयं जातं मनो दुःख विनिर्गमात्

कुरमापहस्तित्ना पश्चाद्भूर्तुहस्तौ विलोकितौ । आस्तां धर्षणया पूर्णौ यौ रज्जा दृढबन्धनात्

रूपान्तरं समापन्नौ संजातशोफविकृती । मल्लयुद्धसमभ्यासात्परां पुष्टिं गताविव

॥ १५२० ॥

॥ १५२१ ॥

॥ १५२२ ॥

॥ १५२३ ॥

॥ १५२४ ॥

॥ १५२५ ॥

॥ १५२६ ॥

॥ १५२७ ॥

॥ १५२८ ॥

॥ १५२९ ॥

ततः सोऽचीकथद्विज्ञ-स्तं धीरं समयोचितम् । “ सुभटस्थैव भवतः करौ हस्तिकराविव
बलिष्ठौ बहुभिर्घतैर्विभिन्नौ विपुलौ तथा । ” मयेति श्रुतमेतद्वै सत्यमस्ति किमु तम ?
अथ स्तेनगुहामध्येऽनुभूतं दुःखमुत्कटम् । तत्सर्वं कथितं तस्मै मरणोपममन्वहम्

“ नवनवसुखभाजां विस्मृतप्राक्कृतीनां, भवति च सहसा यद्दुःखजातं त्वसहम् ।

अपसरति तदीयोऽसहदुःखाच्च मृत्युः, ननु कथमुपमा स्यान्मृत्युना कालिकेन

इह जगति समग्रे जन्ममृत्यु च दुःखं, जननसुखितलोका दुःखिपुत्रं हसन्ति ।

मृतिसमयमुपेताः स्वै जनाः संरुदन्ति, विगतसकलबन्धो मोदते धन्य एकः ॥”

ततः स ग्राममुख्यस्य शुद्धाचारवतो गृहे । विप्रस्य कस्यचिन्न्ये ततो विश्रामहेतवे

विप्रः स चोत्तमौ नौ हि विज्ञायाऽऽदरमातनोत् । विप्रवत्प कुटुम्बेऽस्म-त्सत्कृतिः समभूद्धरा

यथेच्छं स्वच्छपानीयं पीतं द्वाभ्यां सुशीतलम् । हस्तादि क्षालनार्थं च लब्धं स्वच्छं तथोदकम्

ततोऽज्ञसा वरं भोज्यं भुक्तं वृत्तिविधायकम् । ईदृगुण्यप्रसादेन स्तुवन्ती तं मुहुर्मुहुः

मुखं हस्तौ च शुद्धेन प्रक्षाल्य वारिणा ततः । अस्मत्पादत्रणे सर्पि-रुष्णं मुक्तं च शान्तये

अथ तस्य कुडुंबस्य गृहीत्वाऽऽज्ञां विनिर्गतौ । आवां तत्स्थानतः स्वीयवामप्राप्तिसमीहया

॥ १५३० ॥

॥ १५३१ ॥

॥ १५३२ ॥

॥ १५३३ ॥

॥ १५३४ ॥

॥ १५३५ ॥

॥ १५३६ ॥

॥ १५३७ ॥

॥ १५३८ ॥

॥ १५३९ ॥

॥ १५४० ॥

॥ १५४१ ॥
 ॥ १५४२ ॥
 ॥ १५४३ ॥
 ॥ १५४४ ॥
 ॥ १५४५ ॥
 ॥ १५४६ ॥
 ॥ १५४७ ॥
 ॥ १५४८ ॥
 ॥ १५४९ ॥
 ॥ १५५० ॥
 ॥ १५५१ ॥
 ॥ १५५२ ॥

एवगुनः स्वस्थदेहा-चारुह्य घोटकी उदा । ततः संचालितावग्रे कुल्भाषहस्तिना सह
 अन्ये भृत्यजनास्तूर्ण-मस्मत्पृष्टानुसारिणः । निजं धामसमुद्दिश्य लग्नाः सं चालितुं स्यात्
 प्रणाशक-पुरं पूर्वं ग्रंथिताः सकला वयम् । भ्रुवो भ्रूषणवद्रम्यं पद्मवासगृहोपमम्
 मीलितुं स्वसर्षी वेगाद् चलन्तीं निम्नवाहिनीम् । निर्मलाम्बुधृतां तीर्त्वा तमसां सरितं वयम्
 श्लोकप्रणाशकं रम्यं प्रणाशकविधषितम् । प्राणुमः संगमस्थानं त्रिभागशेषवासरे
 रंहसा राजमार्गेण कुल्भाषहस्तिदक्षितम् । कुलमित्रसुसम्बन्धि -गृहं प्राप्तास्ततो वयम्
 तैलाम्बुद्गोत्तरं स्नान-भोजनाभ्यां समादरात् । अस्माकं सत्कृतिः अस्ता विहिता सज्जनैश्च तैः
 अस्तं गते दिवानाथे निम्बिनिद्रासुखं परम् । ब्रान्त्या तत्रानुधृतं च सुदैवे सुलभं समम्
 शुभसमय उपेते योग आयाति योग्यः, मिलति सकलमोग्यं जायतेऽनिष्टनाशः
 किमिह ननु विचित्रं तत्सुकृत्यं प्रमावः, सुकृतरतजनानां शत्रवो यान्ति भैत्रीम्
 प्रभाते च समुत्थाय परमेष्ठि नमस्कृतिम् । शीचस्नाने तथा कृत्वा देवपूजा ततः कृताः
 अशुभधाभयान्मुक्ती पुनः शयनमन्दिरे सुप्तावास्तरणो तूल-गर्भे सुखविधायके
 कुल्भाषहस्तिना तत्र-“ दागच्छामः पुरीं प्रति । विलिख्य श्रेषितं पत्रमित्यस्मज्जनकान्तिके

यावत्कालं स्थितौ तत्र तावत्तद्गृहमानवैः । योग्यवस्तुभिरस्माकं पुष्ट्यर्थं विहितश्रमः
 कियद्भवसेषु यातेषु लब्धस्वास्थ्या वयं तदा । कौशाम्बीं गमनायेच्छां प्रादशेषमसस्पृहम्
 प्रयाणसमयेऽस्माभि-र्यौषिद्धिर्वारितैरपि । कार्षापणसहस्रं हि शिशुभ्यो दत्तमादरात्
 “ प्रतिदानसमीहाभिर्विजितं यस्य मानसम् । प्रदानं तेन विहितं सफलं शोभनायति
 अस्मदर्थं कृतो द्रव्य-व्ययोः सकलः खलु । अस्मद्दत्तधनेनैव गच्छेन्निर्मलतां यतः
 तावद्द्रव्यप्रदानेऽपि भर्ता तु लज्जितोऽभवत् । यतस्तथाविधस्नेहमूल्यं तल्लुध्वमन्यतः
 मूल्यं स्नेहस्य विज्ञा विदधति सदृशं नैव जानन्ति सर्वे, सम्यग् दानेप्यतृप्ता द्वियमति दधते स्वाम्यर्कित स्रन्तः ।
 शुद्धस्नेहे न भेदः क पुनरितरता किं सुखं किं च दुःखं स्वैकाम्येनैव सर्वेष्वनुभवति सुखं किं न लोकोचरं तत् ॥

॥ १५५३ ॥

॥ १५५४ ॥

॥ १५५५ ॥

॥ १५५६ ॥

॥ १५५७ ॥

॥ १५५८ ॥

उपकृतिरिति धर्मो जन्मसिद्धो जनानां मिथ उपकृतिबद्धं विश्वमेतत्समस्तम् ।

जगति तदनुणार्थं भव्य जीवा यतन्ते, परमनुणदानाभावातः संकुचन्ति

॥ १५६० ॥

चतुप्रद्वैको द्वियमेति दाने गृहणैस्तथाऽन्यो बहुमन्यते च । लज्जा तयोः स्नेहमन्यतुल्यं व्यनक्ति तत्सत्पुरुषैर्हि वेद्यम् ॥

तादृग्वाताप्रसङ्गेऽपि तस्य शुभ्वं मनोभवत् । प्रयाणसमये चाहं स्त्रीभिः सम्भाषणं व्यधाम् ।

॥ १५६२ ॥

मद्भर्ता पुरुषैः सार्द्धं प्रयाणोचितवाचिकम् । विहितं प्रेमतः सुष्ठु शिष्टाऽच्चारानुरोधतः

॥ १५६३ ॥

“ ज्ञानवृद्धा वयोवृद्धा गुणवृद्धा विपश्चितः । सदा चरन्ति यं धर्मं शिष्टाचारः स उच्यते ॥ १५६४ ॥
 शिष्टत्वं लोकमूर्खं स्थिरकरणगुणं दुर्जना न क्षमन्ते, नानन्तश्चेति दुष्टैः पुनरतिमृदिताः साधवो न त्यजन्ति ।
 सत्कार्योऽरिः सुहृद् वा स्वशुहसुपगतः शिष्टतार्भाग एष, चण्डालानां द्विजानां च सदसि सदृशोद्योतकः पद्मपाणिः ” ॥
 प्रवासयोग्यवस्तूनि सकलान्यौषधानि च । गृहितानि समं येन वर्त्मनि नो क्षतिर्भवेत् ॥ १५६६ ॥
 मद्गर्ताऽथ समारूढ-वराश्वः स्यन्दनं मम । अन्वगच्छसुहृद्वक्त्रो मद्रक्षैकपरायणः ॥ १५६७ ॥
 वत्सलैः पितृभिर्यैस्तु प्रहिताः किङ्करास्तथा । तैः सार्द्धमागतो बन्धु-रिव कुल्माषहस्त्यपि ॥ १५६८ ॥
 मानवास्तस्य चाऽन्येऽपि परितो मद्रथं तदा । परिवृत्य चलन्तिस्म कौशाब्ध्याः समुपागताः ॥ १५६९ ॥
 तथैव सुभटाः केचि-द्रणेषु लब्धकीर्त्तियः । वहवो मत्पुरोभागे रक्षणायाऽचलंस्तथा ॥ १५७० ॥
 प्रणाशक पुरस्यैव व्रजन्तश्च त्वराऽध्वना । जनानानन्दयन्तश्च पुरात्तस्माद्विनिर्गताः ॥ १५७१ ॥
 तदानीं चकिताः सर्वे पुरलोका नीरीक्षणात् । अस्माकं वैभवोस्योच्चैः निर्निमेषक्षणा बभ्रुः ॥ १५७२ ॥
 आकस्मिकप्राप्तमदृष्टपूर्वं, जनोवहन्कौतुकमित्थमेकम् । विहाय सर्वं च हितं स्वकीयं, तन्निष्ठबुद्ध्या सहसा प्रयाति ॥ १५७३ ॥
 अस्मिन्मित्रस्य चाऽस्माकं परिवारेण संयुताः । अतुलेन वैभवेन वयं तस्माद्विनिर्गताः ॥ १५७४ ॥
 राजमार्गे समागच्छ-ज्वनैः संभय लक्ष्मः । अस्मच्छ्लाघां प्रकुर्वद्भिर्मुदितैश्च विलोकितम् ॥ १५७५ ॥
 मद्गर्तां स्तम्भयित्वाऽथ सारथिना रथं मम । मत्सन्निधौ समागत्य निषसाद प्रमोदतः ॥ १५७६ ॥

लक्षितानेष द्रष्टव्यस्थानः सर्वद्विराजितः । ततोऽस्मरसार्थ इष्टार्थोऽचलदग्ने यथेच्छया
शा लिक्षेत्राणि मार्गेषु विश्रमरथण्डलानि च । प्रपावृन्दश्च पश्यन्तो व्रजन्तश्च शनैः शनैः
वासिलाकाऽभिधग्रामं प्राप्तास्तत्र वटोऽभवत् । गिरिसानुसमं तश्च विलोक्यानन्दमाप्नुमः
स च वृक्षोऽभवरथान्थहृदयान्ददायकः । हरित्पर्णतितिच्छन्न-मध्यस्थितवयोव्रजः
न्यग्रोधं तं समालोक्य कुलमाषहस्त्यचीकथत् । “ तीर्थकरो वर्धमानो निर्ग्रन्थधर्मदेशकः
शीलसंवरसंयुक्तः छत्रस्थो विहान्श्रुवि । सज्ज्ञानभास्करोद्योत-नाश्रितान्तस्तमोव्रजः
त्यक्तसंसारवासोऽस्मिन्पुरा वासपरोभवत् । श्रुतिकथं ततः ख्याता वासालिकाख्यया जनैः
सर्वज्ञस्मरणायातो देवकिन्नरमानवाः । न्यग्रोधमेतं बहवः पूजयन्ति समुत्सुकाः ”
एतद्वचः समाकर्ण्य पूज्यभावेन मोदतः । आवां रथात्समुत्तीर्णौ तीर्थदर्शनकाङ्क्षया
“ तपस्यया पूर्णपवित्रितानां, दयाधनानां शुभसत्यवाचात्प्र । ज्ञानात्मनां यत्र भवेत्प्रवृत्तिः तीर्थेहि तत्र शुद्धिकरं तदीदृयम् ॥
न्यग्रोधमृत्तमास्पृश्य भालेन नम्रतायुतौ । प्राप्नुव जन्मसाफल्यं श्रद्धयाऽपूर्वया स्वतः
कृत्वाञ्जलि मया प्रोक्तं-“ महाभागाऽह्मिषोत्तम ? । धन्योसि, त्वं यतो वीत-रागस्त्वच्छायसंस्थितः
न्यग्रोधमिति संस्तुत्य त्रिःप्रदक्षिणपूर्वकम् । स्वस्थीभूयाऽप्रतो गन्तुं पुनःस्यन्दनमास्थितौ
वर्द्धमानजिनो यत्र न्यवसच्छान्तिपूर्वकम् । तद्भूमिदर्शनान्मोदो ममाऽध्वन्मानसे बहुः

॥ १५७७ ॥

॥ १५७८ ॥

॥ १५७९ ॥

॥ १५८० ॥

॥ १५८१ ॥

॥ १५८२ ॥

॥ १५८३ ॥

॥ १५८४ ॥

॥ १५८५ ॥

॥ १५८६ ॥

॥ १५८७ ॥

॥ १५८८ ॥

॥ १५८९ ॥

॥ १५९० ॥

चिरकालं च तद्ग्रथाने निमग्ना मस्किभावतः । उत्तरङ्गप्रमोदाडब्धि तरितुं न क्षमाऽभवत्
 भर्तृपार्श्वस्थिता मार्गे गृहिण्याः सुखमुत्तमम् । अनुभवन्त्यहं काली-ग्राममुल्लङ्घ्य मोदतः
 अप्रतोऽगच्छमुत्फुल्ला वार्ताऽल्लापरारथणा । पश्यन्ती नूतनान्वृक्षान् सुरभीकृतभृतलान्
 निष्ठाऽऽवासप्रहायाऽथ शाखाङ्गनपूरी गताः । सौधैरभ्रंलिहै रम्यै राजितां वयमुत्तमा
 तत्र मत्स्वामिभिन्नस्य कैलासशिखरोपमे । प्रासादे संस्थिताः सर्वे वयं तत्पुरभूषणे

आकस्मिकेऽतिविषमे व्यसने निमग्नं, बन्धप्रहारकृतलक्षणलक्षिताङ्गम् ।
 दृष्ट्वा स्ववेश्मनि समागतमिष्टमित्रं, कैश्चित्सहेति सहसाऽभिजगाम मोदात्

स्नानमोजनपानादिव्यवस्था विहिता वरा । अस्मत्सार्थजनाःसर्वे भोजितास्तेन भावतः
 बलीवदौ च वासेन तोषितौ गृहभेदिना । इत्थं सुखेन सा रात्रि-र्यापिताऽस्माभिरुत्सवात्

नमस्कृतिमथ स्मृत्वा, उत्थाय शयनाच्छनैः । आवश्यकीक्रियां कृत्वा, शौचस्नानादिकं पुनः
 मनसा जिनपूजां च स्वाध्यायं गुरवे नमः । श्रुत्वा मित्रमनुज्ञाप्य प्रस्थिता उदिते रवौ

विविधालिविहंगानां मण्डलान्यभ्रचारिणाम् । कुर्वतां मधुरध्वानमदृश्यन्त समन्ततः
 वार्तालापं प्रकुर्वन्ति-रस्माभी रथमाश्रितैः । “ नैव ज्ञातं कियानच्चाऽतिक्रान्त ” इति मोदतः

कुल्भाषहस्तिना पूर्वं वर्णिता ये तथैव ते । पत्तनग्राममार्गादिचिह्नरूपमहीरुहाः

॥ १५९१ ॥
 ॥ १५९२ ॥
 ॥ १५९३ ॥
 ॥ १५९४ ॥
 ॥ १५९५ ॥

॥ १५९६ ॥
 ॥ १५९७ ॥

॥ १५९८ ॥
 ॥ १५९९ ॥
 ॥ १६०० ॥
 ॥ १६०१ ॥

अस्माभिर्दूरतो दृष्टाः पवित्राः सुमनोहराः । पुनर्विलोकितः श्याखा-मण्डितो वटपादपः
 तदान्तिकत्वमाप्यैवस्माभिर्हरितैःदलैः । विन्नातः श्यामलो भ्रुमेर्वक्षोज इत्यतर्क्यत
 सार्धस्य पथिकानां च विश्रमस्थानमष्टुतम् । मार्गालङ्कारश्रुतोऽभ्र-च्छायामण्डलशोमितः
 कौशाम्बीसीमवेन्नस्य परां शोभां विवर्द्धयन् । स्तम्बेषु विटपानां च पक्षिसङ्घैर्विराजितः
 सुरभिपुष्पजालानां कलिका रम्यकान्तयः । मनोहरा मनो नृणां हरन्तिस्म सकौतुकम्
 ऊर्ध्वदेशे शरन्मेष इव श्वेतपटावलिः । व्यराजत्तदद्यो नीरपूरिता मुदघटा अपि
 मित्रसम्बन्धिवर्गैश्च तदेकं सद्युपागतैः । वयं वर्द्धीपिता भ्रयोऽनेकाऽऽशीर्वादपूर्वकम्
 सुखेन कमलं दृष्ट्वा चलक्षणी कचानां चयै भ्रमद्भ्रमरभारकं शिरसि वारिपूर्णं घटम्
 इयं श्रुवतिमण्डली सुश्रुतं वहन्ती सती, पुरो भवति यस्य तस्य पूर्णं हि सर्वेऽप्सितम्
 ऋषभदेवजिनेश्वरमन्दिरं, विविधपुष्पलतोपवनं वरम् । विकचकञ्जसुशोभिसरोवरं परिसरेऽस्ति मनोहरसञ्जलम् ॥ १६०२ ॥
 अकस्मात्कुचसंशोभी, राजहस्ती समायथौ । गर्जन्नमन्दगर्जाभिः स्वागतमनुमोदयन्
 हंसानां कृञ्जनं चापी-तीरसामीप्यसेविनाम् । सर्वमङ्गलमेवाऽऽसी-द्विदुर्वाऽश्वताऽऽदिभिः
 प्रतिसुरवरगेहं कांस्यचण्डानिनाद-स्तदनु सविधिपूजापद्धत्सिर्गौरेण ।
 क्वचिदपि नृपमान्या एत्य नो मानयन्तः, स्वजनपरिवृतानां सर्वमस्माकमिष्टम् ॥ १६१४ ॥

॥ १६०२ ॥

॥ १६०३ ॥

॥ १६०४ ॥

॥ १६०५ ॥

॥ १६०६ ॥

॥ १६०७ ॥

॥ १६०८ ॥

॥ १६०९ ॥

॥ १६१० ॥

॥ १६११ ॥

॥ १६१२ ॥

॥ १६१३ ॥

॥ १६१४ ॥

विहितं स्वच्छनीरेण सर्वैः स्नानं सुखावहम् । तेनाऽस्माकं श्रमो नश्यदध्वश्रमसमुद्भवः

॥ १६१५ ॥

“ स्नानं नाम मनः प्रसादननं दुःस्वप्नविध्वंसनं, सौभाग्याऽऽयतनं मलाऽपहरणं संवर्धनं तेजसः ।

रूपोद्योतकरं शिरःसुखकरं कामाग्निसंदीपनं, स्त्रीणां मन्मथमोहनं श्रमहरं स्नाने दक्षैतेगुणाः ”

॥ १६१६ ॥

॥ १६२७ ॥

॥ १६१८ ॥

॥ १६१९ ॥

॥ १६२० ॥

॥ १६२१ ॥

॥ १६२२ ॥

॥ १६२३ ॥

॥ १६२४ ॥

॥ १६२५ ॥

॥ १६२६ ॥

ततो मत्स्वामिवर्ग्यास्तान्मिलित्वा तत्र संस्थिताः । वयं मोदभराऽऽक्रान्ताः सिद्धसर्वसमीहिताः

अहं त्यक्त्वा रथं तस्मात्स्थलाच्छ्रेष्ठतुरङ्गमम् । आरूढा सज्जपर्याणं प्रयाणं कर्तुमारभे

मामनुस्नेहसम्बद्धा सारसिका समागता । मीलितुं, मम धान्यश्च दास्यः चेलुयुववजाः

अन्योऽप्यन्वचलत्सार्थः स्वस्ववर्गं समन्वितः । सुवर्णस्यन्दनाऽऽरूढो निजमित्रेण संयुतः

मत्पतिस्तु विशेषेण मत्पार्श्वं नाऽमुचत्क्षणम् । संभय परिवारेण ननादृणां व्रजस्तथा

आवृपत्यः स्वदासीभी रम्यगन्त्रीरथेषु च । निषण्णा हर्षमापन्ना, अन्वगच्छन्पुरं प्रति

“ विख्यातस्य मनुष्यस्य सुखदुःखे गमाऽऽगमौ । प्रवासं च परावृत्तिं सद्यो जानन्ति देहिनः ”

त्वरयाऽस्तृकृते जातं तोरणद्वारमुत्तमम् । समुल्लङ्घ्य पुरीं श्रेष्ठां कौशाम्बीं प्राविशाम वै

तदानीं दक्षिणे भागे नरपक्षिरवःश्रुतः । शुभेन शुकुनेनेत्यं महानन्दोऽभ्यजायत

यस्मिन्वयं समायाता राजमार्गः स धृषितः । सुरभिश्चेतपुष्पौधै-रस्मत्सत्कारहेतवे

तद्दूरद्वयपार्श्वस्थ-खचुम्बि हर्म्यराजिषु । रम्यहृदप्रदेशेषु प्रेक्षणोत्सुकचेतसाम्
नारीणां पुरुषाणाञ्च मण्डलानि पदे पदे । सम्भूय नश्च मानार्थे तिष्ठन्तिस्म सकीलकम्
वातधृतसरोजानां व्रजो निम्नोन्नतो यथा । लोक्कवत्राम्बुजश्रेणी तथैव सा व्यराजत
मद्भर्तुर्मानदानाय राजमार्गस्थमानवाः । स्नेहदृष्ट्याऽभिययन्तो नमस्कारानपि व्यधुः
मेघत्यक्तशरच्चन्द्रमिव प्रत्यागतौ पुनः । विलोक्य नो समेषां हि प्रमोदो न ममो हृदि
विना यथैकेन न जीवनं स्यादन्यस्य तस्म्रीतिवशंवदस्य । तयोः कृते चिन्तितमानसानां, प्राप्ताञ्जमानो हि भयेत् प्रमोदः ॥
विशेषतो ब्राह्मणाश्च ददुराशीर्वचो मुहुः । विपुलानन्दप्रोत्फुल्ल-मानसा शुद्धभावतः
ब्राह्मणश्रमणान्पूज्यान् ननाम मत्पतिस्ततः । मित्राण्यालिङ्ग्याभास परांश्च समभावयत्
“ समतासंयमापन्ना धर्मतत्त्वप्रबोधकाः । मोक्षमार्गस्थिता नूनमावाभ्यां गुरवोऽर्चिताः
आर्यवेदविदो जनसिद्धान्त प्रीतिसम्भृताः । द्विजास्ते वन्दिता ब्रह्मविदोऽर्हद्वैद्यानतत्पराः
ब्रह्मतत्त्वस्य ज्ञातारोऽध्यात्मविद्यासु कर्मठाः । संतोषपूर्णचैतन्या ब्राह्मणास्ते प्रकीर्तिताः ”
“ये शान्तदान्ताः श्रुतिपूर्णकर्णाः, जितेन्द्रियाः प्राणिवधाभिद्युताः । परिग्रहे संकुचिता गृहस्था-स्ते ब्राह्मणास्त्वारयितुं समर्थाः” ॥
सुखदुःखसमप्रीतिनद्धक्थः सुहृद्गणः विप्रयोगविदीर्णत्माऽऽलिङ्कितः प्रेममृन्मनाः” ॥ ६३ ॥

निरीक्ष्याऽस्वां जनाः केचि-द्ददन्तिस्म परस्परम् । “ श्रेष्ठिहर्म्यस्य भिचौ यश्चित्रेषु चित्रितः स्फुटम् व्याधेन यो हतः सैव, चक्रवाकः नरोऽस्त्ययम् । दैवायचं जगत्सर्वं सुखंदुखं तथाऽश्नुते	॥ १६४० ॥
कृतबहुसुकृतानामागमज्ञानभाजां, जितसकलधराणां दोषमतां वा नृपाणाम् । नृपनलप्रभृतीनां वीक्ष्य दुर्दैवमस्मिन् जगति भवति सर्वं दैवसात्कार्यजातम्	॥ १६४२ ॥
चित्रिता चक्रवाकी या सती भृत्वाऽथ श्रेष्ठिनः । पुत्रीत्वेन समुत्पन्ना धनस्याऽस्य च सा वधुः दैवेनैतावुमौ चित्रे वर्तमानौ मनोरमौ । योजितौ कीदृशौ भव्यौ विराजेते परस्परम् ?	॥ १६४३ ॥
केचिदन्ये वदन्तिस्म “ युवायं सुन्दराकृतिः । स्मित्वान्यश्चावदद्-“हृद्यं सत्यमेव भवद्भवः मीलितं मिथुनं कीदृक् कन्यायोग्योऽस्त्ययं वरः । कलाकलापपारीणो राजतेऽसौ युवा ध्रुवम् ”	॥ १६४५ ॥
एवं पृथक् पृथग् रीत्या तदा सर्वेऽपि देहिनः । वर्णयामासुरानन्दात् स्वामिनं मम शोभनम् ततः शनैः शनै रम्ये तत्रासादे समागतौ । वारिणा दासदेत्तेन पादप्रक्षालनं कृतम्	॥ १६४६ ॥
पवित्रभाजनाद्दार्सेदधिपुष्पाश्चैतस्तदा । प्रदत्तैर्वपूजा च विहिताऽस्माभिरुत्सवात् ततोऽस्मभ्यं सरोजानां कन्दुका मालिकास्तथा । अर्पिताः ‘स्वामिना सार्द्धं ततोऽहं द्वारासमाविशम् विस्तृत्याऽनुप्रथान्तीष-दन्तरं प्राप्य वेगतः । सत्वरं सङ्गता भवत्री “ नेष्टमिष्टेन हीयते ”	॥ १६४९ ॥
	॥ १६५० ॥
	॥ १६५१ ॥

चतुर्भङ्गं रम्यहर्म्यस्य जनाकीर्णं च सुन्दरम् । विशालं स्वामिना साकं प्राविशं हर्षपूरिता
 मत्पिता हर्षसंफुल्लः स्वकुटुम्बिजनैः सह । प्रागेवाऽऽगत्य तत्स्थाने मञ्चिकायामुपाविशत्
 किञ्चित्सङ्कोचमञ्चन्तौ पूज्यानां पादयोः शिरः । अमुचाव पृथुत्साहौ चिरकालवियोगिनौ
 अपराधकृतौ विधेर्धजात्सहसा तत्परतोऽनुशेरते । तत एव महानिवाऽल्पकः समथोऽयं धिपणासु जायते
 नहि तत्पद्मन्दनादृते सदुपायो भुवि कोऽपि वर्तते । सुतरां कृपथैकवत्सलाः सुसहन्तेऽप्यपराधसन्वतिम्
 देवैरिव दयावद्भिरैतैः स्नेहार्द्रमानसैः । दृष्ट्या विलोकितौ भृशश्चाश्लिष्टौ चुम्बितं शिरः
 तेषां नेत्राणि हर्षाश्रु-धारया संकुलानि वै । चिरमस्मान्व्यलोकन्त निर्निमेषतया मुहुः
 मम श्वश्रूश्च सन्माता हृदयोत्साहतो दृढम् । मां समालिङ्ग्य संजाते साश्रुलोचनवारिजे
 चिरकालवियोगेन स्तनेभ्यो दुग्धससन्ततिः । निःससार दृढस्नेहं दर्शयन्ती द्वयोस्तयोः

मातुः परं प्रेम यथास्त्यपत्ये, तथा न चाऽन्यत्र पितुस्तथा न ।

स्वमानतः पश्यति पुण्यभार्जां, मातेव नान्यः समवायिवर्गः

ततोऽहं निजवन्धुना-मथानां क्रमतः क्रमान् । भक्तिभावितचित्तेन प्राणमं नम्रमस्तका

तदा तेषामपि प्रेम्णा नेत्रेभ्यः स्रवदश्रुभिः । आर्द्राणि हृदयान्यासन् 'स्नेहिनामृदुञ्जी स्थितिः'

यानस्मार्षं मदीयास्ते स्नेहिनोऽन्ये समागमन् । दीर्घकालवियोगेऽपि शुद्धप्रेम न हीयते

॥ १६५२ ॥

॥ १६५३ ॥

॥ १६५४ ॥

॥ १६५५ ॥

॥ १६५६ ॥

॥ १५५७ ॥

॥ १६५८ ॥

॥ १६५९ ॥

॥ १६६० ॥

॥ १६६१ ॥

॥ १६६२ ॥

॥ १६६३ ॥

॥ १६६४ ॥

दुरोऽपिदेशः समयश्च शुद्ध-प्रेम्णां न किञ्चित्कुरुतेऽन्तरायम् । कंजाय सूर्यः स्ववियुक्तभर्त्रे सतां यथा प्रेमदृढं करोति ॥ १६६६ ॥
 सारसिका निरुद्धा ये पूर्वं नेत्राश्रुबिन्दवः । तेऽपीदानीं व्यमुच्यन्त स्मृत्वा दुःखं वियोगजम् ॥ १६६७ ॥
 मङ्गलधृतिभयेन नेत्रयोरश्रुरोधनपरा नरा वराः । किन्तु तद्विरहोरोगबाधिता नो विदन्ति च कृताऽकृतौऽचिर्ताम् ॥ १६६८ ॥
 तच्च तस्याः क्षणादुःखं न क्षमं शमितुं खलु । विभाति स्म हिमक्लिन्नपद्मरेखेव सा तदा ॥ १६६९ ॥
 महेश्यानां समादेशात् प्राभृतसमयोचितः । समानीतो घटश्चैकः सर्वमङ्गलसाधकः ॥ १६७० ॥
 अस्मासु विष्टस्थेषु तावत्कालं कथानकम् । अस्माकं प्रष्टुमारेभे, सर्वसम्बन्धिनां गणः ॥ १६७१ ॥
 ततो मत्स्वामिना सर्वः कृतो योऽनुभवः पुरा । दुःखमूलः क्रमेणैषां साद्यन्तः स निवेदितः ॥ १६७२ ॥
 दुःखप्रहाणाय परस्परस्य, सदा प्रयासं कुरुते मनुष्यः । दुर्दैवतो दुःखमुपैति पश्चा-द्यतोऽत्रलोके सुकर्म हि दुःखम् ॥ १६७३ ॥
 नष्टे जने शोचति बन्धुवर्गः गते धने स्यात्कृपणो यथैव । तस्मात्पुरस्तादनुशोचनीयं, पुनर्न तत्संसहतेऽभिमानः ॥ १६७४ ॥
 प्रेम्णाऽवसाव पूर्वन्तु सहैव दृष्टमृत्युना । ग्रासीकृतौ ततोऽस्माकं वियोगोऽजनि दैवतः ॥ १६७५ ॥
 एतैश्चित्रैश्च भूयोऽस्मत्संयोगोऽजायत प्रियः । पलाय्य नावमारुह्य तीर्त्वा वेगवतीं नदीम् ॥ १६७६ ॥
 स्वेनहस्तगतौ तेन मृत्युवक्त्रस्थितावपि । तद्गुहातश्च निष्कास्य चौरैकेन रक्षितौ ॥ १६७७ ॥
 वनं भ्रान्त्वा ततः कश्चिद्-ग्रामो लब्धः सुदैवतः । कुलमाषहस्तिनाऽस्माकं योगोऽकस्मादजायत ॥ १६७८ ॥
 यदि मनसि समीहा हातुमादातुमिष्टं, सुविहितयतनानां दैवमेकं सहायम् ।

दुरधिगतिविकाले सम्भवो यस्य नास्ति, प्रभवति भवितव्यत्वेन तस्मिन्नकस्मात्
इति मत्स्वामिना प्रोक्तां वार्तां श्रुत्वा द्वयोः पुनः । पक्ष्योलोचनान्याशु मुञ्चन्तिस्माऽश्रुधोरणीम्
मत्पिताऽथाऽवदद्विद्वन् ! कथं नोक्तमिदं त्वया । यथा दुखं तव स्थानो पश्चात्तापोऽपि नो भवेत्
सहन्तेऽसह्यदुःखानि प्रकाशन्ते स्वयं तु न । समर्थं हि प्रतीक्षन्ते लोकोत्तरगुणाढयाः
किञ्चिदप्युपकर्त्ता यस्तस्याऽपि सज्जनो हृदि । महोपकारं मनुते यावज्जीवमनुस्मरन्
स्वयं प्रत्युपकारं नो कुरुते यावदुत्तमम् । अनृणं मन्यते नैव निजात्मानं नरोत्तमः
अपि द्विरुपकर्तुर्यो मन्यते नैव वृद्धधीः । सद्गुणं स मुधा जीवे-त्पशुतुल्यो निरर्थकः
उपकारभरं साधु-र्मनुते मेरुणा समम् । द्विगुणोपकृतिं कृत्वा तुष्यत्येव सुधीर्जनः

“ मनसि वचसि काये पुण्यपीयूषपूर्णां स्त्रिभुवनमुपकारश्रेणिभिः प्रीणयन्तः

परगुणपरस्मानृणपर्वतीकृत्य नित्यं, निजहृदि विकसन्तः सन्ति सन्तः कियन्तः” ॥

भवान् जीवनदातास्ति ततोऽहमपि जीवनम् । ददामि वैत्सुखं मे स्या-दन्यथा तु कथं भवेत् ?

मत्पिता श्रेष्ठिनश्चान्ये, वचनेरेवमादिभिः । प्रीणयामासुरुत्साहा-दन्योऽप्यग्रेसवन्धनाः

अस्मदागमनेनैव गृहवासिजनाः समे । सन्तुष्टमानसा लब्ध-जीवना इव जज्ञिरे

अद्वातमानवाथैवं नागरा भविष्यास्तथा । आवयोर्मेलनाथैव सत्वरं सपुपागताः

॥ १६७६ ॥

॥ १६७७ ॥

॥ १६७८ ॥

॥ १६७९ ॥

॥ १६८० ॥

॥ १६८१ ॥

॥ १६८२ ॥

॥ १६८३ ॥

॥ १६८४ ॥

॥ १६८५ ॥

॥ १६८६ ॥

॥ १६८७ ॥

॥ १६८८ ॥

अग्नीर्वादिप्रदाने च प्रशंसायां तथैव च । वर्द्धापननिमित्तञ्च ग्रदत्तं पारितोषकम्
 प्रत्युपकृतयेऽस्माकं भृत्यायाऽन्यचेतसे । कुलमाषहस्तिने निष्काः सहस्रं च समर्पिताः
 सम्भूय बन्धुवर्गोऽपि प्राभृतानि ददौ सुदा । अस्मभ्यं स्वर्णमाणिक्य-रत्नानि विविधानि च

॥ १६८९ ॥

॥ १६९० ॥

॥ १६९१ ॥

अभिसत्तमिलनानां सुप्रतीक्ष्याऽऽगमानां, मिथ उदयति भावः कोप्यचिन्त्यो गरीयान् ।
 ददति तदनु रूपं प्रीतिदानोपहारं, निरवधिकृतकृत्यास्तेन सर्वे भवन्ति

॥ १६९२ ॥

॥ १६९३ ॥

॥ १६९४ ॥

॥ १६९५ ॥

॥ १६९६ ॥

॥ १७९७ ॥

॥ १७९८ ॥

॥ १७९९ ॥

॥ १७९९ ॥

॥ १७०० ॥

मत्पितुश्च कुलीनत्वाद्वाहा साहं तदैक्यतः । आवथोरागतिं भुत्वा मां देवी पुनराह्वयत्
 द्रुती तत्याणिपत्रेण लिखितं पत्रमुत्तमम् । मां नमस्कृत्य विनयात्प्रेम्णा मम करोऽददात्
 विलोक्य पत्रं मुमुदे मानसं मम रागतः । उद्घाट्य वाचयामास सत्वरं स्निग्धचेतसा
 स्वस्तिपूर्वकमुल्लाघपृच्छाऽनन्तरमादिञ्चत् । आगन्तव्यं त्वया मातापितरावनुमोद्य च
 अहं हि भवतीं द्रष्टुं सोऽस्तुका चिरकालतः । स्मृत्वा त्वं मम वात्सल्यं बाल्याद् न खलु विस्मर
 इति श्रुत्वा पिताप्रेम्णा गन्तुं मां तत्र प्रैरयत् । लज्जानम्राहमेनं तमादेशं शिरसाऽदधाम्
 दासीभिः स्वकुलीचित्यविदुराभिः सहैकदा । नानाढौकनद्रव्याण्यादाय प्रासादमासदम्
 दासीभिस्तानि वस्तूनि ढौकितानि प्रणम्य ताम् । महाराज्ञीं पुरो भूमौ वर्धाप्य विनयेन च
 द्वीहतोचितविज्ञाना साहं नम्रातिकन्धरा । सखीभिः प्राप्तकालाभिर्देव्यग्रेऽथ पुरस्कृता

बद्धाञ्जलिपुटा नम्रनम्रा देवी पदाम्बुजे । अपतं तन्महाराज्ञी धृत्वा मां तु समाश्लिषत्
 मूर्ध्नि मे स्वकरं न्यस्य मदाननविलोकनात् । उत्पन्नपरमाऽऽनन्दाऽऽमन्दं मन्दं तदाऽऽशिषत्
 स्वं पादपीठं मे दत्त्वा स्वास्यतामिति चाऽवदत् । प्रणम्य पादपीठं तं रत्नमृगाम्बुयाविशम्
 राज्ञी वासवदत्ता सा श्रुत्वा मन्मुखतः कथाम् । मोहविजृम्भितं मेने येन चापद्रुतं जगत्
 जिने ध्यानं गुरौ भक्तिः श्रद्धानं पुनरागमे । मोक्षाय परमोत्कण्ठा सर्वभेषुपादिश्रुत्
 स्वीचक्रे नम्रया वाचा मस्तकेनानुसोद्य च । ऊचेऽहम्बन्ध ! नारीणां स्वैर्यं न धर्ममन्तरा
 स्वानुमृत्या मयाज्ञातमवश्यं भावि मत्पतिः । तत्तदन्वेषणं पूर्वं पश्चात्सर्वं मविष्यति
 न वेदीक्षा मया ग्राह्या यथास्माद् भवनिःसृतिः । अन्येषिते च दृष्टीच्छा तस्यां च मिलनस्पृहा
 तस्यां च विघ्नरहितैकान्तप्राप्तिस्पृहाभवत् । प्रबलान्मोहमाधुर्यात् सर्वमाचरितं मया
 तत्फलं कटु संप्राप्तं किमन्यत्कथनेन मे । तत्प्रयत्नं करिष्यामि यथायोग्यं भविष्यति
 मत्पतिर्भवमीतः स सहायं च विधास्यति । त्वाहयां स्वजनानां च प्रसादेन शुभं मम
 शुभाशिषां च किं न स्यात् श्रद्धालूनां विशेषतः । आवयोः कार्यविज्ञानात् प्रजापि तद्विधास्यति
 अनुमत्या महाराज्ञी सोपहारं मणिस्रजम् । ददावादाय नत्वा च स्वगृहं समुपागमम्
 मुहूर्तं च शुभेऽस्माकं कुटुम्बद्वययोग्या । समुद्धयाऽपूर्वया लग्नो-त्सवो जातोऽतिशोभनः

॥ १७०१ ॥
 ॥ १७०२ ॥
 ॥ १७०३ ॥
 ॥ १७०४ ॥
 ॥ १७०५ ॥
 ॥ १७०६ ॥
 ॥ १७०७ ॥
 ॥ १७०८ ॥
 ॥ १७०९ ॥
 ॥ १७१० ॥
 ॥ १७११ ॥
 ॥ १७१२ ॥
 ॥ १७१३ ॥
 ॥ १७१४ ॥

कस्यापि आतुचिन्नेवा-भवादीदृष्ट महोत्सवः । अविच्छिन्नो यतोऽनेन महानन्दो जनैस्त्वनि
 आवयोर्बन्धवः सर्वे मित्रभावमुपागताः समसुखत्वं हि मेजिरेऽन्यभावात्तः

मङ्गलं सद्गृहस्थाना-मुचितं व्रतपञ्चकम् । जग्राह भवपाथोधि-चारणे सुतरण्डकम्
 वीतरागगिरं नित्यं चिन्तयन्नमृतोपमम् । जीवनं यापयामास घर्षेणैव समाहितः

पूर्वोक्तेन प्रकारेण मयाऽप्याचान्त्वकानि च । अष्टोत्तरशतं पूर्णां चक्रिरे विधिपूर्वकम्
 यतोऽनेन तपश्चर्या-विधानेन समं भुवि । यथेप्सितप्रदं नान्यद्व्रतं भ्रष्टं विलोक्यते

“ तपसा जायते सिद्धिः परमार्थविधायिनी । विना तेन जनिलोकैः, निन्दनीयतमः । मता ॥”

अथाहं सार्द्धमेतेन कर्तुमानन्दमन्वहम् । अतिष्ठ शुद्धचित्तं विशुद्धतरमानसा

वृक्षवल्लीचयाकीर्णं नानापक्षिराकुलम् । वापीपत्रवनैर्व्याप्तमुद्यानमतिसुन्दरम्

तत्र सिद्धस्थपतिभीरचितं रम्यसुन्दरम् । आदिनाथजिनेन्द्रस्य मन्दिरं जितमन्दरम्
 तस्मिन्सिंहासने श्रेष्ठमणिमणिक्यमौक्तिकैः । कृता कलाविदा चित्तहारिणी प्रतिमाऽस्ति च

विविधसुगुणभावान् सर्वदेह्यासयन्ती, विषयकटुकषायान् सर्वथोन्मूलयन्ती ।
 प्रशमरसमन्दस्यन्दनेन स्रवन्ती, जिनपरिवृद्धचर्मिर्गले मङ्गलानाम्

॥ १७१५ ॥

॥ १७१६ ॥

॥ १७१७ ॥

॥ १७१८ ॥

॥ १७१९ ॥

॥ १७२० ॥

॥ १७२१ ॥

॥ १७२२ ॥

॥ १७२३ ॥

॥ १७२४ ॥

॥ १७२५ ॥

॥ १७२६ ॥

विकशितमुखपद्मा-दृष्टियुग्मप्रसन्ना-भवजलनिधिनौका मुक्तिसत्सार्थरूपा ।

जिनपतिमधुसूद्रामोदमानाऽसमाना-इह जिनमूर्तिजैनभावात् व्यनक्ति

कारुण्यैकनिकेतनाऽमृतदृशा विभ्राजमानाऽतुलं, तत्तद्योगवप्रयोगरचितस्वादुस्थितिप्रज्ञला ।

शुक्राऽपि प्रणिपातिनां हृदयिताशङ्काशमं कुर्वती, जैनेन्द्रीप्रतिमा गुणैरनुपमा सर्वोत्तमा राजते

त्रिकालं तत्र पूजायां दर्शने वन्दने तथा । समयं गमयामास मया साकं स सत्क्रियः

“ पूजामाचरतां जगत्त्रयपतेः सद्गुणार्चनां कुर्वतां, तीर्थानामभिवन्दनं विदधतां जैनं वचः शृण्वन्वाम् ।

सदानं ददतां तपश्च चरतां सत्त्वानुकम्पाकृता, येषां शान्ति दिनानि जन्मसफलं तेषां सुपुण्यात्मनाम् ”

प्रभाते च सुवासेन मध्याह्ने क्लृप्तुमैस्तथा । सन्ध्यायां दीपधूपाभ्यां विधेयाऽर्चा विवेकिभिः

पूजया जिनदेवस्य शतवनेन च लभ्यते । नरदेवमत्वं प्राप्य मोक्षस्थानं च निर्भयम्

चक्रभृद्भरतो लोके जिनेन्द्रपूजया यथा । भव्यभक्तिप्रभावेण प्रापद् वै चाश्वतं पदम्

नस्यति नैशिकं पापं प्रभाते जिनपूजया । आजन्माऽर्चितपापश्च मध्याह्नपूजयाऽर्हतः

सप्तजन्मकृतं पापं सायंकालिकपूजया । धूपदीपैर्जिनेन्द्रस्य नस्यत्येव न शंसयः

बधप्रकारिकापूजा श्रावकेण निरन्तरम् । यथाशक्तिर्विधातव्या, भावपूजाऽपि भावतः

॥ १७२७ ॥

॥ १७२८ ॥

॥ १७२९ ॥

॥ १७३० ॥

॥ १७३१ ॥

॥ १७३२ ॥

॥ १७३३ ॥

॥ १७३४ ॥

॥ १७३५ ॥

॥ १७३६ ॥

भावपूजाप्रकारो यथा—

“ दयाम्भसा कृतस्नानः, सन्तोषशुभवस्त्रभृत् । विषेकतिलकै राजन् भावना पावनाऽऽश्रयः
भक्तिभद्रानकास्मीरो-निमश्रपाटीरजद्रवैः । नवत्रसाङ्गयुग्देवं शुद्धमाल्मानमर्चय
श्रमापुर्णं स्रजं धर्म-युग्मं क्षीमद्वयं तथा । ध्यानभरणसारश्च तदंगे विनिवेश्य
मदस्थानमिदा त्यागैर्लिखाप्रे चाष्टमङ्गलम् । ज्ञानाग्री शुद्धसंकल्पकाकतुण्डश्च धूपय
प्राग्धर्मलवणोत्तारं धर्मसन्न्यासचङ्घिना । कुर्वन्पूरय सामर्थ्यं मव्य ! नीराजनाविधिम्
कुर्वन्मङ्गलदीपं च स्थापयाऽनुभवं पुरः । योगनृत्यपरस्तीर्थ-त्रिकसंयमवान् भव
उल्लसन्मनसः सत्य-घण्टां वादयतस्त्व । भावपूजारातस्येत्थं, करक्रोडे महोदयः
स्यान्नेदोपासनारूपा द्रव्याचागृहमेधिनाम् । अयेदोपासनारूपा साधूनां भावपूजना

वरवारा च सुचन्दनैः सुपुण्यैः शुभधूपेन च दीपदर्शनेन ।

शुचिचोक्षेत्र निवेदनीयभोगैः सुफलैरष्टविधाऽर्चना जिनस्य

“ वरगन्धयुग्फ पर्ष्वफलध्वनीरपचेहि । नेविज्ज्वविहाणेणय जिणपूथा अट्टहा भणिथा

१ मेघाऽऽघोषः मृषङ्गशंखश्चेति ‘ नृत्यगीतवाद्यमपि । त्रयमेकत्र संयमः ’ धारणा-ध्यानं-समाधिश्चेति त्रयम् ” ।

॥ १७३७ ॥
॥ १७३८ ॥
॥ १७३९ ॥
॥ १७४० ॥
॥ १७४१ ॥
॥ १७४२ ॥
॥ १७४३ ॥
॥ १७४४ ॥

॥ १७४५ ॥
॥ १७४६ ॥

विहिणा उ कीरमाणा, सव्वा विअ फलवईभवे चेठा । इहलोइयावि किं पुण पूजा उमयलोगहिमा ” ॥ १७४७ ॥

सप्तदशाष्टकविंश-त्यष्टोत्तरशताऽभिधाः । पूजाप्रकीर्त्तिता शस्त्रे शास्त्रविद्धिः शुभप्रदा
 पूजनावसरे पञ्चकल्याणकानि भक्तितः । स्मरणीयानि दिव्यानि जिनेन्द्रस्य सुभेषसा
 साध्वाञ्जिनेश्वरं मत्वा प्रतिमापूजनं शुभम् । तरीतुं संसृतिं कार्यं शुद्धाऽऽलम्बनमेतकम्
 दर्शनादिविधानेन प्रतिमामार्जनादिना । श्रेयसा युज्यते श्राद्धः प्रदक्षिणक्रियादिभिः
 सङ्गीतकस्य सामग्र्या मत्स्वामी वरभक्तिमान् । जिनेश्वरस्य सद्भक्त्या प्राकरोद् गुणकीर्तनम्
 विघाधेन्द्रपौलस्त्यमन्दोदर्योस्तथैव च । वीतभये प्रभावत्यु-दायनघरणीश्रयोः
 यथाकालोऽगमद्गीत-वाधनाटयेषु मे तथा । प्रियेण सह भक्तेन समयः क्षणवद्ययी
 दयादाक्षिण्यशुक्तस्य-धर्मकार्यरतस्य च । संसारिकेषु कार्येषु स्वल्पश्च समयोऽग्रमत
 नृत्यं नानाविधं तत्र चित्तैकाग्र्यसमीहया । कुर्वाणा सततं यत्नात्साफल्यं जन्मनो व्यधाम् ।
 जैनधर्मरतो नित्यं भावित्वा शुद्धभावनाम् । मेने सजीवनं स्वीयं सुधास्वादसमं खलु
 कापि जिनेन्द्रवर्गस्य शुद्धचारित्रधारिणाम् । जीवनाऽद्वयवृत्तान्तभवणे समयोऽत्यगात्
 “ सोऽव्वाइं नरामरसिवसुहज्जणयाइ अत्थसाराइं । सव्वन्तुभासिमाइं शुवणम्मिपइट्ठिम-जसम्भं ” ॥

सामायिकतपश्चर्या-पौषधैः पर्ववासरे । आवयोः समयः प्रायः सुखेन किल जग्मिवान्
एवं निवृत्तिमासाद्य सुप्रत्येतुं सखीमनः । एकात्तं प्राप्य सामोदंस्नेहेनाऽऽकारिता सखी
मया सारसिका पृष्टा “ गतायां त्वां विना मयि ” । “गृहं गतायास्ते कीदृ-गवस्थाऽथद्वदाऽथुना ”
अन्यच्च-“पत्या सार्द्धे यदहमगमं त्वां विना तत्र काले, । अन्तस्ते किं कथय समस्रत् कोऽपि तर्को मदर्थम् ।
एतत्कृत्या कुपितमनसां मज्जनासज्जनानां, कां कां पीडां त्वमतिगमिता मां विना दीनदीना ”
“ अबोचत्सा त्वदुक्तेन वचनेन कृतत्वरा । आनेतुं श्रृणान्याशु गृहद्वारमहं गता
द्वारसुपुष्पाटितं दृष्ट्वा व्याकुलीभूतचेतसः । विलोकिता मया गेहे भृशोद्विशा जनास्तदा
प्रासादे च मदीयोऽपि प्रवेशो दुःकरोऽभवत् । भयस्तब्धशरीराऽपि साशंकजनवीक्षिता
तथाऽथलङ्कृतीः सर्वा गृहीत्वा पुनरागता । त्वं तु नौ मिलिता तेन ग्रन्थिं लात्वाऽगमं गृहम् ”
“हा सखीति विनिःश्वस्य त्वदास्थानगृहं गता । श्रिदुःखहता मुष्ट्या वक्षःस्थलमताडयत्
पूर्वजन्मसमुद्भूतेप्रेमतश्वाऽविवेकिभिः । एतैरसिकैः सार्द्धं, सत्या साऽऽसिकाभवम्
विषादवह्निना तप्ता विअत्यश्रूणि नेत्रयोः । विलापं कुर्वती भ्रूयः शून्यदृष्टिरहं स्थिता
अहं नाम्ना विहंगी त्वं विहंगी पूर्वजन्मनः । मनुष्ये च समानाऽस्मि सखित्वं योग्यमेव नौ ॥

॥ १७६० ॥

॥ १७६१ ॥

॥ १७६२ ॥

॥ १७६३ ॥

॥ १७६४ ॥

॥ १७६५ ॥

॥ १७६६ ॥

॥ १७६७ ॥

॥ १७६८ ॥

॥ १७६९ ॥

॥ १७७० ॥

शनैः घनेरहस्थाया मम शान्तिरजायत । ” “ हृदये मेऽभवत्तर्कस्तदा तत्समयोचितः ”
 “ एतयोश्चरितं पूर्वं-जन्मनः श्रेष्ठिने यदि । “ कथयिष्यामि नो तर्हि सोऽतिक्रुद्धो भविष्यति ”
 तस्मादेवं कश्चिदेहं दयालुः स तयोर्भवेत् ” । अहमप्यनुष्णीभावं किञ्चित् प्राप्स्यामि वस्तुतः
 एवं विधा विचारा मेऽजायन्त व्यग्रमानसे । विषण्णमानसा सद्यः सुप्ताहं शयनीयके
 तथापि तन्निशायां मे निद्राऽजायत वैरिणी । प्रभाते नगरश्रेष्ठि-पादयोरहमापतम्
 ततः पूर्वभवस्यैतद्बृत्तान्तं कथितं मया । त्वदीयं सकलं तस्मै नगरश्रेष्ठिने क्रमात्
 अत्युच्चकुलजातत्वाऽभिमानेन गतप्रमः । मढुकं स समाकर्ण्य राहुग्रस्तशशाङ्कवत्
 हस्तौ संमर्दयन्नाह सहसा दुःखमागमत् । हाऽस्मदीयकुले लग्नं कलङ्कं किं करोम्यहम्
 हा दैव ! दुर्दशैयं मे विहिता केन हेतुना । अपराधसहस्रेपि नेदृशी यातनोचिता
 दोषो नास्त्येव तस्याऽयं श्रेष्ठिपुत्रस्य सर्वथा । स्वैरिण्या मत्तनूजाया एव दोषोऽस्ति निश्चितम्
 अष्टनारी कुलीनाना-मपमार्गाऽनुसारिणी । यश्चः प्लावयते नित्य-मापगास्वतटाविव
 कुशीला दुहिता निन्द्यं विधाय कर्मदास्त्रम् । घनाढ्यमुन्नतं वंशं प्रत्यहं क्षीणतां नयेत्
 असदाचाररक्ता सा विशुद्धमपि सत्कुलम् । कलङ्कयति सर्वं हि हिमकिन्दुरिवाऽब्जिनीम्
 अतो दुश्चरिता नारी विभ्रमयति नो कुलम् । अरक्षिता करोत्येव तस्यैवाऽधः स्थितिं घणात्

॥ १७७१ ॥

॥ १७७२ ॥

॥ १७७३ ॥

॥ १७७४ ॥

॥ १७७५ ॥

॥ १७७६ ॥

॥ १७७७ ॥

॥ १७७८ ॥

॥ १७७९ ॥

॥ १७८० ॥

॥ १७८१ ॥

॥ १७८२ ॥

॥ १७८३ ॥

॥ १७८४ ॥

उत्तं च—“ ब्राह्मं सुनिश्चितधिया परिचिन्तनीय-माराधितोऽपि नृपतिः परियङ्कनीयः

आत्मीकृताऽपि युवतिः परिरक्षणीयाः. शस्त्रे नृपे च युवतौ च कुतः स्थिरत्वम् ”

सत्यमेतद्यथा स्वप्नं मृगवारि च कल्पितम् । तथैव चञ्चला नारी नो विश्वास्था कदाचन

पुनर्जगाद मामेवं त्वया सारसिके ! पुरा । कथं नोक्तं इदं येन नाऽभविष्यदनर्थता

तदानीमेव तेनैव परिणाय्य सहांगजाम् । एतत्कष्टदशभाजो नाऽभविष्याम सर्वथा

सयोक्तं नगरश्रेष्ठिन् ! “ यावत्तस्या मनोरथः । सफलो न भवेत्तावन्न प्रकाश्यमिदं मया ”

“ इत्थं तज्जीवितव्यस्य शपथं कृतवत्यहम् ” “ तत्कार्यसाधने चाऽपि व्यापृताऽऽसं सखीधिया ”

“ अतएव मया मौनं बलादप्युरीकृतम् । तस्मान्मयि क्षमा कार्या कृपया श्रेष्ठिपुङ्गव ! ”

श्रेष्ठिन्येयं श्रुता वार्ता तदा त्वद्दुःखिता । सा त्वद् वियोगतश्चैव त्रिमृदा न्यपतद् भुवि

गरुडग्रस्त भार्या हि भुजङ्ग इव वीक्ष्यताम् । श्रेष्ठिशोऽप्यञ्जसा मुक्तकण्ठं लग्नः प्ररोदितुम्

श्रेष्ठिनी चेतनां प्राप्य हृदयोद्भेदकारकम् । आरेभे रोदनं ध्रुवि येन सर्वेऽरुदंस्तदा

सखि ! त्वद्गमनाद्बन्धु-तत्पत्नीतरमानवाः । रुदन्ति स्म भृशं वक्षस्ताडनं चक्रिरे मुहुः

भवति सरलबाला प्रायशो गेहरत्नं, गतवति किञ्च तस्मिन् जायते शून्यगेहः ।

हृदुदितखरशोकव्याप्तचक्षुर्मुखास्ते, स्वजनपरिजना यत्र मुक्तकण्ठं रुदन्ति

॥ १७८५ ॥

॥ १७८६ ॥

॥ १७८७ ॥

॥ १७८८ ॥

॥ १७८९ ॥

॥ १७९० ॥

॥ १७९१ ॥

॥ १७९२ ॥

॥ १७९३ ॥

॥ १७९४ ॥

॥ १७९५ ॥

॥ १७९६ ॥

भीतरंगवती

कथा

॥ ७० ॥

श्रेष्ठिन्या हृदयार्द्रत्वात्पुत्र्याश्च प्रेमबन्धनात् । रोदनस्य च दुःखस्य मर्यादा नाऽभवत्सखि !

पुनस्त्वदीयतातं सा विनयेन समन्विता । प्रार्थयन्ती जगादेति श्रेण्या मधुरया गिरा

शुद्धाचारस्य मान्यस्य देहिनाऽपि ध्रुवं सदा । वियोगो वा कलंको वा, पुत्र्या दुःखद्रव्यं भवेत्

पुत्रीकुलद्वयसुसन्धिकरी प्रसिद्धा, भाग्याद्द्वयोः सुखमथोऽसुखमन्यथा स्यात् ।

पुत्रीमतां तु विरहः सुसहः सुखाय, लोकापवाद इति सत्यविदा निरूप्य

एतत्सर्वं पुरोपात्तकर्मणा जायते खलु । देवाधीनमिदं सर्वं जगद्विपरिवर्तते

जगदिदमपि सर्वं चाल्यतेऽचिन्त्यशक्त्या, असममिह पराश्रुतिं गता ज्ञानिनोऽपि ।

कृतिक्लेशलतया हीह प्रजीवन्ति जीवाः, फलवितरणकार्थोऽचिन्त्यशक्तिः समर्या

इच्छयाऽनिच्छया वापि प्रारब्धवन्नगो नरः । सुखं दुःखं च भुङ्क्ते हि करण्डस्य इतोरगः

इह जगतिमग्रे नास्ति कश्चित्स्वतन्त्रः, अनधिगतगतिर्ह्यत्रास्ति कश्चिन्नियन्ता ।

गुण इति गुरुदोषो वा न कस्मै च देवो, निजहृदयसमत्वेनाऽऽशु शान्तिर्विधेयाः

तस्मादकार्यकर्त्र्यास्तु तस्या दोषं न चिन्तय । यतस्तामनयर्हयं कुटिलं कुपथं यलात्

वार्तायाः स्मरणेनैव निश्चितं पूर्वजन्मनः । संचितस्याऽतिरूढस्य फलं लब्धं हि कर्मणः

दैवप्रेरितया श्रुक्त-दुःखायाश्चापराधिता । अल्पीयसी हि मन्तव्या नाऽत्र क्रोधस्य कारणम्

॥ १७९७ ॥

॥ १७९८ ॥

॥ १८९९ ॥

॥ १८०० ॥

॥ १८०१ ॥

॥ १८०२ ॥

॥ १८०३ ॥

॥ १८०४ ॥

॥ १८०५ ॥

॥ १८०६ ॥

॥ १८०७ ॥

तस्यान्तु मे तथा भावो ह्येषा च तथा स्थिता । तथा विना यथा नास्मि क्षमा जीवितधारणे ॥ १८०८ ॥

निजनियतिनियोगात्सर्व एवाऽत्र जीवाः, अशुभशुभद्वारायां वर्तमाना न शोच्याः ॥

इयमपि मम पुत्री पूर्वजन्मस्मृतेश्च, स्वयतिमनुस्मरन्ती न त्वया शोचनीया (द्रवणीया) ॥ १८०९ ॥

यदपि ससमपत्यं पुत्रपुत्री द्वयं स्यात्, तदापि भवति मातुः कन्यकायां हि रागः ।

इयमपि मम पुत्री जीवनस्याऽस्ति हेतुः, प्रभवतु भवदादिर्नैव जीवाम्यहं तु ॥ १८१० ॥

इत्थं सा श्रेष्ठिनी प्रोच्याऽनुनयार्थं पतिं निजम् । प्रणम्य साञ्जलिस्तस्मै स्वाभिप्रायं न्यवेदयत् ॥ १८११ ॥

“ ओमित्युक्तं ततस्तेनाऽनिच्छताऽपि तदाग्रहात् । अबोचच्च प्रिये ! धैर्यं धेहि पुत्र्यै “ यतेऽधुना ” ॥ १८१२ ॥

इमौ द्वौ क्व गतौ ततु ह्यास्यते श्रेष्ठिनोऽनितकात् ” । इत्युक्त्वा त्वत्पिता श्रीघ्नं समारूढ्य गतो रथम् ॥ १८१३ ॥

युवा गेहं समानेयौ केनोपायेन सत्वरम् । इत्थं व्यचिन्तयत्साकं श्रेष्ठिना स्वहिताय वै ” ॥ १८१४ ॥

“ त्वत्तातवन्धुवर्गैस्तु दुराचारपरायणैः । असत्प्रलापिभिर्बाढं भर्त्सिताऽहं शुभाश्रया ॥ १८१५ ॥

विरूपे चक्षुषीकृत्वा चैकेन केनचिद्भृशम् । पादेन ताडिताह्वेवं दत्तो दण्डोऽविचारतः ॥ १८१६ ॥

दंशमिवा च केशेषु कृथा संजातवेषयुः । असहा मूर्च्छनामाप्ता रताविष न सा पुनः ॥ १८१७ ॥

बालैर्दृष्टा सरवीमिश्च भिन्ना कृथा यूवव्रजैः । अयि ! किं वच्मि तत्काले केन नाहं तिरस्कृता ? ॥ १८१८ ॥

पुनस्ते कथयामासुर्दुष्टे ! नीता कथं त्वया । तत्र सा कपटं कृत्वा ब्रूहि विश्वासघातिनि ! ॥ १८१९ ॥

- शुभदन्वेषणायाऽपि प्रहिता बहवो जनाः । समागतौ युवां ज्ञात्वा पुनरत्र समागताः ॥
 मत्सख्या यच्च विज्ञातं तत्सर्वं कथितं मया । तत्रत्यं विशदोदन्तं मामकीनं स विस्तरम् ॥
 मत्स्वामी सत्वरं कस्माद् विश्वस्तां त्वां विनाऽकरोत् । प्रयाणमिति वृत्तान्तं तस्यै विज्ञापितं मया ॥
 विश्वासाहो भवति विरलस्तत्र नारी विशेषाद्, दूरक्षयाऽस्ति प्रकृति चपला स्वीयनारी किमन्या ? ।
 नानादुःखे, च परविषये रक्षणीयं रहस्यं, तत्त्वं ज्ञात्वा कचिदपि जनै कोऽस्तु विश्वासवासः ॥ १८२३ ॥
 भर्त्राऽथ विदुषां स्वीय-भित्राणां सुसहायतः । नाटकं रचितं हृद्यं विबुधानन्ददायकम् ॥
 नाट्यश्चाभिनयेयुस्तन्मण्डपेऽतिमनोहरे । अचिरेण व्यवस्थेति विहिता श्वसुरेण मे ॥ १८२४ ॥
 इत्यश्राव्यभिषेदतः कविजनाः काव्यं द्विधा मन्वते, श्राव्याद् इत्यमसिप्रतीतिदतया साक्षात्कृतावुत्तमम् ।
 उद्यद्भावनटीनटाद्भुतकलाकान्तेष्टनाट्योद्भूतं, तालोत्तालरसालगीतमिलितं शान्तिप्रदं नाटकम् ॥ १८२६ ॥
 सद्बोधं च चरित्रचित्रणवशादुद्दामकाव्यं कवेः, नानातालनिचद्धवाद्यमधुरध्वानोत्थसंगीतकम् ।
 नानानृत्यकलां तथा जवनिकायां भावचित्रे क्षणं, तत्तत्सर्वमभाटकं वितरति प्रेक्षावते नाटकम् ॥ १८२७ ॥
 एवं सदा मनोहारि-प्रासादे मित्रमण्डलैः । सम्बन्धिभिश्च चक्राङ्गा-विद्य पद्मसरास्थितौ ॥ १८२८ ॥
 मिथः प्रेमरसास्वाद-दृष्टिमाभिप्रतौ स्थितौ । प्रमोदमग्नचेतस्कौ दिनान्यपनयाव धे ॥ १८२९ ॥
 आवयोर्मानसं प्रेम मोदाभ्यामेकतामगात् । क्षणमात्रं वियोगं नो सोढुं शक्ती परस्परम् ॥ १८३० ॥

चिरं स्नेहसुखं भोक्तुमहेवाऽभवं किल । क्षणोऽप्यश्रुत्सुदीर्घो मे विभुक्ताया विषादतः
 मूष्णने भोजने श्रुषाधारणे शयने तथा । अन्यकार्येऽप्यभिभवं धारयन्ती प्रसोदिनी
 धृत्वा मालाः सरोजानां सुगन्धिजलवासितौ । तथा सुरभितैलेन मर्दितंगौ च नाटकम्
 सुहृन्निरीक्षितुं यान्तौ सदानन्दमलौकिकम् । अन्वश्रुव सुनिश्चिन्तौ स्नेहेनाऽभिभवा जुष्यौ
 अन्योऽन्यादुतचादुताकृतनिजत्वान्यत्वविस्मार्कं, जातं विस्मयवाहकं तदमलं प्रेमातिलोकोत्तरम् ।
 उत्थानं जिनदर्शनं गुरुनतिः स्नानं जिनाऽर्चाश्रुतिः, शुद्धाहारविहारसान्ध्यविषयः सार्द्धं बभूवुः स्वयम्
 सत्त्वज्ञानविलोपकं प्रवहतो प्रेभप्रवाहे सतोः, अन्योऽन्यप्रतिरक्तयो स्तदुभयावस्थानमत्यद्भुतम् ।
 अन्योऽन्यार्थसमर्थसाधनजुषोरेकात्मनोः प्रेमिणोः, सर्वं कार्यमभिन्नमेव भवति प्रीतिप्रतिष्ठापकम्
 सार्द्धं स्वागतचाहुकारनमनाऽऽश्लेषादिकं तन्वतो-रैकात्म्यप्रतिरोधविस्मृतिजुषोरैकान्तरागाक्तयोः ।
 किञ्चिन्नैव रहस्यमस्ति तु वपुस्तादात्म्यसंरोधकम्, दृष्ट्वा येऽनुभवन्ति तत्समसं तेऽप्यत्र लोकोत्तराः ।
 विनोदैः काव्यानां क्वचिदपि तथाऽन्योक्तिकथया, प्रहेल्या नमोक्त्या क्वचिदुपमया धीरललितैः ।
 प्रकारैः पात्राणां क्वचिदपि च साहित्यसुधिया, -समभवं व्यासङ्गे श्रुति सुखिनो यान्ति दिवसाः
 “ न रामश्चारित्रं त्यजति न गुणः सागरवरः, द्वयोर्नैपुण्यं न श्लथयति मनः पुण्यजन ! किम् ।
 कदा दोषोत्थाने प्रभवति जनो यत्र सहसे, हता वैदेही नो तव पुरि चिरं स्थास्यति सखे ! ”

॥ १८३१ ॥

॥ १८३२ ॥

॥ १८३३ ॥

॥ १८३४ ॥

॥ १८३५ ॥

॥ १८३६ ॥

॥ १८३७ ॥

॥ १८३८ ॥

॥ १८३९ ॥

सदाऽऽनन्दस्मृत्या गुणकथनतः श्रीभगवतः, तथाऽऽस्सम्यग्ध्यानेन द्विविधनवघातत्त्वात्मनैः ।

स्वतत्त्वश्रद्धानै परमपदचर्चाभिरनिष्ठं, विचारैर्व्याकृत्या मम सुखमया यान्ति दिवसाः

एवं परस्परप्रेमभावनावर्तमानयोः, नक्तं दिनमगच्छन्तौ दुःखस्याऽत्रसरः कुतः ?

नवैवर्षे स्वमनुभवितुं जीवनस्य प्रसंगे, आगच्छन्ति क्रमशः ऋतवो भिन्नभिन्नप्रकाराः

काले काले सरसि विपिने भूमिभागेऽनुभूताः । तेभ्यस्तेभ्यो मनसि मम वे जागृताः केऽपि भावाः

ऋतुवर्णनम्

ग्रीष्म-तनुःस्वेदिनी मेदिनी रेणुलक्षा जलंदुर्लभं तत्र शैत्यं विशेषात्

दिनं चातिदीर्घं रविस्वीव्रतापः सदा श्रूयते वारि वारि प्रलापः

नदीनिर्जला निर्दला वृक्षवाटी, धराघ्नसरा कामिनी सूक्ष्मश्याटी ।

नगादावदग्वास्तदोद्घाटिता वै प्रचण्डांशुना छिद्र एवं समेषाम्

रम्या निम्बा तत्र शशी सुरम्यः तत्राऽतिरम्यः सकलः शशाङ्कः ।

चार्यन्वनिक्षिप्तसुखाम्बुधारा सा चन्द्रिकाऽभृद् विहितोपकारा

उसीरकूर्परहिमाम्बुघृष्टः पाटीरपङ्कः प्रियया विसृष्टः । लिप्तश्चिरं तेन विलेपनेन, पुनर्घृतोऽसौ व्यजनाऽनिलेन ॥ १८४७ ॥

इतस्ततो दृश्यमाना प्रायो मरुमरिचिका । आश्रिता शुद्रदृशस्य छायापि पशुभिस्तदा

नमसि नवघनानां गर्जना जातमोदां, दिशिदिशि शिखिमालाः कुर्वते कान्तकेकाः ।

प्राष्टद्

॥ १८४० ॥

॥ १८४१ ॥

॥ १८४२ ॥

॥ १८४३ ॥

॥ १८४४ ॥

॥ १८४५ ॥

॥ १८४६ ॥

॥ १८४८ ॥

कृषिकुञ्जल उदीस्याऽऽकाशां मेघमालां, दृशिदृशि विकसन्सहस्रमाविष्करोति
 पथि पथि मलिनानां दृश्यतेऽपां प्रवाहः, कृतगगनविगाहः शोभते वारिवाहः ।
 क्वचिदुदिततरोऽश्वत् श्रावणः सुप्रसादः, दिशि दिशि समुदीर्णो मृकमंद्कनादः
 रसालाः फलैर्नम्रनम्रा विभान्ति, क्वचिच्चोष्णता नाशिता लोकशान्तिः ।
 क्वचिद्वृष्टमा दर्शयन्ती च मेघं, नतेऽत्रोऽस्ति पत्युर्वचः संश्रुणोति

क्वचिच्चातकप्रार्थना दीनदीना, क्वचिच्चञ्चला मेघमाला विलीना ।

क्वचित्सन्ति मेका विले पीनपीना, प्रवीणारहो ! भुञ्जतेऽङ्गे नवीना

अमा यामिनी कालकादम्बरीभिः वृतानिः सुतानां मनोमोहयन्ती ।

जनान् शून्यवादे तदाऽस्थापयिष्यद् यदा चञ्चला तत्क्षणे नाप्युदैष्यत्

“ शरद् ” सप्तछदोत्थमधुमादकगन्धमताः, धावन्त्यरयकरिणः परितोऽन्यचिन्ताः ।

निष्पंकिला च धरणी सुतराश्च नद्यः, साधु व्रजश्चरणचारविहारमाप

“ शिशिर ” म्रियो नलोऽमृदनिलोऽप्रियश्च दुष्कारकोऽश्वत् शुचिसत्क्रियश्च ।

प्रियाप्रियाणां शिशिरुक्काले विचारणाक्ता जगदन्तराले

॥ १८५१ ॥

॥ १८५२ ॥

॥ १८५३ ॥

॥ १८५४ ॥

॥ १८५५ ॥

॥ १८५६ ॥

॥ १८५७ ॥

हेमन्त ” शालिपालिका इक्षुमूला, कीरमण्डली रोधने रता ।

शाकवल्ली प्राक् फला पुनः पुष्पितेति १ शमिनां निदर्शनम्

“ वसन्तः ” सरसि कमलगाला पादपा वाटिकायां, उपवनवरायल्यो पुष्पिता आ दिगन्तम् ।

हसति जगदिदानीं सूचयन्वै वसन्तः, सुरभिश्शिशिरमन्दस्पन्दि वायुं धुनानः

क्वचिदपि सहकारे मञ्जरी सौरभाढ्या, झटिति पतति तस्यां गन्धलुब्धाडलिमाला ।

रचयति मृदुरावं गुञ्जनं यद्वनान्ते, तदिह किल वसन्तः स्वागतं स्वीकरोति

एवं सुखान्धौ प्लवतोरवायोश्चन्द्रतारकैः । दीप्यन्निशीथिनी रम्या व्यतीयाय शरत्सुखात्

सुदीर्घरात्रिकश्चाथ शिशिरः समुपागतम् । हिमं तदाऽपवद्भूरि क्षीणरश्मिरभद्रविः

चन्द्रचन्दनसन्मुक्ता रम्याणि कङ्कणानि च । कार्पासाम्बरकौशेया-प्यप्रियाण्यभवन्हृदि

स हिमे शीतकाले तु तदाऽऽनन्दमन्विताः । आगताः प्रतिहर्म्यं च नन्दन्तिस्म प्रवासिनः

वसन्तेऽत्र समायाते शीतं निर्वृलतां गतम् । सहकार-प्रफुल्लोऽभूत् स्नेहाज्यञ्च विस्तृतम्

१ मुक्तात्मानां एषो दृष्टान्तः (वहारी) द्विवै मुक्तात्मानौ जीवन्नपि मुक्तिमुल्लभाग्, अन्यश्चमृतेर्मुक्तिमुल्लभाग् स तु प्रसिद्धः ।

जीवन्नपि मुक्तिमुल्लभाग् यस्तस्य अयं दृष्टान्तः अत्र कार्यानन्तरं कारणं, कारणानन्तरं कार्यं तु प्रसिद्धमेव ॥

॥ १८५८ ॥

॥ १८५९ ॥

॥ १८६० ॥

॥ १८६१ ॥

॥ १८६२ ॥

॥ १८६३ ॥

॥ १८६४ ॥

॥ १८६५ ॥

नार्थः कार्याणि संतज्य दोलाऽऽरोहणमाचरन् । दृढबन्धाऽऽयतो दोला प्रेयसः प्रेमपाणिना
 आन्दोब्यते तदा श्रि-रन्यविस्मृतिकारकः । मनसेऽऽस्खलिताऽऽनन्दः संप्रजायेत दुर्लभः
 अतुलाऽऽद्भुतदृश्यस्याऽऽसमद्युधानस्य संपदम् । दृष्ट्वा मोदं समापन्नौ नन्दनस्य सुराविव
 मद्भृतामामुवाचेदं मदनोद्यानवर्तिनः । द्रुतानिव द्विरैफास्त्वमिमान्प्रेक्षस्व बल्लभे !
 वृक्षपुष्पेषु चान्यस्मिन्स्थिता वनतराविभे । भान्ति नारीक्षणप्रान्ते संलग्नमिव कज्जलम
 लतासु कुड्मलाकारं चन्द्रमाच्छादयन्निशि । राहुरिव द्विरेफालि-ईदृश्यते श्यामिकायुता
 मृङ्गारमरितैर्वाक्यैरीदृशैर्मम बल्लभः । प्रीणयामास मां केशाञ्जग्रन्थे च सुमोच्यैः
 ततस्तेषां समस्तानां कुसुमानां मनोहरः । मिश्रगन्धो दिग्गन्तेषु प्रससार समन्ततः
 तैश्चान्यैश्च प्रकारैर्हि विकस्वरवनस्पतेः । निरीक्षणे महानन्दो बभूवऽऽस्माकमन्वहम्
 स्नेहग्रन्थिरभूदेव-मावयोर्दृढबन्धना । मिथोऽनुरक्तयोः कामं लब्धकांक्षितसम्पदोः
 स्नेहस्य या ग्रन्थिरुदेति चित्ते तल्लौकिकं सौरव्यमथोविधातुम् । आयाति कालर्तुरिति प्रमाणं फलं च भुंक्ते मिथुनं तदैक्ये ॥
 वसन्तेऽथ पुनः प्राप्ते तत्त्वभाविकसम्पदम् । मुदा विलोकितुं यातायुधानभुवमादरात् ॥ १८७७ ॥
 तत्राऽऽश्लोकतरोर्नीचैः शिवायां संस्थितो मुनिः । जिनेन्द्रध्यानसंलग्नो दृष्टो निम्नमुखाम्बुजः ॥ १८७८ ॥

॥ १८६६ ॥
 ॥ १८६७ ॥
 ॥ १८६८ ॥
 ॥ १८६९ ॥
 ॥ १८७० ॥
 ॥ १८७१ ॥
 ॥ १८७२ ॥
 ॥ १८७३ ॥
 ॥ १८७४ ॥
 ॥ १८७५ ॥

एवं परोक्षस्य च पञ्चभेदास्तर्काऽनुमानाऽऽगमप्रत्यभिज्ञाः । स्मृतिश्च भेदात्कथयामि तेषु पूर्वं च तर्क प्रामितिप्रसङ्गात् १९०३
व्याप्यस्य सत्ता यदि, तर्हि साध्यं भ्रुवं भवेत्तत्र विचार एषः । तर्केस्त्वभावे विपरीतयोगात्तर्कोऽप्रमाणं पुनरेक आहुः ॥
ज्ञानं च पञ्चावयवप्रदिष्टं शब्देऽनुमानं कृतिनो वदन्ति । पूर्वं प्रतिज्ञा पुनरस्ति हेतुश्चोदाहृतिश्चापनयश्च सिद्धिः ॥ १९०५ ॥

सिद्धिं त्विमां निगमनं कथयन्ति वृद्धास्तस्मात्तथेति कथिताऽऽकृतिरस्य विज्ञेः ।

एभिःप्रमातृपुरुषस्य च योऽस्ति बोधः, सैवानुमानमिति जैनजना वदन्ति ॥ १९०६ ॥

स्वार्थं परार्थमिति यस्य च भेदमाहुः, स्वस्यै वृढाम्भयसितहेतुजसाध्यसिद्धिः ।

तत्स्वार्थमुक्तमितरपरहेतवे यत् स्यात्पञ्चभिस्त्ववयवैश्चपरार्थमस्ति ॥ १९०७ ॥

व्युत्पत्तिशैथिल्यसमीद्धताभ्यामुदेति सद्भव्यावयवान्तराणाम् । द्वयं क्वचित्, पञ्च च कुत्रचित्स्यु-देश क्वचित्सेऽवयवा भवन्ति १९०८
पदार्थवेचा परमार्थरीत्या, यथैव जानाति तथा प्रवक्ति । स आप्त इष्टो जिनराजशब्दे, भेदश्लोकोत्तरलौकिकाभ्याम् १९०९

ते लौकिका ये जनकाद्यभिख्याः अलौकिकाऽऽप्तः प्रभुतीर्थकृद्भिः ।

श्रीतीर्थकृद्-भाषित आगमोऽस्ति, लोकाऽऽप्तस्तु तथोपचारात् ॥ १९१० ॥

तदाऽऽगमस्य प्रतिपाद्यवस्तु स्यात्सप्तभङ्ग्या परमार्थरूपम् । स्याद्वादसिद्धिः किल सप्तभङ्ग्या, तत्सप्तभङ्गी प्रथमं वदामि ॥ १९११ ॥

सद् वस्त्वसद् वस्तु तथोभयं चाऽवक्तव्यमेवं सदवाच्यमेवमूअसत्थाऽवाच्यमथोभयं स्यात् । स्यात् छब्दयोगेन च सप्तभङ्गी ॥ १९१२

स्वचितृतीयोऽस्ति कृतश्चतुर्थो ग्रथान्तरे दर्शनतो मयोक्तम् । तत्र त्रयोर्थे सकलं वदन्ति परे च भङ्गा विकलं वदन्ति ॥ १९१३ ॥
 ससैव यस्माद् वचनप्रकाराः, भङ्गाश्च ससैव ततो भवन्ति । संपूर्णरूपं किल सप्तमङ्ग्यास्तत्त्वावगन्तार उदाहरन्ति ॥ १९१४ ॥
 जानन्ति तच्चैकनिष्ठिचिन्तास्तस्याः स्वरूपं जगतो यथार्थम् । तत्पादपद्मद्वयसेवया च धन्याविदन्ति स्म हि सप्तमङ्गीम् ॥ १९१५ ॥
 जगद्बृच्चिपदार्यानां विज्ञाय भवन्ति हि । चत्वार्यत्र प्रमाणानि शास्त्रोक्तानि महाशय ! ॥ १९१६ ॥
 प्रत्यक्षं प्रथमं प्रोक्तमनुमानं द्वितीयकम् । तृतीयमुपमानं च चतुर्थमागमाभिधम् ॥ १९१७ ॥
 प्रत्यक्षमिन्द्रियं ज्ञेयमनुमानं तु व्याप्तिधीः । सादृश्यधीश्चोपमानं पदानां ज्ञानमागमः ॥ १९१८ ॥
 प्रत्यक्षमनुमा चैवोपमितिः शब्दजा तथा । प्रमाश्चैताः स्मृता विज्ञैस्तैश्चतुर्भिश्चतुर्विधाः ॥ १९१९ ॥
 इन्द्रियैर्जायमाना धीस्तत्प्रत्यक्षं प्रचक्षते । साध्यहेतोः सह स्थित्या व्याप्येन व्यापकस्य धीः ॥ १९२० ॥
 अनुमितिर्मवेत्सैव ज्ञातेनाऽज्ञातवस्तुनः । ज्ञानं यत्स्यात्तु विज्ञेयोपमितिः सर्वथा बुधैः ॥ १९२१ ॥
 ज्ञासाद्गुरुरूपदेशाच्च वस्तुज्ञानं यदाप्यते । शब्दजा सा प्रबोद्धव्या प्रमा सर्वज्ञकीर्तिता ॥ १९२२ ॥
 चतुर्धिप्रमाणेन स्वरूपं बन्धमोक्षयोः । सम्यग्भिज्ञायते प्राज्ञैर्यज्ज्ञात्वा मुच्यते भवात् ॥ १९२३ ॥
 आत्माज्यं किं स्वरूपोऽस्ति ? ज्ञातव्यं तद्विशेषतः । मुक्तः प्रकीर्तितो नित्यं गन्धादिगुणपञ्चकात् ॥ १९२४ ॥

१ अनुमितिरित्यर्थः ।

तैललिप्ते यथा मृद्धिं धूलिरासज्जति क्षणात् । रागाद्वेषोपलिप्साङ्गं तथा कर्माणि देहिनाम् ॥ १५५० ॥
 तत्प्रभावादतिसूक्ष्म-पृथ्व्यादिजीवयोनिषु । जन्ममृत्सुवशं यातोऽसकृद्भ्राम्यति देह्ययम् ॥ १९५१ ॥
 सामान्यतस्तु कर्माणि बन्धनायाऽत्मनः सदा । अष्टैव सन्ति लोकेऽस्मिन्निति सर्व्वभाषितम् ।
 ज्ञानावरणमाधं स्याद्दर्शनावरणं तथा । तृतीयं वेदनीयं च गोहनीयं चतुर्थकम् ॥ १९५२ ॥
 आयुश्च पञ्चमं प्रोक्तं षष्ठं नामेति कीर्त्तितम् । सप्तमं गोत्रमित्याहुर्न्तरायं तथाऽष्टमम् ॥ १९५३ ॥
 उत्पानि बीजानि यथा पृथिव्यां, फलानि पुष्पाणि पृथग्विधानि । वितन्वते तानि निजस्वभावात्तथैव कर्माणि शुभाऽशुभानि ॥
 कर्मजन्यफलस्यात्र स्वरूपं ज्ञायते स्फुटम् । द्रव्यं क्षेत्रं भवंभावं कालं चाश्रित्य निश्चयात् ॥ १९५५ ॥
 द्रव्यमात्मोच्यते चात्र क्षेत्रं च भुवनत्रयम् । फलानुसारतः कालोजन्मान्तरगतिप्रदः ॥ १९५६ ॥
 देहश्चात्माश्रयस्तस्य स्थितिं योग्यामपेक्षते । तं च मानसिकं कर्मतच्चान्तः करणं तथा ॥ १९५७ ॥
 तद्रूपता तदा यत्ता परिणामस्तदाश्रितः । बाह्याभ्यन्तरदुःखाना-मात्मनः स समाश्रयः ॥ १९५८ ॥
 एतद्बाह्यविनाशाय विषयेष्वनुसज्यते । तदानीं भावतस्तत्र बध्नाति पापमुक्तम् ॥ १९५९ ॥
 पापमना तेन चक्रेषु जन्मनो मरणस्य च । आम्बन्देही नवीनं हि बन्धीयात्कर्मसन्ततिम् ॥ १९६० ॥
 एवं जनः स्वकर्मानुसारेण नरकाष्वनि । पशुयोनी च नाके च आम्बति मानवेष्वपि ॥ १९६१ ॥

मानवं भवमासाद्य जीवः कर्मानुसारतः । चण्डालान्त्यजभिष्टानां व्याघ्रवर्षयोरपि
 शकानां यवनानां चाऽऽरण्यकानां कुले तथा । श्राकृनिकादिवंशे च जायते ह्यवशः सदा
 मानवेऽपि भवे लब्धे निजकर्मानुसारतः । अनन्तसुखदुःखानि भ्रुनक्ति मनुजो ध्रुवम्
 शरीरस्य च बुद्धेऽथ विकासेन जनोऽसुखम् । प्राप्नोति किङ्करीभ्रयं वा स्वामित्वमागतः
 संयोगं च वियोगं च सहते परान्सदा । कुलीनस्याऽथवा हीन-कुलस्योत्पद्यते गृहे
 आत्मनोऽभ्युदयार्थैव बलं चाऽऽघातुमिच्छया । यत्र तत्राऽऽश्रयाग्रस्तो नित्यं धावति मानवः
 लाभं प्राप्नोति वा हानिं परोलाभस्त्वयं मतः । सर्वेष्टदो भवेन्मोक्षो मानवे नान्यजन्मनि
 अज्ञानकण्टकैः पूर्णं भवाटव्यास्तु पद्दन्तिः । सा तु तीर्थङ्करैः सम्यग्ज्ञानेन शुद्धशीलतः
 सुगमा विहिताऽऽमोक्षं सर्वलोकोपकारकैः । तत्र गत्वा परावृत्तिर्जायते नैव देहिनाम्
 नैकजन्मान्तरप्राप्तां जीवो यः कर्मसन्ततिम् । पिनष्टि संयमेनैवोत्पद्यमानं रुणद्धि च
 संक्षीणसर्वकर्माऽसौ प्रेत्यकर्मविवर्जितः । निर्लेपतां ब्रजत्येव जायते शुद्धिप्रतरः
 क्षणमात्राद्विशुद्धोऽसौ प्राप्नोति परमं पदम् । ज्वस्तजन्मान्तरकलेभ्यः शश्वच्छान्तिमियति च
 नाना योनिप्रदं कर्म विशुच्यात्मा विशुद्धिमान् । उपाधिरहितश्चैव प्रयात्यूर्ध्वगतिं शुभाम्

॥ १९६२ ॥

॥ १९६३ ॥

॥ १९६४ ॥

॥ १९६५ ॥

॥ १९६६ ॥

॥ १९६७ ॥

॥ १९६८ ॥

॥ १९६९ ॥

॥ १९७० ॥

॥ १९७१ ॥

॥ १९७२ ॥

॥ १९७३ ॥

॥ १९७४ ॥

कतिश्चयदृढकर्मवातबीजप्रदाहात्—निरवधिसुखपात्रं सत्यमेकान्तशुद्धम् ।
 विमलमवलमृद्धमुक्तिधामास्ति नित्यं जगदुपरिगमेतद्यान्ति सिद्धा हि जीवाः
 देवानां स्थानतोऽप्यूर्ध्वं तच्छुद्धं धाम वर्तते । प्रभातवच तद्भाति स्वच्छमङ्गसुवर्णवत्
 त्रैलोक्यस्योपरिस्थं तद्रत्नलवत्रसमाकृति । आजते शाश्वतं रम्यं सर्वलोकमस्कृतम्
 सिद्धक्षेत्रमिति प्राहुः केचित्त्परमं पदम् । अपरे भनुत्तरस्थानं ब्रह्मलोकं च केचन
 समस्त जगतो मृष्टिन् । आजमानस्य तस्य वै । शिरोभागे विकर्माणः सिद्धास्तिष्ठन्ति सर्वदा
 सर्वकर्मविमुक्तास्ते रागद्वेषविवर्जिताः । विनष्टपुण्यपापाश्च सुखदुःखविनिर्गताः
 प्रभूतशक्तयश्चैते ह्यनन्तज्ञानशालिनः । कदापि नो पुनर्जन्म लभन्ते शाश्वतं श्रिताः
 परात्मज्योतिषा तेनाऽज्यज्योतीषि मिलन्ति चेत् । तथापि तत्स्वरूपे नो सङ्कोचो विस्तारोऽपि च
 “साध्वी सा श्रेष्ठिनी प्राह मुनेरित्युपदेशतः” । अद्भुतानन्दपायोवी न्यमज्जं शुद्धधीरहम्
 हस्तौ संयोज्य भाले च मुनिवर्धमवादिषम् । उपदेशाऽमृतं पीत्वा कृतज्ञा भवतो वयम्
 मङ्गला तु प्रणम्यैनं श्रद्धया परयाऽवदत् । जगतो वन्यनान्मुक्तो घन्योऽसि त्वं मुनीश्वर !
 यदि काचिन्न हानिः स्यात्तर्हि सिद्धिरियं कुतः ? । कृपया सर्वपाचक्षत्र भृगमुत्कण्ठिता वयम्

॥ १९७५ ॥

॥ १९७६ ॥

॥ १९७७ ॥

॥ १९७८ ॥

॥ १९७९ ॥

॥ १९८० ॥

॥ १९८१ ॥

॥ १९८२ ॥

॥ १९८३ ॥

॥ १९८४ ॥

॥ १९८५ ॥

॥ १९८६ ॥

तीर्थच्छर्द्धर्मपारीणो मुनिरन्दिदतोऽवदत् । स्वकीयजीवनोदन्तं सुधामधुरया गिरा
 मृणुष्व त्वं ममोदन्तं स्वस्थीथय महाशय ! । महिषचित्रकव्यलैरारण्यकगजैः सदा
 निषेवितं मयाक्रान्तरण्यं महदद्भुतम् । तत्प्रदेशेऽमवम्यानगरं सुपुमायुतम्
 तदीयप्रान्तभागे चाऽवसन् व्याघकूलानि वै । आण्यचारिणस्ते च पशुहितां समाचरन्तः (?)
 तेषां स्थानमश्वद् रौद्रं यमराजगृहोपमम् । कन्यायुवतयस्तत्र रक्तवल्गाणि पर्यधुः
 तदीयवनितावसो दन्तानां युवदन्तिनाम् । शस्त्राण्यतित्रिचित्राणि निर्ममाबुधमात् सदा
 तेष्वेकस्मिन् कुले पूर्वैजन्मन्यासमहं पुनः । मूर्धन्यो व्याघजातीनां गजानां हतने रतः
 वनस्यो मांसभोजी च पशूनां त्रासदायकः । व्यचरं मृगयाऽऽपक्तो निन्द्यकर्मपरायणः
 सर्वे च मामकान् बाणान् पश्यन्तो लक्ष्यमेदिनः । प्रशंसन्तुतः सिद्धबाणसंज्ञां मम व्यधुः
 मत्पिताऽप्यभवद् व्याघ्रः स्वव्यापारोद्यतः सदा । तेन लोका वरुणि स व्याघराजोऽस्त्ययं ध्रुवम्
 मन्मता किञ्ज तातस्यातिप्रिया मानभाजनं । साऽप्यासीद् व्याघ्रशूस्थ सुता प्रीतिविवर्दिनी
 शृष्यन्ती वनं सर्वं निजसौन्दर्यराशिना । रूपाताऽध्वत् तेन मा तत्र वनसुन्दर्यभिरुपया
 श्रुत्वा मयैकदा लक्ष्मील्लतोऽध्वत् कुञ्जरोत्तमः । क्षरेण मम तातस्तु हितायोपादिशत् तदा

- ॥ १९८७ ॥
 ॥ १९८८ ॥
 ॥ १९८९ ॥
 ॥ १९९० ॥
 ॥ १९९१ ॥
 ॥ १९९२ ॥
 ॥ १९९३ ॥
 ॥ १९९४ ॥
 ॥ १९९५ ॥
 ॥ १९९६ ॥
 ॥ १९९७ ॥
 ॥ १९९८ ॥
 ॥ १९९९ ॥

आस्माकीनकुलाऽऽचारं शृणुष्व त्वं समाहितः । प्रजोत्पत्तिक्षमो हस्ती न हन्तव्यो न चाग्रणीः
 रक्षन्ती स्वशिश्न प्रेम्णा प्रयान्ती तत्समन्विता । व्याधभीतिमपि त्यक्त्वा सा रक्ष्या हस्तिनी सदा
 स्तन्यजीवी च यो दन्तिडिम्भः स्यात् स तु सर्वदा । न हन्तव्यो यतः सैव क्रमेण सुमहान् भवेत्
 दम्पत्योर्मिथुनं स्नेहाद्विलोबयेतेतरेतरम् । न वियोज्यं यतस्तस्मात् संभोगात् सन्ततिर्भवेत्
 इत्थमस्सकुलाचारः पालनीयस्त्वयाऽङ्गज ! । तदुल्लङ्घयिता लोभात् सकुलो हि प्रणश्यति
 हस्तिडिम्भा न हन्तव्या रक्षितव्यं च तत्कुलम् । हृदि धार्यं हितं त्येतद्दोधनीया निजाङ्गजाः
 भ्रुवेति स्वकुलाचारं पालयन् गहने वने । विचरंश्च गजारण्यमद्विषान् वृषभांस्तथा
 वराहान्मृगयथार्दस्त्रासयामासिवान् शरैः । भृशमानन्दितोऽश्वं स्वकीर्त्तिं चाथ वर्द्धयन्
 प्रशस्तकुलसम्भृतयुवत्या परिणायितः । पितृभ्यामेकया सार्द्धं सौन्दर्यशशिदीप्रया
 प्रीणयन्ती सदा प्रेम्णा स्निग्धश्यामवपुर्लता । नितम्बिनीनताङ्गी च कुचाभ्यां कामवर्द्धिनी
 विकसच्चन्द्रबिम्बास्या रक्तोत्पलविलोचना । यौवनेनोद्भटेनाऽपि प्रफुल्लङ्गी व्यराजत
 सौन्दर्येणातिहृद्येन भ्रुरिभ्रीत्या च यौवने । महाभाग्यफलं जाता सा वामा वामलोचना
 मनोहरमरण्यस्य रत्नं यस्याऽस्ति सभिधौ । स्वर्भोगभागिहाऽऽज्ञस्रमसंतुष्टः कथं भवेत् ?

॥ २००१ ॥
 ॥ २०८२ ॥
 ॥ २००३ ॥
 ॥ २००४ ॥
 ॥ २००५ ॥
 ॥ २००६ ॥
 ॥ २००७ ॥
 ॥ २००८ ॥
 ॥ २००९ ॥
 ॥ २०१० ॥
 ॥ २०११ ॥
 ॥ २०१२ ॥
 ॥ २०१३ ॥

संसेव्याऽऽनन्ददां रात्रौ प्रियालिङ्गनसन्ततिम् । समुत्थाय प्रमातेऽहं दूरीकृत्य भ्रमं पुनः
मदीयकुलदेव्यास्तु मन्दिरमगमं ततः । प्रार्थनायै शुभं तुङ्कं श्रद्धयाऽचलयाऽनिशम्

॥ २०१४ ॥
॥ २०१५ ॥

अयि मयि करुणाद्रां देवि ! दृष्टिं कुरु त्वं बलमतुलमपि त्वं देहि यात ! प्रसीद ।

कुलमपि मम सर्वं वर्धय त्वं प्रसादात् जय जय कुलदेवि ! स्वीयमक्तं प्रयाहि

॥ २०१६ ॥

भोजनादि विधायाथ स्वस्थीश्वर्य पुनर्वनम् । रुधिरौघमयं कर्तुं व्याघृतोऽश्रुवसन्वहम्

॥ २०१७ ॥

अन्यदा ग्रीष्मकालेऽहं धनुर्बाणसमायुतः । तूणीरौ पृष्ठतो बद्ध्वा सज्जोऽगच्छं वनाऽवनीम्

॥ २०१८ ॥

अहह ! ऋतुनिदाघोदावतः पूर्णबाधो वनमपि जलहीनं निर्दलो वृक्षवर्गः ।

तपति गिरिवराली हस्तिवृथः तृषार्तेः, किमिह सुखलवश्चेत् व्याघबाधाप्रवेशः

॥ २०१९ ॥

पुष्पावतंसितश्रोत्रः रम्योपनत्क्रमाम्बुजः । वन्यमातङ्गमन्वेष्टुं व्यचरं परितो वनम्

॥ २०२० ॥

शुधाघृषाकुलो भूत्वा न प्राप्तमृगया पशुः । आतपेन च दुःखेन म्लानवक्त्रो वने असन्

॥ २०२१ ॥

गङ्गातीरं गतस्तत्र कृतस्नानं बहिर्गतम् । सद्यो गिरिसमं तुङ्गमद्राधं द्विरदं वरम्

॥ २०२२ ॥

मया विज्ञानमेवं यदंशोऽत्रत्यो न सम्भवेत् । गङ्गावनविहारी तु नेदृशः कापि काम्यते

॥ २०२३ ॥

रम्यरोमालिदीप्ताङ्गो नैतादृशो द्विपो मिलेत् । अतोऽयं द्विरदोऽरण्यादन्यस्मादागतोऽस्ति वै

॥ २०२४ ॥

स तु दन्तविहीनोऽपि मृगमाऽऽन्दकारणम् । वध एवाऽऽभवन्नूनं क्षिरदो वनसम्भवाः
व्याधानां नियमेनाऽतः श्रुत्वैकाग्रमनाः परम् । लक्ष्मीकृत्य गजेन्द्रं तममुच्चं जनिं शरम्
अत्युच्चगस्तु बाणोऽसौ नावधीत् कौञ्जरं वपुः । चक्रवाकोऽभात् कश्चिद् विद्धो दैवनियोगतः
पक्षार्षेण मदमत्तमिभं सरःस्थे व्याधागमं सपदि बोधयितुं सचक्रः,
ऊर्ध्वं गतोऽपि सुष्ठुचे नहि मृत्युना तु व्याधान्मुमोच करिणं तदहो प्रशस्यम् ।

तनुगतनवदुःखोद्रेकखिन्नाऽन्तरात्सा सकलकरणदाहक्षीणतां यासुनाह

झटिति रटिति खितो रक्तसिक्तोत्तमाङ्गोऽभवदपि च ययाऽसौ मृक भा वावदृकः

दुःखेन द्रव्यमानस्य चक्रवाकस्य तस्य वै । पथैश्चैरुस्तदा च्छिन्नः पपान घरणीतले

आम्यन् जलेऽपतत् तूर्णं व्यथितम् स विहङ्गमः । तेनाम्बुलोहितं जातं लोहिताम्बुनिधेरिव

तस्य भार्या रुदन्ती च परिआम्यन्त्यनुक्षणम् । मृतं तं परितः शोकातुरा दीनोदडीयत

तेनोत्पन्नदयथाहमपि लग्नः प्ररोदितुम् । विलपन्वित्यवोचं च रे ! रे ! किं विहितं मया !

पक्षियामलपरस्पराश्रयं, प्रेमबन्धमितरो न बोधते । मृकशोकरमभग्नमानसोऽपुस्तदेत इतरथ्य मुञ्चति

मिश्रुनं स्नेहसम्बद्धं महादुःखे निपातितम् । जीयति मे पतिरेवं सोऽयं मत्वा विमुञ्चति

॥ २०२५ ॥

॥ २०२६ ॥

॥ २०२७ ॥

॥ २०२८ ॥

॥ २२२९ ॥

॥ २०३० ॥

॥ २०३१ ॥

॥ २०३२ ॥

॥ २०३३ ॥

॥ २०३४ ॥

॥ २०३५ ॥

तच्छरीराच्छरं तीव्रसक्ताक्षीत् साडतियलिततः । चिरं निश्चनं दृष्ट्वा गताऽसुं निश्चिन्नाय सा
 अदृश्यः सोऽभवत् तावन्मातङ्गस्तु द्रुतं व्रजन् । मयाऽपि चक्रवाकः स तस्माद्बुद्धत्वं यत्ततः
 सुखप्रप्रे तले गाङ्गे स्थापितः सैकतेऽमले । ततः पावकसंस्कारो विहितो बन्धुवच्छुवा
 तदैव ज्वलिते वह्नी चक्रवाकवधूरपि । पतित्वा स्वामिना सार्द्धं मस्मसाद्करोद् वपुः
 लुद्धिलोकात् भृशं तप्तोदीर्णचेता विषण्णधीः । पश्चात्तापपरो भूत्वा विलसन्नित्यचिन्तयम्
 दम्पत्योः सुखिनोर्नाशो मयाऽज्ञेन कथं कृतः । नियमाः कुलवर्मस्य पालिताः सकला मया
 नियमश्च तथाप्यद्य पिनाशः महासाऽजनि । ईदृग्विहारतश्चैतत्कुलवर्माद् विभेम्यहम्

“ कारुण्यपूर्वकुलाऽऽचरणं स धर्मः, प्रत्येकजातिविहितः कुलवर्म उक्तः ।

तद्दर्शमशुद्धनियमप्रतिपालको यो गच्छेत् स उत्तमगतिं नहि तत्र द्वेषः ”

कथं कुर्यामहं तादृगुं जीवनं पापसंकुचम् । तस्मात् प्राणपरित्यागो वरं पापनिरोधकः

एवमात्मविनाशाय देहं त्यक्तुं मया रथात् । तद्भवच्च शोकात्सर्षा चिताग्नी संद्रुतं वपुः

स्वकुलस्य सदाचारः पालिता विधिना मया । पश्चात्तापोऽप्यध्वद् भयान् मदाचरितकर्माणा

तथा तज्जन्मनो मेऽध्वद्विषादोऽस्तीव्रयेदतः । पापार्जनादरण्यानीसंचारिजीवमाणात्

॥ २०३६ ॥

॥ २०३७ ॥

॥ २०३८ ॥

॥ २०३९ ॥

॥ २०४० ॥

॥ २०४१ ॥

॥ २०४२ ॥

॥ २०४३ ॥

॥ २०४४ ॥

॥ २०४५ ॥

॥ २०४६ ॥

॥ २०४७ ॥

“ अथि नाथ ! ममास्ति जीवनं, परमं नीचमहो ! यदेकतः । परतः सगद्युमहिसनं यदधृच्चाञ्जवधानतो हहा ! ॥ २०४८ ॥
 नहि किञ्चिदपीह कारणं यदहं दीनमहो ! स्वभावतः । रभते प्रकृतिस्थितं सदा, मवितव्यं स्वयमेव जायते ॥ २०४९ ॥
 न कृतं सुकृतं किमथहो ! परपीडैव सदा कृता मया । विफला मम सा मनुष्यता धिगिदं मे किल पापजीवनम् ॥ २०५० ॥
 यदिदं विहितं स्वजीवनं कुकृताराधनतः सदासुखम् । हतकोदरहेतवे हि तत् क सुखं मे पातो भविष्यति ॥ २०५१ ॥
 सुकृताश्रयिणा समन्ततः सुखमस्येव सुपूर्णमैहिकम् । पुनरस्ति च पारलौकिकं सुकृती कापि न चावसीदति ॥ २०५२ ॥
 पशुतुल्यकुकृत्यसेविनां प्रसृतं दुःखमहो पदे पदे । जननीपितृकामिनीभिरावसतो मे कुकृतेर्न चोद्धतिः ॥ २०५३ ॥
 वनवास इहाऽविदुःखदस्तदलं सम्प्रति जीवनेन मे । पितृशिक्षितरीतिरात्मना कृतकारेण न पालिता हहा ? ॥ २०५४ ॥
 अब्रुजीविनमत्र पालितुं स्वहितांस्तन्निधमान् सहं कुरु । सुधियं वितर प्रभो ! पुनः सुखिनं मां कुरु दीनवत्सल ! ॥ २०५५ ॥
 सुखिनोऽथ जनाश्च दुःखिनस्तव सर्वेऽपि वशा हि हे प्रभो ! । वितराऽतिसुखं च दुःखतः सहसा मां परितोऽथ पालय ॥ २०५६ ॥
 नरतामथ देहि नाथ ! हे ! त्रिपिने चाऽत्र कदापि साधवः । सहसामिलिता न मानिता शुक्रनामानमतिदोषदर्शनात् ॥ २०५७ ॥
 इति दुष्कृतमेव मे परं न च तत्पादजो मया धृतम् । न च तत्कथिता सुधामयी हितदा हा ननु देखना श्रुता ॥ २०५८ ॥
 न च ते शुभनाम कीर्तितं न दया प्राणिषु हा मया कृता । तदिदं नरजीवनं मया फलितं नेव मुधैव जीवितम् ॥ २०५९ ॥
 न मयाऽऽचरणं निरीक्ष्यतामधमं मां जगदीश ! पालय । इति चारु विलप्य संसृतेर्विरतोऽसौ मरणार्थमुद्यतः ” ॥ २०६० ॥

पञ्चाचापेन तेनेन तदानीं शुभकर्मणा । निरयाद्धोऽपि नीचोऽहं गङ्गोदीच्यां निवासिनः ॥ २०६१ ॥

अपिष्ठवसुपूर्णस्य महेश्वव्यवहारिणः । सन्ननि श्रेष्ठिवर्यस्य जनिः लेभे यशस्विनः ॥ २०६२ ॥

अनेककर्षकावासो नानासस्यविराजितः । उत्सवैः सन्ततं रम्यो काशीदेशोऽस्ति ऋद्धिमान् ॥ २०६३ ॥

यत्राऽनेके जनायन्ति पद्मपूर्णजलाशये । सुरभिच्छुभोद्यानवीथीषु च मुदासये ॥ २०६४ ॥

निर्मलाम्बुसमापूर्णगङ्गातीरोपरि स्थिता । वाराणसीपुरी तत्र द्वारिकेव विराजते ॥ २०६५ ॥

क्वचिच्च युवयोगिनो मनसि धारणां कुर्वते, तपस्विजनगण्डली तपति कुत्रचिन्नैकधा ॥ २०६६ ॥

द्विजास्त्रिययागते विदधते क्वचिद् वन्दनां त्रिलासिनिवहाश्रियाय विलसन्ति नत्ताः क्वचित् ॥ २०६७ ॥

“ काश्याख्यदेशे परमा पवित्रा वाराणसी नाम पुरी चकास्ति ।

यस्यां पुरा तीर्थकरा अनेके चानेकवारान् व्यचरन् समृद्धया

श्रीमान् प्रतिष्ठितवृषो जनको यदीयः पृथ्वी यदीयजननी श्रीसुपार्श्वनाथः ।

हेमाभकान्तिरभवज्जिनराजराजः, श्रीस्वस्तिकं लसति लाञ्छनमस्य यस्य

यश्च प्रशुच्यवनजन्मसुराज्यकालमासाद्य नीतिविधया च विधाय राज्यम् ।

संसारवैभवमपास्य च वर्षिदानं कृत्वा स्वयं किल लली जिनराजदीक्षाम् ॥ २०६९ ॥

स्वं घातिकर्भनिकरं च समाप्य नाम्नः संग्राह्य क्रैवलमनोवस्तुसव्यञ्जीवित् ।

संसारयन् शुभदेशनयास्य संघसस्थापयत् कलणया शुभचर्भन्नामः ”

नुपाश्वसेनो जनको यदीयो ब्राम्हाभिधाना जननी यदीया ॥

नीलाभक्रायो नवहस्तमानः स पार्श्वर्ननाथोऽमत्रदत्र पुर्याष

कौमारे कमठाख्ययोगिविहिते जाज्वल्यमानेऽनले प्रायोऽर्थाधिश्ग्यकाष्ठतलतो नागं स चक्रे बहिः ।

जीवन्तं भुजग नमःकृतिमहामन्त्रं समश्रात्रयत्, मुत्वाऽसौ धरणेन्द्रनामकपुरो जातः प्रभावान्वितः ॥ २०७२ ॥

राजीमतीनिमिजिनेन्द्रचित्रं विलोक्य वैराग्यमथाऽऽशु लेभे ।

लोकान्तिकावां विनयाच्च तीर्थं प्रवर्तयामास विधाय दानम्

विनाशय दानेन जगद्द्विगां त्यक्तस्वतन्त्ररैभसत्रक्रमः । गृहीतदीक्षः कमटोपसर्गजं संमह्य लेभे वरकेवलं विभुः ॥ २०७४ ॥

रचयति धरणेन्द्रे पादयोर्दिव्यपूजां, विरचति कमठे तं घोरवोरोपसर्गम् ।

उभयसुरसमानस्त्यक्तमानापमानः, प्रभुर्भक्तिकरुणाद्रः पार्श्वर्नाथो बभूव

न कदापि क्वचिद्देशे श्रूयते न तथाऽऽजामे । श्रीपार्श्वार्त्साधुतः साधुः कर्मणात् स्वलतः खलः ॥ २०७६ ॥

कदापि गङ्गास्वतटासकायोत्सर्गे विभुं क्षालयति स पादि । तदुष्टदृष्टिस्तत्रात् सुरेन्द्रो जाता ततः सर्वनदीषु पुण्या ॥ २०७७ ॥

॥ २०७० ॥

॥ २०७१ ॥

॥ २०७३ ॥

॥ २०७५ ॥

॥ २०७६ ॥

कच्चिद्राष्ट्राऽऽराभराजी विचित्रा तडागाः कच्चित्कच्चित् सन्ति कृपाः ।

कच्चिन्मन्दिराणि कच्चित् सत्रशाला ततः सर्वथा भाति चाराणसीयम्

सर्वतोऽस्यां सु मदा कसन्ति वनस्पतीनामियमिष्टभूमिः । सदाफलाशुभततिश्चकास्ति सर्वाणि धान्यानि भवन्ति चात्र ॥ २०७९

नानाविधा दार्शनिकाः स्वतत्त्वं विचारयन्ते सममावृतश्च । श्याद्वाद्मेमाऽनुसरन्ति तत्र वसन्ति सम्पत्सुखशालिनश्च ॥ २०८० ॥

स्वर्गे न वेच्छन्ति सदात्ममग्रास्तत्त्वानि तत्तत्समर्थेऽनुभूय । नाशासते भावि सुखं सुखित्वात् पूर्वाप्तार्गं सुधिषा स्मरन्ति ॥ २०८१

सरित्तरङ्गशालासत्प्राकारत्वं प्रपेदिरे । यस्यां व्यापारिणो नैके वसन्ति विपुलर्द्धयः

प्रथतमूल्यनैपथ्यैर्भूषितस्तद्वध्वजनः । कल्पवृक्ष इवाभाति विडम्बितसुराङ्गनः

लक्षैरेव प्रकुर्वन्ति सर्वेऽपि व्यवहारिणः । क्रयं च विक्रयं चापि भुगोत्साहेन यत्पुरे

तेषां हर्म्याणि राजन्ति सान्तराणि पृथक् पृथक् । ततस्तदङ्गणेष्वेव न किन्तु परितो गृहम्

भिचीनां मूलार्थन्तं रत्रिरुत्सावलिं निजाम् । वितनोत्युज्ज्वलां स्म्यां दर्शयन् स्वीयवैभवम्

तत्रैकस्य महेशस्य प्रासादे जन्म मेऽभवत् । पितृसंकेतितं मेऽभूत्प्राप्तं कद्रयथा इति

एकादशेऽह्नि त्रिपुण्यकाले स्वगोत्रजानां सविधे प्रमोदात् । नाप्रक्रियां तज्जतको विधत्ते तन्नाम तत्तुल्यफलं प्रदत्ते ॥ २०८८ ॥

कुलाचारक्रमेणाहं लेखनाद्याखिलाः कलाः । अल्पायासोऽल्पकालेन गुरोः शिक्षितवान् मुदा

॥ २०७८ ॥

॥ २०८२ ॥

॥ २०८३ ॥

॥ २०८४ ॥

॥ २०८५ ॥

॥ २०८६ ॥

॥ २०८७ ॥

॥ २०८९ ॥

किस्रति विशुद्धिस्वयेन सा लेखगाला पठति च पुनरस्यां तेन सा पाठगाला ।

गुरुभक्त उपित्वाऽधीयते येन बालेऽथ गुरुकुलवासः कथ्यते तेन विद्मैः

सम्पद्विलोपके शीघ्रं सर्वदुर्गुणसन्नि । कलङ्कादायके द्यूते संलग्न मम मानसम्

“ व्यसननिचयमूलं दुर्गतेर्दुर्गकूलं । गुणगणप्रतिकूलं सर्वमायानुकूलम् ।

धनवपु इति नाशे द्यूतमेवास्ति मूलं, नलनृपप्रभृतीनामस्ति दृष्टान्तमत्र ”

“ द्यूतं सर्वापदां धाम द्यूतं दीव्यन्ति दुर्धियः । द्यूतेन कुलमालिन्यं, द्यूताय श्लाघतेऽधमः

राज्यश्रुतिं बल्लमापा वियोगं, द्यूताञ्जलः प्राप गतोरुभोगम् ।

प्रचण्डिता मण्डितबाहुदण्डास्ते पाण्डवाः प्रापुरण्यवासम्

द्यूतं च मांसं च सुरा च वैश्या पापद्धिचैर्यं परदारसेवा ।

एतानि सप्तव्यसनानि लोके, घोरातिघोरं नरकं नयन्ति ”

तेनैव व्यसनेनेह व्यवहारविदो जनाः । नैरुधा नष्टविभ्रष्टा भवन्ति क्षुद्रशुद्धयः

छद्मने त्यक्तकारुण्या जेतुमुन्मत्तताजुषः । श्रथिलीभूय जल्पन्ति सद्गुणान् विस्मरन्ति च

१ “ न प्रादिपरः ” पिङ्गलच्छन्दसूत्रम् । प्रपूर्वमक्षरं ऋतुः ॥

॥ ३०९० ॥

॥ ३०९१ ॥

॥ ३०९२ ॥

॥ ३०९३ ॥

॥ ३०९४ ॥

॥ ३०९५ ॥

॥ ३०९६ ॥

॥ ३०९७ ॥

तस्मिन्नेव समासक्तो धृते चौर्यरतस्तथा । दावाग्निनेव संतप्तस्तेन मत्कुलपर्वतः
 गृहाणां भेदनं पुंसां यात्रिकाणां च लुण्टनम् । एष एव ममोद्योगो मुख्यतः समजायत
 ईदृशैर्मदसत्कृत्यैर्मत्कुटम्बिजनोऽभवत् । लोके नताननः सर्वनिन्द्यश्चाहं जनेऽमवम्
 अन्यदा परसम्पत्तिमपहर्तुमना मुदा । खड्गहस्तोऽवजं गुप्तं निश्चिथे राजवत्सर्पनि
 तथाप्याकर्णितः पौरैः पद्रवो नश्यतो मम । कोलाहलेऽथ भीतोऽहं क्षीरिकावनमाश्रयम्
 “ जनान्तिकं जगादेति, सा तरङ्गवती पुनर्भिष्टोपकारं किं वच्मि, येन नीता शुभां दशाम्
 स्थित्यन्तरं स्थितिवशः समुपैति जन्तुस्तस्माद् बुधा जगदिदं कथयन्ति सार्थम् ।
 बैश्याश्च चौर इति सोऽप्यथ लुण्टकारी, तस्माच्च साधुरिति मे ननु शर्मणोऽधृत्
 नीचस्थितिं स्वां परिमुच्य विद्वान्, उच्चैस्थितिं गच्छति वैभिक्षेष्टया ।
 स एव सर्वोषपदं प्रलभ्य, तस्मात् परान् स्वेन समान् करोति
 जगत्समग्रे प्रकृतेर्हि राज्यं, तदन्तराऽऽसाद्य करोति कर्म ।
 नीचस्थितं प्रांशुमयो विवसे, उच्चैः स्थितं तं शुभसत्फलाय ।”
 विन्ध्य्याद्रिमण्डने तस्मिन् वने सर्वेष्टपूरके । व्याधानां मृगया यत्नं विनैव सुलभाऽभवत्

॥ २०९८ ॥

॥ २०९९ ॥

॥ २१०० ॥

॥ २१०१ ॥

॥ २१०२ ॥

॥ २१०३ ॥

॥ २१०४ ॥

॥ २१०५ ॥

॥ २१०६ ॥

॥ २१०७ ॥

“कश्चित् स्थले शान्तसमानभ्रमावारमराजी समुपैति शोभापू । अफकफकाभिरमाद्गरामिद्राश्राभिरामाति सुभासघाभिः ॥ २१०८ ॥
 पकैः रसालै रसरम्यरूपै राजादनानां च फलैरसैर्यैः । बृहत्फलैर्नैतननाकिरैः करोति च स्वातिथिपूर्वपूजापू ॥ २१०९ ॥
 रग्मात्रलीलम्बितलुम्बनप्रा विनेयनेयं विनयं दधाति । अत्युच्चबहुतततिः फलानि स्वाद्नि मित्रा ननु वर्षतीवा ॥ २११० ॥
 जम्बूवनं प्राबृषि नीलवर्णा रसाढ्यनम्रं अमरी विदीर्णपू । स्वयं पतत्पातकवालवृन्दं संपातयत्येव भिदेलिमं तव ॥ २१११ ॥
 पत्रान्तराले परिणामपकं निदर्शयद्रूपयते मनुष्यान् । जम्बीरजालं विहितालवालं फलाङ्कवालं परिवर्धयच्च ॥ २११२ ॥
 सुधारसानि प्रतिष्ठयजानि श्रीबीजपुराणि बहूनि भान्ति । सुरङ्गनारङ्गनं घनं च फलन्ति यस्मिन् मधुशुडिमानि ॥ २११३ ॥
 क्षीराम्लक्रानां गहनं फलाढ्यं सत्पीलुवृक्षैः परिवेष्टितं च । स्फुर्ये फलानि प्रतिगृह्य चैते तिष्ठन्ति रम्याः पतसा स्वभागे ॥ २११४ ॥
 पतन्ति बीजानि सुदाडिमानां पुष्पाणि चैषां सुरमीणि क्रानि । पृथ्वीजनन्याः परिपूजयन्ति पादानि मे पादपराश्रयश्च ॥ २११५ ॥
 अपाककाले मधुराम्लयन्ति फलानि आकप्रतिमानि तत्र । चिन्नाभिलकानिम्बुफलानि चात्र मवृथञ्जनानीति रुचिमदानि ॥ २११६ ॥
 शङ्गाटिकाली कश्चिदस्ति गुन्दीलुम्बावलीयं बदरीवनं च । पुष्पैः फलैश्चिर्भटिका लताश्च शाकालयोऽन्याश्च चिरं फलन्ति ॥ २११७ ॥
 पेभानि द्राक्षाकृतपानकानि पिबन्ति तत्स्था नलिनीदलैश्च । आस्वादयन्ते सलिलानि भिन्वा क्वचित्पयाश्रीफलमध्यजानि ॥ २११८ ॥
 जनान्तरं पक्कमुनापत्तुहीदलानि धैलालवलीलवङ्कैः । स्वाद्नि तज्जातिफलैश्च कृत्वा खादन्यफकमुकैश्च सार्धम् ॥ २११९ ॥
 भाति कश्चित् सच्छतपत्रजालं सचम्यकाऽग्नौ रुसुमानि सन्ति । कश्चित्ताकेतकीकाचमल्ली कौन्दीलतापुष्पत्रयं सुत्रन्ति ॥ २१२० ॥

श्रीमालती वा मुक्कुन्दवृक्षाः सुमैश्च कुर्मन्ति स्थलं मनोज्ञम् । लुण्टाकलोकोद्भ्रमो विहेतोश्चैतत्स्थलं शून्यमिदं प्रमाति ॥ २१२१ ॥
 तीर्थस्थलं कुत्रचिदस्ति रम्यं तस्माच्चद्वरेऽमि गिरेः भिखायाम् । गूडागमीराऽतिशयेन दुर्गा आसीच्च या दुर्जेतराजधानी ॥ २१२२ ॥
 व्याधा आधाय शार्पां विदधति मृगयां नेदियाय द्वयी सा, मायाविष्वेच माया रचयितुमुचिता नैव विश्वासत्सु ।
 बन्यानां पालनार्थे मृगपतिमृगयां कुर्वते ये नरेन्द्राः । व्याधाः किन्तूरार्थं यदि च विदधते तेऽथ एवं पतन्ति ॥ २१२३ ॥
 वयसां बहवो नीडा डिम्भवृन्दैः सुनादिताः । वृक्षशालासमालम्बा बभ्रुवुर्गहने वने ॥ २१२४ ॥
 लुण्टकानां गूहा नैकाभयदा चाऽभवत्तथा । विविधा पादपश्रेणी दिवाप्यन्धीचकार वै ॥ २१२५ ॥
 तत्काननैरुदयस्थां गूहामेकामहं गतः । द्वारेण महता युक्तां रूपातां 'सिंहगूहाख्यया' ॥ २१२६ ॥
 तस्यामल्लमृतः शूरा न्यवसन् स्तैन्यजीविनः । आनन्दं भेजिरेऽजस्रं लुण्टयित्वा वणिग्जनान् ॥ २१२७ ॥
 चौर्यकलासु संधैक-साध्येष्वपि च कर्मसु । निपुणा दस्यवः सर्वेऽप्यासंस्तद्देशवासिनः ॥ २१२८ ॥
 दस्युत्वेऽस्मि कला च साहसमथो निर्भीकृता स्वस्थता, चाश्लयं बहुत्रेपि ॥ गुणिगुगाराधित्यमुर्जस्मिता ।
 एतेस्ते निपुणा भवन्ति सततं दीनोश्च रक्षन्ति ते, मर्यादां न हरन्ति तस्करागोस्मान् संस्मरन्ति प्रजाः ॥ २१२९ ॥
 तेषां दयालवः केचिद् ब्राह्मणान् श्रमणान् स्त्रियः । रुग्णान् बालांस्तथा वृद्धान् पीडयन्ति स्म न क्वचिद् ॥ २१३० ॥
 बलविभवमदान्धान् दृष्टिमुद्घाटयन्तो, हृतपशुधनान्धैर्दुर्बलात् बर्धयन्तः ।

स्थविरशिशुरुजार्चनीजनान् सान्त्वयन्तः, नृपतय इव चौराः नो मुदे कस्य साधोः ?
घाताः सहस्रशस्तेषां लुण्टने जह्नुरे तनी । तथाऽपि तेषामुत्साहः द्विगुणः समनर्द्धत
गत्वाऽहमपि तत्रैव स्तेनवृत्तिविधायकः । नैपुण्येन मतस्तेषामतिष्ठं जीविकेच्छया
भ्रष्टप्रियोऽभिधानोऽधृत्तस्य वृन्दस्य नायकः । स सदैव निजे हस्ते दृढं कुन्तमधारयत्
धैर्यवान् सत्त्वसम्पन्नः सदोत्साहोऽकुतोभयः । भुजङ्ग इव सर्वेषां भयदो भीषणाकृतिः
परःसहस्रदस्त्रनां पोषणायाम्बनाय च । पितृवासंस्तुतोल्लोकान् बहुधाऽपीडयद् बलात्
निजबाहुवलेनैष विश्रुतो बलवानिति । तेनैव तस्करैः स्वीयनायकत्वे नियोजितः
अनर्थस्तत्समीपं मां स्तेनाः स्नेहप्रभूरिताः । सोऽपि प्रेमाद्रभावेन मयाऽऽलापं समाचरत्
ततः स्तेनगणः सर्वः सादरं मां व्यलोक्त । अतः सुखेन तत्राऽहं न्यवसं भोतिवर्जितः
दुष्करेष्वपिकार्येषु धरिशौर्यमदर्शयम् । ततः ख्यतिं परां प्राप सादरं प्रचुरं तथा
दुष्टानां दमनाय कैरपि पुरा चौर्यं प्रकाशीकृतं, स्वार्थार्थं ग्लपनाय वा विदधते ये द्वेषदुष्टाऽऽशयाः ।
हन्त्येव बधवन्धनादिभिरथाऽऽगाराच्च^xनिष्काश्य ते, मृत्वा दुर्गतिमेव केवलमहो ! गच्छन्ति रक्षेच् च कः ? ॥ २१४ ? ॥

x " संबन्धकभूतकृदन्तस्य प्रयोगः ? "

कियत्काले गतेऽत्रस्थं ह्येका मन्वाभमात्रतः । युद्धे पलायने चैव, धनिप्रष्टानुधावने
 सदैवाऽस्थापयत्पार्श्वे नायको मां प्रमोदतः । निर्दयाऽन्तकद्रुताभशचित्तभृदादिनामभिः
 अम्यजानन् सदा तत्र सर्वे मां सहचारिणः । वैरिणोऽदारथं शौर्यान्मित्राणि पर्यतोपयम्
 तनुमप्यार्षयं द्युते षण्वन्धतया मुहुः । एवं चिरं निषादानां गूहायां सहचारिभिः
 स्थित्वाऽहं यमराजेन तुल्यां कीर्तिमवाप्नुवम् । सर्वत्राऽऽजयश्चौर्यकार्येषु तत्परोऽन्वहम्
 स्वकर्त्तव्यपरास्माकं मण्डली मुदिताऽन्यदा । चैर्यस्थलं समासाद्य तस्थौ द्रव्यापहारिणी
 तावत्तत्र समायातं मिथुनं यौवनोद्भटम् । गृहीत्वा तत्समायाताऽध्वपयद्दध्वर्षणैर्गृहम्
 तद्बृत्तान्तं समाकर्ण्य प्रागेव तद्विलोकनात् । कालिकायाः स्तुतिं कर्तुं केचिन्चारेभिरे मुदा
 अस्मन्नेतुः समीपे तौ समानीतौ च हर्यतः । दम्पती पश्यतस्तस्य दिव्याभरणधृषिती
 लावण्येन स्वपुषो जहाते च मनो भृशम् । किन्तु देवाङ्गनातुल्यां देव्यै तां दातुमैहत
 कालिकाया भयाद् यस्माद् विधातुं रमणीं निजाम् । शक्तिमान्नाभवत् स्वीयतत्तद्धर्ममयादपि
 भयातु लोकस्य कुकर्मकर्ता सुकर्मकर्ताऽपि कदापि लोक-भयात् धर्मस्य कुकर्मकर्ता न स्यात् सुकर्मव करोति किञ्चित् ॥ २१५३ ॥
 तथाप्यसौ निजैर्भिर्हृथेच्छं तदलंकृतीः । अहारयत्स्वल्नादि तेभ्य एवार्पयत् समम्
 ॥ २१४२ ॥
 ॥ २१४३ ॥
 ॥ २१४४ ॥
 ॥ २१४५ ॥
 ॥ २१४६ ॥
 ॥ २१४७ ॥
 ॥ २१४८ ॥
 ॥ २१४९ ॥
 ॥ २१५० ॥
 ॥ २१५१ ॥
 ॥ २१५२ ॥
 ॥ २१५३ ॥
 ॥ २१५४ ॥

पश्चात्स मामत्रोचद् यदाऽऽगामिनवमी दिने । इमौ काल्ये प्रदात्वयौ बलिरूपेण निश्चितम्
ततोऽहं योजितस्तेन तयोः संरक्षणाय वै । चिन्तया मरणस्यैतावरोद्दिष्टां भयाकुली
दीनाननौ तथापि द्वात्रन्धं मम वेश्मनि । पुरुषे च मया बद्धे व्यलगत् तद्बद्धभृशम्
तथाहि—“ अयि महाप्रभो ! शुद्धजीवने सति विभेभ्यहं क्रूरमृत्युना ।

समय एष मे भीमतामितः सपदि नाथ हे ! रक्ष रक्ष माम् (ललिउच्छ्रः) ॥ २१५८ ॥

मरणमुत्तमं यत्समाधितो कुसमयस्य वै निन्दिता मृतिः । तदतिनिन्दितान् मृत्युशाशतो जिनवराऽधुना रक्ष रक्ष माम् ॥
सुतपसा तथा श्रद्धयाऽऽर्द्रया विमलशीलने नाथ ! सन्मतिः । व्रतमशीकृतं जीवनं वरं सफलमन्धनं मुक्तयेऽस्मि यद् ॥ २१६० ॥
विहगजन्मनि प्रेयजीवनं शुभमज्ञो ! भवेद्दर्भलब्धये । गुरुरे तथा देवधर्मोर्दृढमतिर्दृढश्रद्धया सह ॥ २१६१ ॥
स्मृतिरियं शुभा मनुमनस्स्मृतेरिति+ फलानि सज्जीगनस्य मे । नयति यद्बुधिविधिवमित्स्थितिं तदिति नाथ ! तस्याः समुद्धर ॥
भवेऽस्मिन् मानुष्ये सुकृतभवंसंस्कारवसतो, व्रताऽर्चसिद्धानप्रमृति शुभकर्माणि विधितः ।
कृता निःश्रेयोऽर्थं तदिति मम पापानि प्रसमं, विनश्यन्तु श्रेयः सुखरसमर्थं देहि भगवन् ! ॥ २१६३ ॥

सकलजन्त्वः कर्मकुण्ठिता जिनवर ! क्षमस्याऽपराधिनीम् । अहमपि प्रभो ! तत्क्षमापये तदिह रक्ष मां हे कृपानिधे ! ॥ २१६४

+ मन्त्रम् ।

अपरजन्मनः पुण्यतः स्मृतं किमपि दूषणं शेषतां गतम् । तदिह बन्धनं जातमस्ति नौ करुणया प्रमो ! तत्समुद्धर ? ॥ २१६५ ॥
 भवसमुद्धरेरीहनं च नौ विषयवाञ्छया वर्जितं मनः । अमृतपानमिच्छन्ति केन वै गरलपानमिच्छन्ति केपि न ॥ २१६६ ॥
 त्वमसि कामदस्त्वां विना न मे, कथय वर्तते को जगत्तले । शरणवर्जितं नाथ ! तेन मां सपदि रथ मां रथ गां प्रमो ! २१६७
 एतत्सकरुणाक्रन्दगीतश्रवणमात्रतः । हृदि कारुणिका भावा जागृता मम सत्वरम् ”
 तदुदन्तश्रुतेर्जाता जातिस्मृतिरहो ! मम । स्वापराधं विदित्वैवं तस्मादुद्धारिताविमौ
 सर्वेषामपि पापानां सहसा क्षणाय च । स्वयं तस्माच्च मृत्वाऽपि रक्षणीपाविमौ मया
 मानुष्येऽयं महान् धर्मो नहि हेयः कदाचन । विवेके सति तत्प्रागो महागः कथयते बुधैः
 स्वस्वामिस्नेहतो वक्षो जवान पूञ्कार च । तेन कारास्थिताः सर्वा जीवने विरसा निजे
 वनितास्तत्र संमिल्य दयावासितचेतसा । साक्राड्वा दम्पती प्रष्टुं तदुदन्तं प्रचक्रतुः
 कस्मादागम्यते ? कुत्र गन्तुमीहा च वर्तते । तस्करकरमात् कस्माज्जाती कथय तं युवाम्
 साऽश्रुनेत्रावदधोपिदस्मद्भृतान्तमादितः । श्रूयतां सावधानामिदुःखदं शृण्वतामपि
 चम्पाऽन्तिकस्थितेऽरण्ये गङ्गातीरविश्रमणे । गैरिक्वणौ चक्राह्वी स्नेहिनामाऽऽस्व दम्पती
 पत्या साकमहं गङ्गोपरि नैगुण्यतोऽतरम् । कल्लोबाः शुशुसुस्तेन, सैकतेन युता इव

॥ २१६७ ॥

॥ २१६८ ॥

॥ २१६९ ॥

॥ २१७० ॥

॥ २१७१ ॥

॥ २१७२ ॥

॥ २१७३ ॥

॥ २१७४ ॥

॥ २१७५ ॥

॥ २१७६ ॥

अन्यदैकः समायातो व्याधस्तत्र सकामुक्तः । आरण्यकं गजं हन्तुमुद्यतेन पतिर्मम ॥
 तेनाऽहन्यत बाणेन लक्षस्य अंशनेन हि । शोचन् पुनः पुनः सोऽथ वह्निसंस्कारहेतवे
 गङ्गातटे चितां कृत्वा गताऽसोरदहद् वपुः । अहमभ्यनुगन्तुं तं चितागनी न्यपतं शुचा
 मृत्यैवं यमुनातीरे नगरश्रेष्ठिनो गृहे । कौशाम्ब्यां तनया रम्या जाताऽहं कान्तिशालिनी
 तस्मिन्नेव पुरे कीर्त्या समुद्रपारया तथा । ख्यातस्य श्रेष्ठिनो गेहे सुतः सोऽपि व्यजायत
 आवाभ्यां वर्द्धमानाभ्यां चित्रपट्टनिरीक्षणात् । जातपूर्वभवस्मृत्या समुपालक्षितौ मिथः
 तेन संयाचितो मां हि मचातो नान्वमन्यत । मया तत्सन्निधौ द्रुती ग्रहिता भ्रमपूर्णया
 तथाऽन्यदा तमस्त्विन्यां रागेणाहमपीरिता । प्रासादमगमं भव्यं मत्पतेः सुपमायुतम्
 मदीयतातमीत्या च प्लवमारुह्य सत्वरम् । पलायितौ नदीतीरे गृहीतौ लुण्टकैस्ततः
 तरुणी साऽब्रवीदित्थं स्वानुसृतां कथां निजाम् । सुखदुःखमर्थां सर्वां रुदन्ती भृशदुःखिता
 अहं तच्छ्रवणेनैव स्मृतप्राग्भवचेष्टितः । पूर्वकर्मविषण्णात्मा आन्तो मृच्छामिवाभगम्
 लब्धसंज्ञस्ततो भूत्वा ह्यस्मार्षं पूर्वजन्मनः । मातरं पितरं चैव पत्नीं धर्मं कुलस्य च
 तथा स्त्रिया स्मृतिः स्वप्ने यद्व्यव्यलोकिकि यथातथम् । मयाऽपि तत्स्मृतं सर्वं हृदयं तेन मेऽद्रवत्

॥ २१७७ ॥
 ॥ २१७८ ॥
 ॥ २१७९ ॥
 ॥ २१८० ॥
 ॥ २१८१ ॥
 ॥ २१८२ ॥
 ॥ २१८३ ॥
 ॥ २१८४ ॥
 ॥ २१८५ ॥
 ॥ २१८६ ॥
 ॥ २१८७ ॥
 ॥ २१८८ ॥
 ॥ २१८९ ॥

समानकालाश्रितभावबोधे स्वतुल्यवान्यभ्रवणं हि हेतुः । स्यात्समाकर्ण्य विभिन्नचित्ताः प्रतिक्रमन्ते सहसा सुनीन्द्राः ॥२१९०॥
मनोवृत्तिर्मदीया तदम्पतिपक्षपातिनी । सहसोपकृतिं कर्तुं दधाव पापमुन्तये ॥ २१९१ ॥
मया तदा सुनिर्णीतं यत्पुराऽजानता हतम् । तदेव मिथुनं चक्रवाक्योरिदमस्ति हि ॥ २१९२ ॥
अधुनेदं महादुःखे पतितं युगलं पुनः । मृत्योर्मुखे न संस्थाप्यं ज्ञातं चावसरे सति ॥ २१९३ ॥
मृतस्वदोषाः कृतिनो मनुष्यास्तदोषशान्त्यै सहसा यतन्ते । दृकोपवासस्मृतदोषहृत्यै अस्ताचलं गच्छति तिग्मरश्मिः ॥२१९४॥
पूर्वपापस्य लग्नस्य प्रमादैकवशेन वै । प्रक्षालनं मया कार्यं ध्रुवं प्राणव्ययादपि ॥ २१९५ ॥
तयोः संरक्षणेनैव मम शान्तिर्भविष्यति । अन्यथा शल्यवद् हिंसा मन्मनो व्यथयिष्यति ॥ २१९६ ॥
इत्थं निश्चित्य निर्गत्य गेहाद् बन्धांस्तदीयकान् । तूर्णमेव दयाऽऽविष्टः शिथिलीकृतवानहम् ॥ २१९७ ॥
ततः परिकरं बद्ध्वा खड्गहस्तो निशि स्त्रिया । सहितं पुरुषं ज्ञात्वा स्तेनदर्या बहिर्गतः ॥ २१९८ ॥
भयप्रदं महारण्यं लङ्घयित्वा सुपतनम् । यावन्नीत्या विद्युज्याऽथ वलितोऽहं गताऽध्वनि ॥ २१९९ ॥
ततः संसारतो भ्रुत्वा विरक्तः शुद्धमानसः । व्यचिन्तयमिति क्षोभाच्चिन्ताग्रस्ते मनस्यहम् ॥ २२०० ॥
पिता न गाता न च बन्धुवर्गः किमर्थमेवं प्रचरामि पापम् । पापस्य भोगी न च कश्चिदस्ति, कथं न पुण्याय करोमि यत्नम् ॥
किं वाऽथ पुण्येन च पापकेन, द्वयं हि दोषः कथितो यदासैः। आत्मार्थमेव प्रकरोमि यत्नं, संसारमुन्तो हि यतो भवामि॥२२०२॥

मनो हि मोक्षाय च बन्धनाय मनो नियोज्यं जिनराजमार्गे । एकाग्रतावद्धमिदं मनो मे संसारविच्छेदकरं यतः स्यात् ॥ २०३ ॥
संसार एवाऽस्ति महान् त्रिचित्रः त्रिचित्रता तस्य त्रिचारगम्या । रम्या न सा तद्विचरामि किं वा, पृष्ट्वाऽप्य तं यामि न मेऽस्ति मीतिः
अहो ! कृतं दारुणकर्म घोरं न यस्य निस्वारणमस्ति किञ्चित् । भद्रद्वये प्राणिविद्विसनं यत्, कृतं तदस्तु स्मकृतौ विरामः ॥ २०५ ॥
द्वेषो न मे दुष्कृतकारिणोऽस्मात्, रागो न मे स्वामिन एव तस्मात् । किं वा विद्यर्मस्थितामानवानां, सङ्गत तस्मात्प्राप्तो व्रजामि ।
नायकस्य समीपे मे गमनं कथमर्हति । कृतागतः पुनस्तस्य यमदूतोपमस्य वै ॥ २०७ ॥
चक्षुषोऽग्रे कथं स्थातुं शक्नुयां निर्देयात्मनः । दुःकार्यं सर्वथा त्याज्यमिति धीरप्यजायत ॥ २०८ ॥
परिणामसुखार्थिभिर्नैरनितरां चेतसि चिन्त्यते ह्यदः । परचित्तशरीरागमनं कर्णीयं नहि दुःखयोजनम् ॥ २०९ ॥
निजाऽनुभूतौ यदि दुःखमस्ति भविष्यति द्राक् तदलं परेषाम् । न तत्प्रकृतव्यभिहस्यहेतुर्दुःकार्यमेतन्मनसो मतं न ॥ २१० ॥
यतो लोभविलासाभ्यामद्य यावत्तु यत्कृतम् । दुर्गतिप्रापकं तद्वि महापापं निगद्यते ॥ २११ ॥
तस्मात्तस्यापशान्त्यर्थं मुक्त्यर्थं च मयाऽधुना । प्राग्रथित्तं विधातव्यमर्हत्सिद्धान्तदर्शितम् ॥ २१२ ॥
“ प्रायो नाम तपः प्रोक्तं चित्तं निश्चय उच्यते । तपो निश्चयप्रयुक्तं प्रापश्चित्तमिति स्मृतम् ” ॥ २१३ ॥
विनासमोगसंसक्तो यो हिनस्त्यपरं जनम् । स मृढो याचते दुःखं स्वयमेवाऽधिकाऽधिकम् ॥ २१४ ॥
द्ररस्थः स्नेहपाशाच्च सैव मुक्तिमुखं व्रजेत् । समानसुखदुःखश्च समानस्तुतिर्गर्हणः ॥ २१५ ॥

मानापमानयोस्तुल्य मानसश्च सदा भवेत् । विचिन्थैवमया गत्वा वैराग्यादुत्तरां दिशम् ॥ २२१६ ॥
 सारथ्यनिर्धृतसम्प्रदोषो जातो महान्मे विरतेर्विचारः । जिनेन्द्रदेवं शरणं विधाय तत्पादपूजां दिशमाश्रितोऽहम् ॥ २२१७ ॥
 तदाश्रये शान्तिरुदेति चित्ते धर्मप्रकाशो भवति ह्यजस्रम् । मेवादिपूजा दिगियं विरागे नियोजयत्येव जनान् स्वसंस्थान् ॥ २२१८ ॥
 कामान् सर्वान् विनिर्धूय संन्यासग्रहणं कृतम् । तुङ्गतालिवनै रम्यभलकायाः स्मृतिप्रदम् ॥ २२१९ ॥
 गतः पुरिमतालख्यं नगरं मुरिसम्पदम् । तस्य दक्षिणमगेऽस्ति मारोद्यानाऽतिश्यायिनी ॥ २२२० ॥
 नन्दनाऽऽरामसादृश्यं दधाना वाटिकावरा । हरिद्विः फलपुष्पौघै राजिता सा समन्ततः ॥ २२२१ ॥
 जनस्वान्तव्रजं नित्यं श्रिया प्रीणयते भृशम् । द्विरेफाणां महावृन्दैर्वयसां च विरावतः ॥ २२२२ ॥
 समग्रोद्यानसारोऽत्र समाकूष्येव योजितः । इयती च क्षतिर्यद्वै ड्यतां पक्षिणां कलः ॥ २२२३ ॥
 अलिगुञ्जारवश्चात्र लोककोलाहलेऽमिलत् । उद्याने च वरे तस्मिन् श्वेताश्रेम्यो विनिष्क्रमत् ॥ २२२४ ॥
 विमानमिव सूर्यस्य शोभनं देवमन्दिरम् । चाकचिक्यकरं चारु जातं मे दृष्टिगोचरम् ॥ २२२५ ॥
 उत्कीर्णैः शिल्पिभिः काष्ठशतस्तम्भैः सुमण्डितम् । विलोकितं मया भव्यं दिव्यतेजोऽतिभासुरम् ॥ २२२६ ॥
 तदङ्गणे लसच्छादैर्यात्रिकैश्चन्दनादिभिः । पूजितोऽम्बरखण्डैश्च भूषितो वटपादपः ॥ २२२७ ॥
 यथैव बहुशालामिर्विस्तृतो विगणाश्रितः । सदा रम्याकृतिर्हारी च्छायामण्डलराजितः ॥ २२२८ ॥

भादौ प्रदक्षिणाऽकारि मन्दिरस्य मया ततः । स्थितः पवित्रवृक्षस्य तस्याऽधस्तादहं मुदा
 मृदुपर्णाश्च तच्छाखाः परितो विस्तृता भृशम् । द्युतिं प्रसारयन्नि स्म दिगन्तेषु सदा पराम्
 तत्र स्थितं जनं काञ्चिदपृच्छं नम्रया गिरा । अस्याऽऽरामस्य किं नाम कस्यात्र प्रतिगा वरा
 बहुस्थानानि दृष्टानि मया क्वापि कदापि नो । उद्यानमीदृशं दृष्टं भव्यसम्पद् विराजितम्
 विदेशिनं स विज्ञाय सद्यः प्रोवाच मां प्रति । शकटमुखनामाऽयमारामो लोकविश्रुतः

॥ २२२९ ॥

॥ २२३० ॥

॥ २२३१ ॥

॥ २२३२ ॥

॥ २२३३ ॥

१ “ सकलपुरपधाना पूर्विनीताभिधाना, तदनु पुरि तमालं वै पुरं श्रीविशालम् ।
 अकटशुखसुनाम्नोद्यानमीशानकोणे, विहृतिवसत एतः श्रोप्रभुर्नाभिजन्मा ॥ १ ॥
 वटनरुतलदेशं प्राप्य वासं प्रचके, कठिनमतितपोऽसावष्टमं नाम तेपे ।
 तिथिरसितदलीया फाल्गुनैकादशीया, भमपि किल तदासीदुत्तराषाढनाम ॥ २ ॥
 प्रथमदिवसभागे चोज्ज्वलध्यानभाजः, त्रिभुवनमुपकर्तुः स्वामिनो नाभिसूतोः ।
 प्रगतितमथ लोकालोकसत्यप्रकाशि, निरवधिदृढदिव्यं केवलज्ञानमासीत् ॥ ३ ॥
 शुभकरसमयेऽस्मिन्निन्द्रसिंहासनं तत्, प्रचलितमिति जैनज्ञानमाहात्म्यतोऽभूत् ।
 अवधिवशत इन्द्रो ज्ञाततत्सर्ववृत्तः, हृदि बहु मुमुदे तत्सर्वैर्धैकहेतुः ॥ ४ ॥

इक्ष्वाकुराजदृषभो वृषभोपमो यः, चूडामणिर्निजकुलोद्भवमानवानाम् ।

शौर्यादिसद्गुणकदम्बकराजमानो, लीलालससमभवद् वृषभः क्षितीशः

सुसङ्गला सुनन्दा च प्रिये तस्य बभूवतुः । तथाऽऽञ्जापालका पुत्रा जङ्घिरे भरतादयः

हिमाचलं समारम्य सागरान्तमहीपतिः । जन्ममृत्युविमुक्त्यर्थं स यदा त्यक्तवैभवाः

तपस्तेपे तदैतस्य वृक्षस्याधः स्थितोऽमलम् । अनन्तं केवलज्ञानमक्षयं च समासदत्

तेन स्थानमिदं पुण्यमुत्तमं चामवद् भुवि । अतएवाऽधुनाऽप्येतत् पूज्यते भावत्रो जनैः

तुङ्गेऽस्मिन् देवभवने तस्यैवाऽऽदिजिनेशितुः । वृत्तिः प्रतिष्ठिता भव्या भवतारणनोरिव

निष्कर्म्यैवं मथाप्येतद् वृक्षस्य वन्दनं कृतम् । युगादिदेवमूर्तिं च प्राणमं स्तुतिपूर्वकम्

प्रथमं पृथिवीपालं प्रथमं मुनिपुङ्गवम् । प्रथमं तीर्थं कर्तारं जिनेन्द्रं तं स्तवीम्यहम्

“ त्रैलोक्यं सकलं त्रिकालविषयं सालोकमालोकितं, साक्षाद् येन यथा स्वयं कर्तले रेखात्रयं साङ्गुलि ।

रागद्वेषभयामयान्तकजरालोत्वलोभादयो, नालं यत्पदलङ्घनाय स महादेवो मया वन्द्यते

यः स्मर्यते सर्वमुनीन्द्रवृन्दैः स्तूयते सर्वनरामरन्दैः । यो गीयते वेदपुराणशास्त्रैः स देवदेवो हृदये ममास्ताम् ॥ २२४३ ॥

यो दर्शनज्ञानसुखस्वभावः समस्तसंसारविकारबाल्यः । समाधिगम्यः परमात्मसंज्ञः स देवदेवो हृदये ममास्ताम् ॥ २२४४ ॥

॥ २२३४ ॥

॥ २२३५ ॥

॥ २२३६ ॥

॥ २२३७ ॥

॥ २२३८ ॥

॥ २२३९ ॥

॥ २२४० ॥

॥ २२४१ ॥

॥ २२४२ ॥

॥ २२४३ ॥

॥ २२४४ ॥

निवृद्धये यो भवदुःखजालं निरीक्षते यो जगदन्तरालम् । योऽन्तर्गतो योगिभिरिक्षणीयः स देवदेवो हृदये समास्ताम् ॥ २२४५ ॥

“ ऐन्द्रश्रेणिनता प्रतापभवनं भवयाङ्घ्रिनेत्राऽमृतं, सिद्धान्तोपनिषद्विचारचतुरैः प्रीत्या प्रमाणीकृता ।

मूर्तिः स्फुर्त्तिमती सदा विजयते जैनेश्वरी विस्फुल्लवोहोन्माद्यनप्रमादिरामैश्वरनालोकिता ” ॥ २२४६ ॥

किं कर्षूरमयी सुशारसमयी पीयूषतेजोमयी, किं चूर्गीकृतचन्द्रमण्डलमयी किं भद्रलक्ष्मीमयी ।

किं वाऽऽनन्दमयी कृगारसमयी किं साधुपुद्गामयी, अन्तर्मे हृदि नायमृत्तिसमलानाऽभाविति किं किं मयि ॥ २२४७ ॥

धन्या दृष्टिरियं यथा विमलया दृष्टो भवान् प्रत्यहं, वन्यासी रसना यथा स्तुतिपयं नीतो जगद्रत्सलः ।

धन्यं कर्णयुगं वचोऽमृतरसः पीतो मुदा येन ते, धन्यं हृत् सततं च येन विशदस्त्वन्नाममन्त्रो वृतः ॥ २२४८ ॥

ये मूर्तिं तव पश्यतः श्रुममयीं ते लोचने लोचने, या ते वक्ति गुणावलीं निरूपमां सा भारती भारती ।

या ते न्यञ्चति पादयो रिरदयोः सा कन्धरा कन्धरा, यत्ते ध्यायति नाथ ! वृत्तमनचं तन्मानसं मानसम् ॥ २२४९ ॥

स्तुत्वैति बहिरागत्याऽऽरामशोभां व्यलोक्यम् । तावदशोकशुभस्य तले निर्म्मलमानसः

पद्मासनस्थितः कोऽपि मुनिर्ध्यानपरायणः । मया दृष्टः स्वनासाग्रदृष्टिः शान्तिमयः शुभः ॥ २२५० ॥

वशीकृवेन्द्रियग्रामः सर्वसंकल्पवर्जितः । आत्मसंयमलीनात्मा भव्यकान्तिविराजितः

विनिर्यदुरुत्वेजसा शमितदुर्मनश्चेष्टितः, स्वजातिरिपुता ल्यजद्रनचरैरलं वेष्टितः । ॥ २२५२ ॥

प्रभावनिरुपद्रवः स्वसुखमय ईहां विना, स्वभावमधुरो मुनिर्वरदः एव मेधाविनाम्
मन उदयत्रि नो चेत क सृष्टाया विकाशः, भवति विषयभाजामिन्द्रियाणां विनाशः ।

स हि भवति महात्मा यत्र तत्राऽपि तिष्ठत्, स्वपरसुखविधाता निर्मनाः स स्वतन्त्रः
तत्र गत्वाऽहमानस्य नष्टसर्वकुवासनम् । तं मुनिं पूज्यभावेन विहिताञ्जलिब्रजम्
रागद्वेषी विमो ! जेतुं धनमोहजिगिषया । पापवृत्तिनिर्वृत्त्यर्थमिच्छामि व्रणं तव
शिष्यं तदधुनैवाऽत्र आधि मां च यथाविधि । जन्ममृत्युग्रहग्रस्तं भवान्धिं तर्तुमुत्सुकम्
विषयविषयवनाली दीप्तदुर्जालया यो मधुमयमृदुमोर्हैर्बद्ध आदह्यते हा ! ।

भयविधुरितचेता मार्गयस्तत्र रक्षां, गुरुचरणमुपेतो धन्य धर्मं शृणोति ”

मनःश्रोत्रसुधां वाचमवदत् सोऽनुकम्पया । यात्रज्जीवं मुनेर्धर्मभारोऽतिदुर्वहो नृणाम्
अंसयोरुह्यते मारो मस्तके च सुखं जनैः । धारणं धर्मभारस्य दुष्करं मन्यते बुधैः
“ धर्मस्य फलमिच्छन्ति धर्मं नेच्छन्ति मानवाः । फलं पापस्य नेच्छन्ति पापं कुर्वन्ति सादराः
मयोक्तं मुनिशार्दूल ! जनो निश्चिनुयाद् यदि । आनन्दशुद्धिलाभाय तर्हि किन्त्वस्य दुष्करम्
गृहस्थाश्रममृत्सृज्य मुनीनां नियमे मनः । कृतमस्ति यतस्तेन विना दुःखं न आगम्यति

॥ २२५३ ॥

॥ २२५४ ॥

॥ २२५५ ॥

॥ २२५६ ॥

॥ २२५७ ॥

॥ २२५८ ॥

॥ २२५९ ॥

॥ २२६० ॥

॥ २२६१ ॥

॥ २२६२ ॥

॥ २२६३ ॥

ततो मे साधुना तेन जन्ममृत्युभयच्छिदा । आशोद्धारतरी दीवा प्रदत्ता गोत्ररागिनी ॥ २२६४ ॥
 गतमत्र कृतधर्मस्त्वागौराग्यवीजात्, इह मन्मनदुयज्ञानमन्मूर्खलगात् ।
 मन्मविगुरुराजप्राप्तकारुण्यशिक्षा, उपशमगुणभाजां किं विधत्ते न दीक्षा ॥ २२६५ ॥
 धीतरागोदितः साधुधर्मः स निर्मलः स्मृतः । कामक्रोधारिमंदर्गां पञ्चमहाभ्रातृमरुः ॥ २२६६ ॥
 भ्रमणप्रतिबोधसंस्कृतान् स्वविरामन्तावप्रनिक्रियाविधीत् । गुरुराजगुरुभुञ्जानहं हृदये स्वापितान् विवेक्तुः ॥ २२६७ ॥
 ततस्तस्य रहस्यं सद्बुधिनयः सुष्ठु भाषणम् । प्रतिक्रमणमाचारः प्रत्यारूपानादिकं तथा ॥ २२६८ ॥
 यथाविधि कृपां कृत्वा गुरुणाहं सुविश्रितः । ततो जैनागमाभ्यासो विश्रितः क्रमतो मया ॥ २२६९ ॥
 प्रथमं तेषु पदत्रिशत् प्रथितान्युत्तरारूपया । ब्रह्मचर्यादि धर्मायाऽध्ययनान्यपठं गुरोः ॥ २२७० ॥
 अथाऽऽचारङ्गसूत्राणां नवाप्यध्ययनानि वै । सुक्तिमार्गप्रबोधाय क्रमेणाऽपठियं मुनेः ॥ २२७१ ॥
 ततः सूत्रकृदाङ्गं च स्यानाङ्गसमवायकम् । शास्त्राप्येतान्यधीतानि सविधि स्थिरया मया ॥ २२७२ ॥
 ततः कालिकसूत्राणि ग्रन्थाश्चाङ्गगता अपि । अधीताः पूर्वसिद्धान्ताः स्फुटमेकैकशो मया ॥ २२७३ ॥
 नवपूर्णाः सुविस्तीर्णा लब्ध्या दृष्टिप्रकाशकाः । सापेक्षाश्च मियो द्रव्यगुणमानविशेषकाः ॥ २२७४ ॥
 तेनैतज्जगतस्वत्त्वं जनिस्थितिव्यथात्मकम् । विज्ञातं सकलं किं नो ज्ञायते ज्ञानतोऽत्र वै ॥ २२७५ ॥

इत्थं द्वादशवर्षाणि संसारमोहनाशने । व्यतीतानि समाङ्गानामभ्यासकरणे तथा
सम्यग्ज्ञानयाम्भ्यां हि कुर्वे यत्नमहर्निशम् । निःश्रेयसाय सोत्साहमहंतसन्दर्शितेऽध्वनि
भव्येभ्यो मानवेभ्योऽपि धर्मं सर्वार्थसिद्धिदम् । दिशन् श्रेष्ठतमं भूमौ पर्यटामि निरन्तरम्

“ संसारत्याग-आत्मसाधना च ” ॥

खेदोत्पत्तिकरोऽस्माभिवृत्तान्तोऽयं यदा श्रुतः । पूर्वं सोढं तदा दुःखं कृत्स्नं नवमजायत
तदानीं साऽश्रुनेत्राभ्यां वीक्षितं च परस्परम् । अमृतो ववियेवेति साधुः साश्चर्षमीक्षितः
पापीयानप्यथं पूर्वं त्रतेन क्षीणकल्मषः । तस्माद्दुःखप्रहाणाय नूनं कार्यं तपोऽधुना
अनुभूतानि दुःखानि चाऽस्माकं स्मृतिमाययुः । स्नेहक्रीडाविलासेषु विरागोऽभूद् यथा विषे
सम्यक्क्रियाविधानेन पवित्रचेतसो मुनेः । तस्य पादस्तुजद्वन्द्वे सद्भक्त्या पतिता वयम्
पुनरुत्थाय संयोज्य हस्तौ भालस्थले ततः । प्राणत्राणकरः पूर्वमथो मित्रं न्यगादि सः
यच्चक्रवाकयोर्गुणमुद्धृतं स्तेनकन्दरात् । त्वया मानुष्यके धीर्मस्तदावां स्वयमेव हि
यथा समर्पिताः प्राणास्तैश्च दुःखतोऽधुना । मोक्षदोऽपि भवाऽस्माकं त्वमेव शरणार्थिनाम्
मृत्युदुःखं च यत्राऽहर्निशमामर्षते मुहुः । संवन्धमृद्बुलारूपो भवोऽस्माँस्तापयत्यलम्

॥ २२७६ ॥
॥ २२७७ ॥
॥ २२७८ ॥

॥ २२७९ ॥
॥ २२८० ॥
॥ २२८१ ॥
॥ २२८२ ॥
॥ २२८३ ॥
॥ २२८४ ॥
॥ २२८५ ॥
॥ २२८६ ॥
॥ २२८७ ॥

मुमुक्षा वर्ततेऽस्माकं सर्वथा भवतारिणी । तीर्थेऽहृदितं मार्गमात्रां नय दयामय ।
 साधुत्वे निरवधं च शासनं यदनेकधा । आवयोः शुभ्रलं मृगाद्यात्रार्थं व्रजतोहिं तव
 संयमी सोऽवदच्छान्तो यो धर्मं कुरुतेऽनिशम् । सोऽवश्यं सर्वदुःखेभ्यो मुच्यते नैव संशयः
 पुनर्जन्मादि दुःखानि भवान्धौ विविधानि चैव । पीडयन्ति सदा शुभाँस्त्वहिं स्वार्थं त्रिमुञ्चत
 मोक्षदां च तपश्चर्यां समाचरत संततम् । व्रतादेव नरा लोकद्वये सिद्धिं मजन्ति हि
 जानात्येव जनश्चेतन्मृत्युर्वै प्राणिनां भुवम् । कदाऽऽगमिष्यतीत्येवं नैव वेत्ति त्रिमृदयोः
 तस्माद्यात्र स नायाति तावद्धर्मं समाचरेत् । गर्जत्यस्मिन् समायाते तपश्चर्यां न सिद्ध्यति
 यावत्स्वास्थ्यं शरीरस्य यावच्चेन्द्रियपाटवम् । तावद्देही त्रिभुक्त्यर्थमुद्योगं कर्तुमीश्वरः
 जीवित चञ्चलं लोके नैकविघ्नशृतं च तव । तद्विश्वासो न कर्तव्यो धर्मः कार्योऽविलम्बतः
 न दुःखं न च मृत्युश्चेत् धर्मोपेक्षा तदा वरम् । मृत्युप्राप्तिरस्यं चैव तदाऽऽलस्यं क्षतिप्रदम्
 तस्मात्स्वस्थं शरीरं स्याच्छकितथास्खलितं भवेत् । तावदात्मोद्धृतेः कार्यं विधातव्यं मनीषिभिः
 तेनैव जन्मसाफल्यं जायते हि शरीरिणाम् । धर्महीना महोष्टुष्टु चरन्ति पशुसम्भिताः
 निश्चयेति मुनेर्वाचः संसारक्षोभकारकः । जातोऽस्माकं पवित्रं च जीवनं कर्तुमुद्यतो

॥ २२८८ ॥

॥ २२८९ ॥

॥ २२९० ॥

॥ २२९१ ॥

॥ २२९२ ॥

॥ २२९३ ॥

॥ २२९४ ॥

॥ २२९५ ॥

॥ २२९६ ॥

॥ २२९७ ॥

॥ २२९८ ॥

॥ २२९९ ॥

॥ २३०० ॥

तस्मात्तत्रास्मदीयानि भूषणानि निजाङ्गतः । समुत्तार्यं प्रदत्तानि दासीभ्योऽस्माभिरस्पृहेः
 तार्थैवं गदिताः पश्चाद् गत्वाऽस्मात्पितृसन्निधौ । अलङ्कारगनिमान् दत्त्वा कथनीयमिदं वचः
 तावुमी जगतो दुःखान्मुहुश्च जन्ममृत्युतः । समुद्दिगतरौ जाती मोक्षशर्मपरायणी
 असारं खलु संसारं विदित्वाऽऽत्मसुखप्रियौ । तस्माद्दुःखस्य हृतरं धर्माऽध्वानं समाश्रितौ
 अब्रह्मनाद्या प्रमादाद्वाऽसदाचरणतस्तथा । वृथं विराधितास्तर्हि क्षन्तव्यं कृपयैव तत्
 उदन्ते प्रसृते तस्मिन् दास्यो नव्यश्च विस्मिताः । धात्रन्त्योऽरं समागत्य प्रणेमुर्मत्पतिक्रमौ
 प्रार्थयामासुरेनं च माऽस्मान् मारय संश्रितात् । काश्चिदादाय पुण्याणि चरणस्पर्शकाम्यया
 मत्पत्युः पादयोः प्रेम्णा व्याकिन्न् वृढचेतसः । ज्ञात्वाऽपातयन् हस्तात् साभनेत्रास्ततोऽवदन्
 प्रमोदाज्जीवनं स्वीर्यं वहन्त्यो गुप्तकामनाः । भवदालिङ्गनाश्चातो जीवामः सुखतो वयम्
 अस्माकमधुना वाञ्छा मूलच्छिन्ना तथाऽपि नो । त्वदीयदर्शनेनैव मनःसन्तोषमेष्यति
 सितपत्रनिभश्चन्द्रो यदि नो स्पृश्यते जनैः । शुद्ध तथापि तद्दुर्विभं दृष्ट्वा कोऽत्र न मोदते ?
 तस्माद्दत्रैव विष्ट त्वं समाधिं स्वै गृहे कुरु । इत्युदीर्यं रुदन्त्यस्ता बहुधा तं न्यवाशयत्
 अनावृत्यैव मत्स्वामी तत्सत्रं बन्धकारकम् । अस्पृष्टो विमुखीभूय बभूव मुनिसंमुखः

॥ २३०१ ॥
 ॥ २३०२ ॥
 ॥ २३०३ ॥
 ॥ २३०४ ॥
 ॥ २३०५ ॥
 ॥ २३०६ ॥
 ॥ २३०७ ॥
 ॥ २३०८ ॥
 ॥ २३०९ ॥
 ॥ २३१० ॥
 ॥ २३११ ॥
 ॥ २३१२ ॥
 ॥ २३१३ ॥

संसाराद्विरतीश्रय साधुजीवनवाञ्छया । स्वयमेतेन सर्वेऽपि केशा मोदेन लुञ्चिताः ॥ २३१४ ॥
 मयाऽपि मामकाः सर्वे केशा निर्मूलिताः क्षणात् । ततोऽहं स्वामिना साकं प्राणमं चरणी युनेः ॥ २३१५ ॥
 प्रार्थना च ततोऽकारि गुरो ! दुःखाद् विमोचय । उदारमानसा सन्तो भवन्ति हितकाङ्क्षिणः ॥ २३१६ ॥
 अथोवाच मुनिस्तत्र सम्यक्त्वादिस्वरूपकम् । भावशुद्धिकरं सद्यस्तत्त्वचोधमनुचरम् ॥ २३१७ ॥
 यो देवत्वं मन्यते देवदेवे, यो धर्मत्वं मन्यते शुद्धधर्मे । यो जानीते सद्गुरोर्ध्वे गुरुत्वं, सम्यक्त्वैतत् कीर्त्यते बुद्धिमद्भिः ॥ २३१८ ॥
 एतस्माद् विपरीतं यो मन्यते मूढमानसः । स मिथ्यात्वमतिज्ञेयोजनन्तसंसारवेदकः ॥ २३१९ ॥
 सामायिकं त्रतं पूर्वं छेदोपस्थापनं ततः । परिहारविशुद्ध्याख्यं तृतीयं सम्प्रकीर्तितम् ॥ २३२० ॥
 स्यात्स्वप्नसंपरायं च यथाख्यातं च पञ्चमम् । पञ्चैतान्येव मोक्षाय चारित्र्याणि विदुर्बुधाः ॥ २३२१ ॥
 अणुत्रयानि पञ्चैव त्रीणि गुणत्रयानि च । शिष्यात्रयानि चत्वारि क्रमतो मुक्तिदानि वै ॥ २३२२ ॥
 महात्रयानां पञ्चानां यो मारं चोद्धमश्मः । वतानि सर्वदा तस्य द्वादश सिद्धिदानि हि ॥ २३२३ ॥
 महात्रवं महाधीराः स्त्रीकुर्वन्ति नरोत्तमाः । श्रुतमात्रा अधिरास्तु नश्यन्ति क्रोष्टुवत् ततः ॥ २३२४ ॥
 महात्रती धीरमनाः प्रतीयते, सामाधिकल्पश्रुतधर्मभङ्गकः । भिक्षुकजीवी सुखदुःखयोः समो भवेद्दि जैनव्रतदीक्षितो मुनिः ॥ २३२५ ॥
 “ धर्मज्ञो धर्मकर्ता च सदा धर्मपरायणः । सत्सेव्यो धर्मशास्त्रार्थवेद्यको गुरुरुच्यते ॥ २३२६ ॥

महावतधरा धीरा नैक्षमात्रोपजीविनः । सामायिकस्याः धर्मोपदेशकां गुरवो मताः

॥ २३२७ ॥

द्रव्यचारित्रमस्त्येव भावचारित्रकारणम् । भावचारित्रतो मोक्षं भव्यात्मा जगते ध्रुवम्

॥ १ ॥

संसारसागरोचारे चारित्रं तरणीयते । मुनयः संवदन्त्येवं सर्वतर्कार्थवेदिनः

॥ २ ॥

“ चारित्ररत्नान्न परं हि रत्नं तदर्थमेव प्रकरोतु यत्नम् । चारित्रलामान्न परो हि लामः स्वश्रेयसी यस्य फलेति लामः ॥ ३ ॥
ततस्तेन पुनः प्रोक्तं व्रतं सामायिकाऽभिधम् । गृहीतं च तदावाभ्यां व्रतिनां शुभकारकम्

॥ ४ ॥

“ मोक्षस्य सामायिकमङ्गमस्ति, श्रेष्ठं च तच्छ्री जिनभाषितत्वात् । वास्यां तथा चन्दन एकभावाः, सामायिकस्येष्टफलं लभन्ते ॥
समानता यत्र च श्रुतमात्रे सत्संयमः स्याच्छुभभावना च । रौद्रार्चिहानं शुचिधर्मशुक्लध्यानं च सामायिकमाहुरार्याः ॥ ६ ॥

अनुष्ठितौ यत्र समग्रकर्म-त्यागस्त्वैवाऽशुभमारोघः । मुहूर्तमात्रं समताऽपि तां वै सामायिकं शास्त्रकृतो वदन्ति ॥ ७ ॥

ये गमिष्यन्ति गच्छन्ति गता वा मोक्षमन्दिरम् । ते सामायिकमहात्म्यादेवेति च विजानत

द्विधा चतुर्धा पुनरष्टधा च, विशेषतत्तद्गुणसंगतस्तत् । सामायिकाराधनतस्तथाऽऽत्मा भवत्यर्कमेति सतां विचारः ॥ ९ ॥”

“ कुर्वेहं भगवन् ! समस्तविरतिं ' सामायिकं ' ते पुरः, प्रत्याख्याभि समस्तजीवनमहं सावधयोगं तथा ।
वेतो वाक्कतनुभिर्न चैव विदधे नो कारये वा परैः, कुर्वन्तं त्वनुमोदये न भगवन् ! तच्च त्रिधाऽपि त्रिधा ॥ १० ॥

तत्सर्वं च प्रतिक्रमामि भगवन् ! निन्दामि गर्हामि च, एवं नम्रगिरा च भाषततया वक्तव्यमप्रे गुरोः ।

॥ १० ॥

तत्सर्वं व्रतमुत्पद्यमस्ति गदितं ' सामायिकारुण्यं ' व्रतं, तस्माद्धे भविकाः ! समाचरत तद् येन स्वमुन्नितध्रुवा ११ ॥ ११ ॥
 प्रतिज्ञा चेदृशी तत्र स्वीकर्त्तव्याऽस्ति साधुभिः । पुण्यात्मन् ! पालयिष्यामि सर्वथा विरतिक्रमम् ॥ १२ ॥
 यावज्जीवं व्रतस्योऽहं सदा त्यक्ष्याम्यसत्क्रियाः । धर्मशस्त्रे निषिद्धा यास्ताः सर्वाः सर्वथा जने ॥ १३ ॥
 मनोवाक्कायतः क्वापि न करिष्ये स्वयं सदा । असत्कर्माणि नो चान्यैः कारयिष्ये कदाप्यहम् ॥ १४ ॥
 कुर्वन्तं नानुमंस्ये च कर्माण्येतानि सुष्टिति । एतादृक्पूर्वकर्मभ्यो दूरं स्थास्यामि सद्गुरो ! १५ ॥
 इदं व्रतमृजुत्वेन पाल्यते चेद् यथाविधि । तदा मोक्षसुखं मयैः प्राप्यते सुखतः किल ॥ १६ ॥
 गृहीतेऽस्मिन् व्रते हिंसा-सृषालेयरतानि च । परिग्रहो निशाऽऽहारश्चेतेभ्यो विरमाम्यहम् ॥ १७ ॥
 भवपाथोधिखिनाभ्यामात्राभ्यां च मुमुक्षया । एतद्व्रतप्रतिज्ञैवं यावज्जीवं च जगृहे ॥ १८ ॥
 देहजीवनमृत्यूनां स्वार्थत्यागप्रदर्शकाः । उत्तरगुणकाश्चाङ्गीकृताः स्वात्मविशुद्धये ॥ १९ ॥
 समितयस्तपःपिण्डविशुद्धिमात्रना अपि । प्रतिमाऽभिग्रहश्चेते ह्युत्तरगुणकाः स्मृताः ॥ २० ॥
 महाव्रतानां पञ्चानां प्रत्येकं पञ्चभात्रनाः । विज्ञापिता मुनीन्द्रेण सम्यक् तत्त्वार्थनिश्चयात् ॥ २१ ॥
 पुनः पुनस्तदर्थस्य चेतसि स्वे त्रिचाराणात् । चारित्रं निर्मलं कर्ममालिन्यक्षालनं भवेत् ॥ २२ ॥
 किङ्करम्यस्ततः श्रुत्वा वृत्तान्तमिदमजसा । आश्रयोः पितरौ तत्र द्रष्टुं कामी समागतौ ॥ २३ ॥

अस्मदीक्षाप्रसङ्गेन बाला वृद्धास्तथा स्त्रियः । सख्यः सवयसाऽभिन्नचेतसः स्नेहकाराः ॥ २४ ॥
 उत्कचिताः प्रमोदाढ्याः सद्यस्तत्र समागमन् । एवं सम्बन्धिभिः सर्वैर्बहुजिज्ञासुभिस्तथा ॥ २५ ॥
 विशालोप्येष आरामः संकीर्णोऽध्वत् क्षणान्तरात् । संघेन भृशं तेषामपीड्यन्त वपुष्यपि ॥ २६ ॥
 मुखमूर्ध्मयं चैतदुद्यानं समदृश्यत । व्रतानुरोधतस्त्यक्तभूषणी नो विलोक्य च ॥ २७ ॥
 अस्मत्सम्बन्धिनः सर्वे व्यल्पन्मुक्तकण्ठतः । पितरस्तु निरीक्ष्येत्तस्य एवाऽरुदन् भृशम् ॥ २८ ॥
 तारस्वैरतिस्नेहाद् वत्सला निजबालयोः । मदीयश्चसुरौ तूर्णं हि जानन्तौ गुरुसंगतः ॥ २९ ॥
 गर्भद्वारप्रवेशः पवनविषमना स्रावसंकीर्णभावाः, स्तोऽपत्तौ स्पर्शैर्दृग्गं विरसरसनता निःसहायप्रवृत्तिः ।
 नानादुर्भावयोगो वयसि विषमता व्याधिदारिद्र्यपीडा, आशामङ्गो जरायामनुचितमरणं संसृती किं सुखं तत् ॥ ३० ॥
 तौ तस्माच्छोक्त्वेगं स्वं, निरुध्य मां समुचतुः । निवारणाय मोहेन न तूयालम्भहेतवे ॥ ३१ ॥
 पुत्रि ! बाल्ये त्वयेदं किं साहसं विहितं हहा ! । कोमलाङ्ग्या कथं साधुचारित्रं पालयिष्यते ! ॥ ३२ ॥
 बुद्ध्या स्वाऽस्थैर्यतः पापमिदानीं नो भवेद्यथा । एतस्मिन् जीवने कष्टसाध्ये सिद्धिविधानके ॥ ३३ ॥
 जीविताऽऽनन्दसौख्यानि भुक्त्वा भोग्यानि बालिके ! । साधूनां चरितं पथात् त्वया ग्राह्यं सुखेन वै ॥ ३४ ॥
 ततोऽहमवदं तात् ! गेहिसौख्यं हिताय नो । क्षणिकं विधत्ते पथात् कटुकं च विजायते ॥ ३५ ॥

सम्पकमात्रसुरसा हृदयंगमश्च, नेत्रादितोषणपरा परिणामदुःखाः । विद्वज्जनैरतितरां ग्रहजे निषिद्धा दुर्भाग्यतस्सदिह मृद्वजनाः पतन्ति ॥

क्रोधाविला नियममात्रविरुद्धचित्ताः, मोहेन तद्ग्रहणलालसया परीताः ।

गच्छन्ति केऽपि नरकं रुजया हि मृत्वा, पश्चाच्च ते विक्रतां परमां लभन्ते ॥ ३७ ॥

दुर्गन्धिदूषिततनुव्यथितस्वलोका आलोकना विकलभीष्मकुनेत्रचेष्टाः ।

वाग्व्याकुलाः खरतरस्त्रचयाऽतिनिन्धा, हाहा ! अधर्मदलिता न सुखं लभन्ते ॥ ३८ ॥

मन्दाऽत्रिमृढमतथो गतिहीनपादाः, स्वस्वानुकूलधनधान्यविवजिताश्च ।

आस्यादिरोगगतभोगविषण्णचित्ता भाग्यात् कदापि दधते भुवि धर्मसंगम् ॥ ३९ ॥

धर्मयत्राञ्छा यदि वः प्रकामसुराप्रशाञ्छां कुरुत स्मचित्ते । सुनेः प्रसादः प्रथमोऽस्त्युपायः स एव पुण्येन ददाति धर्मम् ॥ ४० ॥

सोढव्यौ बन्धुवर्गस्य रागद्वेषावनेकधा । निर्वाणेन समं तस्मान्नान्यद्दस्ति सुश्रावहम् (साधनम्) ॥ ४१ ॥

सर्वथा मानवैर्धर्ममार्गः सेव्यः प्रयत्नतः । स एव मोक्षरो नित्यं भव्यानां मोक्षकाङ्क्षिणाम् ॥ ४२ ॥

यावन्नो मृत्युरायाति तावद् धर्मो सनीषिभिः । समुपाज्यं समस्यार्थजनको हितकाम्यया ।

मत्पिता मां पुनः प्राह संसारोऽतिभयंकरः । दुःसाध्योऽस्ति ततः पाल्यो जैनधर्मः प्रयत्नतः ॥ ४४ ॥

जालेषु स्युः यथा स्तेनास्त्वथेन्द्रियाणि यौवने । तथापि भवपाथोधि तरतं निर्भयं युवाम् ॥ ४५ ॥

योग्ययोग्यसंयोगो महा मोदविधायकः । ततः सम्यन्धिभिः कल्लौख्यचारैः सधेतनो
 भूत्वा मच्छत्रुरौ सद्यः प्रोचतुः स्वाभिनं मम । पुत्रेदं शिक्षितं केन नाऽस्मत्संगोऽस्ति किं प्रियः ?
 किं च ते पतितं दुःखं येन त्वं साधुतां गतः । वरसलां मातरं मां च प्रिया च त्यक्तुमुद्यतः
 केवलाध्यात्मिका नैव धर्मकर्मरता अपि । संसारवासिनो धर्माह्लिभन्ते स्वर्गसम्पदः
 संसारिणः पुरा भव्या भव्यकर्मविधायकाः । बहवः सिद्धिसम्पन्नाः श्रूयन्ते जैनशासने
 संसारे रमणीरत्नमिति लोके निगद्यते । अप्सरोभिः समानाश्च वर्तन्ते ता गृहे तव
 संसारे भोगवृत्तिस्ते, ' यदा स्याद्विरतेस्तदा ' । सेव्यः पत्न्याः प्रसन्नेन त्वया निःश्रेयसार्थिना
 प्रभृतां धनसम्पत्ति रम्यां श्रेष्ठिसुतामिमाम् । अस्मानपि परित्यज्य गन्तुं शक्तः कथं सुत !
 इदानीमपि वर्षाणि कानिचिद् द्वै गृहाश्रमे । स्थित्वा भोगविलासानामानन्दं युश्च खोभन !
 पश्चात्तत्रव्रतावस्थामवाप्यत् सुखतोऽङ्गज ! । मौनं व्रतं प्रपद्यथा नाऽयं कालो व्रतस्य ते
 " श्रेष्ठिसूनुर्दृढस्वान्तो दृष्टान्तैर्विविधैर्निजम् । पितरं विलपन्तं तं प्रत्सुवाचेति युक्तिगतः "
 " कोशकीटो यथा मुग्धः स्वोपभोगाय निर्मिते । व्याकुलः सन्निजे कोषे म्रियते स्वयमेव हि
 तथैवाञ्जानतो मूढः पुरुषो भोगवृष्ण्या । रमणी मोहितोऽनेकदुःखानि लभतेऽवशाः

॥ ४६ ॥
 ॥ ४७ ॥
 ॥ ४८ ॥
 ॥ ४९ ॥
 ॥ ५० ॥
 ॥ ५१ ॥
 ॥ ५२ ॥
 ॥ ५३ ॥
 ॥ ५४ ॥
 ॥ ५५ ॥
 ॥ ५६ ॥
 ॥ ५७ ॥
 ॥ ५८ ॥

रक्वस्तडिच्चले रूपे विषयकण्टकाऽऽवृते । दुस्तरे भवकान्तापथे आग्यति मृढवत्
स्त्रीवियोगाद् यथा दुःखं जायते देहिनस्तथा । तत्संयोगेऽपि शं नैव जायते सुग्वचेतसः
भवे योगतः प्राप्तसंगोत्थदुःखोत्रिरामे स्पृहावात् स्वलोकैर्निबद्धः ।

महादुःखमग्न्येऽपि सौरुयाऽऽशयाऽसौ, भवे दून दूनो न संयोग इष्टः
धनान्यपि मनुष्याणां केवलं दुःखदानि हि । अर्जने रक्षणे दुःखं नाशोऽपि दुःखमेव च
धनं भवति दुर्लभं तदपि नाशवद् वर्तते, करोति धनिनां धनं निघनमेव चोरादिभिः ।
ततोऽपि वरमद्भुतं स्वजनयाश्च संज्ञेते, धनी भवति मोहतोऽहिमवगो धनं गहितम्
माता पिता तथा भ्राता भार्याऽपत्यानि किङ्कराः । सम्बन्धिनश्च सर्वेऽपि रोघका मोक्षवर्त्मनि
यात्रायां मीलिता लोका यथेच्छन्ति सहस्थितिम् । प्रवासदुःखभाजश्च व्रजन्ति सममेव वै
भये तु ते पृथग्भय कान्दिशीकाः प्रयान्ति हि । तथा सम्बन्धिनः सर्वे भवेऽस्मिन् स्नेहबन्धनात्
सुखदुःखोपभोगाय मिथः साहाय्यहेतवे । मिलित्वाऽपि विद्युज्यन्ते देहस्थान्ते बहिर्गताः
व्यसनमुपगता ये दूरमस्मात् प्रयातुं, स्वमित्र परजनं ते शोधयन्ति प्रयासात् ।
मिलितशुचिसहाया मोदमाना भवन्ति, भवति हि गुणिसंगोऽप्योऽपि भ्रमाऽत्र लोके

॥ ५९ ॥

॥ ६० ॥

॥ ६१ ॥

॥ ६२ ॥

॥ ६३ ॥

॥ ६४ ॥

॥ ६५ ॥

॥ ६६ ॥

॥ ६७ ॥

॥ ६८ ॥

निर्वाणं न विना तेन प्राप्नते केनचित्खलु । निश्चित्यैवं सदा शीघ्रं सुधीर्मृत्युसमाक्रमात्
 प्रागेव विजिताक्षः सन् ज्ञातसारो विवेकतः । कर्तव्यं साधयेत्कार्यं निर्वाणाऽध्वप्रदीपकम्
 विवेकनेत्रयुक्तेन मोक्षमार्गं यियासुना । सुखाय सर्वथा हेयो दुष्टसंगोऽतिदुःखदः
 यदि भवति विवेको मुक्तिमार्गोपकर्ता, किमिह गमनभङ्गः, दुष्टसंज्ञो विधाता
 इति मनसि न धार्यं दुष्टसंगे विवेको-विलयमयति तस्माद्दुष्टसंगो हि हेयः
 “ कियद्द्वर्षाणि तिष्ठ त्वं ” जीवितानन्दवाञ्छया ” । इति ते वचनं “ मोहग्रस्तं ” मे भाति केवलम्

॥ ६९ ॥
 ॥ ७० ॥
 ॥ ७१ ॥
 ॥ ७२ ॥
 ॥ ७३ ॥
 ॥ ७४ ॥

“ स्वार्थो यः परमार्थ इत्यभिप्रेत्या शस्त्रेषु संश्रूयते, तत्सशयक परिबोधनाय समयं दत्ते न यो दुस्त्यजः ।
 संसारद्रुममूलमस्ति विप्रया-पत्राणि दुःखं फलं, तन्मोहान्धकृति-र्यया न यतते धर्माय कश्चित्पुमान् ” ॥ ७५ ॥
 “ मिथ्यात्वाऽसंयतानां निरुभववतां स्वतरे स्वत्वबुद्धिः, सीरुथ्रान्तिस्वभावो भवति जगति यः सैव मोहः सदुस्तः ।
 लोकोद्भूते सुखे यस्सुखमिति मनुतेऽन्तश्च मिथ्यात्वमस्ति, यन्मे मे सर्वमेतद्भदति स महिमा मोहराजस्य मन्ये ” ॥ ७६ ॥
 यतः संसारवासोऽयमनित्यः प्राणिनां खलु । जीवनं स्वं कियञ्चेति निर्णेतुं नैव शक्यते
 संसारवासः किल दुःखमिश्रः सुखं तु तस्मिन् क्वचिदेव किञ्चित् ।
 नित्यः स चेद्द हन्त सुदुःखितानां श्रमपनोदो न कदापि भावी ”
 यतः-“ दुःखं स्त्रीकुक्षिमध्ये प्रथममिह भवे गर्भवासे नराणां, बालत्वे चापि दुःखं मलमलिनततुः स्त्रीपयःपानमिश्रम् ।

॥ ७७ ॥
 ॥ ७८ ॥

तारुण्ये चापि दुःखं भवति विरहजं बृद्धभावोऽप्यसारः, संसारे रे ! मनुष्या ? वदत यदि सुखं स्वल्पमप्यस्ति किञ्चित् ॥ ७९ ॥
 मृत्योर्नारयितुं कोऽपि शक्नोत्याज्ञां न साननः । तस्माद्यावत्स नायाति तावद् ग्राह्यं व्रतोचमम् ॥ ८० ॥
 स्वकर्मपाकेन परिस्थितश्चेत् विवर्णते साधनसंश्रितानाम् । न जातु युक्तोऽभिलाषयाऽस्मां, तत्रजन्ति हवस्वीकृतसाधनं ते ॥
 आत्माऽस्ति नित्याः कुरुते प्रयासं पतेत्कदाचिद्विभक्तं शरीरम् । अन्यत्र जन्मन्थपि तत्रपत्स्येत् स्थान्मूर्खाताङ्गीकृतयोगीचनेन ॥
 एवमादि वचोवृन्दैः पितरौ बान्धवाँस्त्वथा । पश्चाद्बालयितुं श्रेष्ठिसूनुः स समबोधयत् ॥ ८३ ॥
 बालमित्राणि येऽप्यासन् स्नेहपाशवशंगताः । तेऽपि विज्ञापितास्तेन गमनाय स्वसद्वनि ॥ ८४ ॥
 पुत्रे चातिममत्वेन श्रेष्ठिने नारुचद्गमा । व्रतवैमुख्यवार्ता च तदुक्ता नौ च नाऽरुचत् ॥ ८५ ॥
 यतः साधुवतेच्छा नौ णालने सुदृढाऽभवत् । तेन पार्श्वस्थिता लोकाः कथयामासुरीदृशम् ॥ ८६ ॥
 निजेच्छासदृशं चैतौ साधयेतां निजात्मनः । कस्याणं जन्ममृत्युभ्यां पीड्यते वस्तुतो यतः ॥ ८७ ॥
 “ संसारविमुखं यश्च तपश्चरणसम्मुखम् । निवारयेत्सम् नो मित्रं शत्रुः शत्रुः शत्रुः शत्रुः शत्रुः ॥
 प्रकृतिरिहनिवस्तुं श्रेयेत्येव नित्यं, कृतमिह तु हितं किं यत्तथैव प्रयोक्त्रा ।
 भवजलनिधिकूलदःखमूलादपेतुं कथयति सहमित्रं शत्रवः सन्ति चाऽन्ये ॥
 इति लोकोपदेशेन स्वीकृताऽसद् गिरावलात् । ‘ श्रेष्ठिनाऽनिच्छताप्याऽऽज्ञा दत्ता चारित्रकर्मणि ॥ ९७ ॥

ततः स ग्राह " भो ! पुत्री ! युवां संयमपालने । तपोविधौ तथा तीव्रदुःखपारमवाप्नुताम् " ॥ ९१ ॥
 " तीव्रस्य दुःखस्य तु पारमेतुं स्वसंयमो वा तप आदरो वा । कृत्वा द्वयं सीदति नैव कश्चित्सतां स मान्यः प्रथमो विपश्चित् " ॥
 यथा " यत्पूर्वाजितकर्मशैलकुलिशं यत्कामदावानल-ज्वालाजालजलं यदुग्रकरणग्रामाऽहिमन्त्राक्षरम् ।
 यत्प्रत्यृहत्तमः समूहदिवसं यल्लब्धिलक्ष्मीलता-मूलं तद्विविधं यथाविधि तपः कुर्वीत वीतस्पृहः " ॥ ९३ ॥
 " यस्माद्विघ्नपरंपरा विवटते दास्यं सुराः कुर्वते, कामः साम्प्रति दाम्यतीन्द्रियगणः कल्याणमुत्सर्पति ।
 उन्मीलन्ति महर्द्धयः कलयति ध्वंसं च यः कर्मणां, स्वाधीनं त्रिदिवं शिवं च भवति श्लाघ्यं तपस्त्वन्न किम् ? ॥ ९४ ॥
 सन्तोषः स्थूलमूलः प्रशमपरिकरः स्कन्धवन्धप्रपञ्चः, पञ्चाक्षीरोधशाखः स्फुरदभयदलः शीलसम्पत्प्रवालः ।
 श्रद्धाम्भः पूरसेकाद्विपुलकुलवलैध्वयसौन्दर्यभोगः, सर्गादिप्राप्तिपुष्पः शिवपदफलदः स्यात्तपः कल्पवृक्षः " ॥ ९५ ॥
 " न नीचैर्जन्म स्यात् प्रभवति न रोगव्यतिकरो, नवाप्यज्ञानत्वं विलसति न दारिद्र्यललितम् ।
 पराश्रुतिर्न स्यात्किमपि न दुरापं किल यत्-स्वदेष्टप्राप्तौ कुरुत निजशक्त्यापि सुतपः
 यथेष्टानां पारं भवति नहि लोके जनिमतां, तथा नानाऽऽकारं प्रभवति तपो भिन्नकरणात् ।
 न यत्प्राप्तौ-किञ्चित् सुलभमिह संसाधनमहो, तदेष्टप्राप्तौ कुरुत निजशक्त्याऽपि सुतपः
 जंतूनां तपसा नूनं, जायन्ते सर्वसम्पदः । निःश्रेयसपदं चैव सत्तपः सर्वकामदम् " ॥ ९७ ॥
 ॥ ९८ ॥

क्षणसुखभावाभोर्बन्धनमृत्युतरङ्गतः । नानायोनिजलावर्तात्कर्माष्टमलिनद्वि
 अभीष्टविरहाऽनिष्टसंगमकरणव्रजात् । सुदूरं तिष्ठतं मोहं सन्त्यज्य मुनिचर्यया
 तपसि यद्यपि कष्टमहोऽधिकं भवति किन्तु तदुत्तमसाधनम् । सुरवशीकरणं त्रिविधेष्टदं सपदि केवलबोवविधायि च ॥१०१॥
 उपश्रुतिकुशलानां या सदैव प्रधाना जगति जनिमतां तच्चद्धिते सावधाना ।
 प्रणयविनयमूलं सर्वथा संदधाना, बहुगुणमुनिचर्षा कस्य लोके म्रिया न ?
 ' इदृशैः श्रेष्ठिनो वाक्चैर्दीक्षासम्मतिदायकैः । उत्साहं धारयामास द्विगुणं नी मनस्तदा '
 प्रभवति यदकस्मादन्तरायः कदाचित्, हृदयमति दुनोति प्रायसस्तद्धृताशम् ।
 कथमपि शुभैर्वाहृभ्यते सम्मतिश्चेत्, द्विगुणितवरशुद्धोत्साह आयाति चित्ते
 " मत्पिताऽथाऽत्रदुःख्यो युवां यत् दुःकरं व्रतम् " । गृहीत्वा निर्द्वैचेमार्गे प्रयातौ प्रीतिपूर्वकम्
 बहुगतमशुण्यस्योदयाद्भाग्यभाजां, भवति मनसि कश्चित् पूर्णवैराग्यभावः ।
 सुखचरिकरसंगेऽपि प्रध्वय प्रसोहं, दृढतरविरलाः केप्येव गृह्णन्ति दीक्षाम्
 क्लेशाऽऽगारं गृहस्थानां विहाय जीवनं मुदा, क्षणाज्जातौ विरक्तौ च प्रेममन्धपरांमुखी ।
 सुखदुःखसमानत्वं बोधयन्ति विवेकतः, । युवाभ्यां धर्मतन्त्रानि मोहानि वृतानि वै

॥ ९९ ॥

॥ १०० ॥

॥ १०२ ॥

॥ १०३ ॥

॥ १०४ ॥

॥ १०५ ॥

॥ १०६ ॥

॥ १०७ ॥

॥ १०८ ॥

संच्छिद्य कामजालानि स्नेहपाशं विधूय च । मानक्रोधी समुत्सार्य धर्मं धन्यः प्रपद्यते ॥ १०९ ॥
 अनादिकालोद्भववासनाभिः हातुं न कश्चिद् यतते सुखानि । जिन्वाऽऽन्तरान् यः कुरुते स्वधर्मं, स एव धन्यः सुधियां वरेण्यः ॥
 “ वयं त्वद्यापि लोभेन भोगेवानन्दमानिनः । मोहं समाश्रिताः शक्तता नोऽभवन्मार्गमाश्रितुम् ” ॥ १११ ॥
 श्रेष्ठिनैवं तदा साधु-व्रतस्वयोर्यथेकधा । विवेचनं कृतं भूरि तत्तार्थपारदृशना ॥ ११२ ॥
 पक्षद्वयस्य नार्यस्तु रुहन्ति स्म शुचा भृशम् । व्यल्पन् रुद्रकण्ठाश्चाऽस्मत्स्नेहसक्रियंत्रिताः ॥ ११३ ॥
 मेघेनैव च सिकताऽभृदुद्यानश्चमिकाऽखिला । तासामश्रुनिपातेन स्नेहवन्धनमीदृशम् ॥ ११४ ॥
 स्नेहेन लोकः स्वहितं न वेत्ति निरन्तरं मज्जति मोहपङ्के । आश्चर्यमेकं च महत्तदत्र करोति नैवोद्दरणाय यत्नम् ॥ ११५ ॥
 ततोऽस्मत्पितरो नार्यश्चान्ये सम्बन्धिनाऽपि च । मित्राणि दासवर्गश्च रुदन्तो नगरं ययुः ॥ ११६ ॥
 गच्छन्तोऽपि मुखं पश्चाद्दालयित्वा मुहुर्मुहुः । व्यलोकयन् समाकृण्यमाणाः नः प्रेमरश्मिभिः ॥ ११७ ॥
 हृदयमिदमपूर्वं जायते रागरक्तं, तदितरपरिबोधे शून्यतामादधाति ।
 मुनिमपि बलदेवं वीक्षमाणाऽन्धरागा निजनवधिशुक्रण्ठे काऽपि रज्जुं वचन्ध ॥ ११८ ॥
 संसारत्यागतोऽस्माकं चकिता श्रद्धया युताः । एते सर्वे जना भव्या प्रयान्ति स्म यथागतम् ॥ ११९ ॥
 अथैका व्रतिनी तत्र श्रमणश्रीसमाश्रिता । गणिनी सद्गुणाढ्या च प्रभावप्लावनक्षमा ॥ १२० ॥

जिनोपदिष्टधर्मस्य साध्वीनां च सदैव हि । रक्षाविधायिनी ज्ञाने तपःसु च प्रसिद्धिभाक्त्रु
 विख्यातायाश्चन्द्रनाथाः साध्व्या वीरस्य शासने । शिष्या साऽमृतमहाप्राज्ञा जैनतत्त्वविचक्षणा
 मन्त्रिताया ततो नत्वा धर्मिष्ठं तं सुनिं तथा । तत्सार्थो वन्दितः पश्चाद्विधिवद्धर्मबोधकः
 सदसद्व्यवृत्तिनिष्णातो मुनिस्तां समचीरुथत् । विरक्तां त्वमिमां साध्वीं निजशिष्यां विधेहि भो !
 तयाऽपि तन्मुनेर्वाक्यं स्वीकृतं हर्षयुक्तया । गुरूणां वचनं शिष्यैः पालनीयं विधेकिमिः
 श्रद्धां विश्वाससंयुक्तां स्थिरेण मनसा सह । विधाय गुरवः सेव्यास्ते हि कारणमद्भुतम्
 विनयमति विधाय प्रेमपूर्वं गुरूणां वचनमनतिलिङ्घं पालनीयं सुश्रिष्यैः ।
 यदि भवति विवेको वर्तते चेच्छुभाशा, गुरुचरणसरोजे वस्तुमिष्टा यदीच्छा
 मामवोचन्मुनिः पश्चात्साध्वीमेतां प्रपूजय । एषा ते व्रतदानं च पालनं संकरिष्यति
 पञ्चमहाव्रते धर्मे साफल्यं प्राप्तवत्यसौ । साध्वीयं सुव्रता नाम्ना सद्गुणैः सुविश्रुपिता
 मया सा वन्दिता पश्चाद्यथानद्विहितांजलिः । ललाटे तत्कर्मस्पर्शस्ततोऽकारि विनम्रया
 परमगुरुकृताज्ञाऽऽराधनस्याऽऽनुरोधेद् गुरुगुणविहिताऽऽर्यां सेवनीया प्रयत्नात्
 तदितरचरणस्पर्शो नैव योग्यो यदस्याः विमलमपि चतुर्थं पाल्यते सद्भ्रतं च

॥ १२१ ॥

॥ १२२ ॥

॥ १२३ ॥

॥ १२४ ॥

॥ १२५ ॥

॥ १२६ ॥

॥ १२७ ॥

॥ १२८ ॥

॥ १२९ ॥

॥ १३० ॥

॥ १३१ ॥

मोक्षसोपानमारोढुं भवित्युक्तेन चेतसा । भवाटवीअमक्लान्तस्वान्तया शान्तये बदा

॥ १३२ ॥

स्वदर्शनमनोहरं विषयवृक्षवाटीवृत्तं, रूपा वसति नागिनी मद्गजोऽस्ति यत्र अमन् ।

न यत्र पथि निर्गमो भवति मृच्छितो मोहतः, भवाभिघमहावनादति बलो हि यो निःसरेत्

॥ १३३ ॥

अहं तु केवलं धर्मं वीतरागैः प्रकाशितम् । दर्शयिष्यामि सुकथर्थं प्रदाय देशनां शुभाम्

॥ १३४ ॥

सापि मामामिलक्ष्याथ ददात्ताशीर्षचः शुभाम् । अतिदृष्करमेतद्वै भूयते सफलं व्रतम्

॥ १३५ ॥

यदि त्वं शुद्धचित्तेन धर्मे यत्नं करिष्यसि । निर्वाणपदवी लभ्या त्वया तर्ह्येव नान्यथा

॥ १३६ ॥

यदि शुभमनसा त्वं त्यक्तलोभाऽभिकांक्षा, अहितहितसमानां धर्मसाराथयित्री ।

तव विमलगुणाया दुर्लभो नैव मोक्षः, कुरु तदिह समत्वे शुद्धधर्मं प्रयत्नम्

॥ १३७ ॥

गुरुपदेशश्रवणं व्रतेच्छा, निमित्तपात्रं मुनिमिनिर्लिङ्गम् । स्वयत्नसाध्या प्रथिता तु मुक्तिस्तद् यत्नवान् मुञ्चति कर्मपाशम् ॥

“ अमंदवैराग्यनिमग्नबुद्धयः तनूकृताशेषकषायवैरिणः । ऋजुस्वभावाः सुविनीतमानसा भजन्ति भव्या मुनिधर्ममुत्तमम् ” ॥

ततोऽत्रोचमहं ‘ पूज्ये ! जन्ममृत्युभयान्वहे । अमणाद् भवकान्तारे भीताऽस्मि बहुदुःखदात्

॥ १४० ॥

अतस्ते वचनं मान्यं करिष्याम्येव सर्वथा । ‘ त्वामेव भवयाथोधि-तारिणीं वेद्म्यहं पुनः ’

॥ १४१ ॥

गुरुरेव महत्तन्वं गुरुरेवोपकारकः । गुरुरेव । समुद्धर्ता गुरुस्त्वन्ननिवेदकः

॥ १४२ ॥

“ विना गुरुभ्यो गुणनीराधिभ्योस्तत्त्वं न जानाति विचक्षणोऽपि ।

॥ १४३ ॥

॥ १४४ ॥

॥ १४५ ॥

॥ १४६ ॥

॥ १४७ ॥

॥ १४८ ॥

॥ १४९ ॥

॥ १५० ॥

॥ १५१ ॥

॥ १५२ ॥

आकर्णदीर्घाऽऽयतलोचनोऽपि, दीपं विना पश्यति नान्धकारे ’
यः संसाराग्नितप्तानामुद्धारं विद्धाति सः । गुरुः पूज्यतमो लोके बोधवीति भवान्तच्छुप
अधिकगुणपरिष्ठः साधिताऽर्थाधमीष्टः विदलितहृदनिष्ठः श्रीगुरुः सत्प्रतिष्ठः ।

भवविघटनकारी मोक्षमार्गप्रचारी महदतिशयपूज्यस्तत्स्मृतः पूज्यपादः
धर्माणामुपदेशेन तथैवाऽऽचरणेन च । गुरुः पूज्यतमो लोके, मान्यते ब्राह्मवेदिभिः
मया प्रयाणकालेऽथ दीप्तदेहस्तत्त्वपोऽभुभिः । मुनिरेव मया भक्त्या श्रद्धापूर्वं नमस्कृतः

“ मुनीनां वन्दनं धर्मदेशिनामर्हतां ’ तथा । मोक्षलक्ष्मीप्रदातृणां सर्वमङ्गलकारकम्
अहितहित इति द्वे लोकतन्त्रे यदास्तस्त-दुभयमपि नस्ते मोक्षलक्ष्मीप्रदानाम् ।

परमिह शुभसौख्यं वर्तते तेन ब्राह्मे प्रभवति किल मोक्षः कारणं मङ्गलानाम्
मोहैर्मुख्यमापन्नं सुगृहीतव्रतोचमम् । वणिग्मुनिं च तं नत्वा प्रयाणं कृतवत्यहम्
नारीमात्रनिवासाऽर्हं काष्ठागारेऽस्तकल्मषे । आर्यया सह वासाय नगरं प्राचलं मुदा
नभोविभूषणं भानुर्दिशं तावत् समाश्रयद् । वारुणीं विश्रमायेव दीर्घं संचरणभ्रमात्

“ नव कुंकुमाऽरुणपयोधरया, स्वकारावशक्तवृचिराम्बरया—अतिशक्तिमेत्य चरुणस्य दिश्या, शुभमन्वरज्यदत्तुवारकरः ॥

॥ १०० ॥

रहो निशायासुदन्यन्कुम्भानो व्रताद्भ्रुवं च्यावयते तदस्याम् । सम्यग् विचारं परमेष्ठिमंत्रं स्वाध्यायमेकाग्रमनाः प्रकुर्यात् ॥ १५४ ॥

ज्ञानवैराग्ययो वार्ता कुर्मन्त्या श्रद्धया तदा । विज्ञाता न गताः रात्रिर्मयाऽऽनन्दितचित्तया ॥ १५५ ॥

विरतिरससमोत्प्रोत्पूज्या वचोभिः, श्रवणरसवशाऽहं श्रोत्रमात्रेन्द्रियाऽऽप्तम् ।

सृष्टिरियमधुनापि ह्लादयत्येवचित्तं, निजनिजपरविज्ञाः केवलानन्दमग्नाः ॥ १५६ ॥

पटुगतिहरणीयं दीर्घदृष्टिः संशंका, वसति विपिनदेशे सत्त्वरोत्फालचाला ।

मधुरववरवीणा तारशंकारचित्ता, श्रवणरसमुपेता कां दिशां नैव विन्ते ? ॥ १५७ ॥

द्वितीयदिवसे साधुः शिष्यवृन्दसमन्वितः । स्थानं किमप्यनिश्चित्य विजहार महीतले

संगस्त्वन्हः कथितोऽस्ति शाल्मे स धर्मणां किन्तु सुखाय संगः । वर्षामृते नैव वसन्ति सन्तो विहारं एषां परमः प्रियोऽस्ति ॥

प्रवर्तिन्या तथा दत्ता मद्यं शिक्षाऽनुरूपया । द्विधा अपि प्रमोदेन चरणकरणादिका ॥ १६० ॥

आसेवनग्रहणभेदविभिन्नरूपा, लोकोत्तरा गुणवती द्विविधाऽस्ति शिक्षा ।

शास्त्रान्तरालगतशुद्धरहस्यविद्धिः संमप्यते मुनिवरैः करुणाऽनुरूपैः ॥ १६१ ॥

दृढा तपोविधानेऽहं वैराग्यामृतवासना । जाता निर्वाणमार्गैरु-प्रियोत्साहप्रपूरिता

धारित्रे वर्तमानैवं विहरन्ती प्रतिस्थलम् । साध्वीभिः शुद्धशीलाभिः समयाताऽत्र साम्प्रतम् ॥ १६३ ॥

राजगृहमिदं धन्यं नगरं धार्मिकैर्युतम् । षष्पारणकं कर्तुं भिक्षार्थं समुपागता
 श्रेष्ठिनि ! कथितं सर्वं तव प्रश्नानुसारतः । इहाऽमुत्र समुद्भूतं सुखंदुःखं च वर्णितम् ॥ १६४ ॥
 परिणामे च यज्ज्वालं तत्सर्वं सुनिवेदितम् । कोऽत्र लंघयितुं शक्तो बलीयो दैवशासनम् ॥ १६५ ॥
 हरिश्चन्द्रोऽपि राजेन्द्रशण्डालं यदसेवत । तेन सर्वत्र देवाज्ञा दुर्लभ्या सद्भिराहुता ॥ १६६ ॥
 तीर्थेऽद्या अथ चक्रवर्तिनिवहा वासुदेवादयः, सर्वे ते किल दैवशासनवशीभूता इहोर्वीतले ।
 तत्के वा बलवत्तरा न कुरुते दैवं च यान्स्ववशे, दुर्लभ्यं किला दैवशासनमिदं शक्तश्च को लंघने ' ॥ १६८ ॥
 तन्नात्र विस्मयः कार्यो भवचक्रं हि तादृशम् । तूर्णं तद्विषमं हातुं यत्नः कार्यो विद्युक्त्वये ॥ १६९ ॥
 चक्राकारे भवेऽस्मिन्नाभिमतविमतादिप्रकारप्रपञ्चे, तत्प्रान्तस्थक्रमेण स्वविधिवशतयाऽऽयान्ति यान्ति स्वभावात् ।
 सर्वो भावः स्वकीयो भवति परिणमन् नात्र शंकाऽत्रकाशः । राजा रंको मनुष्यः पशुरथ जननी जायते यत्र जाया ॥ १७० ॥
 कृत्स्ने तरङ्गवत्येवं, स्ववृत्तान्ते निवेदिते । श्रेष्ठिपत्नी मनस्वेवं विस्मयेन व्यचिन्तयत् ॥ १७१ ॥
 दुष्करं सुकुमार्याऽपि कृतं कर्माऽनया श्रुवि । अहो ! सुकोमलं वर्धं तारुण्यमपि शोभनम् ॥ १७२ ॥
 उभे ते व्रतचर्यायाः परौ शत्रू स्मृतौ बुधैः । तथापि धैर्यतो दूरीकृत्य सर्वप्रलोभनम् ॥ १७३ ॥
 अगाधमब्धि खमनन्तषारं दारिद्र्यदैर्न्यं च तरन्ति धीराः । आरुन्धकार्यं च समापयन्ति, धैर्यं विना नाऽप्यलभन्त किञ्चित् ॥

- गृहीता वा कथन्नस्यात्पश्वर्याऽतिदुःकरा । प्राह—‘तां श्रेष्ठिनी पश्वाच्छूलदणं मधुरया गिरा
 बुभुरसया मया पृष्टो वृत्तान्तो दीक्षिते ! तव । तेन योऽत्रनि ते क्लेशस्तदर्थं मां क्षमस्व वै
 “ साधवः सुव्रताचाराः प्राणिषु हि दयालवः ’ । ब्रुवाणैवं तदीयांमि—पद्मयोन्यपवत्तथा
 अपारभवकान्तर—दुःखिताऽचकथपुनः । संसारंपंकसंमग्ना मोहान्धतमसाऽऽवृता
 भवशाहदंष्ट्रा गृहीताऽबलानां प्रयत्नो जिनानां वचस्येव कार्यः । समुद्दिश्य सम्यक् गृहीतव्रतानां पदोपासना दुर्गतेर्नाशनाय ॥
 कर्मभिर्त्रास्यमाणाश्च प्राप्स्यसावः कां गर्ति वयम् । त्यथा तु प्राक्तनैः पुण्यैरुत्तमं भवतारकम्
 साधुव्रतं गृहीतं तच्छाधि नः शरणं गता । पूनर्जन्मादिकक्लेशस्तोमो लीयेत येन हि
 “ ततस्तरङ्गवत्याह श्रेष्ठिनि ! त्वं मुनिव्रते । न शक्यता वेदु गृहाणाऽथ गृहधर्मं जिनोदितम्
 ‘ सकलविरतिरेषा सर्वथोपासनीया, भवति यदि न शक्तिस्तत्तदंशोऽपि रम्यः ’ ।
 न वरमविरतानां जन्म भोगाऽभिधृतं, भवति परिणतौ यत् श्वभ्रपातादिदुःखम्
 ‘ साध्व्यास्तस्या निशम्यैतत्पीश्वसदृशं वचः ’ । समुदे श्रेष्ठिनी तेन मेने तस्याः कृपाभरम्
 विनिश्चित्य ततः श्रद्धा—पूर्णया गृहिणां व्रतम् । अङ्गीकृतं यथा जैन—सिद्धान्तप्रतिपादितम्
 सजीवान् रक्षितुं सांथ सृजीवाऽजीवयोर्षिदाम् । जानाति स विशेषेण जिनधर्माऽनुसारिणी ॥

॥ १७५ ॥
 ॥ १७६ ॥
 ॥ १७७ ॥
 ॥ १७८ ॥
 ॥ १८० ॥
 ॥ १८१ ॥
 ॥ १८२ ॥
 ॥ १८३ ॥
 ॥ १८४ ॥
 ॥ १८५ ॥
 ॥ १८६ ॥

गृहित्रतानि पञ्चैवमपरा सत्क्रिया अपि । धर्म्या नैकविधा भेदाः स्वीकरोति स्म सा तदा
नवयौवनशालिन्यो दास्योऽपि श्रुततत्कथाः । अर्हद्विष्टाऽध्वंसंरूढभङ्गाधर्मं प्रपेदिरे
“ निवेकत्ररुदुर्बलस्मयमनोजलोमादयः, भवोद्भवमहाभयाऽऽकलितचेतसो ये नराः ।

तृषाविकलचेतसां जलमिव ग्रियं प्राणिनां, जिनेश्वरवचोऽमृतं भवति जातु पुण्यात्मनाम्
जिनेश्वरोपदेशं च सादरममृतोपमम् । निपीय निर्मलध्वान्तास्तस्मिन्नेत्राऽभवत् स्थिराः
साध्वी स्वसहचारिण्या ततो भिक्षां निजोचिताम् । जग्राह प्रासुकां दृष्ट्वाऽगमस्वस्थानमर्थिया

“ साधुत्वसाध्यगमनेन सुभाषया च, वेषानुभावविनयादि गुणेन युक्ता ।

धर्म्यान् जनान् सपदि कर्तुमसौ प्रवीणा धर्मस्थिरा किल तरंगवती सुसाध्वी ”
श्रीतृणां वाचकानां च सम्प्रणु ज्ञानाऽऽप्तये मया । कथेयं कथिता यस्ता जैनतत्त्वसमन्विता
अस्याः श्रवणमात्रेण “ दुरितान्यखिलानि वै । दूरीभवन्तु “ चित्तानि रमन्तां जैनशासने ”
, पुराभवमह ! मोह-जन्यानि दुरितानि मे जैनधर्मप्रभावेण ’ नाशं गच्छन्तु सत्वरम्
भव्या ! मव्यमर्ति प्राप्य कथासेतां सुनिर्मलाम् । शृण्वन्तु सादरं येन श्रेयः सधो विजायते

॥ १८७ ॥

॥ १८८ ॥

॥ १८९ ॥

॥ १९० ॥

॥ १९१ ॥

॥ १९२ ॥

॥ १९३ ॥

॥ १९४ ॥

॥ १९५ ॥

॥ १९६ ॥

उपाश्रयान्त्सर्गमनादनन्तरं, सदा निमग्नो त्वप्रमार्दयोगे । चारित्रनिष्ठाक्रमतो गुणानां वृद्धिं परां चेतसि साधयन्ती ॥ १ ॥
 धर्मावधानप्रयत्नाच्च शुक्लध्यानस्थिता नाशितवातिकर्मा । तरंगवत्यल्पतरेण काले-नैव प्रपेदे किल केवलत्वम् ॥ २ ॥
 सहस्रपत्रे सुरनिर्मितेब्जे स्थिता प्रध्वजान् ध्वजिनः प्रबोधय । सा ध्यानयोगात्परिध्वतवाधां निर्वाणनिःश्रेणिमथाऽऽहरोह ॥ ३ ॥
 धर्मापको धर्मगुरुस्तदीयः पतिः पुरागो मुनिपद्मदेवः । उभौ समाराध्य शुचिवतानि समीपतुः केवलिनौ च सिद्धिम् ॥ ४ ॥
 मालागिताऽथ श्वशुरौ च तस्याः सुश्राविका धर्ममनाश्च सोमा । स्वर्ग गताः सार्धमणुवतस्थाः सेत्स्यन्ति चैते तु महाविदेहे ॥ ५ ॥
 चण्डप्रधोतनवृषभार्याऽङ्गारवतीदुहिता पतिधर्मा । वासवदत्तोदायनसुराज्ञी धर्मरता सुगतिश्च वध्वम् ॥ ६ ॥
 स वत्सरीजोदयनोऽपि सस्यकूर्धर्मस्य लेभे फलमिष्टलोकम् । तत्संगिनी सारसिकाऽपि जैन-त्रवेहिनी सद्दतिमाप्स्यतीष्टाम् ॥ ७ ॥
 श्रीकोणिकाऽवैर्भगधाधिभर्तुः श्रीवत्सराजोदयनस्य काले । तरंगवत्याः प्रकृष्टगताया इयं कथा ख्यातिमवाप लोके ॥
 यो पाठकान् विस्मयिनः करोति श्राद्धांश्च धर्मे प्रयतान्विधत्ते । निर्वापयन्ती विषयान् कृपायान् देशे पुरे सर्वजनप्रियाऽप्यत्र ॥ ९ ॥
 १ अविनाशे रवौ मेघे शैलमृषिककम्भले ॥ इति मेदिनी ॥

प्रशस्तिः (१)

—*५(०)३*—

हर्षपुरीयगच्छे बभूव सूरिः श्रीवीरमद्रो हि । तच्छिष्यनेमिचन्द्रो जग्रन्थ प्राकृते कथां रम्याम्
 सचारित्रवतां श्रेष्ठस्तपागच्छश्चिरोमणिः । बुद्धिसागरस्ररीन्द्रः शास्त्रागमविदांवरः
 तत्यादपङ्कजालिः श्री-सूरिरजितसागरः । प्रसिद्धवन्ताऽधृद्भव्य-प्रबोधनपरायणः
 रचिता गीर्वाणगिरा तेनैवेयं ततः सुबोधाय । पठनोत्सुकमव्यानां । विनेयहेमेन्द्रसागराऽर्थनया
 चम्पूमयी कथेयं स्यादित्यासीन्महाभिलाषो मे । पदैस्तथापि दृष्ट्वा मन्दधियामपि यथा भवेद्विषयः
 पाण्डित्यकाङ्क्षी नहि निर्मितं व्यधाम्, जनान् समुन्नेतुमयं मम भ्रमः । ग्रन्थान्तराणां वचनानि चान्तरां, न्यवेक्ष्यं ज्ञानविद्वद्धये सताम्
 लब्धेन कारुण्यकणान् मनीषिणां, ज्ञानस्य क्षेत्रेण च यत्नमादधे । विवेकदीपेन मनो गुहातमो, यथा विलीनं मविनां प्रजायतेः ॥
 नेत्रवस्त्रङ्गसंख्ये (१९८२) विक्रमार्कस्य हायने । माघवस्य सिते पक्षे पूर्णिमायां गुरोर्दि
 रोहिणीगे विषी भव्ये मुहूर्ते विजये वरे । मधुपुर्यां समाप्तं कथा बोधविधायिनी
 पुरीयं सर्वदा भव्या भव्यानामुपकारिणी । विद्यापुरसमीपेऽस्ति महर्द्ध्यां सुमनोहरा
 तुङ्गोत्तुङ्गरंगधौतविषमप्राकारलम्बतटा, नानारंगविहङ्गशुन्दमिलिताऽरण्यद्वयी सञ्छटा ।

॥ १ ॥

॥ २ ॥

॥ ३ ॥

॥ ४ ॥

॥ ५ ॥

॥ ८ ॥

॥ ९ ॥

॥ १० ॥

स्वच्छस्तादुपविववारिवहनप्राप्तोरुयादो यशाः, शान्ता स्वात्ममती नदी परिसरे यस्याः सदा राजते	॥ ११ ॥
क्वचिद् रेणवो वेणवोऽरण्यजाताः, क्वचिद् वारिविद्योतमाना विहंगाः ।	॥ १२ ॥
क्वचित्स्वच्छवस्त्रावृता पौरनार्यः, शिरस्यात्तपानीयकुम्भाश्चलन्ति	॥ १३ ॥
क्वचित्स्नान्ति विप्राः स्वधर्मं विधातुं, तरुण्यः क्वचिद् वै रमन्ते रसेन ।	॥ १४ ॥
क्वचित्सारसी सैकते तुङ्गं यत्र पद्मप्रभोर्वरम् । भव्येष्टपूरको घण्टा-कर्णवीरश्चकास्ति च	॥ १५ ॥
मन्दिरं शोभते तुङ्गं यत्र पद्मप्रभोर्वरम् । भव्येष्टपूरको घण्टा-कर्णवीरश्चकास्ति च	॥ १६ ॥
श्रद्धालवः समायान्ति नानादेशविदेक्षतः । आश्रयेष्या सदा रम्या देशाश्चेतो हरन्ति हि	॥ १७ ॥
मधुरैश्च पिकालैर्मुग्धतां यान्ति देहिनः । कवीनां च कवित्वं वै द्विगुणं यत्र वर्धते	॥ १८ ॥
बुद्धिसागरयोगीन्द्र-सुन्दरध्यानमन्दिरम् । जिज्ञासां योगमार्गस्य दिशत्येव निरन्तरम्	॥ १९ ॥
चरितं तरङ्गवत्या विशदं भवरोगहारकं सततम् । जयतु जगत्यामेतद्यावच्छशधरदिवाकुरोद्योतः	॥ २० ॥
उदयतु वसुधायां सन्ततं " बुद्धि " सूर्यः, प्रसरतु च तदीयं दिव्यतेजोऽ "जितं " वै ।	॥ २१ ॥
विकसतु शुचि भव्यस्वान्त " हेमाम्बुजा "ऽऽलि,-र्विलसतु रमणीया मोक्ष " लक्ष्मी "रजस्रम्	॥ २२ ॥
मङ्गलं भगवान्वीरो मङ्गलं गणनायकाः । मङ्गलं धर्मशास्त्राणि जैनधर्मोऽस्तु मङ्गलम्	॥ २३ ॥

प्रशस्तिः (२)

—*103*—

- श्रीतीर्थं कर्मपरिपाकाऽऽप्ततीर्थशो-जातो ज्ञातकुलेऽन्तिमो जिनारः श्रीवर्द्धमानप्रभुः ।
 तत्पट्टेऽर्हाऽर्हो गणधरै-र्थे संवरक्षाविधौ, ज्ञात्वा स्थापितवान् चिरायुरुचितः सामी सुधर्माऽभवत्
 बोधयन्तं जगच्छिष्यपरिपाटिवचोऽमृतैः, संवायाऽर्पितशर्माणं सुधर्माणं स्मरेन्न कः ?
 चतुश्चत्वारिंशत्तमविशदपट्टेऽस्य गणिनः, जगच्चन्द्राऽऽचार्योऽभवदमलतेजोऽतुलतपाः ।
 य आचान्तं चक्रे यमनिधमतो द्वादशसमाः, तपागच्छे हेतुर्यदमलतपोस्तीष्टपदवी
 यत्तपस्तपितस्वान्या तपागच्छमहानदी । वर्धतेऽद्यापि तं वन्दे जगच्चन्द्रं महागुरुम्
 कर्मग्रन्थिदुरुरुहतावशनिरुत्साहोत्थखेदश्लथान्, लोकानाऽऽगमार्गमृढमनसो वीक्ष्य कृपाद्रोऽथ यः ।
 कर्मग्रन्थचर्यौश्चरार निरती(ति) चारक्रियाथाऽऽचरन्, तत्पट्टोदयहेतवे समभवदेवेन्द्रसूरिः प्रभुः
 कर्मग्रन्थहोभावविकासनविभाकरः । देवेन्द्रसूरिर्नर्यं तं वन्दन्ते कर्मवेदिनः
 प्रामाण्यं पदवाक्ययोर्विशदयन्तो व्याकृतिं निर्ममे, विद्यानन्दविशुर्बभूव वरदस्तत्पट्टसंदीपनः ।
 तत्पट्टेऽथ बभूव धीरघिवणः अधिर्नवोषाभिधः, सूरिन्द्रो यदनिन्द्यं नाम जगति प्रामाणिकं श्रूयते

॥ १ ॥

॥ २ ॥

॥ ३ ॥

॥ ४ ॥

॥ ५ ॥

॥ ६ ॥

॥ ७ ॥

विद्यानन्दधर्मवोषौ वन्दे स्त्रीन्द्रसत्तमी । ज्ञानेन क्रियया याभ्यां मोक्षमार्गः स्थिरीकृतः

॥ ८ ॥

तत्पट्टपूर्वाद्रिरविर्महीयान् विद्वत्सु सोमप्रभसूरिरासीत् । सोमादिमश्रीतिलकाख्यसूरिः तत्पट्टगोऽभूत्समगच्छमान्यः ॥

विद्वान्प्रमाथरश्च तदीयपट्टे श्रीदेवसुन्दरकृतीवरसूरिरासीत् । प्रमाथको महिमयालिपुनोन्द्रमध्ये यन्नामगायतिरां गुणगृह्यसंबः
तारंगशैलशिखरे जिनराजमूर्त्ती-योऽतिष्ठिपत्स उचितातिसमृद्धियोगात् ।

श्रीसोमसुन्दरगुरुर्धुनिसावर्भमीमः, तत्पट्टमाग्यतरणिः समभूत्प्रभावी
सहस्रावधानेन लोकान् जयन् यो चकार प्रभवान् महाग्रन्थराशीन् ।

॥ ११ ॥

सुनेः सुन्दरः स्त्रिययौ महात्मा, स तत्पट्टपूर्वाद्विस्वयौ चभूव

॥ १२ ॥

तदीयपट्टे गुरुरत्नशेखरः सूरैन्द्रवर्धः प्रबभूव बुद्धिमान् यः शुद्धचारित्रधरोप्यनेकशः ग्रन्थाश्चकाराऽप्रतिमप्रचुत्था ॥ १३ ॥

लक्ष्मीसागरसूरैन्द्रस्तत्पट्टेऽभूत्प्रभावकः । जिनविभ्रप्रतिष्ठायाः कारको निधन्तारकः

॥ १४ ॥

तत्पट्टे सुमतिः साधुः स्त्रीन्द्रोऽभयदुञ्जलः । तत्पट्टे हेमविमलः स्त्रीन्द्रो विमजक्रियः

॥ १५ ॥

तदनु च विमलाऽनन्दाऽभिधः सूरिराजः । तपसि सदनुरागो यः क्रियोद्धारकर्ता

विहितसफलतनः शुद्धचारित्रकार्ये । विमलगिरिवरे यश्चक्रिवान् संघयात्राम्

॥ १६ ॥

श्रीमद्विजयदानाख्यः सूरैन्द्रस्तत्पट्टेऽभवत् । यच्छिष्योऽन्त्यन्तमेधावी श्रीह्रीरविजयोऽभवत्

॥ १७ ॥

विद्यासिद्धिचरित्रतादिसुगुणैराकृष्य विद्वज्जनान्, स्वायत्ते सुवने ततान परितो यो जैनधर्मं विशुः ।
 प्राप्तोऽकब्बरतो ' जगद्गुरु 'रिति श्रेष्ठामुपाधिश्रियं, -भार्यास्तीर्थकराच्च मोचितजनोऽसौ तस्य पट्टे बभौ ॥ १८ ॥
 विविधधार्मिककृत्यविधायको नृपतिश्चाहवरात्करमोचकः । विजयसेनगुरुर्धरसूरिराट् तदनु तस्य पदेऽभवदुज्ज्वलः ॥ १९ ॥
 तत्पट्टे गुणगौरो जातः श्रीविजयदवसूरीन्द्रः । यं च जहांगं रत्नपुः सपादहीरेति कीर्तितवान् ॥ २० ॥
 तपस्वी च प्रभाशाली विजयी देवसूरिराट् । समाचारी विशुद्धा च यस्येदानीं प्रवर्तते ॥ २१ ॥
 सहजसागरनामकवाचकस्तदनु तत्पदपट्टमधिश्रितः । विजयहीरगुरुक्रमसेवनात् सहजसिद्धिमवाप दयाधनः ॥ २२ ॥
 तच्छ्रीमतो विशदपट्टपरपराधां श्रीनेमिसागरगुरुः प्रबभूव धीमान् । ॥ २३ ॥
 उत्सार्थं कृत्यशिशिलत्वमसौ मुनीन्द्रः संवेगिसाधुनिवहं विदधे स्वतन्त्रम्
 तत्पट्टपालनपरो रविसागराह्वः, शान्त्या महाव्रतविधानदृढानुरक्तः । ॥ २४ ॥
 सत्कर्मणा वचनसिद्धमवाप येन, लक्ष्मीप्रसादमतुलं जनताऽपि लेभे
 शान्तप्रभावी गुरुभक्तिपूर्णः सेवाविधौ नम्रतया प्रवृत्तः । वाक्सिद्धिसिद्धः सुखसागराऽह्वस्तत्पट्टशोभामतुलं ततान ॥
 रूपेणाऽप्रतिभेन सुस्वरवता वाक्यप्रयोगेण च, प्रायः साऽवहितेन मेध्यमनसा विश्वत्रिकं योऽजयत् ।
 यथाऽष्टोत्तरपुण्यपुस्तकशतं चक्रे महायोगविद्, आचार्योचमबुद्धिसागरमहाराजोऽभवत्तत्पदे ॥ २६ ॥

- भारतादिषु विख्यातो योगविद्याविचक्षणः । बुद्धिसागरसूरीन्द्रस्तेनेडध्यात्ममतोक्तिस्र
 तच्छिष्यः कविकोविदो त्रिदितवक्ता शान्तमूर्तिर्महान्, नानाग्रन्थविधानपाटवधरः सौम्यप्रभाभासुरः ।
 तत्पुत्रेऽजितसागराऽभिध उदारः सूरिवर्यो बभौ, दृढ्वा येन च पूरिता मधुपुरीमध्ये वरेयं कथा
 भावैर्भृता वतरंगवती कथेयं, श्रीपादलिप्तमुनिना(सूरिणा)रचिता प्रकृत्या ।
 पश्चादनेककविसाधुभिरिष्टवाण्या, संवर्धिता जगदिदं परमं पुनाति
 दीक्षागुरोरजितसागरसूरिसुरैः शिष्याणुना निवसता समवाप्य हर्षम् ।
 हेमेन्द्रसागरमहात्म सुवाचकपुङ्गवेन, दिव्यात्मगगनमनसा रचिता प्रशस्तिः
 रसंखलकरवर्षे(२००६)वैक्रमे मासि माघे धवलितदलपंचम्यामथैतत्कथायाः ।
 जिनवरगुरुधर्मा राधकश्राद्धपूर्णं प्रथमनवप्रसिद्धिर्नाम्नि विद्यापुरेऽधृत

॥ २७ ॥

॥ २८ ॥

॥ २९ ॥

॥ ३० ॥

॥ ३१ ॥

श्रीगद् बुद्धिसागर स्मृति

जैन ज्ञान अङ्कित

विजयपुर

पुस्तकालय

इति श्रीतपागच्छाधिपतियोगनिष्ठाऽध्यात्मज्ञानदिवाकरशास्त्र-

विशारदजैनशासनप्रभावकश्रीमदाचार्यवर्यश्रीबुद्धिसागर-

सूरीश्वरचरणसरोजचञ्चरिकायमाण-प्रसिद्धवक्तु-

व्याख्यानवचस्पतिकविक्रोविद-जैनाचार्यश्री-

मदजितसागरसूरिणा संस्कृतभाषया

रचितेयं तरङ्गवतीकथा समाप्ति-

मगात् ॥

श्रीतरंगवती

कथा

॥ १०६ ॥

